2 A

Godfrey Bosville Esqr.

271

4370

Cp

John Carter Brown
Library
Brown University

Fr — F — 8.

Go: Bosservile 1679.

MORES, LEGES, ET RITVS OMNIVM GENTIVM,

PER

IOANNEM BOËMVM

Aubanum, Teutonicum, ex multis clariſsimis rerum ſcriptoribus collecti.

Cum Indice locupletiſsimo.

LVGDVNI,
Apud Ioan. Tornæſium, & Guliel. Gazeium.

1561.

HENDECASYLLABON AD LECTOREM.

Non ſic Herodotum, haud quidem Strabonem,
Haud Trogum, neq; Plinium, haud Solinum,
Scriptorem haud Siculum, haud ſenem Beroſum:
Facundis aliquem nec ex nouellis,
Non Papamq; Pium, Sabellicumq;,
De rebus breuius fideliusq;,
His tractaſſe. Videre nationes
Hic omnes Aſiæ queas vagantes,
Perſas atq; Arabes, Scythas, & Indos,
Parthos, Aſſyrios, Syrosq;, Medos,
Europæ pariter Gethas, Dacosq;,
Thraces, Sauromatasq;, Pannonesq;,
Germanos, Italos, Gallos, Iberos,
Hybernos quoq;, Cantabros, Britannos,
Et gentes titulo ſub Aphricano,
Pœnos, Aethiopes, & incolentes
Aegyptum, & Libyæ aridas arenas,
Nonnullasq; per inſulas morantes:
Turcarum inſuper atq; Tartatorum
Sectas, Chriſtigenumq; nationum,
Quæ latè dominantur, & gubernant
Nunc regna, imperia, atque principatus
Mundum prævalidè per vniuerſum.

SIGISMVNDO GRYM, AVGVSTANO, OPTIMARVM artium & Medicinæ eximio Doctori, Ioannes Boëmus Aubanus Teutonicus S.

*

COLLATVRVS *me ad celeberrimum hunc morem, quo omnes, qui vnquam à ſe ſcriptos libros in lucem dedere, vnum aut plures è præſtantioribus viris eligere ſolent, quibus velut defenſoribus patronis, illos adſcribant, dedicentq́; : Cùm huc atque illuc multum diuq́; circunſpicerē, cui & ego lucubrationes haſce meas de Gentium moribus, ac earundem viuendi ratione, nominatim dedicare, & ad propugnandum tradere cum primis velim, cui acceptas fore conſiderem : Nemo mihi te, ſplendidiſsime Doctor, cùm dignior, tum aptior occurrit: non eo ſolum, quòd eas ſub expenſis tuis, tuoq́; ſub mundiſsimo caſtigatiſsimoq́; literario prælo impreſſurus, laudem (quantulacunque mihi vnquam à grato & humano lectore pro habitis laboribus ceſſerit) communem mecum habiturus ſis : verùm quòd te materia ea haud mediocriter delectari notanter cognoui, cum anno ſuperiori ſimiles libellos duos, vnū de Septētrionalibus Gentibus, cuius autor Matthias de Michau, alium*

de Meridionalibus cuiuſdam Ludouici de Bononia, impreſſeris: meq; librum præſentem in Germanicam linguam noſtram transferre interpretariq; adhortatus ſis. Et hoc digniſſimè: quippe, qui optimè diu anteà hæc atq; alia, quæ de externis nationibus memorantur, omnia cognoris, ſciasq;: licet non ex leuibus circulatoribus, non ex vagis mendicis, qui vt vulgò admirationes, acceptioresq; ſint, adeò nefandiſſimè abſq; omni verecundia plerunq; mentiuntur, vt non ipſis modò non fides etiã minima habeatur, verùm omnibus iuxtà, qui aliquid de his aut ſcribunt, aut recitant: Sed ex grauium fide digniſſimorum autorum ſcriptis, quibus perdius & pernox tu quoq;, quandocunq; à medicis curis vacare datur, operam ſummam impendis. Atque ex hinc homini in publica præſertim adminiſtratione conſtituto nihil vtilius, nihil glorioſius, iucundiusq; magis, quàm veraciter aut legendo aut peregrinando cognoſcere, qua religione, quibus moribus, qua regiminis forma, quibus legibus, inſtitutisq; aliæ per orbem gentes vitam traducant. Quod ita compertum eſt, vt illis, qui extra patrios agros ad ſecundum vix lapidẽ vnquam peruenerint, quiq; ingenuorum morum & artium in iuuentute parum aut nihil perceperint, quamuis naturæ ſuæ bonitate opulenti, facundi & ſolertes ſatis ſuperq; in patriæ ſinu populos moderentur & vrbes: tantum tamen felicitatis adimatur, vt propemodũ pro deſpicato quicquid

dicant

dicant faciantq́;, ab omnibus habeatur. E diuerſo aliȷs, qui peregrè aliquãdo profecti, ſub fidelibus & eruditis præceptoribus in claris probeq́; inſtitutis vrbibus egregia multa viderint, didicerintq́;, tantum gloriæ & maieſtatis adijciatur, vt nihil ab eis attentetur, nihil fiat, quod non ſecus, quàm à diuiniſſimo oraculo præceptum alacriter non omnes amplectantur, cunctisq́; non ſummè placeat. Quapropter, ornatiſſime Sigiſmũde, ſcripta hæc noſtra, quæ ex multis præclariſſimis rerum ſcriptoribus, iam triennio fermè non ſine maximis laboribus in librum iſtum collegi, congeſſi, & quantum ingenio atque induſtria potui, augmentaui, à me obuiȷs manibus & ſerena fronte ſuſcipe, ſuſceptaq́; tanta diligentia, tanta fidelitate perlege, perluſtra, examina, ab omniq́; macula expurga: vt nihil vſquam prætermittatur, nihil præterfluat, quod ſecum minutuli quippiam ſubripiat inuoluatq́;, quod poſtea à lynceis vitilitigatorũ obtrigillatorumq́; oculis inuentum, ſphingeis vnguibus enodatum, vipereis linguis compunctum, exibilatumq́;, in famæ & nominis noſtrorum amborum diſpendium, atq; obfuſcationen in omnibus triuȷs pro fabula iactetur. Quod vbi diligentiſſimè perfeceris, ſub dædaleo tuo literario prælo accuratiſſimè imprimere curabis.

Vale.

IOAN. BOËMI
AVBANI TEVTO-
NICI AD LE-
CTOREM

*

PRAEFATIO.

Autores quos ĩ hoc opere ſequitur.

MEMORABILIORES *gẽtiũ mores, ritus, leges, locorumq́; vbi degunt ſitus, quos Hiſtoriæ pater Herodotus, Diodorus Siculus, Beroſus, Strabo, Solinus, Trogus Pompeius, Ptolemæus, Plinius, Cornelius Tacitus, Dionyſius Apher, Pomponius Mela, Cæſar, Ioſephus: & ex recentioribus nonnulli, Vincentius, Aeneas Syluius, qui poſtea Pij ſecundi Pontificis maximi nomen tulit: Antonius Sabellicus, Ioannes Nauclerus, Ambroſius Calepinus, Nicolaus Perottus in Cornucopijs: alijq́; permulti clariſsimi rerum ſcriptores in Commentarijs ſuis diffusè & ceu per partes celebrauêre: vt in vno libro conſcriptos haberes, facileq́; quando vſus depoſceret inuenires, hiſtoriarum lector cultorq́; ſtudiodiſsime, per otium ſucciſiuis horis vndiq; conquiſiui, collegi, & in diarium hunc conſcripſi, digeſsi: non ſpe lucri vllius, non popularis auræ ambitione: ve-*

Cauſa quæ eum ad ſcribendũ impulerit.

rumen

rumenimuerò tam libero & planè otioſo ſtudio, quàm rei ipſius mira dulcedine atque vtilitate. Congeſſi, inquam, tum veteres, tum recentes, bonos item & malos, indifferenter, vt ipſis tanquam præſentiſſimis atq; optimis exemplis perſpectis vitam inſtituendo : laudabiles ſanctosq; æmulabundus ſecteris, culpabiles & obſcœnos vitabundus prætereas : Cognoſcasq;, mi lector, quàm pulchrè & feliciter hodie, quàm item incultè & ſimpliciter olim primi mortalium, à creatione ſua ad generale vſque diluuium & vltra multis ſeculis, terra fuſi vixerint: quum in vſu adhuc æs ſignatum haberent nullum, mercimonia nulla, beneficia mutuò beneficijs æquarent, nihil proprij cuiquam eſſet: quemadmodũ aër & cælum, ita terra & aqua omnibus communes : Non honoribus, non diuitijs inhiarent : cùm quiſque ſibi & admodum paucis contentus in rure ſub Dio, aut ſaltem vmbroſa ſub arbore aliqua, humili'ue caſa, cum conſorte vna vel pluribus, cum dulcibus natis ſecurus, & penè otioſus ageret : congeſtis agrorum fructibus, pecorúmque lacte veſceretur, aquam potaret, veſtimentum ex arborum corticibus latíſque folijs primùm, deinde ex inconcinnatis animalium pellibus ſibi conſueret : nullis obſeptus mœnibus, nullis foſſis, liber vagansq; inter libera & vagantia pecora, vbicunque nox deprehenderit, reſideret : non latrones, non fures vllos metueret : lætus prorſusq; ignarus eorum omnium

Libelli farrago.

Vtilitates enumerat.

Mortalium veterũ ſimplex vita.

Securitas & libertas.

omnium eſſet. Quæ poſteà vnà cum adoleſcente mundo ex varijs diſcordibus mortalium ſtudijs, voluntatibus, æmulationibus, ſubſequuta ſunt, quando propter fructuum abſque cultura naſcentium inſufficientiam, aliarumq; rerum defectum, beſtiarum hominumq; externorum imprimis crebram incurſionem, graſſantemq; violentiam,

Congregati homines primum.

congregati hominum cœtus eam peruagandi nocendiq; libertatem communibus auxilijs prohibituri: quiq; ſibi certos terræ limites, certos agros vendicauêre, in quibus coadunatis tugurijs populariter habitare cœpêre: ſe muris ac foſſis præmunire, legesq; ſibi & magiſtratus, vt pacatè & ipſi inter ſe viuerent, eligere. Iam non ex rure, non ex pecore ſolùm,

Varia mortaliũ ſtudia & inuenta.

ſed varijs inuentis artificijs, varijsq; laboribus vitæ emolumenta quærere: per mare colligatis ratibus quàm longiſſimè, deportandi primùm colonias gratia, deinde mercandi, ire: iunctis equis curribus vti, æs in monetam ſignare, cultius molliusq; veſtiri, humanius loqui, pacatius conuerſari, ſplendidius veſci, magnificentius ædificare, per omnia iam mitiores, cultiores, prudentioresq; eſſe: agnatam barbariem feritatemq; famoſam ſponte ſua exuentes, à mutua cæde, ab humanarum carnium eſu, à rapinis, à publico & indifferenti matrum filiarumq; congreſſu, talibusq; multis abſtinuere: Rationi & viribus iam innitentes terram, quæ

Hoĩes cultiores facti.

tota tunc opacis ſyluis, nocentibus beſtijs, & ſtagnant

ſtagnantibus vndis, humano incolatui inconuenientens, deſerta, horrida, omninoq; inculta & infrequens iacebat, induſtria & labore à ſaxorum ſalebris, ab arborum truncis, à ſuperfluis vndis expurgauere, planauere, & totam fœcundam ſpectabilemq; fecere: Campos aruis, colles vinetis adaptauere, ſarculo proſciſſos frumentum atque vinum largiter producere inſtituere, qui grauatè prius glandes ſylueſtriaq; poma dedere, valles irriguis pratis hortisq; amœniſsimis decorauere, ſuprema montium ſyluis relicta: adeò omne ſolum fructificationi aßignauere, vt quòd lignationi pabulationiq; ſatisfaceret, ſupereſſe vix paßi ſunt. Loca adhæc omnia frequentiſsimè incolere cœperunt, paßim ædificare, ex modicis pagis ampliſsimas vrbes, ex villis pagos, in excelſis montibus arces, in vallibus deorum templa ſtruere, fontes vt ſalubriores vtq; delectabiliores eſſent, cæſis marmoribus complexi ſunt, circumcircaq; conſitis arboribus amœniſsimè obumbrauere, à quibus in vrbes ſalientem aquam per canales, latentesq; ſiphones quàm longiſsimè deriuauere: vbi naturaliter deerat, defoßis in terram puteis profundiſsimè quæſiuere, torrentes impetuosaq; flumina, quæ frequenter prius pro libito in maximam interdum accolarum perniciem exatiabantur, obiectis aggeribus coërcuere: atque vt tranſuadabilia, nihiloq; negotiationibus humanis obſtantia eſſent, immiſsis in

Terra vberior facta & cultior.

 imum

imum palis aut arcubus eductis, validiſſimos pontes ſuperimpoſuere: In mari ſcopulos, à quibus nauigantes periclitari ſolebant, vt plurimum deiecere. Inſulis & continenti ſolo portus multos fecere, ac in quibus admotæ naues à ventorum flatibus ſecurè quieſcerent naualia ſtationesq́; ampliſſimas effodere: adeò omnia per terram, per mare excoluere, elaborauereq́;, vt terra ipſa ad priſcum eius ſitum, naturalemq́; ſqualorem hodie comparata, alia eſſe credi poſſit, quàm quæ olim fuerit, delicioſiſſimo huic horto certè haud multum diſſimilis, ex quo propter diuini præcepti tranſgreſſionem, infelices protoplaſti Adam & Eua eiecti ſunt. Præterea multas ingenioſiſſimas diſciplinas, multas artes inuenere homines: quibus per excogitatas etiam varias literarum notas libris, tabellisq́; (vt ad poſteros peruenirent) demandatis, ſeſe extra mortalem conditionem in tantum vindicauere, extuleréque, vt indigetum deorum beatiſſimam vitam iam conſequuti videri potuiſſent: Si non mundi princeps iniquiſſimus Satan ſuperſeminata peſtilentiſſima Zizania integrum & felicem hunc ſtatum confudiſſet: qui vt homines & numero ſuccreſcere cognouit, & melius in mundi delicijs iam habere, inuidia permotus, teterrimis omnis generis ſceleribus primùm ſibi obnoxios factos, mox futurarum ſupercæleſtiúmque rerum curioſitate affectos, per obſcuras oracu-

Terra paradiſo æquata.

Homo extra mortalē conditionē ſe vindicauit.

Mali dæmonis inuidia homo peſſundatus.

lorum

lorum ambages, iniecta ſuperſtitione atque timore, deorum dearumq; profanam culturam (vt vnius veri ſingularis Dei cognitionem aboleret, mortaleſq; ipſos aliquo inſigni malo afficeret) edocuit: hic Delphica, illic Euboica, alibi Naſamonia adita, Dodoneaſq; quercus maligna inſpiratione reſonare fecit: quibus in Latio Saturno, in Creta Ioui, Iunoni in Samo, Baccho Thebis & in India, Iſido Oſyriq; in Aegypto, in Ilio Veſtæ, in Aphrica iuxta Tritonem Palladi, Mercurio ſub Teutatis nomine in Gallia & Germania, Mineruæ Himetto atque Athenis: Apollini Delphis, in Rhodo, Chio Patara Liciæ, in Troade & Tymbra, Dianæ in Delo & Scythia, Veneri in Cypro, in Paphο Gnido Cytheraq;: Marti in Thracia, Vulcano in Lippara & Lemno, Priapo in Lampſaco Helleſponti aliiſq; multis in locis (quorum adhuc nomina ob præclariſſima inuenta & beneficia popularibus ſuis collata, in recenti memoria erant) diuinos honores fieri excitauit. Deinde etiam poſtquàm Chriſtus Ieſus verus Dei omnipotentis filius aſſumpa carne apparuiſſet, atque erranti mundo rurſus verum æternæ beatitudinis iter oſtendens, verbo & exemplo ad patris ſui cæleſtis gloriam, ad bene beateq; viuendum hortatus eſſet, miſſiſq; in orbem vniuerſum diſcipulis, ſalubri illorum prædicatione nefandiſſimos ſuperſtitionis ritus damnaſſet, religionem nouam, nouaq; ſaluberrima

Verus Dei obliuioni datus.

Pluralitas deorum inducta.

Vbi locorũ quiq; deorum magis culti.

Chriſtus Ieſus ab errore vindicauit mundũ.

vitæ inſtituta promulgaſſet: & iam eò quidem deduxiſſet, vt ipſis ab omnibus in orbe gentibus receptis, ad veram fœlicitatem deſyderari vlterius potuiſſet nihil: Ipſe Satan in genuinam malitiam reuerſus, curioſa hominum pectora, quæ deſtituere coactus fuerat, iterum circumueniens, quædam in priorem errorem reduxit, quædam nouis hæreticis opinionibus adeò corrupit, adeò excæcauit, vt multo melius ipſis fuiſſet, ingreſſam ſemel veritatis viam quodammodo ignoraſſe, quàm ſic temerè, ſic malitioſè dereliquiſſe. Obſeruant hodie, diuinoq; honore quàm deuotiſſimè proſequuntur Aſiæ minoris, Armeniæ, Arabiæ, Perſidis, Syriæ, Aſſyriæ, Mediæ, & in Aphrica Aegypti, Numidiæ, Libyæ, Mauritaniæ: In Europa totius Græciæ, Myſiæ, Thraciæ, Turcici nominis gentes omnes Chriſto abiecto, Epilenticum Mahometum & illius veſanum dogma. Scythiæ latiſſimi populi, qui Tartari hodie vocantur, pars Imperatoris ſui Chami idola, pars aſtra, pars etiam vnum Deum ex apoſtoli Pauli doctrina veneratur. Indiæ ac Aethiopiæ gentes, quæ presbytero Ioanni parent, Chriſtianam pietatem tuentur, ſed inſtituto longè à noſtro diuerſo. Synceram orthodoxamq; Chriſti fidem, qua gratioſè olim orbis vniuerſus illuſtratus fuit, Germani retinemus, Itali, Galli, Hiſpani, Angli, Scoti, Hyberni, Daci, Liuonij, Pruſſij, Poloni, Hungari, & inſulares Rhodij,

Malus dæmon iterũ homini inſidiatus.

Gentes Mahometanæ.

Idololatræ Scythæ.

Schiſmatici

Veri Chriſtiani.

*Rhodij, Siculi, Corſici, Sardinij, paucíq; alij. Ef-
ficit acerbiſſimus humani generis hoſtis hac in-
ducta morum diuerſitate, hac ſacrorum & ri-
tuum perdita damnoſáq; ſuperſtitione, vt dum
vnaquæque gens Deum, quem religioſè colit,
quemq; præ ſe fert verum ſummumq; eſſe, dum
ſe rectam æternæ beatitudinis viam ambulare,
cæteras verò omnes per deuia, per abrupta ober-
rare magnis rationibus contendit, dumq; vna-
quæque ſectam ſuam longè lateq; propagare &
extendere nititur, ſeſe mutuò tantis inimicitijs,
tantis odijs habeant proſequanturq;, vt ad ex-
ternas hodie nationes peregrinari non ſolùm
non ſit tutum, ſed ferè omnino prohibitum &
occluſum: vnde fieri perſuaſum mihi habeo, vt
dum vicinarum gentium nomina vicinis gen-
tibus vix cognita ſint, pro mendacijs hodie re-
pudientur quæcunq; de ipſis aut ſcribantur aut
referantur: quorum cognitio tamen adeò dul-
cis, adeò vtilis, glorioſaq; ſemper reputata eſt, vt
larè conſtet, non ob aliam cauſam quàm illius
amore atque deſiderio pleroſque relicto natali
ſolo, relictis charis parentibus, coniugibus, li-
beris, & amicis, relicta (quod magis eſt) pro-
ria ſalute, cum maximis difficultatibus, peri-
ulis, curis, anguſtijs, vt aliquid experirentur,
emotiſſimas tranſmarinas interdum aſſum-
ſiſſe peregrinationes: vt compertum habeamus
on hac tempeſtate noſtra ſolùm, verùm ab
xordio ferè mundi omnes perquàm maximæ*

Diſcordiæ omnis ſeminariū cult⁹ diuini diſparitas.

Cognitio ex ęternarū rerū iucūda & vtilis.

autor

autoritatis, prudentiæ, eruditionis ab omnibus exiſtimatos, in Reipublicæ (pacis & belli tempore) magiſtros, conſiliarios, iudices, cenſores, adminiſtratores, duces publico conſenſu electos, aſcitosq; eſſe: qui ad remotas terræ oras aliquãdo profecti multorum populorum mores cognouere & vrbes: quemadmodum Græciæ atque Italiæ priſcos illos philoſophos, Socratem Socraticam, Platonem Academicam, Ariſtotelem Peripateticam, Antiſthenem Cynicam, Ariſtippum Cyrenaicam, Zenonem Stoicam, Pythagoram Pythagoricam: tantas ſectas tantamq; diſcipulorum frequentiam inſtituere conciliareq; ſibi potuiſſe conſpicimus: quemadmodum veteres quoq; legumlatores Minoim & Rhadamanthum Cretenſibus, Orphea Thracibus, Draconem Solonemq; Athenienſibus, Lycurgum Lacedæmonibus, Moſen Iudæis, Zamolxim Scythis, aliósque multos popularibus ſuis præſcriptas ſacrorum ceremonias, ciuilesq disciplinas ferre potuiſſe videmus: Quòd non à ſe intra patrios muros eas excogitaſſe, ſed à ſapientiſſimis ſeculi hominibus Chaldæis ipſis Magis, Bragmanis, Gymnoſophiſtis, & al Aegyptiorum ſacerdotibus, cum quibus ali quandiu conuerſati eſſent, deportaſſe ſcirent quemadmodum poſtremò præſtantiſſimos he roas Creteum Iouem, qui quinquies terrarun orbem perluſtraſſe prædicatur: Pari quoq; ſtu dio ſucceſſuq; eius duos filios Dionyſium cogno men

Priſci Græciæ philoſophi vnde philoſophiam & gloriã auſpicati.

Primi legũ latorũ vnde autoritatẽ cõſequuti.

Sapientes ſeculi.

Præſtantiſſimi heroës vnde militarẽ gloriã obtinuere.

mento Bacchum, & fortiſsimum Herculem, æmulumq́; illius Theſea, Iaſonem cum cæteris argonautis, naufragum Vlyſſem, & ex Troia profugum Aeneam; Cyrum, Darium, Xerxem, Alexandrum Magnum, Annibalem Pœnum, Mithridatem Ponti regem, quinquaginta nationum linguis loqui peritum, Antiochum magnum, innumerosq́; Romanorum principes, Scipiones, Marios, Lentulos, Pompeium magnum, Iulium Cæſarem, Octauianum Augustum, Conſtantinos, Carolos, Othones, Conrados, Henricos, Federicos, per factas à ſe in exteras nationes bellicas expeditiones, immortalem hanc gloriam ſempiternamq́; memoriam comparare potuiſſe cognoſcimus. Quapropter cùm tanta ſit in gentium earundémque morum cognitione voluptas, tanta vtilitas, cumq́; omnibus remotas terras adire inuiſeréque ob plurimas cauſas non concedatur, non liceat etiam: velis, ſuauiſsime mi lector, conſcriptos in hoc libro celebriores gentium mores, celebrioráque, in quibus habitant, loca non minori alacritate, promptitudineq́; legendo amplexari & cognoſcere, quàm ſi te per manus regionatim circunducens fideliſsimè, quo inſtituto, & quo in loco quæq; gens vitam egerit hodieq́; agat, & ore ad os referrem, & ad oculum digito demonſtrarem. Non moueri, non auerti velis, quòd à rigidiori cenſore mihi obijci, exprobrariq́; poſsit, rem

Peroratio

Veniã precatur.

rem me peruetuſtiſſimam, & plus quàm à mille autoribus anteà pertractatam, etiam non alijs quàm eorum verbis, nunc pro meo, proq; nouo aliquo attuliſſe: verùm inſtitutum meum diligentius introſpiciens cognoſcas, me tam ex ingenij mei, quàm librorum meorum theſauro haud vulgari, tibi (ceu liberalis hic Paterfamiliâs, cui in Euangelio Chriſtus omnem ſcribam doctum comparauit) dilecto hoſpiti non aliena modò & vetera, ſed mea etiam & plurima noua exhibere.
Vale, & quicquid eſt boni conſule, acceptúmque habe.

*

DE ORIGINE HOMINIS OPINIO THEOLOGORVM VERA.

*

CAPVT I.

DIVINA *maieſtas, cùm cælum, & hanc vniuerſi faciem, quæ ab ornatu, & eleganti forma mundus appellata eſt, ac omnia quæ illius ambitu comprehenduntur, quinto creationis die abſoluiſſet, ſexto hominem maſculum, vt eſſet, qui illis & præeſſet & frueretur, nobiliſsimum animal fecit: vnum omnium animantium, quod cæleſtem mentem ſortitum eſt. Illi, quòd ex rubentis terræ vena fieri contigiſſet, Adami nomen dedit: tum mulierem ex dormientis Adæ latere depromptam, ne ſolus eſſet, illi ſociam & coniugem commiſit: ſimúlque in amœniſsimam terræ partem conſtituit, fluminibus quaque verſus irriguam. Locus à viridante facie, hilariq; aſpectu* παράδεισος *eſt Graia voce appellatus. Primò beatiſsimam vitam agere, malorum omnium expertem, terra ſua ſponte ferēte omnia. Cæterùm lege aberran-*

Mundus vnde appellatus.

Primorum parentū origo & appellatio.

Adamus.

Paradiſus.

tes amœniſſimo incolatu, ſedéque illa beatiore depulſi, ſolum flebiliter vertere. Cohibita deinceps & tellus eſt, cum nihil vltro ferret amplius, per ſudorem & ærumnam vitam agere: ſubijt inde morbus, tentaréque cœperunt frigora & æſtus humana corpora. Cainus primo ex his genitus, ſecundo loco Abelus, & tum multi alij: ita adoleſcente mundo, quum iam terra frequentius coleretur, quò maior humanarum gentium vis erat, eò magis vitia inualeſcere, vitaq; in peius labi, iniuria pro innocentia haberi cœpta eſt, pro pietate numinis contemptus: eóque ſcelus ipſum proceſſit, vt Deus (vix Noë vno mortalium iuſto reperto, quem propter hoc cum domo ſua ſeruari voluit, vt eſſet per quem humanum genus ex integro reparari poſſet) cataclyſmum immiſerit, qui inundans omnem terram, vna clade omnia animantia, quæ tunc in terris fuere, præter admodum pauca, quæ myſtica nauis tuebatur, cum volucribus etiam extinxit. Poſt quinos deinde menſes, quibus ea inundatio ſæuijt, arca in Armenis montibus deſedit: Noë cum ſuis in terram egreſſus, mortale genus breui tempore propitio numine reparauit: & vt rurſus omnis terra incoleretur, filios, nepotes, ac pronepotes alios ad alias terrarum oras velut in colonias habitatum miſit. In Aegyptum (vt Beroſus habet) cum Colonijs Chami Eſennium, in Libyam & Cyrenem, Tritamem, & in totam reliquam Aphricam Iape

[Marginal notes: Fertilitas terrę cur cohibita. — Protoplaſtorũ vita. — Cainus primogenitus. — Cataclyſm⁹ — Diluuium quàm diu durauit. — Noë propagatio. — Noë filios ac nepotes habitatum tramſmitit.]

Iapetum Priſcũ, Atalaa: in Aſiam orientalem miſit, Gangem, cum aliquot ex filijs Comeri Galli, in Arabiam felicem Sabum cognomine Thuriferum, Arabum præfecit Arabiæ deſertæ, & Petreium Petreiæ: Chanaan poſuit in Damaſco vſque in extima Palæſtinæ: In Europa regem Sarmatiæ fecit Tuiſconem à Tanai ad Rhenum flumen: iunctique ſunt illi omnes filij Iſtri & Meſæ cum fratribus ſuis ab Adula monte vſque in Meſemberiam Ponticam: ſub quibus tenuerunt Tyrus Archadius Emathius Italiam, Comerus Gallus Samotes poſſedit Celtas, & Iubal Celtiberos. Fuit breuis illa & immatura filiorum alienatio à progenitoribus (quorum viuendi ritus & mores nondum adhuc ſatis imbiberant) omnis diuerſitatis, quæ ſequuta eſt, cauſa. Chamus ſiquidem ob ludibrium, quo patrem habuit, cum vxore & liberis profugere coactus, in ea Arabiæ parte conſedit, quæ ab eo poſteà nomen ſortita eſt: poſteris nullum ſacrorum ritum tradidit, cùm nullum à patre accepiſſet. Vnde factum, vt quum procedente tempore alij poſt alios ex ea terra rurſus velut in colonias miſſi, diuerſa mundi loca tenuiſſent, (creuit enim ſupra modum abdicata ſoboles) quidam in errores inciderint inextricabiles: lingua variata eſt: cognitio veri dei, & omnis cultus perijt. Adeoq; quidam inculto & barbaro modo, vt audies, vitam duxere: vt quid differentiæ inter eos, &

Vnde morũ & linguę diuerſitas orta.

Chami immaturũ exilium.

Homines à brutis non differebant.

ſylueſtria animalia extiterit, vix videas. Qui in Aegyptum tranſiere, cæleſtium luminum motum pulchritudinémque mirati, Solem & Lunam, velut certum ipſis numen ineſſet, pro dijs colere cæpere, Iſidem hanc, illum Oſyrim nominantes. vitali ſpiritui etiam ſub Iouis appellatione: ſub Vulcani igni: Aetheri ſub Palladis: ſub Cereris telluri, aliiſque ſub alijs nominibus diuinos honores tribuere. Nec tenebræ illæ rerum tantùm in Aegypto ſtetere: ſed quaſcunque à principio terras tenuerunt à Chamo procreati, veræ pietatis ignorantia ſimul & infanda ſeruitus cepit. Cæterùm nulla vnquam tellus plurium fuit coloniarum mater, quàm Arabiæ pars illa, quam is cum ſuis inſedit: tantam humano generi cladem intempeſtiuum vnius attulit exilium. Contra Semi & Iaphetis prognati, legitimè à maioribus inſtituti, modicis finibus contenti, haud tam latè, vt illi, ſunt per omnes terras euagati. Quo accidit, vt veritatis ſtudium, pietatis dico, & veri dei cultus apud vnam duntaxat gentem ad Meßiæ vſque tempora in occulto permanſit.

ol & Luna iuinos hoores cõſeuti.

Iſis Luna. Oſyris ſol. Aër Iupiter gnis Vulca us. Aether Pal as. Terra Cees.

rabia mul arum colo iarũmater

Semi & Iahetis pronati.

Quare veri lei cultus pud tam aucos permanſit.

De origine hominis opinio Ethnicorum falſa.

C A P. I I.

VEteres verò illi Philoſophi, qui præter veri numinis cognitionem, ante multa ſecula naturam & hiſtorias tradiderunt, de hominis origine aliter ſenſerunt. Quidam enim mundum ingenitum & incorruptibilem, & genus humanum

Philoſophorum de mundo du lex opinio

manum ab æterno extitiſſe, neq; habuiſſe ortus principium credidere. Quidam genitum corruptibilem'que arbitrati, & homines dixerunt generationis initium tempore eſſe ſortitos. Nam à rerum primordio & cælum & terram vnicam habuiſſe ideam immixta eorum natura. Exinde diſtinctis inuicem corporibus cepiſſe mundum hunc ordinem, quem videmus. Aërem quidem motum hunc continuum ſortitum, & igneam partem eius ſuperiora loca, propter leuitatem appetiſſe. Eadem cauſa ſolem aſtraq; cætera curſus ſuos ſortita. Quod verò humori mixtum, eodem ſtetiſſe in loco, propter grauitatem. quæ cùm mixta eſſent, ex humidis quidem mare effectum, ex durioribus verò terram lutoſam euaſiſſe, & omnino mollem. Hæc primùm quum ſolis ardore denſior euaſiſſet, eius poſtmodum ſuperficie vi caloris tumefacta, multis in locis humores quoſdam eſſe cõcretos: in quibus putredines tenuis cõtecta pellicula ſint excitatæ, quemadmodum in paludibus Aegyptijs & ſtagnis accidere videmus: quum frigidam terram ſubitò æſtus aêris calefacit: tum verò in humidis calore adhibito generatio fiat: & noctu quidam circunfuſus aër humorem præſtet, qui in die, ſolis virtute conſolidetur: tandem putredines illæ ad ſummum perductæ, adueniente veluti partus tempore, exuſtis confractiſq; pelliculis omnis generis educunt animantium formas: quorum ea,

Leuia ſuperiora, grauia īferiora appetiſſe.

Animantiũ naturalis creatio.

Aegypti fœcũditas.

quæ maiorem calorem ſortita ſunt, in ſuperiorem regionem volatilia effecta, abierunt: quæ verò plus terræ continebant, ſerpentia, aliaq́; terreſtria euaſerunt animãtia. Naturam *aquoſam nacta in ſui generis elementum delata ſunt, & piſces appellata. Terra deinceps, tum Solis ardore, tum ventis in dies magis areſcens, à gignendis maioribus animalibus deſijt: ſed quæ generata erant, mutua commixtione alios animantes procrearunt.*

Primorum hominum inculta vita

Eodem quoque modo & homines à principio genitos dicunt, in agris paſtum quærentes, ſylueſtri & incognita vita vixiſſe: quibus herbæ & arborum fructus vltro victum præberent.

Primi homines à beluis infeſtati

Beluas inſuper ijs fuiſſe infenſas, quibus vt obſiſterent, cœtus hominum ob timorem factos aiunt communis vtilitatis gratia, auxiliaq́; inuicem præbita, & loca habitaculis quæſita: ſonus oris confuſus quum eſſet, paulatim diſcreuiſſe vocem aiunt, & res omnes ſuo nomine appellaſſe.

Diuerſitas linguarum vnde facta.

Verùm quum diuerſis ſiti eſſent in orbis locis, non eiſdem vſos verbis ferunt: propterea & diuerſos literarum characteres extitiſſe.

Gentium diuerſitas.

Primóſque hominum cœtus ſuæ quenq; gentis initium fuiſſe.

Hoïes periculo prudẽtes facti.

Verùm primi homines nullo ſubſidio fulti, duram agebant vitam, quum ignorarent agreſtes fructus in vſum futurum condere, & ad egeſtatem ſeruare: hinc fiebat, vt hyeme plurimi aut fame, aut frigore interirent. Experimento deinde edoctos, & ſpel

& ſpeluncas aiunt quæſiſſe, ad vitandam frigoris vim, & fructus ſeruare cœpiſſe. Ignis adhæc notitia, cæterarumq; vtilium rerum percepta, & cæteras quoq; vitæ hominum commoditates breui tempore eſſe adinuentas, deniq; neceſſitatem ipſam rerum magiſtram factam, ſingulorum peritiam ingenijs mortaliũ ſubminiſtraſſe: quibus coadiutores datæ ſunt manus, ſermo, animiq; præſtantia. Et illi, qui eam hominis originem fuiſſe perſuaſum habuere, et non ad diuinam retulerunt prouidentiam, Aethiopes omnium mortalium primos fuiſſe dixerunt, hac coniectura vſi, quòd Aethiopicum ſolum ante omnes terras ſyderis propinquitate intepeſcere cœpiſſet, quũ terra eſſet ab initio vliginoſa: quo contigit, vt ex prima illa humoris calorisq; temperie homo ſit ipſe genitus, atq; eam terrã, in qua naſci contigiſſet, libentius tenuerit, quàm diuerſam vllam, quum ignota adhuc eſſent omnia, quæſiuerit. Ibi ergo exordientes, vbi prius paucula de Aphrica vna trium partium, in quas totus terrarum orbis, & hic liber noſter partitus eſt, præmiſerimus: de Aethiopiæ ſitu & eius gentis moribus primùm, tum ſingularum regionum, & gentium per ordinem, qua poterimus diligentia, referemus.

Magiſtra rerum neceſſitas.

Aethiopes omniũ mortaliũ primi.

Captatio beneuolentiæ à dicendorũ propoſitione.

De terræ ſitu & partitione.

CAP. III.

Maiores noſtri, vt refert Oroſius, totius terræ circulũ Oceani limbo circunſeptum

Terra in partes tres diuiditur.

triquetræ eſſe figuræ ſtatuere: eiuſq; tres partes, Aphrica ab Aſia diuidit̃ *Aphricam, Aſiam & Europam. Aphricam ab Aſia diſterminat Nilus, qui à meridie in Aethiopiam diffunditur, & Aegyptum perlabens, ac mirabili fœcunditate irrigans, oſtijs non* Europa ab Aphrica diuiditur. *minus ſeptem mari infunditur. Europam ab Aphrica diuidit mare mediterraneum, quod ab occidentali oceano circa Gades inſulam, & columnas Herculeas, non amplius decem millibus paſſuũ patens, terras aperit atq; intrat, ait Pom-* Aſia ab Europa diuiditur. *ponius Mela. Aſiam ab Europa Tanais fluuius ſeparat, à ſeptentrione in mediam ferè paludem* Aphricæ ſitus, qualitas, & gẽtes. *Mæotidem defluens, cum Ponto reliquum Aſiæ ab Europa diuidit. Aphrica ab Orientis parte Nilo, à cæteris partibus mari terminata, Europa breuior, vbi mare attingit latior: vnde in iuga exurgens, pergit in curua ad occaſum, faſtigiatq; ſe molliter, & fit paulatim adductior: vbi fini-* Aphricæ incõmoda. *tur, anguſtiſsima eſt. Quantum incolitur fertilitate præſtat. Verùm maxima inculta eſt, & vel ab arenis ſterilibus obducta, vel ob ſitum cæli deſerta: vel multo ac malefico animalium* Quatuor Aphricæ latera. *genere infeſta. Mare, quo à ſeptentrione cingitur, Libycum vocatur, à meridie Aethiopicum, ab occidente Atlanticum. à quatuor non amplius nationibus ab initio Aphricum ſolum incolebatur, quarum duæ (ſic ſcribit Herodo-* Indigenæ. *tus) indigenæ ſunt, totidem alienigenæ. Indi-* Aphricæ gentes. *genæ quidem Pœni atque Aethiopes: quorum alteri ad aquilonem Aphricæ, alteri ad*

auſtrum incolunt. Aduenæ verò Phœnices & Græci. Vetuſtiores Aethiopes, necnon & Aegyptij, ſi vera ſunt, quæ ipſi de ſe prædicant, aſperi & inculti ab initio, ferinæ carnes herbæq; veluti pecoribus, vulgò cibus fuere: neque moribus, neq; lege, neq; imperio vllo vſi: vagi, temereq; palantes, nullas certas ſedes habuere: vbi nox oppreſſerat, ibi corpora quieti dabant. Poſtea verò ab Hercule, qui & in eam terram colonias deportaſſe dicitur, mitiores, cultioresq; facti, ex ijs nauibus, quibus in Libyam tranſfretauerunt, tuguria fecerunt, & conuenire cohabitareq; cœperunt. Sed de his plura poſteà dicemus. Inæqualiter terra Aphrica colitur, ad meridiem plurimum ob nimios æſtus deſerta: contrà quà Europam ſpectat, frequentior illi cultus. Eximia & propemodum portentoſa agrorum feracitas, vtpote qui locis quibuſdam centeſimo fœnore reddant cultoribus meſſem. Mirum eſt, quod de Mauritaniæ vbertate dicitur: eſſe in ea vites, quas duorum hominum complexus capere non poſſit, vuarum racemos cubitales: Staphilini, Hippomaratri & carduorum ſcapos duodenûm cubitorum, enormi craſſitudine calami Indicis ſimiles, quorum nodi octo capiant modiolos. Aſparagos adhæc videri haud minus notabili magnitudine. Arbores circa Atlantem proceritate inſigni enodi, nitore folio cupreſſi: ſed omnium nobiliſſima Citrus Ro-

Aduenæ.

Aphri ab Hercule cultiores facti.

Terræ Aphricæ qualitas.

Portentoſa Aphricæ feracitas.

Mauritaniæ mira vbertas.

Aphricæ mirabilia.

Quæ animalia in Aphrica naſcant.

manis delicijs inſerta. Alit & Aphrica Elephantos, & Dracones, qui ipſis beluis inſidiantur, ſuoq; complexu enecant Leones, bubalos, pardales, capreas, & ſimias, quibuſdam locis ſupra modum frequentes: Sunt & camelopardales, Rhizes tauris ſimiles. Herodotus cornutos Aſinos ibi naſci autor eſt, Dracones inſuper, Hyænas, Histrices, agreſtes arietes, Thoas ex Hyæna & Lupo genitas, Pantheras, Ciconias, Pigardos, Struttios, & præter multa ſerpentum genera Ceraſtas & Aſpidem: cui peſti Ichneumonem minimum animal oppoſuit natura.

De Aethiopia, & gentis eius priſcis moribus. CAP. IIII.

Aethiopia duplex.

Aethiopia hodie India dicitur.

AEthiopia duplex regio eſt Aſiæ & Aphricæ: altera, quæ & hodie India dicitur, ad orientem ſolem rubro & barbarico mari alluitur, ad ſeptentrionem Libyæ & Aegypto contiguà: ad occaſum interiorem habet Libyam: ac reliqua parte, qua auſtro iacet obuerſa, alteri iungitur Aethiopiæ, quæ maior eſt & auſtralior: ſic appellata ab Aethiope Vulcani filio, qui illi præfuit, vt Plinius ait: vel à Græco αἴθω cremo ὄψ aſpectus: quòd Solis vicinitate torreat. Eſt enim iugis æſtus.

Qualitas Aethiopiæ.

Quicquid eius eſt, ſub meridiano cardine eſt. Montuoſa eſt circa occiduum, arenoſa in medio, ad orientem deſerta. Plurimas habet gentes diuerſo vultu & monſtruoſo, ſpecie horribiles.

biles. Primi omnium mortalium creduntur veriſſimiq; indigenæ, & ſeruitutem nunquàm experti. Semper genti libertas incolumis manſit. Primò deorum cultum apud eos inſtitutum memorant, primasq; ſacrorum ceremonias. Duplicem literarũ vſum, vt quæ ſacræ dicerentur ſacerdotibus duntaxat notæ eſſent: Alterum earum, quæ vulgo paterent. Fuerunt tamen literarum figuræ haud tales, vt ex illis ſyllabæ coaleſcerent: ſed animantibus extremisq; hominum partibus, varijsq; inſtrumentis artificum perquàm ſimiles: ſingulisq; ſua inerat figuris ſignificatio: vt in accipitre celeritas, in crocodilo malum, cuſtodia in oculo, ſicq; aliæ in alijs. Ex ſacerdotibus, quem phanatico curſu circunferri viderint, omnium ſanctiſſimum iudicant. Quem vbi regem creauerint, veluti numen inſit, aut ſit ad minus diuina prouidentia eis datus, vulgò adorant: vitam is agere ſtatutam legibus debet, omniaq; facere iuxta patrios mores. Neminem neque præmio neq; pœna afficere. In quem autem animaduerſum volet, lictorem ſignum mortis habentem ad eum mittit, quo inſpecto confeſtim, quiſquis ille eſt, domum reuerſus ſibi mortem conſciſcit. Tantus regibus honor, tantum'que ſtudium ab his tribuebatur, vt ſi quando aliqua corporis parte ex quauis cauſa debilitaretur Rex, domeſtici homines ſponte ſua eandem partem debilitarent: turpe exiſtimantes, Rege claudo aut monoculo &

Mortalium vetuſtiſsimi Aethiopes.

Deorũ cultus ab Aethiopibus inſtitutus.

Literæ quibus vſi Aethiopes.

Rex ex ſacerdotibus phanaticus eligitur.

Obedientia Aethiopũ.

non amicos omneis claudos aut vnoculos eſſ. Ferunt quoque conſuetudinis eſſe, amicos vl tro in regis morte vita defungi, exiſtimante eum interitum glorioſum, veræq; amicitiæ te ſtem. Plures ſyderis propinquitate nudi agunt ouillis caudis pudenda obtegunt, pauci omni no pecorum veſtiuntur pellibus. Alij ſubliga cula capillis contexta ad medium corpus indu cunt. Pecuariam rem vulgò exercent: pecor pusilla admodum duri hirtiq; velleris. Cane & ipſi nihilo maiores, cæterùm aſperi & pugnaces. Milij hordeiq; frequens vſus, vnde potum etiam conficiunt: cæteris carent frugibus, præter palmulas, easq; perraras. Quidam herbis victitant, tenuioribusq; harundinum radicibus, carnibus, lacte, caſeo veſcuntur. Meroë fuit olim regni caput: clypei figuram ea inſula imitatur, ad tria millia ſtadiorum cum Nilo protenſa. Accolunt paſtores eam, qui paſſim venantur, & agricolæ aurifodinas habent. Herodotus autor eſt, apud Macrobios Aethiopes æs pluris exiſtimari, quàm aurum; cuius tam vilis ſit vſus, vt Cambyſis legati eò profecti, ſontes viderint aureis catenis in cuſtodia vinctos. Quidam Siſamum, alij Lotum ſerunt: Hebeno abundant, & Siliquaſtro: Elephantes venantur & comedunt: Leones habent, Rhinocerota, Baſiliſcos, Pardales, Draconésque, qui multiplici nexu implicitos Elephantes hauſtu ſanguinis conficiunt. Hyacinthus

Veſtitus Aethiopum.

Studium & exercitium.

Meroë olim regni Aethiopici caput

Aurũ apud Aethiopes ære vilius.

thus ibi & Chryſopraſus reperiuntur. Colligi-
tur & Cinnamomum. Arcubus vtuntur qua- Arma Aethiopum.
dricubitalibus ligneis & peruſtis: inſtruuntur
bello & mulieres, quarum pleræq; oris la-
bium æneo traiectum habent circulo. Vene- Religio Aethiopum.
rantur eorum quidam orientem ſolem, occiden-
tem diris ſupplicationibus inſectantur. Mor-
tuos nonnulli in profluentem deijciunt, alij fi-
ctilibus condunt dolijs, quidam etiam vitreis
conditos domi in annum aſſeruant, religioſé-
que interim colunt, primitias offerunt. Sunt qui
tradant Regem ab his potiſsimùm declarari,
qui forma & alendorum pecorum peritia, ro-
boréque, & opibus cæteros antecellat. Fuiſſé-
que ius olim (vt Memphiticis Sacerdotibus) Sacerdotũ Aethiopũ autoritas.
mortis per internuncium imperandæ, alteriúſ-
que in demortui locum, quum libitum eſſet,
conſtituendi. Deum alterum immortalem cre- Dii Aethiopum.
dere, eum qui rerum ſit princeps atque vniuer-
ſi conditor: mortalem alterum, eúmque incer-
tum. Regem, vt dictum eſt, & eum, qui de
ciuitate meritus ſit, ſecundum poſt Regem, vt
deos venerantur. Et talis fuit ab initio, &
iam ante multa ſecula Aethiopiæ ſtatus: hi ge-
nus, ritus, & mores. Hodie verò, vt ſe Mar- Recentes Aethiopũ mores.
cus Antonius Sabellicus (ex quo maiorem
partem eorum, quæ hic, & in ſequentibus à
nobis dicuntur, accepimus) ab ipſis locorum
illorum indigenis cognouiſſe dicit, Aethio- Pretoianes.
piæ Rex (quem noſtri Pretoianem vocant,

ac ſacer

Giam, ſiue presbyter Ianes Aethiopiæ rex.

ac ſacerdotem Ioannem ſiue Ianem: illi Giam, id eſt, potentem) tam potens eſt vt duobus & ſexaginta alijs regibus imperitare prædicetur: magnorum Antiſtitum deſyderia ad ipſum omnia referri, atque ſacerdotia impetrari, quod Romanus pontifex Regum Maieſtati dedit. Sacerdos tamen ipſe non eſt, nec vllis ſacris initiatus. Primorum Antiſtitum ingens numerus: atque cuique horum, vt minimum, viginti obediunt epiſcopi. Principes atque alios maiores dignitatis Antiſtites, quum in apertum exeunt, crux præcedit, & aureum vas terra refertum, vt hoc inſpectum euntem ſuæ admoneat mortalitatis: illa dominicæ paſſionis.

Sacerdotes coniugati ſunt.

Sacerdotes procreationis cauſa ducunt vxorem, quam, ſi morte amiſerint, nefas eſt aliam ſuperducere. Magna diuorum templa, ac noſtris opulentiora, plurimúmque fornicato opere ad ſummum educta. Multæ piorum ordinum familiæ, Antonij, Dominici, Calaguritani, Auguſtini, Macharæi. Colore amiciuntur indiſcreto antiſtitum permiſſu. Secundum deum optimum deiparámque virginem, ſumma in his terris veneratio Thomæ cognomento Didymo.

Thomæ apoſtoli in Aethiopia ſumma veneratio.

Regum ille maximus, quem Giam vocant, à Dauide procreatus, ſtirpe vnius gentis in tot ætates (vt ipſi perſuaſum habent) propagata. Eſtq; non atro, vt plurimi Aethiopum, ſed candido colore. Garama vrbs regia, quæ non muris, non parietibus conſtat, ſed tabernaculis in ordi-

tem digeſtis, ex ſerico, byſſo, purpura intextis. Veteri inſtituto Rex in aperto agit, nec ſe intra mœnia plus biduo continet: aut quia id turpe ducunt, & molle, aut quòd lege quadam non liceat. Decies centum millia hominum ad bellum inſtruit, quingentos Elephantos, equorum adhæc, & Camelorum ingentem numerum: & hæc vel mediocri rerum motu. Suntq; in tota gente familiæ ſtipendiariæ, ex quibus or-, ſigno crucis, velut cauterio inſigniuntur, cute niter inciſa. Arcu in bello vtuntur, conto, rica, galea. Sacerdotium in ſumma dignita-. Secunda dignitas ſapientum, quos Balſamaos & Tenquatos vocant: tributur etiam non arum innocentiæ & probitati, quam primo ſaentiæ gradu collocant. Nobilitati tertius habetur honos, ſequuntur ſtipendiarij. Iudices de ita hominis decernunt, decretum ad præfectum rbis deferunt, quem Lycomegiam vocant, lom regis is tenet. Legibus nullis ex ſcripto untur: ex bono & æquo iudicant. Si quis dulterij ſit conuictus, quadrageſima bonorum mnium pars multa eſt. de adultera domeſtica tio: illi quorum intereſt puniunt. Viri dotem nſtituunt ijs, quas ſibi matrimonio iungunt, n aliunde quærunt. Mundus muliebris ex ro, (quo gens plurimum abundat) Marritis & ſerico. viri & fœminæ veſtitu vtunr ad pedes demiſſo, manicato, nec vſpiam adarto, indiſcreto colore, præterquàm nigro, qui

Regis Aethiopū potētia

Arma bellica æthiopū

Adulterii mulcta.

Dotem viri mulieribus cōſtituunt.

in ea

in ea gente luctificus eſt. Defunctos lugent quadraginta dies. Lautioribus conuiuijs ſecunda menſa crudæ inferuntur carnes, quibus affabrè conciſis, reſperſisque aromate auidiſſimè veſcuntur. Lanificio carent, ſericum aut linum veſtit totam gentem: non vnus omnibus ſermo, ſed varia loquendi ratio, variisque diſtincta nominibus. Agriculturam exercent, & rem pecuariam. Bina meſſis eſt illis, bina etiam æſtas.

Mahomet' etiã ĩ Libya obſeruatur.

Quicquid Libycarum gentium ab Aethiopia hac ſeu India vſq; ad occidentem ſolem, omnes Mahometi impietatem colunt, viuuntq; eodem ferè cultu, quo & Barbari qui in Aegypto ſunt hodie, & Mauri appellantur, ab ipſa, vt creditur, Maurorum euagatione: nam ea quoq; gens Libyæ non minus infeſta fuit, quàm Sarraceni: diris illis temporibus, quibus magna in humanis rebus facta eſt mutatio, mores gentium, pietatis cultus, terrarum nomina paſſim immutata.

Mauri in Aegypto.

De Aegypto, & ritu gentis vetuſto.

CAP. V.

Aegypti denominatio & deſcriptio.

AEgyptus regio in Aphrica, vel ſecundum aliquos Aphricæ proxima, ab Aegypto Danai fratre ſic appellata, quum prius Aëria diceretur. Hæc teſte Plinio lib. v. ab oriente rubro mari, Palæſtinæq; coniungitur: ab occaſu Cyrenem & Aphricæ reſiduum habet: à meridie vſque in Aethiopiam protenditur. A ſeptentrione

trione mare Aegyptium. Eius inſignes vrbes fuere Thebæ, Abydos, Alexandria, Babylon, & Memphis (hodiē Damiata) & Soldani ſedes ciuitas Chayrus ſiue Alcyr ampliſſima. In Aegypto (vt Plato inquit) nunquàm viſum eſt pluere, ſed terram ipſam Nili inundatione quotannis poſt æſtiuale ſolſtitium fœcundari. A pleriſque inter inſulas relata eſt, ita ſe Nilo ſcindente, vt triquetram terræ delineet figuram: quo contingit, vt à Græcæ literæ ſimilitudine, ſit à multis Delta cognominata. Aegyptij omnium primi duodecim deorum nomina commenti ſunt, aras & ſimulacra, delubraq; ſtatuiſſe creduntur: animalia in ſaxis figuraſſe: quæ omnia planè arguunt eos ab Aethiopibus eſſe oriundos, qui horum omnium fuerunt autores, vt tradit Diodorus Siculus. Eorum fœminæ olim negotiari, cauponari, inſtitoriaq; obire munera conſueuerunt. Viri intra murorum parietes texere, hi onera capitibus geſtare, mulieres humeris: illæ ſtantes micturire, hi ſedentes: domi vulgò ventrem exonerare, in vijs comeſſari. Mulierum nulla neque dei cuiuſquam, neque deæ ſacerdotium habuit. Initiantur non ſigillatim cuique deorum, ſed gregatim: quorum vnus eſt Pontifex: vbi is defunctus eſt, filius eius ſubrogatur. Mares liberi, gentili inſtituto, parentes haud inuiti alebant: contrà cogebantur filiæ etiam nolentes. Pleriq; mortalium in funere deglabrant capita,

Aegypti ab Aethiopib⁹ oriundi.

Mulieres Aegyptię vi rorū obire munera, viri mulierum.

Lugēdi defunctos ritus admirādus.

barbam promittunt. Aegyptij promittebant capillum, & barbam tondebant: panem pedibus, lutum manibus ſubigebant. Horum fuit (vt Græci perſuaſum habuere) & qui ab illis oriundi ſunt, virilia circuncidere. A dextera in ſiniſtram literas digerunt. Horum mares binis veſtibus vti moris fuit: fœminas ſingulis: bipartitus literarum vſus, profanus hic, ille ſacer, ſed vterque ab Aethiopibus ſumptus. Sacerdotes tertio quoque die corpora raſitare, ne quid ſordis, quum ſacra faciunt, intercurreret. Linea ferre veſtimentta, ſemper recèns abluta, faſſi munditiæ gratia ſe circunciſos eſſe, quia ſatius ſit mundos eſſe quàm decoros. Veſtem ſacerdotes lineam tantùm geſtare, & calceos papyraceos. Fabam neque ab eis ſeri, neque alibi natam veſci. Sacerdotibus etiam illa videre prohibitum, eo quòd immundum hoc legumen ſit. Lauantur quotidie frigida aqua, interdiu ter, nocte bis. Hoſtiarum capita prius execrationibus diris damnata non manducabant, ſed aut peregrinis negotiatoribus venditabant ſacerdotes: aut ſi, qui illa emerent, non affuiſſent, in Nilum projiciebant. Boues mares eoſdemq; mundos, ac vitulos vniuerſi Aegyptij immolant: fœminas immolare non licet, vtpotè Iſidi conſecratas. Cibo è farre, quod quidem ſiliginem vocant, confecto victitant. Vino vtuntur facto ex hordeo: deſunt enim in ea regione vites. Victitant quoque tum

Circũcidere virilia à quibus inceptum.

Sacerdotũ Aegyptiorũ munditiies.

Faba immũdũ legumẽ non ſeritur neq; comeditur ab Aegyptiis.

Vinum ex hordeo.

tum piſcibus, partim crudis ad ſolem areſactis, partim ſalſugine conditis; tum auibus, ſed earum crudis, prius tamen ſale conditis, coturnicibus anatibúsque apud locupletes. Eorum cum *multi conuenerunt, & à cœna diſceſſum eſt, circunfert aliquis in loculo mortuum è ligno fictum, aut pictura & opere maximè imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali: oſtendénſque ſingulis conuiuarum ait, In hunc intuens pota & oblectare, talis poſt mortem futurus. Minores maioribus natu obuij in via cedunt atque deflectunt: aduenientibúſque è ſedili aſſurgunt: qua in re cum Lacedæmonijs conueniunt: occurrentes mutuò ſe in vijs adorant manu genutenus demiſſa.* Mutua adoratio í viis. *Veſtibus, vt dixi, lineis amiciuntur, circa crura fimbriatis, quas Caſiliras appellant: ſuper quas candida ferunt amicula alia tanquam ſuperiecta. Laneæ veſtes neque in ædes ſacras geſtantur, neque vnà cum cadauere ſepeliuntur.* Lanearum veſtiū contemptus. *Nunc quoniam omnes, qui olim doctrina aliqua excelluere, quíque alijs gentibus leges & vitæ inſtituta præſcripſerunt, ad Aegyptios prius, vt mores illorum, leges & ſapientiam (quibus tum omnes terræ nationes facilè anteibant) perciperent, tranſiere: vt Orpheus, poſteaq; Homerus, Muſeus, Melampodes, Dædalus, Lycurgus Spartanus: deinceps Solon Athenienſis, Plato philoſophus, ac Samius Pythagoras, & huius diſcipulus Samolxis, Eudoxus quoque mathe-*

 maticus,

maticus, Democritus Abderites, & Inopides Chius, Moſes Hebræus, atque alij multi, vt in ſacris eorum libris contineri Aegyptij ſacerdotes gloriantur: Libet, conueniens etiam eſſe mihi videtur, illorum viuendi ritibus diutius immorari, vt cognoſcatur, quid, & quæ quiſque illorum ab his acceperit, atque aliò tranſportarit. Nam, vt Philippus Beroaldus ſuper Apuleianum Aſinum ſcribit, pleraque etiam ex Aegyptiorum religione tranſlata in religionem noſtram ſunt, vt lineæ veſtes, deraſa ſacerdotum capita, vertigines in altari, pompa ſacrificalis, muſicæ modulamina, adorationes, preces, aliaq; id genus complura. Aegyptij Reges (vt ſcribit Diodorus Siculus libro ſecũdo) vitam non aliorum regnantium more, quibus voluntas pro lege eſt, traducebant licentia: Sed legum inſtituta in cogendis pecunijs, quotidianóque victu ſequebantur. Eorum cultui obſequióque nullus deputatus erat, neque emptitius, neque domo genitus ſeruus, ſed nobilium ſacerdotum filij, tum vltra viginti annos nati, tum doctrina præ cæteris eruditi, vt horum corporis miniſtrorum die noctúque aſtantium conſpectu motus Rex, nil turpe committeret. Raró enim potentes rerum mali euadunt, vbi deſunt ſuarum cupiditatum miniſtri. Inſtitutæ erant diei noctiſq; horæ, quibus regi, lege permiſſa, agere fas erat. Mane ſurgentem Regem primò epiſtolas omnes miſſas capere oportebat, vt cognitis his, quæ

Chriſtiana noſtra religio pleraq; ab Aegyptiis mutuata.

Regũ Aegyptiorũ ſeruos quales oportebat eſſe.

quæ ſibi agenda eſſent, reſponſo dato ſingula in tempore, exq; ordine rectè agerentur. His actis, quum in virorum excellentium cœtu lauiſſet corpus, veſtem præclaram indutus ſacra dijs faciebat. Mos erat ſacerdotum principi iuxta aram hoſtijs deductis, aſtante Rege, magna voce audiente populo valetudinem proſperã, omniaq; bona precari, Regi iuſtitiam in ſubditos colenti: narrare inſuper particulatim Regis virtutes, in deos pietatem, ac religionem, in homines humanitatem ſeruantis, tum illum continentem dicere, iuſtum, magnique animi, veracem, liberalem, omneisq; frænantem cupiditates, pœnas inſuper mitiores quàm poſtularent errantis crimina exigentem, reddentem verò gratiam meritis ampliorem: plura his ſimilia orans, tandem in execrationem in malos exequebatur. Tum Regem culpa purgans, omne crimen in miniſtros, qui Regi iniqua ſuaderent, conijciebat. Quibus actis ſacerdos & regem ad fęlicem diisque gratam vitam hortabatur, & ſimul ad bonos mores, agendumq;, non quæ ſuaderent mali, ſed quæ ad laudem & virtutem maximè pertinerent. Demum quum Rex tauro dijs ſacra feciſſet, Sacerdos quædam ex ſacris libris clariſſimorum virorum conſilia, actáque proferebat: quibus rex monitus, imperio piè ac iuſtè aliorum exemplo vteretur. Non autem pecunijs congregandis vacandi, iudicandique legibus ſolùm antiquis: ſed deambu-

Mos laudi reges in tẽplis obſeruatus.

Criminum regis expurgatio.

landi quoque lauandiq; & cum vxore cubandi, omniſq; degendæ vitæ tempus erat lege præſtitutum. Cibo ſimplici Aegyptii veſcebantur. *Cibo veſcebantur ſimplici, vt quorum menſæ nihil præter vitulum & anſerem inferretur: vini potandi certa ſtatuta erat menſura, qua neque farciri ventrem, neque inebriari poſſent. Denique ipſorum vita ea tenebatur modeſtia, vt non à legiſlatore, ſed à peritiſſimo medico ad conſeruandam ſanitatem compoſita videretur. Mirabile videtur Aegyptios non ex voluntate, ſed ex lege vitam priuatam agere: ſed multo eſt mirabilius illis, neque iudicandi, neque pecuniam congregandi, neque puniendi quenquam per ſuperbiam aut iram, aut aliam iniuſtam ob cauſam, licentiam permiſſam. Sed veluti priuatos teneri legibus: neque id ægrè ferebant, exiſtimantes parendo legibus ſe beatos fore. Nam ab his, qui ſuis indulgerent cupiditatibus, multa cenſebant fieri, quibus damna periculáque ſubirent: Scientes enim ſæpius ſe peccare, tamen aut amore, aut odio, aut alio animi morbo victi nihilominus aberrant. Qui verò ſapientia conſilióque vitam inſtituunt, in paucis offendunt. Hac vſi erga ſubditos iuſtitia,* Salus regis omnibus curæ. *Reges omnium beneuolentiam adeò aſſequuti ſunt, vt non ſolùm ſacerdotibus, ſed ſingulis Aegyptijs maior Regis quàm vxorum filiorúmque aut aliorum principum, ſalutis ineſſet cura.* Luctus in regũ morte publicus. *Vita verò his moribus defunctum, omnes communi mœſtitia lugent, veſtes*

lacerant, templis clauſis forum non frequentant, feſta ſolennia non agunt, dies ſeptuaginta duos luto deturpantes capita, ac ſindone ſubtus mammas cincti, vnà viri mulieresq; ducenti fermè aut trecenti circumambulant bis in die nouantes luctum, atque ad numerum cum cantu, virtutes regis commemorantes. Cibis animantium coctisq; ac vino omniq; menſæ apparatu abſtinent. Non lauacris, non vnguentis, non ſtratis lectis, non venereis vtuntur: ſed tanquam defuncto filio per eos dies mœrentes lugent. Hoc tempore, quæ ad pompam funeris ſpectant præparatis, poſtremo die corpus in arca conditum ante ſepulcri aditum ponunt. Ibi breuiarium in vita ab rege geſtorum de more recitant, volentiq; facultas datur defunctum accuſandi. Aſtant ſacerdotes, mortui rectè facta laudantes: populus is permagnus eſt, qui exequias circunſtat applaudens veris laudibus, in reliquis magno reclamans tumultu. Quo accidit vt plures reges repugnante multitudine, ſolito caruerint ſepulcri honore ac magnificentia. Is timor coëgit Aegypti reges iuſtè viuere, veritos futuram poſt mortẽ plebis iram, atque odium ſempiternum. Antiquorum regum viuendi mos hic maximè fuit. Aegypto omni in plures partes, quarum qualibet Græco verbo νομὸς appellabantur, diuiſa: cuilibet prætor aderat, qui omnium haberet curam. Aegypti vectigalibus trifariàm partitis, priorem

Aegyptiorũ regum funeratio.

Quid coëgerit Aegypti reges iuſte viuere.

Aegypti vetus adminiſtratio.

portionem percipit collegium ſacerdotum magna apud incolas autoritate: tum propter deorum curam, tum propter doctrinam, qua plures erudiuntur. Hanc partem tum ad ſacrificiorum miniſteria, tum ad priuatæ vitæ commoda impertiunt: neque enim deorum cultum omittendum putant, neque publici conſilij vtilitatisq; miniſtris æquum cenſent vitæ commoda deeſſe. Adſunt enim grauibus in rebus hi ſemper conſilio atq; opere regibus, tum aſtrorum peritia, tum verò ſacrificijs futura prædicentes. Ex libris præterea ſacris priorum geſta referunt, quibus Reges in agendis noſcant quæ ſint profutura. Non enim, quemadmodum apud Græcos, vnus homo, aut vnica mulier ſacris præeſt: ſed plures in cultu deorum honoreq; verſantur, qui eandem ſacrorum curam filijs tradunt. Hi omnes immunes ſunt, ſecundumq; poſt Reges honoris dignitatisq; locum tenent. Altera portio ad Reges peruenit, quam & ad bella, & ad vitæ cultum, tum ad liberalitatem erga ſtrenuos viros pro meritis impēdunt. Qua ex re fit, vt populares nullo grauentur tributo. Tertiam percipiunt milites: & qui belli ſunt inſtituti miniſterio, vt hoc ſtipendio accepto paratiorem habeant animum ad bellorum pericula obeunda. Eſt inſuper eorum politia in tria hominum genera inſtituta, Agricolarum, paſtorum, & opificum. Agricolæ parua quadam mercede à ſacerdotibus regéque aut

Politia ægyptiorū ī triplici hominū genere cōſiſtebat.

Agricolæ.

milit

militibus agros mercati, per omnem ætatem ab ipſa pueritia, rei ruſticæ ſine intermiſſione vacant: quo fit, vt agricultura cæteris, tum ob doctrinam à parentibus perceptam, tum ob continuum vſum, præſtent. Eodem modo & paſtores cura atq; arte regendi pecoris à patribus accepta ſemper in eo gubernando ætatem agunt. Paſtores.

Artes quoque apud Aegyptios admodum excultas videmus, & ad ſummum perductas. Nam ſoli Aegyptij opifices, omiſſa rerum publicarum cura, nullum niſi aut legibus permiſſum, aut à patre traditum opus exercent: vt neq; eos docentis inuidia, neq; ciuile odium, neque aliud quid ab inſtituto impediat exercitio. Opifices.

Iudicia verò eorum non caſu fiebant, ſed ratione: exiſtimabant enim ritè facta plurimùm vitæ mortalium prodeſſe. Nam punire nocentes, auxilium ferre oppreſſis, optimam ad prohibenda mala facinora viam putant. Pœnam verò delicti aut pecunia aut gratia tolli, exiſtimabant confuſionem vitæ communis fore. Quamobrem ex ciuitatibus clarioribus, vt Heliopoli, Memphi, Thebis viros optimos eligebant, quos iudicijs præficerent: qui iudicum conſeſſus, neque Athenarum Areopagitis, nec Lacedæmoniorum ſenatui longo tempore poſteà inſtitutis, cedere videbantur. Poſtquàm hi conuenerant triginta numero, inter ſe eligebant optimum virum, quem iudicij principem conſtituebant, in locum cuius ciuitas alium

Iudicia ægyptiorũ non caſu ſed ratione.

Iudicum electio.

Iudicibus Aegyptiorũ victus à Rege dabatur.

Veritas inſigne iudicũ principis.

iudicem ſubſtituebat: his omnibus victus, ſed principi opulentior à Rege dabatur: is aurea catena ſignum varijs ornatum lapidibus à collo ſuſpenſum, quod appellabant veritatem, geſtabat. Cœptis iudicijs ac ſigno veritatis à principe iudicum propoſito, omnibúsque legibus, quæ octo libris continebantur, in medio eorum conſtitutis, mos erat accuſatorem ſcribere ea, in quibus alium accuſabat, modúmque patratæ iniuriæ, aut damni facti, quanti eam extimaret, ſcribere. Reo tempus dabatur reſcribendi ad ſingula: & aut ſe id non feciſſe, aut rectè feciſſe purgandi, aut iniuriam vel damnum minoris extimandi. Rurſus accuſatori reóque inuicem reſpondendi locus erat. Ita bis auditis litigatoribus, cùm iudices de controuerſia quæſiuiſſent, princeps ſigno veritatis in partem veriorem verſo, ſententiam ferebat: hic mos iudiciorum erat. Quoniam de legum inſtitutione mentio incidit, haud alienum ab inſtituto erit, antiquas Aegyptiorum leges etiam referre, quo cognoſcatur, quantum cæteris præſtent, & rerum ordine, & vtilitate.

Periuriũ capitale fuit apud Aegyptios.

Primùm periuri capite multabantur, tanquam qui duplici tenerentur ſcelere: vt qui & pietatem in deos violarent, & fidem inter homines tollerent, maximum ſocietatis vinculum humanæ. Si quis iter faciens aut hominem à latronibus cædi comperiret, aut quamlibet iniuriam perpeti, neque ſubueniret auxilio, (ſi poſſet) mortis

erat

erat reus: Si auxilium ferre non poſſet, denuntiare latrones tenebatur, & iniuriam accuſatione proſequi: qui ea negligebat, plagis ad certum numerum plectebatur, triduóque carebat cibo. Falsò quempiam accuſans, ſi poſtmodum ad iudicium delatus foret, pœnam calumniatoribus ſtatutam ſubibat. Cogebantur Aegyptij omnes ſcripta nomina ſua ad præſides, & ſimul quo exercitio viuerent, deferre: qua in re ſi quis mentiretur, aut ſi iniuſto viueret quæſtu, in mortis incidebat pœnam. Si quis ſponte aut liberum aut ſeruum occidiſſet,

Homicidiũ morte inhibitum.

morte damnare leges iubebant: quæ non fortunæ conditionem, ſed conſilium facti pendentes, homines à ſceleribus deterrebant, & ſimul vindicata ſerui morte reddebantur liberi ſecuriores. Patribus, qui filios occiderent, non erat pœna mortis indicta, ſed tribus diebus noctibusq; continuis edictum vt circa defuncti corpus aſſiſterent publica etiam cuſtodia aſtante:

Lex alia in parẽtes qui liberos occiderent.

Non enim iuſtum putabant, eum vita priuari, qui vitæ filijs autor fuiſſet: ſed potiùs continuo dolore factíque pœnitentia affligi, quò ceteri ab ſimili facto auerterentur. Parricidis exquiſitam impoſuerunt pœnam.

Lex in parricidas atrociſſima.

Nam articulatim præacutis calamis cæſos iubebant viuos ſupra ſpinarum aceruum comburi: maximum inter mortales iudicantes ſcelus, ei mortem per vim inferre, à quo vitam accepiſſet. Mulierum morti deſtinatarum ſi prægnantes

eſſent,

eſſent, partus expectabatur: exiſtimantes pe nitus iniquum eſſe, cum, qui nihil commiſiſſe vnà cum facinoroſo pœnam pati: aut duos ple cti, quum vnus deliquiſſet. In bellis qui aut or dinem reliquiſſent, aut non parérent ducibus non plectebantur morte, ſed maxima omnium ignominia: qua poſtmodo virtute & rectè fa ctis deleta, ad priorem ſtatum redirent. Ea le & homines aſſuefaciebat, vt id dedecus peſſi mum malum, morteq; ipſa grauius cenſerent His, qui ſecreta hoſtibus reuelaſſent, linguam lex iubebat abſcindi. Et qui monetam circum cideret, aut adulterinam cuderet, aut pondu vel ſigna immutaret, aut literis inſcriberet, aut de ſcripto demeret, aut falſas ſyngraphas affer-ret, ambæ amputabantur manus, vt quæ corpo-ris pars peccaſſet, per vniuerſam vitam lueret pœnam. Cæteri quoque aliorum calamitate mo-niti, ab ſimili ſcelere abſtinerent. Aſperæ etiam pœnæ circa mulierum delicta ſtatutæ erant. Nam ei, qui mulierem liberam violaſſet, virilia execabantur: quoniam vno crimine tria haud parua ſcelera complexus eſſet, iniuriam, cor-ruptelam, & liberorum confuſionem. In adul-terio ſpontaneo deprehenſus virgis cædebatur ad mille plagas, mulier naſo mutilabatur. Quo dedecore vultus maculatus ea multaretur par-te, qua maximè facies exornatur. Legum, quæ ad hominum commercia pertinent, Bocchori-dem latorem fuiſſe ſcribunt. Hæ mandant, cre-

Lex caſtrenſis ignominioſa.

Lex in monetarũ falſarios.

Lex in mœchos.

Lex in adulteros & adulteras.

Bocchorides legiſlator.

ditis

ditis abſque ſcriptura mutuò pecunijs, ſi negarentur, ſtari debitoris iuramento: vt quæ iuſiurandum veluti religioſam rem magni extimarent. Nam cùm certum ſit ijs, qui ſæpius iurant, abrogari fidem: plurimi ducunt, ne boni viri nomen amittatur, rarò ad iuramentum deſcendere. Legis inſuper lator omnem fidem in virtute conſtituens, bonis moribus indicauit aſſuefieri homines ad probitatem, ne indigni fide viderentur, debere. Iniquum etiam putauit eis, quibus abſque iuramento credita pecunia eſſet, de re ſua iurantibus non præſtari fidem. Fœnus, quod ex ſcripto contrahebatur, prohibuit vltra contracti mutui duplum exigi: ſolutio ex bonis debitoris ſolùm fiebat. Corpus non poterat addici creditori: putabat enim oportere bona tantùm ſubdita eſſe debitis. Corpora, quorum opera & bello & pace vterentur, ciuitatibus addicta eſſe. Non enim æquum videbatur, milites, qui pro patriæ ſalute pericula ſubirent, pro vſuris in carcerem duci: quam etiam legem Solon videtur ad Athenienſes tranſtuliſſe: quam Siſateam appellauit: decernens ne ob vſuras ciuium corpora necterentur. Lex priuatim prætereà de furibus apud ſolos Aegyptios hæc erat: Iubebat eos, qui furari volebant, nomen ſuum apud principem ſacerdotum ſcribere, atque eueſtigio furtum ad eum deferre: ſimiliter quibus res furto erepta erat, ad eundem rei ſublatæ tempus diem & horam

Ad iuramẽtũ rarò deſcendendũ.

Lex fœneratoribus data.

Lex de furto admirãda.

ſcrib

ſcribere tenebantur. Hoc modo facilè inuento furto, qui rem amiſiſſet, quarta multabatur parte, quæ daretur furi: ſatius legiſlator eſſe duxit, quum impoßibile eſſet, prohiberi furta, alicuius portionis, quàm totius rei amiſſæ homines iacturam pati. Nuptiarum non idem apud Aegyptios mos eſt. Sacerdotibus vnam tantùm vxorem ducere licet. Reliqui pro voluntate & facultatibus plures habent. Nullus ex eis nec ex ſerua quidem empta genitus ſpurius habetur. Solum enim patrem exiſtimant generis autorem, matrem & nutrimentum & locum infanti præbere. Natos adeò parua educant facilique impenſa, vt vix credi poßit. Nam tum ſcirporum, tum alijs radicibus, quas ſub cineribus coquunt, tum caulibus paluſtribus, quas partim coctas, partim aſſas igni, partim crudas pro cibo præbent, liberos nutriunt: diſcalciati nudíque maiori ex parte ob patriæ temperiem vitam ducunt. Omnis ſumptus in pueros, quouſque ad ætatem perueniant, à parentibus impenſus non excedit drachmas viginti. Erudiunt ſacerdotes filios & literis, quæ appellantur ſacræ, & alijs, quæ ad communem ſpectant doctrinam, vt plurimum Geometriæ, Arithmeticæq; ſtudio intenti. Palæſtræ aut Muſicæ non vacant, exiſtimantes quotidianum illius exercitium iunioribus infirmum eſſe, & periculoſum, ex eóque breuiores vires effici. Muſicam non ſolùm inutilem, ſed nocuam

Matrimonia.

Puerorum educatio & impēſa modica.

Muſica dānatur ab Aegyptiis.

cuam ducunt, tanquam virorum animos effœminantem. Morbos vel ieiunio curant, vel vomitu: idque aut quotidie, aut tribus diebus aut quatuor interiectis: aſſerunt enim ex ciborum ſuperfluitate omneis creari morbos: eam ergo ad valetudinem curam eſſe optimam, quæ morborum principia auferat. In militiam aut peregrinationem profecti, nulla impenſa mercede curantur. Medici enim ex publico victum ſumunt, ægros ſecundum legem curant ab antiquis medicis comprobatiſque ſcriptoribus traditam. Si quis normam ſacri libri ſequutus infirmum curare nequiuerit, omni caret crimine: ſi præter ea, quàm quæ libris continentur, illum curauerit, morte punietur. Credidit enim legiſlator ea medendi cura, quæ plurimo tempore ab antiquis medicis obſeruata profectáque ſit, haud facilè meliorem reperiri poſſe. Colunt Aegyptij animalia quædam præter modum non ſolùm viua, ſed etiam mortua: ſicut Feles, Icneumonas, Canes, Accipitres, Ibides, Lupos, Crocodilos, & eiuſmodi plura. Non ſolùm horum cultum palàm profiteri non erubeſcunt, ſed tanquam in honoribus deorum effuſi, id laudi ſibi & decori ducunt. Cúmque ſignis illorum proprijs vrbes, & varia loca circumeant procul oſtentantes, quæ ſeruent animalia, ea more ſupplicum ſinguli venerantur. Cùm aliquod eorum moritur, ſindone confectum cum vlulatu pectus percutientes ſale liniunt:

Morbos Aegyptii vomitu curãt aut ieiunio

Medici Aegyptiorum

Variorum animalium cultura portentoſa.

liniunt: ac Cedri liquore vnguentiſque odoriferis, quò diutius ſeruetur corpus vnctum, in ſacris locis ſepeliunt. Si quis aliquod horum animalium ſponte occiderit, morte damnatur: Aeluro & Ibide exceptis, quos ſi quis ſponte vel ſecus occiderit, interficitur accurrente turba, & abſque iudicio hominem varijs ſupplicijs adfectum interficiunt. Quo timore, qui hos mortuos conſpexit, procul aſtans, lamentatur, teſtificans animal abſque ſua culpa mortuum eſſe. Nutriuntur hæc animalia ſumma cura atque impenſa in templorum ambitu à viris haudquaquàm contemnendis, quæ ſimilagine & alica variiſque epulis lacte conditis cibant: anſeres tum elixos tum aſſatos apponunt quotidie. His, quæ cruda edunt, aues captas præbent, denique ea omnia magna ſuſtentant cura atque ſumptu. Eorum mortem æquè ac filiorum lugent, ſepeliúntque ſumptuoſius, quàm eorum facultas ferat, ita, vt Ptolemæo Lago Aegyptum tenente, quum bos in Memphi ex ſenecta mortuus eſſet, qui illius nutriendi curam ceperat, pecuniam, quæ in eius ſumptu data erat, permagnam, ac inſuper quinquaginta talenta argenti mutuo à Ptolemæo ſumpta, in eius ſepulturam impendit. Videbuntur forſitan hæc, quæ diximus, miranda, ſed nequaquàm minus admirabitur quis, ſi quid apud quoſque Aegyptios fit conſideret in funere mortuorum. Nam vbi aliquis defunctus eſt, propinqui omnes amici

Ibidem vel felem apud Aegyptios interficiens interficitur

Animalia in templis ſplendidè nutriũtur.

Apis bos mortu' maximo ſumptu ſepult'

Mortuorũ funeratio apud Aegyptios admiranda.

amici, qui deturpato luto capite lugentes ciuitatem, quoad mortuus ſepeliatur, circumeunt; interim neq; lauantur, neque vinum capiunt, aut cibum niſi vilem, neque veſtibus vtuntur ſplendidis. Sepulcrorum tres habent ſpecies, ſumptuoſos, mediocres, & humiles. In prima argenti talentum exponunt. In ſecunda, minas viginti. In vltima, parum quid ſumptus irrogatur. Qui funera mortuorum curant, eo exércitio à maioribus tradito funeris impenſam domeſticis deſcriptam ferunt, ſcrutantes quanti velint celebrari funus: conuentione facta, corpus eis traditur, vt iuxta impenſam curetur funus. Primus Grammaticus (ita enim appellatur) poſito humi corpore, circa ilia deſcribit, quantum à ſiniſtra parte incidatur: deinde qui dicitur ſciſſor habens lapidem Aethiopicum, quantum lex ſinit latus aperit, ſubitóque curſu à proſequentibus, qui aſtant, lapidésque cum execratione in eum iacientibus fugit. Exiſtimant enim odium inhærere, quicunque amici corpus vulnere illato violarit. Curatores verò corporis, hos ſalitores appellant, honore digni, exiſtimationéque habentur. Vtuntur enim ſacerdotibus, templáque pariter ingrediuntur. His penes cadauer aſtantibus, vnus per ſciſſuram corporis interiora, præter renes & cor, ducit. Quæ ſingula alter vino phœniceo ex rebus odoriferis lauat: deinde corpus totum primùm ex cedro, tum alijs pretioſis vnguentis

vngunt dies amplius triginta. Myrrha deinde ac cinnamomo, cæteriſq; rebus liniunt, quæ non ſolùm id ſeruare diutinè, ſed odoriferum reddere queant. Curatum cadauer cognatis tradunt defuncti. Ita ſingulis eius partibus etiam ſuperciliorum palpebrarumq; pilis integrè ſeruatis, vt omnis corporis ſpecies dormientis more integra perduret. Antequam ſepeliatur corpus, prædicitur à cognatis tum iudicibus, tum defuncti amicis ſepulturæ dies, aſſerentes illum mortuum paludem tranſiturum. Aſtantibus iudicibus amplius quadraginta numero, ſedentibusq; in præparato vltra ſtagnum Hemicyclio, trahitur nauis ad id compoſita ab his, quibus ea cura iniuncta eſt: tum antequàm corpus in arcam condatur, permittitur lege volenti accuſare mortuum. Si quis probatur malè vixiſſe, Iudices ſententiam ferunt, qua cenſent corpus eius ſepulcro priuandum. Qui deprehenditur iniuſtè crimen obieciſſe, magna multatur pœna. Quum deeſt accuſator, aut per calumniam accuſatum conſtat, cognati, finito luctu, ad laudes mortui vertuntur, nil de genere eius, ſicut Græci conſueuerunt, narrantes. Exiſtimant enim ſe omnes Aegyptij pariter nobiles eſſe, ſed ordientes à pueritia, in qua vitæ inſtitutionem, eruditionémque recenſent, ad viri ætatem deſcendunt, eius erga deos religionem, iuſtitiam, continentiam, virtuteſq; cæteras commemorantes: inuoc

Defunctorum vita apud Aegyptios iudicio diſcutitur.

inuocatis verò inferis dijs, precantur, vt eum inter pios locent: ad quæ verba omnis multitudo correſpondet, gloriam mortui extollens, tanquam apud inferos cum beatis ſemper futuri. Sepeliunt poſtea quiq; ſuos, hi in proprijs ſepulcris, hi, quibus ea deſunt, domi apud firmiorem parietem arca corporis erecta. Qui verò crimine aliquo aut fœnore ſepultura prohibentur, domi abſque arca ponuntur. Quos poſteri ditiores facti, ac debita crimina ſoluentes honorificè ſepeliunt. Mos eſt apud eos defunctorum parentum corpora dare in pignus creditori. Summa illos, qui non redimunt, ſequitur infamia, & ſepultura carent. Mirabitur quis meritò eos, qui hæc inſtituerunt, non ſolùm quæ ad viuentium mores ſpectarent proſequutos, ſed etiam quæ ad mortuorum ſepulcra cultumq; pertinerent. Adeò hoc pacto ad bonos mores quãtum fieri poſſet componi vitam hominum exiſtimabant. Græci ſanè, qui fictis fabulis, ac poëtarum dictis fidem excedentibus de piorum meritis malorumq; pœna tradiderunt nequaquàm potuerunt ſuis ſcriptis traducere homines ad virtutem. Quin econtrà potius deriſi contemptiq; ſunt ab improbis. Apud Aegyptios verò non fabulis, ſed viſu, impijs pœna, iuſtis laus impartita. Singulis diebus vtroſq; eorum, quæ vitæ vtilia exiſtiãt admonẽt, quum videãt cuiq; pro his, quæ egit, debiti præmij memoriam impendi. Qua ex cauſa ad meliorem ſinguli

Defunctorum parentũ corpora creditorib⁹ oppignerãtur.

d 2 vert

vertuntur viuendi normam. Eas enim optimas eſſe leges putandum eſt, quibus non diuites, ſed honeſti prudenteſq; homines fiant. Et hæc de Aegyptijs: nunc de reliquis Aphricæ populis.

De Pœnis & cæteſis Aphricæ populis.

CAP. VI.

POenorum multæ ſunt & variæ nationes: Adrimachidæ Aegyptum verſus ſiti, eiſdem, quibus Aegyptij, moribus vtuntur. Veſtem geſtant qualem & alij Pœni, vxores eorum in vtroque crure armillam æream habent: capitis comam nutriunt: pedunculos ſuos, quos quiſque capit, præmordet, atq; ita abijcit: quod iſti tantùm ex omnibus Pœnis factitant, ſoliq; virgines nupturas regi exhibent, quæ illi placita fuerit eam deuirginat. Naſamones grandis & dira natio, nauium ſyrtibus inuolutarum ſpoliatores: ſub æſtatem relictis ad mare pecoribus deſcendunt ad locum augilem decerpturi palmulas, quæ ibi permultæ & ſpecioſæ ſunt, & fructiferæ omnes. Ex quibus vbi palmulas immaturas decerpſerunt, ad ſolem ſiccantes maturefaciunt: deinde lacte maceratas ſorbillant. Vxores plures ſinguli è conſuetudine habent, & cum his in propatulo coëunt, eodem penè, quo & Maſſagetæ modo: niſi quòd hi prius ſcipionem prætendant. Mos etiam Naſamonibus eſt, quum quis primùm ducit vxorem, vt ſponſa ſingulos conuiuas adeat Veneris gratia: & vt quiſque cum ea concubuit,

Nupturæ regi deuirginandæ exhibentur.

Naſamones nauiũ expoliatores.

Spõſa apud Naſamões à ſingulis cõuiuis cognoſcitur.

cubuit, donum det illi, quod ſecum habet domo allatum. Iureiurando ac diuinatione tali vtuntur per eos viros, qui iuſtiſſimi atq; optimi apud illos fuiſſe dicuntur; iurant illorum ſepulcra tangentes, diuinant ad ſuorum accedentes monumenta: & illi vbi preces peregerint indormiunt: vbi quodque per quietem inſomnium viderunt, eo vtuntur. Fidei dandæ conſuetudo hæc eſt: de manu alterius vterque ſumpto inuicem poculo bibit; quòd ſi nihil humoris habuerint, ſumptum è terra cinerem lingunt. Garamantes omnium hominum commercia aſpectumq; refugiunt: nihil bellicæ armaturæ habentes, nec defendere quidem ſeſe audentes, ſupra Naſamones incolunt. Circa maritima verò occaſum verſus his Macæ confines ſunt: qui ſummum capitis verticem radunt, in medio capillos creſcere ſinentes, hinc atq; hinc in orbem tondentes. In bellum ſubterraneorum ſtruthionum pelles pro armamento ferunt Gnidanes Macis contermini: quorum mulieres fimbrias pelliceas ferunt, ſingulæ multas: ob hoc (vt memoratur) quòd vt à quoque viro Venerem paſſa eſt, fimbriam orat: & vt quæque plurimas habet, ita præclariſſima cenſetur, tanquam à pluribus viris adamata. Machlyes circa paludem Tritonidem habitantes occiput crinitum geſtant, Auſes verò anteriorem capitis partem. Horum virgines anniuerſario Mineruæ feſto in honorem ipſius Deæ indignè inter

Fidei dãdæ cõſuetudo.

Garamãtes hominum commercia fugiunt.

Fimbria Veneris pretium.

ter ſe bifariàm diuiſæ præliantur lapidibus fuſtibusq́;, dicentes ſe morem patrium ſeruare ei, quam Mineruam dicimus: & quæ virgines ex vulneribus decedunt, eas falſas virgines appellant: ſed priuſquàm à pugnando deſiſtunt, hoc faciunt: quæ virgo in pugnam optimam operam nauauit, eam ſemper communi ſenſu cæteræ virgines exornant: tum cætera armatura Græca, tum criſtâ Corinthia, & currui impoſitam circa paludem circunferunt. Iidem promiſcuè cum mulieribus non vnà habitantes, ſed pecudum more concumbunt: vbi apud mulierem puer robuſtus eſt factus, apud quem virum habitare ſuſtinet (nam tertio quoq; menſe viri cõueniunt) eius filius cenſetur. Atlantes à monte Atlante, iuxta quem habitant, appellati, ἀνώνυμοι ſunt, id eſt, nomen proprium ſinguli non habent: Solem tranſcendentem execrãtur, eiq́; propterea omnia conuicia ingerunt, quod torridus & ipſos & regionem perdat: nullo animante veſcuntur, nec ſomnia vlla cernunt. Paſtorici Aphri carne & lacte victitant, nihil vaccinum guſtantes, quia nec Aegyptij ſuem guſtãt, nec vaccam alunt, nec Cyrenæ fœminæ ferire eas ſibi fas putant, ob Iſidem, quæ in Aegypto eſt: cui & ieiunia, & dies feſtos agunt ſtudioſé. At mulieres Barceæ non modò guſtu vaccinæ carnis, ſed etiam ſuillæ abſtinent, filij ipſorum vbi quadrimi effecti ſunt, venas verticis, quidam etiam temporum illorum

Virginum decertatio in Mineruę feſto.

lana

lana ſuccida inurunt, ob eam cauſam, ne vllo vnquam tempore pituita officiat è capite defluens: eaq; de re, ſe aiunt eſſe optima valetudine. Eo modo ſacrificant: vbi pro primitijs pecudis aurem præciderunt, eam ſupra domum abijciunt: hoc acto, ceruicem eius auertunt. Solis omnium deorum immolant Soli & Lunæ. Defunctos, vt Græci, ſepeliunt omnes Aphri, præter Naſamones, qui illos ſedentes ſepeliunt, obſeruantes, vt dum quis cœpit agere animam, eum ſedentem conſtituant, ne ſupinus expiret. Domicilia eorum ſunt virgultis compacta ſuſpenſis circa lentiſcos: & ea quoquo verſus verſatilia. Maxes dexteram capitis partem comatam geſtant, ſiniſtram radunt, corpus minio tingunt, aſſerentes ſe à Troianis eſſe oriundos. Zabicum Maxibus confinium fœminæ aurigantur currus in bellum. Zigantes (vbi magnam vim mellis apes conficiunt, ſed multo plus opifices viri facere dicuntur) omnes minio inficiuntur, ac ſimijs veſcuntur, quarum affatim gignitur ijs, qui in montibus degunt. Hi omnes Libyci vita ſylueſtri ſub Dio, vt plurimum habitant, victu (ferarum more) contenti, nil domeſticum edunt: nullis veſtibus, præter caprarum pellibus, tegunt corpora. Potentiores inter eos, nullas habent ciuitates, ſed turres aquis proximis, condentes in eis, quæ vſui ſuperſunt. Subditos populos ſingulis annis adiurant, vt principi pareant obtemperantes, vt

Sacrificãdi ritus.

Sepeliendi ritus.

Libycarum gentiũ vita.

ſocios diligant : abnuentes imperium, vt latrones perſequantur. Eorum arma ſunt & regioni & moribus congrua. Nam cùm ſint corporibus leues, patria verò vt plurimum plana, neque enſe, neque gladijs, neq; armis vtuntur in bello. Treis tantum ferunt haſtas, lapidésque in vaſis ex corio factis delectos, cum his certantes, tum in congreſſu, tum etiam receſſu : primò ferire hoſtem conantur ad curſum lapides rectè iaciendos longo vſu edocti. Erga externos nullum ius, nullámque ſeruant fidem. Troglodytæ (qui & à Græcis, quòd ex pecoribus viuant, paſtores appellantur) Aethiopiæ populi cœtus ac tyrannos inter ſe conſtituunt. Vxores ac filias habent communes, excepto (qui vnicam tenet) tyranno. Huic appropinquanti multam tyrannus irrogat certo pecudum numero. Etheſiarum tempore, quo maximi decidunt imbres, ſanguine & lacte immixtis paulúmque coctis nutriuntur. Aeſtu Solis deficientibus paſcuis ad loca declinant paluſtria, pro quibus ſolis inuicem certant. Pecora vetuſta aut in morbos cadentia occidunt, exq; his per omne viuunt tempus. Parentum nomina minimè indiderunt filijs, ſed tauri, arietis, ouis. Et hos quidem patres, hos matres : quoniam ab his, non à parentibus quotidianus præbeatur cibus, appellant. Vtuntur potu Idiotæ Paliuri arboris ſucco : potentiores ex quodam flore expreſſo, qui eſt deterrimo noſtro muſto perſimil-

Belligerãdi ritus.

Troglodytæ, qui etiã paſtores dicuntur.

Æthefiarũ, id eſt, vẽtorum qui xl. dies poſt caniculæ exortum perflant.

perſimilis. Armentorum greges ſecum ducentes, varias, ne iiſdem in locis morentur diutius, regiones mutant. Corpora, præter virilia, quæ pellibus teguntur, nudi. Pudenda Troglodytæ omnes velut Aegyptii circuncidunt, his demptis, quos à caſu claudos appellant. Hi ſoli intra regionem heſternorum habitantes ab infantia non nouacula inciduntur. Arma ferunt Troglodytæ ii, quos dicunt Megauares: ſcutum ex corio crudo bouis, rotundum, & ferratam clauam: alii arcus lanceasq́;. Sepulcra nihili penitus curant: nam paliuri viminibus corpus ligantes defuncti ceruicem cruribus applicant, deinde cadauer in loco editiori poſitum lapidibus ridentes obruunt, impoſitóque ſupra ſaxorum aceruum capræ cornu abeunt nullo dolore moti. Bellantur inuicem non vt Græci, ob iram, aut ambitionem, ſed pabuli gratia. In eorum concertationibus primùm iactis lapidibus, quoad aliqui vulnerantur, concertant: tum arcu, quo admodum exercitati ſunt, pugnantes mutuis vulneribus cadunt. Ea certamina dirimunt, quæ ætate præcedunt fœminæ: quibus nullo periculo in medium prodeuntibus (nefas eſt enim has vllo pacto lædere) ex templo à certamine ceſſant. Inualidi ob ſenium armenta ſequi, gutture bouis cauda adſtricto vitam finiunt. Qui mortem differt, licet nolentem eodem modo (admonitum tamen anteà) vita priuare: ibiq́; habetur

Certamina fœminæ dirimunt.

beneficij loco. Febricitantes item, aut morbo incurabili correptos, ſimili adficiunt morte: Maximum arbitrātur malorum, ab eo vitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignum vita. Herodotus ſcribit: Troglodytas ſpecus in quibus habitent excauare, nullo habendi diuitias deſyderio teneri: quum paupertati ſe voluntariæ abdicarint: tantum lapide vno gloriari, quem Exaconthalitū nominamus: Serpentum carnibus veſci. Sermonis adhæc ignaros eſſe, & propter hoc ſtridere magis, quàm loqui. Alia in Aethiopia, quæ ſuper Aegyptum eſt, habitat gens, Rizophagi vocantur, radices arundinum, quas ex propinquis locis effodiūt, magna cura lauantes barbari lapidibus terunt, quoad molles factæ cohæreant: deinde placentas ad modum lateris, quantum manus capit, factas, atq; ad Solem decoctas mandunt. Quem ſolum cibum, ipſi per omnem vitam ſuauem atq; affatim habent, eò quòd pacem continuam ſeruent. Bellantur tamen cum leonibus, qui è deſerto vmbræ cauſa, & vt minores venentur feras egreſſi, Aethiopum multos ex paludibus exeuntes dilaniant. Et iandudum ea deleta eſſet à leonibus natio, niſi natura eis ſponte præſidium tuliſſet. Nam ſub ortum Canis mirabilis atq; innumera nullo agitante vento culicum multitudo ad ea loca aduolat. Homines ad paludes fugientes minimè lædunt: leones abire ex his regionibus compellunt, tum morſu, tum vocis ſono

ῥιζοφάγοι radicibus victitantes.

Rizophagi leonib' prædæ ſunt.

ſono territos. His propinqui ſunt Ilophagi, Spermatophagiq́; : quorum hi quidem fructus, qui æſtate ex arboribus decidunt, colligentes abſq; labore edunt : reliquo tempore herbam in vmbroſis naſcentem locis decerpunt, quæ vitæ ſubuenit in egeſtate. Ilophagi verò cum filijs, vxoribusq́; ad loca campeſtria accedentes arbores aſcendunt, ac teneras ramorum ſummitates auferunt : tantam ex continuo vſu ramos aſcendendi peritiam habentes, vt (quod incredibile videtur) de arbore in arborem velut aues proſiliant, aſcendantq́; tenues abſq; periculo ramos, macilētia, leuitateq́; corporis nixi: quòd ſi quando pedes labantur, manibus ramis comprehenſis ſeſe à caſu peropportunè vindicant : quòd ſi fortè deciderint, nulla in re propter corporis leuitatem læduntur : ita ramis tenerioribus dente exeſis ventrē farciunt. Hi ſemper incedunt nudo corpore, communesq́; vxores ac liberos habent. Pugnant inuicem pro locis armati baculis aduerſus alios, ac dominantur victis: moriuntur vt plurimum fame, quum deficiente viſu corpus priuetur eo ſenſu, quo cibum quærebat. Reliquam circa regionem Aethiopes tenent, qui Cyneci dicuntur, numero haud multi, vita ab reliquis diuerſa. Syluestrem enim incolentes patriam, & penitus aſperam rariſq́; aquarū fontibus, ſuper arbores ferarum timore dormiunt. Sub auroram ad aquarū decurſus armati prodeuntes ſe abſcondunt inter

Homines de arbore in arborē vt aues proſilientes.

Cyneci ferarū timore ſuper arbores habitant.

arbor

arborum frondes. Sub æſtu verò Solis agreſtes boues, pardaleſq́;, ac varia ferarum genera, cùm caloris, tum ſitis impatientia ad aquas potus cauſa confluunt. Repletas, graueſq́; aqua beſtias Aethiopes ex arboribus deſcendentes adoriuntur, ac lignis aduſtis, ſaxiſq́; & ſagittis occiſas, perq́; cœtus diuiſas edunt. Aliquando verò quamuis perrarò & ipſi à valentiori beſtia interficiuntur: ſed multas ipſi dolo & arte valentiores beluas capiunt. Si quando deſint animalia, anteà captorum pelles madefactas remotis pilis ad ignem lenem ponunt: diſpartitaſq́; ſingulis auidè ad ſatietatem ſumunt. Impuberes pueros exercent ad certum ſignum iacere, ſolis cibum præbentes his, qui ſignum tetigêre: ideò iaculatores optimi euadunt vrgente fame. Acridophagi deſerto contermini homines ſunt paulò cæteris breuiores, macilenti, ac ſupra modum nigri. Veris tempore Zephyrus ac Libycus venti infinitum penè locuſtarum ex deſerto ad eos deferunt numerum. Hæ permagnæ ſunt, ſed colore alarum turpi ac ſqualido. Aethiopes ad id aſſueti in quandam latam longamq́; multis ſtadijs conuallem plurimum materiei ex propinquis locis ingerunt: quum ſuo tempore tanquam locuſtarum nubes à ventis ſupra vallem defertur, materiem congeſtam, omnemq́; loci herbam anteà ſucciſam incendunt. Locuſtæ deſuper volantes ingenti fumo enectæ paulùm vltra vallem ad terrã tanta

ἀκριδόφαγοι locuſtis victitantes.

decidunt

decidunt copia, vt victum omni genti abundè præbeant. Has enim ſale (quem regio plurimum fert) ſuperinfuſo diutius ſeruant, cibum guſtu eis ſuauem: hic eſt ſolus eorum per omne tempus locuſtarum victus. Neque enim pecora nutriunt, neq; piſces edunt, procul à mari poſiti: neq; vllum aliud vitæ adminiculum habent. Corpore leues ſunt, veloces curſu, & vitæ breuis: vt qui longiſſimè viuunt, quadrageſimum non excedunt annum. Finis eorum non ſolùm miſerabilis eſt, ſed & incredibilis. Nam propinquante ſenecta, pediculi alati, non ſolùm viſu varij, ſed ſpecie horridi, ac turpes, in corporibus nati ventrem primò, tum pectus, deinde totum corpus paruo tempore exedunt. Qui morbum patitur, primùm veluti ſcabiei cuiuſdam pruritu allectus, corpus ſcalpit, voluptate ſimul & dolore perceptis: deinde exorientibus pediculis, ſimul effluente ſanie, morbi acerbitate ac dolore percitus, vnguibus corpus magno cum gemitu lacerat. Tanta verò vermium copia effluit, alijs ſuper alios tanquam ex perforato vaſe, ſcaturientibus, vt deleri nequeant: hoc pacto ſiue cibi, ſiue aëris cauſa miſerum ſortiuntur vitæ finem. Extremas ad meridiem Aphricæ partes viri habitant à Græcis Cynnamimi, à vicinis Barbaris ſylueſtres appellati. Barbas habent admodum magnas, greges ſylueſtrium canum nutrientes præſidia vitæ. Nam ab æſtiuo tropico, vſq; ad medium hyemis Indici boues

Pthiriaſi acridophagi moriùtur.

Cynnamimi ſiue Sylueſtres, canũ greges nutriunt.

boues innumera multitudine eorum patriam ingrediuntur : cauſa incerta eſt, vtrum'ne alias inſectantes ſe feras fugiant : an paſtus penuria, an alio naturæ (quæ omnia miranda gignit) impulſu hominibus ignoto acti. His homines, quum obſiſtere nequeant, ſuis freti viribus ſe canibus tuentur : quibus in venatione vſi boues permultos capiunt. Et hos quidem recentes edunt, hos ſaliunt ad futurum vſum. Multa inſuper & alia animantia à canibus capta comedunt. Poſtremi, qui ad meridiem habitant, in hominis forma ferarum vitam ducunt Ichthyophagi, ſub Troglodyticam oram in Arabico ſinu Barbaræ gentes. Nudi per omnem vitam degunt, vxores filiasq; communes habent, beſtijs ſimiles: vt qui neq; voluptatis, neq; doloris vllum, niſi naturalem ſenſum percipiant, neq; turpis neq; honeſti diſcrimen norint. Habitacula habent non longè à mari iuxta promontoria, vbi non ſolùm profundæ cauernæ, ſed conualles immenſæ & anguſtæ ſpeluncæ exiſtunt, egreſſu ipſa natura difficili ac tortuoſo. Harum tanquam ad eorum vſum natura factarum aditus incolæ magnorum congerie lapidum obſepiunt, qua veluti retibus capiantur piſces. Maris enim fluxu (quod his, diebus ſingulis circa tertiam ac nonam horam accidit) oras litori propinquas inundante, aqua in immenſum excreſcens opertis locis omnibus innumeram copiam diuerſorum piſcium ſecum in continentem defert : qui cùm in diuerſa

ἰχθυοφάγοι ex piſcibus viuunt.

loca

loca cibi gratia diuertant, refluente mari per lapides piſces in ſicco deſtituuntur. Quos incolæ cum vxoribus, pueriſq; concurrentes capiunt: captos ſupra petras ad meridiem ſitas, nimioq; Solis æſtu incenſas ponunt, pauloq; poſt reuoluunt: à quibus ſic ad ſolem decoctis, carnem omnem excutiunt, & concauo ſaxo iniectam pinſunt, admixto paliuri ſemine, cibum ſibi conficiunt ſuauiſſimum. Nam ſic immixtas carnes in modum longioris lateris formant, ad ſolemq; paulò deſiccatas, ſedentes, cum voluptate edunt: non quidem ad certam menſuram, aut pondus, ſed ad ſatietatem: habent hunc cibum ſemper velut è penu promptum, Neptuno pro Cerere eum largè ſubminiſtrante. Quando verò maris tempeſtate adeò litori vicina loca multis diebus inundantur, vt nulla detur piſcandi facultas, (quo tempore cibi penuria laborant) Conchas legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita interiori carne cruda, ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Vbi verò tempeſtas ventorum vi diutius perſeuerat, conchæq; deficiunt, ad oſſa ſiue ſpinas ex piſcibus excuſſas, & in hunc vſum coaceruatas confugiunt: teneriores, recentioréſque ex his dentibus mandunt, duriores edunt ſaxo contritas, nil brutis animalibus diſſimiles. Epulantur autem palàm cum lætitia, vt dixi, cantuq; abſono omnibus inuicem congratulantibus: deinde mulieres, vt in quanq; quis forte incidit, cognoſcunt prolis

cauſa,

cauſa, omni cura ob ciborum, qui præſto ſint, copiam, vacui. his ſtudijs quatuor diebus intenti, quinto potus gratia ad fontes pergunt gregatim, omnibus ſimul vocem (velut inconditum ſonum) tollentibus. Eſt profectio hæc haud diſſimilis ab armentis boum. Repleto aqua ventre, adeò vt vix redire queãt. Ea die nihil edunt amplius: iacet quiſq; aqua plenus, diſtentusq; ſimilis ebrio. Poſtera die denuò ad capiendos piſces redeunt: ita eorum vita per omne tempus tranſacta ob ſimplicem victum raro in morbos incidunt: breuioris tamen quàm nos ſunt vitæ. Natura eorum incorrupta famem ſedare maximum ducit bonum, nullam aduentitiam voluptatem quærens. Hæc eorum, qui intra ſinum habitant, viuendi norma eſt. At illorum qui extra ſinum ſunt multo eſt mirabilior: vt qui nunquàm bibant, & natura ab omni ſemoti ſint animi paſſione. Hi procul à terra habitabili tanquam in loca deſerta à fortuna eiecti piſcationi dant operam: humida non appetunt, piſces edunt ſemicrudos, non quo ſitim effugiant, ſed feritate quadam, contenti victu, quem à fortuna ſortiti ſunt. Felicitatem ſummam putant his carere rebus, quæ dolorem poſſent egentibus afferre. Tanta patientiæ eſſe dicuntur, vt ſi quis educto enſe eos percuſſerit, non diffugiant, & verbera & iniurias perferentes, ſolum percutientem reſpiciunt, nullum neq; iræ, neque miſericordiæ ſignum oſtendentes. Sermone carent,

Homines ab omni animi paſsione ſemoti

Miræ patiẽtiæ hoĩes.

nutu,

nutu, manibusq́; ſignificant, quibus indigeant, & quæ volunt. Hæ gentes vnanimi conſenſu pacem curant, nulli externo homini infeſtæ. quod uitæ genus licet mirabile, à priſcis olim temporibus ea gens ſeruauit: ſiue ita longo tempore aſſueta, ſiue acta neceſſitate. Habitaculis non iiſdem, quibus Ichthyophagi vtuntur, ſed diuerſis habitant modis: quidam in ſpeluncis diuerſoria habent, ad arctum poſitis, in quibus tum vmbra, tum ſpirans aura eos ab æſtu ſolis tutatur. Nam quæ ad meridiem loca ſpectant, fornacibus ex nimio æſtu ſimilia, acceſſum ad ea adimunt. Qui ſunt aduerſus arctum, ex coſtis cetorum incuruis, quas mare plurimas effert, ex vtroq; poſitis latere colligatisq́, quas maris alga operiunt, habitacula ſibi extruunt ad euitandos æſtus: Natura ſibi artem ex neceſſitate ad ſe tuendam reperiente. Et talis fertur eſſe Ichthyophagorum vita. Supereſt pauca de Amazonibus dicere, quas priſcis temporibus in Libya ferunt extitiſſe, Mulieres pugnaces & validas viribus, non eandẽ, quam noſtræ, vitam duxiſſe. Nam mos fuit illis certo tempore bellicis ad ſeruandam virginitatem rebus exercitari. Tranſactis militiæ annis viris coniungi prolis gratia. Has ſolas & principari, & publica obire munera: viros noſtrarum fœminarum inſtar domeſticæ rei curam habere, tum obtemperantes fœminis, tum militiæ principatusq́; ac omnis Reipublicæ expertes: poſt

Amazones bellicoſæ mulieres.

partum nati infantes viris dantur, quos lacte nutriant, alijsq; rebus prout ætas poſcit. Maſculis mox natis, vt bellicæ rei inutiles ſint, dexterum brachium frangunt: aut eos interficiunt, vel procul ablegant: Fœmellis mamillas, ne creſcant, inurunt: aſſerentes impedimento eas ad bellandum eſſe. Vnde à Græcis, eò quòd mammis careant, Amazones appellantur. Heſperam inſulam inhabitaſſe illas aſſerunt: dictam ita, quòd ad occaſum ſita ſit. Eam verò eſſe in Tritonidis palude, quæ proxima oceano, à flumine, quod in eam defluit, Tritonia appellatur: Aethiopiæ contermina & monti, qui Atlas dicitur, omnium in ea terra maximo. Hæc inſula permagna eſt, varijsq; arborum fructibus, ex quibus incolæ viuunt, ferax, multos tum caprarum, tum pecudum greges habet: quorum lacte & carnibus veſcuntur: frumento penitus carent: illius vſu incolis ignoto,

DE ASIA, ET CELEBRIORIBVS EIVS GENTIBVS, LIB. II.

CAP. I.

Aſiæ denominatio.

ASIA altera Tripartitæ terræ pars, appellata ab Aſia oceani & Thetyos filia Iapeti vxore ac Promethei matre: Siue, vt alij volunt, ab Aſio Manæi Lydi filio:

Aſiæ quatuor latera.

à meridie per orientem vſq; ad Septentrionẽ protenditur: terminos habet ab occidente Nilum & Tanaim cum Euxino Ponto & parte mediterranei maris: tribus alijs partibus tãgitur oceano, qui ab oriente Eous, à meridie Indicus, à Septentrione Scythicus appellatur.

Tauri mõtis menſio.

Taurus mons mediam quodammodo continentem diuidit, ab oriente in occidentem excurrens, partem ad aquilonẽ relinquit, partem ad meridiem: alteram Græci interiorem vocãt, alteram exteriorem. Mons hic multis in locis latitudinem habet ſtadiorum trium millium: longitudinẽ quantam Aſia, ſtadiorum circiter quadraginta & quinque millia à tranſmarina Rhodi ora vſque ad Indiæ ac Scythiæ extrema orientem verſus. Idem in nomina, ac partes multas diuiditur:

quarum aliæ maiores, aliæ minores ambitus comprehendunt. Tam latum autem & patens dicunt eſſe, quicquid terræ Aſiæ nomine continetur, vt Aphrica & Europa reliquæ duæ partes non magis complectantur, quàm hæc ſola. Cælo temperato eſt, ſolo fertili, & propterea omnium animantium genere cultiſsima. Prouincias ſiue regiones multas habet: vbi Aphricam aſpicit, Arabia eſt: regio inter Iudæam & Aegyptum triplex, vt Plinius refert, vna Petrea, à Septentrione & occaſu Syriæ inſerta, cui à fronte Deſerta prætenditur Arabia, à meridie altera, quæ Felix nominatur. Quidam etiam Panchaiam & Sabeã adiungunt. Arabia dicta ab Arabo Apollinis ex Babylone filio. Arabes longè lateq; diffuſi diuerſis moribus viuunt, & cultibus plurimis, crinibus intonſis, mitrata capita habent redimitu pari, pars raſa in cutem barba. Artes haud ab vno in alium transferuntur, ſicut apud nos, ſed in patrijs quiſque permanet inſtitutis. Qui maximus eſt natu, is in totam gentem regnum obtinet. Quæ poſsidentur, vniuerſæ ſunt cognationi communia, vna omnibus vxor. Qui primus domum ſubierit, poſito ante ianuam ſcipione, cum ea congreditur, cum grandiori natu pernoctat: ita omnes omnium ſunt fratres: coëunt cum matribus & ſororibus pecudum ritu. Adulter capite plectitur: alterius ſanguinis congreſſus pro adulterio eſt: domeſtici in vniuerſum

[Margin: Arabia triplex, petrea, deſerta, felix.]

[Margin: Cum matribus & ſororib9 coëunt Arabes.]

legit

legitimi habentur. Conuiuia ferè terdeni celebrant, & in his Muſicæ artis duo non imperiti: conſanguinei ſibi inuicem miniſtrant. Vrbes & oppida ſine mœnibus pacatè inter ſe agunt. Seſamino oleo vtuntur beatiſſima alioqui rerum vbertate. Ouium greges candidi velleris: grandiori ſtatura boues: equis omnino carent: quorum deſiderium admit camelorum copia: Aurum, argentum, & plura aromatum genera terræ peculiaria. Aes, ferrum, veſtis, purpura, crocus, coſtus, toreumata aliunde aduehuntur. Defunctorum corpora ſtercore abiectiora. Regum cadauer ſterquilinijs ſepeliunt. Fidem inter homines, vt qui maximè, ſeruant, quam hunc in modum dant. Quoties fœdus inire volunt, alius quidem medius inter vtrunque ſtans, acuto lapide ferit volam iuxta maiores digitos ipſorum, qui fœdus ineunt: deinde ſumpto flocco ex vtriuſque veſtimento, inungit eo ſanguine ſeptem lapides in medio poſitos, inter inungendum inuocans Dionyſium & Vraniam: hoc acto, idem, qui fuit ſequeſter fœderis inter amicos contrahendi, vadatur hoſpitem, aut fortè ciuem, ſi cum ciue res agitur. Quod fœdus, & ipſi, qui amicitiam contraxerunt, ſeruare iuſtum cenſent. Myrrhæ ſarmentis ignes fouent: quorum fumo, ſatis noxio, niſi odore cremati ſtoracis occurrant, plerunque incurabiles morbos contrahunt. Cinnamum per ſacerdotes legitur, hoſtijs prius cæſis: quas cùm

Equi nulli in Arabia.

Fides Arabum.

Vrania & Dionyſius in fœdere inuocatur.

litauerint, obſeruatur, vt meſsis, nec ortum ſolis anticipet, nec egrediatur occaſum. Quiſquis principatum tenet, ſarmentorum ſtrues haſta diuidit, quæ ſacrata eſt in hunc vſum: atque ita portio manipulorum etiam Soli dicatur: quæ, ſi iuſtè diuiſa eſt, radijs inflagrata incendium ſponte concipit. Pars eorum, quibus aſper victus eſt, angues edunt. Nulla illis animi vel corporis cura, ac propterea Ophiophagi nominantur. Nomadibus vſus Camelorum frequens, his pugnant, procúlque onera exportant, lacte & carnibus veſcentes. Fluuius, quem accolunt, auri ramenta habet: id non conflant artium inſcitia. Debæ & ipſi paſtores, colunt ijdem & agros aliqua ex parte: gens auri abundans, inter glebas temerè iacentes aureas pilas in glandium magnitudine reperiunt: quibus lapillis affabre interiectis monilia conficiunt haud iniucunda aſpectui, ea collo & manibus inducunt. Vendunt aurum finitimis triplo æris pretio: argenti duplo: cum auri contemptu, tum deſiderio, quæ commercio parantur. Proximi his Sabæi thure, myrrha & cinnamomo diuites: & in ora huius terræ Balſamum naſci quidam prodiderunt. Habent & palmas odoriferas, & calamum. Serpens ibi palmari longitudine, lethalis ferè eius morſus: in arborum radicibus cubat. Odor nimius, rerumq́; fragrantia ſtuporem ſenſibus inducit, quem bituminis ſuffitu, & hirci barba leuant.

ὀφιοφάγοι ſerpentum comeſtores

Debæ diuites auri.

Sabæi thure ac myrrha opuléti

leuant. Penes regem omnis iudicandi ratio. Sabæorum plerique ſunt agricolæ: aromata alij legunt. In Aethiopiam ob negotia nauigant nauigijs corio contectis. Cinnamomum & Caſiam ligneæ materiæ loco igni adhibent. Huius gentis metropolis eſt, quam Sabam appellant, ſupra montem ſita. Reges ex generis ſucceſſione habent eos, quibus multitudo honores diſtribuit bonis malisq; immixtos. Regiam nunquam exire audent, ne à turba hominum lapidibus veteri quodam Deorum reſpõſo obruantur, timentes. Sabæ vbi regia eſt, toreumata argentea, aureáſque omnis generis poculorum habent. Lectos inſuper tripodáſque argenteis pedibus, cæteramq; ſupellectilem vltra fidem ſumptuoſam. Magnis quoque columnis porticus fulciuntur, quarum capita, tum argentea, tum aurea exiſtunt: laquearia verò, ac portæ aureis phialis, pretioſis lapidibus intermixtis totius domus ſumptuoſiſſimum ornatum oſtendunt. Alia enim auro, alia argento, quædam lapidibus ſplendent. Nonnulla, tum elephantorum dentibus ſunt exculta, tum multis prætereà rebus alijs, quæ plurimi apud homines æſtimantur. Et eam ſanè multis ſeculis perpetuam habuere felicitatem. Abfuit enim ab eis penitus, quæ multos in præceps dedit, ambitio per auaritiam aliena poſſidendi. Nec Garræi his minus opulenti, quorum ferè ſupellex omnis ex auro eſt & argento:

Reges Sabæorũ regiam exire non audẽt.

Supellex Sabæorũ oĩs ex auro & argento.

Garræi auro & argento abundãtes.

Nabathæi parciſsimi.

ex his & ebore domorum limina, tecta, parietes conſtruunt. Nabathæi omnium continentiſsimi, in quærendis opibus mira gentis induſtria, ſed in tuendis multò maior. Qui rem domeſticam minuit, publicè multatur: contrà honore afficitur, qui patrimonium auxit. Gladio, arcu, lancea, & funda in bello, plurimùm etiam bipennibus Arabes vtuntur. Dira Sarracenorum gens, peſtis illa hominum teterrima, inde ſumpſit originem. Abijtq; (vt credere eſt) pars Arabum maxima in Sarracenicum nomen: cæterùm veterem appellationem nunc quoq; tenent, qui circa Aegyptum habitant, raptu plurimum viuentes, camelorum celeritate freti.

Sarracenorū gens in Arabia ſumpſit exordium.

De Panchaia & moribus Panchaiorum.

CAPVT II.

Panchaia Arabiæ regio. Diodorus Siculus inſulam eſſe dicit, ducentorum ſtadiorum latitudine: tres in ea nobiles vrbes enumerat, Dalidam, Hyracidam & Oceanidam. Regio omnis, quàm vbi arenoſa, fructifera eſt. Vini maximè abundans & thuris, quod in ea adeò excreſcit, vt per vniuerſum orbem ſatisfaciat Deorum ſacris. Fert etiam myrrhā plurimum, & alia varij generis aromata, odorem præbentia, quæ Panchai legunt, & Arabis mercatoribus vendunt: à quibus alij pretio ſumptas, in Phœniciam, Syriam, & Aegyptum tranſuehunt: inde à reliquis orbis mortalibus

Thuris in Panchaia copia.

talibus importatur. Curribus in bello Panchai vtuntur more priſco. Politia eorum trifariàm partita eſt. Primum locum ſacerdotes tenent, quibus adduntur artifices: Secundum agricolæ habent: Tertium milites, quibus paſtores adijciuntur. Sacerdotes omnium ſunt duces, quibus & controuerſiarum iudicia & publicarum rerum arbitria permiſſa, mortis pœna tantummodo excepta. Ruſtici agros colunt, fructus omneis in commune conferentes. Qui ex eis optimè videntur agro colendo vacare, hi vſq; ad numerum decem ad cæterorum exhortationem diſtribuendorum fructuum iudices à ſacerdotibus leguntur. Paſtores tum ea, quæ ad ſacra pertinent, tum reliqua in publicum, alia numero, pondere alia, cum omni ferunt diligentia. Nil cuiquam priuatum eſt, domo atque horto exceptis, ſed tum vectigalia, tum cætera ſacerdotes percipiunt, æquè illa, prout vſus fuerit, diſpartientes: ipſis duplum conceditur. Veſtibus induuntur mollibus. Oues enim apud eos plurimùm ab alijs differunt mollitie. Ornamenta aurea non tantùm mulieres, ſed etiam viri deferunt, torquibus collum ornantes, armillis manus, aures more Perſarum inauribus, pedes nouis ac varij coloris calceis. Milites patriam armis tutantur. Sacerdotes vltra reliquos delicijs vacant, vitam ducentes mundam ac ſumptuoſam. Stolas lineas maximè tenues, ac delicatas: quandoq; etiam veſtes ex molliori lana

Nihil Panchais priuati.

Sacerdotes Pachaiorũ deliciis dediti.

contextas induunt. Mitras inſuper geſtāt aur intextas. Sandalijs pro calceamentis varij coloris vtuntur, ſumma arte factis. Ferunt & aurea (mulierum more) præter inaures, ornamenta. Hi maximè Deorum incumbunt curæ hymnis & laudibus eorum geſta recenſentes. Genus eorum à Ioue manaſſe narrant, quum in Panchaiam veniſſet: quo tempore inter homines verſatus orbi imperauit. Referta eſt ea patria auro, argento, ære, ſtanno, ferro: quorum nil extra inſulam aſportari licet: neq; verò ſacerdotibus extra locum ſacrum proficiſci fas eſt, vltrà deprehenſum interfici licet: Dona plurima aurea atque argentea Dijs à longo tempore oblata in templo ſeruantur. Valuæ eius ſtructura mirabili auro, argento, ebore, ſunt decoræ: Dei lectus ſex eſt cubitorum longitudine, quatuor latitudine, aureus totus, opificio ſplendido, ac venuſto. Simili modo & Dei menſa cùm magnitudine, tum pari impenſa ſplendoreq; iuxta lectum poſita. Templum ingens ex albo ædificatum lapide, magnis ſculptisq; ſuffultum columnis, duorum iugerum longitudinem, cui æqua eſt latitudo, complectitur. Permagnæ Deorum ſtatuæ ſumma arte fabricatæ templum exornant: circum ſacerdotes, quibus ſacrorum cura demandata eſt, domos habent. Ager qui circumiacet ſtadijs ducentis Dijs ſacer eſt, cuius vectigal in ſacrificijs conſumitur.

Iupiter in Panchaiam exulatus.

Sacerdotibus ſacrum locũ exire non licet.

Templum vltra fidem ingens.

Ager circa templum Diis ſacer.

De

De Aſſyria, Aſſyriorumq; viuendi moribus. CAP. III.

Aſſyria regio Aſia ab Aſſur filio Sem, vt Auguſtinus ait, appellata: hodie Syria dicitur, habens ab ortu Indiam & Mediæ partem, ab occaſu Tygrim fluuium, à meridie Suſianam, à Septentrione Caucaſum montem. Rarò in Aſſyria pluit: quicquid in ea frumenti prouenit, fluminis irrigatione paratur, non ſua ſponte, vt in Aegypto, ſed accolarum ingenio & labore: tanta alioquin vbertas vt ducentena vulgò, & vbi eximiè ferax eſt, trecentena meſſe redundet tellus: quaternûm digitorum latitudine tritici & hordei folia ſint. Seſami & milij proceritas inſtar arborum attollatur. Quæ omnia ſibi explorata, cunctantius tamen Herodotus memoranda cenſuit, velut parum credibilia: ſi ijs, qui ea non viderint, talia proderentur. Palmis veſcuntur, ex quibus mel & vinum conficiunt. Fluuialibus nauigijs vtuntur, in ſpeciem clypei orbiculatis, non puppi, non prora diſcretis, quæ ſuper Aſſyrios in Armenia ſalicibus texuntur, crudo corio exteriore parte obducto. Amiciuntur Aſſyrij duabus tunicis, linea vna ad pedes demiſſa, altera linea breui, candidaq; ſtola his ſuperiniecta: calceos pedibus inducunt, quales Thebanæ ſoleæ fuerunt: alunt comas, mitrâque redimiunt: vnguentis delibuti in publicum exeunt. Annulum ſignatorium ſinguli habent: & ſceptrum affabre

Aſſyriæ fines.

Mel & vinũ ex palmis.

Nauigia Aſſyriorum.

Veſtitus Aſſyriorum.

Annuli vſus.

Abſq; ſceptro in publicum nemo prodit. affabre factum, cui malum, aut roſa, aut li lium, aut aliud ſimile ſit impoſitum, ſine inſi gni aliquo id geſtare indecorum ac turpe cre ditum. Ex legibus, quibus ea gens vſa dici tur, ea mihi res memorabilis viſa eſt, quod vir gines iam maturæ viro in publicum productæ ſingulis annis, ijs venales proponebantur, qu vxores ducere vellent, dabanturq́; primò ve num formoſiſſimæ quæq;. Quibus minus ſpe ctata erat forma, & quas non modò non quiſ quam ſibi mercaturus fuiſſet, ſed ne gratis qui dem alioqui ducturus, ea pecunia, quæ fuerat pulchrioribus venditis in publicum redacta, connubio locabantur. Herodotus autor eſt, hunc olim morem in Venetis Illyrico finitimis ſeruatum, idq́; fama ſe compertum habuiſſe. Ego (inquit Antonius Sabellicus) tenuerit'ne mos ille gentis aliquando, haud multo plus compertum habeo, tantum affirmare poſſum, Venetijs, cuius vrbis opes hodie terra mariq; inſigniter pollent, inter præclara ciuitatis inſtituta, virgines furto conceptas, & ad limen Pietatis expoſitas, ex publico ad nubiles vſque annos in operto ſub tetrica diſciplina inſtitui: quæ ſunt elegantiori forma, quoniam ſunt ingenuè inſtitutæ, aut ſine dote matrimonio locari, ijs præſertim, qui periculo aliquo, aut graui morbo ſeruati, votorum damnati, eas ſibi in vxores depoſcunt. Alij pudicitiam ſequuti, aut formam, ſine dote ipſas ſibi virgines iung

Virgines nubiles venum expoſitæ.

Mos à Venetis obſeruatus.

ungunt, modò ij ſint, qui liberaliter, quas du-
erint, habituri exiſtimentur: aut ſi nihil ho-
um ſit, minus graui dote nubunt, quæ forma
ræſtant, quàm ſi faciæ fuerint parum liberali:
ſi pari diſciplina inſtitutæ. Altera Babylo- Babyloniorum lex vtiliſsima circa īfirmos.
iorum lex, quo vtilior, eò magis memorabi-
s: quum nullus ab initio in his eſſet medico-
um vſus, lege ferunt comparatum, vt qui
grotare cœpiſſet, eos de morbo conſuleret, qui
lem languoris genus paſsi eſſent, medicámque
d id leuandum opem aliquam experti. Apud
lios ſcriptum reperio, in publicum ægrotos
eferri ſolitos: legéque cautum, vt qui aliquan-
o ægrotaſſent malè affectos circuirent, doce-
entq; ſingulos, qua ipſi ope potiſsimùm adiuti
liquando à morbo liberati eſſent. Eorum ſe-
ulcra in melle: funebris luctus, qui & Aegy-
tijs. Qui cum vxore noctu congreſſus eſt,
ihil prius vterque tangit, quàm lotus fuerit.
Omnibus Babyloniorum mulieribus olim mos Mulieres cum hoſpite permiſcebantur.
uit, ex cauſa quadam in aliqua re Venerea
um hoſpite permiſceri: cum turba & cultu
lurimo ad illum venientibus, quælibet noto
liquo coronabatur: hoſpes quam cognoſce-
e volebat, ponebat ſuper illius genua argen-
um quantum ſibi videbatur, tum coibat cum
a longè à fano abducta: argentum illud Ve-
eri ſacrum erat. Fuere in his familiæ quæ-
lam, nulla re alia niſi piſcibus victitantes:
uos ad ſolem arefactos, piſtillíſque tuſos, ex
eaq;

eaq́; materia aſſeruata, vndiq́; reſperſa offa conficiebant, torrebantq́; eas in vſum pani ad ignem. Tres fuere magiſtratus, eorum qui iam militia emeriti erant, nobiliorum alius & ſenum, ſeorſum regio poſito. Fuere etiam Magi, qui & Chaldæi dicebantur, tales quales in Aegypto ſacerdotes ad deorum cultum inſtituti: per omnem vitam philoſophari, aſtrorum peritiam tenere, nunc augurijs, nunc carminibus ſacris, mala hominis auertere, bono afficere: auguria, inſomnia, prodigiáque fida interpretatione explanare: nec foris inſtituebantur, vt Græci, ſed à parentibus diſciplinam, velut hæreditariam ſortiti: pueri domeſticè diſcebant, quia perpetua cura facilis ſequebatur profectus: vna conſtansq́; dicendi ratio, non varia, & anceps, qualis apud Græcos, vbi qui eam tradere conſueuerunt varia de principijs & rerum cauſis, atq; inter ſe repugnantia diſſerebant. Sed hi mundum communi aſſenſu æternum opinati, neque principium habuiſſe, neque finem habiturum, vniuerſorum ordinem & ornatum diuina prouidentia conſtare: cæleſtia corpora non ſua ſponte, fortuito'ue motu, ſed lege quadam, certoq́; numinis iudicio moueri. Aſtrorum curſum vetuſta obſeruatione perſcrutari, multa ex illorum inſpectione mortalibus futura vaticinari. Maximam vim planetis tribuere, præſertim huic, quem noſtri Saturnum vocant. Chariſſimum

Magiſtratus Aſſyriorũ.

Magorum officia.

Mũdus æternus habitus à Chaldæis.

Planetarũ obſeruatio

num Solem omniũ arbitrari, & cui præcipua adeſſet virtus. Martem, Venerem, Mercurium, & Iouem præ cæteris obſeruari, quoniam velut proprium curſum ſortiti, futura oſtenderent, tanquam deorum interpretes. Quod ipſum vſqueadeò perſuaſum habuerunt, vt quatuor illa aſtra vno nomine Mercurios appellarent. ventis præterea, imbribus, æſtu, cometis, ſolis & lunæ defectu, terræ hiatu, multis deniq; ſignis, ſalubria ſimul ac pernicioſa prædicere. Imaginari adhæc alia ſydera illis ſubiecta: & ex ijs quædam noſtro hemiſphærio, alia ſubterraneo vagari. Pari adhæc cum Aegyptijs errore duodecim ſibi Deos finxerunt: quorum ſinguli menſem, & vnum in Zodiaco ſignum tribuere. Multa quidem regibus natura vaticinatos fuerunt: vt Alexandro victoriã cum Dario dimicaturo. Hircanori deinceps Seleuco & alijs Alexãdri ſucceſſoribus: mox & Romanis ſucceſſoribus non pauca, quorum euentus fide non caruit. Numerant præterea ſydera quatuor & viginti: extra Zodiacum, ad boreã duodecim: reliqua auſtrum verſus. horum quæ appareãt, ad viuos pertinere arbitrati: reliqua ad eos, qui vita defuncti eſſent. Hæc illi ad alias rerum ambages effuderunt mortalium oculis, vt quæ annorum obſeruatione meminerunt quadraginta tria annorũ millia à prima ſuarum rerum memoria ad Alexandri aſcenſum colligentes, quod impudenti quidem mendacio aſſerebant, niſi

Ex aſtris Chaldæi futura prædixerunt.

Temporũ per Chaldæos ſupputatio falſa.

niſi aliquis eam annorum rationem menſtruam interpretetur, qualis apud Aegyptios fuit.

De Iudæa & Iudæorum viuendi ritibus, legibus ac inſtitutis. CAP. XII.

Palæſtinæ fines.

PAlæſtina, quæ eadem eſt quæ Iudæa, particularis Syriæ prouincia, inter Cœloſyriam iacens & Arabiam Petream, ad occaſum Aegyptiaco alluitur pelago: perfunditur & Iordane fluuio ad orientem ſolem. hanc terram bibliaci libri, & Ioſephus eos ſecutus, Chananæam appellant, terram variarum opum diuitem, frugibus fertilem, aquis illuſtrem, opimam balſamo: in medio orbis conſtitutam, quo fit, vt nec frigore nimio rigeat, nec calore torreatur. Ob quam elementorum gratiam æſtimauerunt Iſraelitæ ſiue Hebræi gens antiquiſſima, & apud quam ſolam à prima hominis formatione cæleſtis ac veri numinis cognitio cultusq; & primum idioma permanſit, eam eſſe, quæ patribus olim Abrahæ, Iſaac & Iacob promiſſa à numine eſſet, terram videlicet lacte & melle fluentem. ideo Ioſue fortiſſimi ducis ductu quadrageſimo anno poſtquam Aegyptum exiſſent, ſuæ ditionis fecerunt, vno & triginta Regibus in ea potenti manu deuictis. Leges Iſraelitæ tenent, ac ſecundum eas viuunt, quas à Moſe primo ſuo duce acceperunt: quamuis & multis ante Moſen ſeculis abſque lege aliqua ſcripta, pie ſancteq; vixerint, veritatem diuinis oraculis,

Terra Abrahæ & ſemini eius promiſſa.

Chananæa terra lacte & melle fluens.

Leges à Moſe Iudæis promulgatæ.

an.miq

animíque acumine & magnitudine conſecuti. Exiſtimabat eximius ille theologus Moſes nullam ciuitatem ſine iuris & æquitatis cultu diutius conſiſtere poſſe. Iam quum bonorum præmijs, & impiorum ſupplicijs ſuos ad amplexandam virtutem, & impietatem fugiendam, ſatis exhortatus eſſet: tandem ſuper decem illa legum capita duabus tabulis ad Sinam perlata, alias populo leges ciuiliáque inſtituta promulgauit. Hæ quum adeò multæ ſint, vt ſolæ integrum librum præſtare poſſent: memorabiliores tantùm hic ponam, cæteræ à Ioſepho bibliacísque libris petantur. Sanxit Moſes, vt pueri initio leges diſcant: quum diſciplinam illæ in ſe optimam contineant. Qui Dei nomen blaſphemia læſerit, per diem ſuſpendatur, inſepultus abijciatur: vt ex meretricia pecunia ſacrum nullum fiat. Septem ſint in ſingulis vrbibus principes, qui iuſtitia & prudentia cæteros antecellant, vt duo cum his Leuitici miniſtri iudicent. In re iudicanda autem, ſi quid rectum ſit, iudicibus parum liqueat, Pontificis, & ſenioris arbitrio res tota decernatur. Ne vnus teſtis recipiatur, ac ne duo quidem, niſi horum prius ſit ſpectata fides. Tres ritè teſtimonium dicant: Sed ne mulier teſtis ſit, neque mancipium, quòd in hoc fortuna, leuitas in illa meritò ſuſpecta habeatur. Præterea ne ex conſitis arboribus aliquid ante quartum annum attingatur, vt tunc

Decalogus in mõte Sina datur.

Pueri leges diſcant.

Blaſphemi ſuſpẽdãtur.

Magiſtratus Iudæorum.

Tres teſtimoniũ ferant.

ex frugibus decimæ dentur. Propinqui & hoſpites nonnihil percipiant: quod reliquum fuerit, agricolatoris ſit: vt ſemina munda non mixta terra condantur, quòd diſsimilium communione terra non gaudeat: vtq́; videatur non à frugibus arceatur, ſed quantum volet ex his legat, ſi lectas præſens vſus exigat. Si pudor obſtet, vltro accerſatur. Quæ turpem quæſtum fecerit, alterive nupſerit, vxor ne ducatur: vt puella pro virgine ducta, ſi corrupta ſit corpore reperta, flagitiique conuicta, lapidibus obruatur, aut viua cremetur. Si quis virginem alteri deſponſatam, non inuitam vitiauerit, vterque extremo ſupplicio afficiatur. Si vis illata fuerit, iniuriæ autor pœnam luat.

Vidua ſine liberis relicta cui nubat.

Quæ ſine liberis vidua relicta eſt, fratri defuncti coniugis nubat, ex eóque matrimonio in ſucceſſionem generis prolem tollat: ſi eam ducere nolit, cauſam apud ſeniores dicat. Si cauſam probauerint, cui volet illi nubendi facultas ſit. vt luctus in trigeſimum diem extendatur, ſat eſſe id tempus ſapienti ad lacrymas.

Filius parẽtibus iniurius ſuſpẽdatur.

Filius ſi parentibus iniurius fuerit, extra vrbem ſuſpendatur. Hoſtis bello proſtratus non inſepultus iaceat. Si pignus ab inope creditor acceperit, ante noctem reſtituat. Qui non fuerit ſoluendo, apud eum, cui debet, ſeruitutem ſeruiat. Si quis contribulem emerit, emptus ſexto mox anno liber exiſtat.

Aes inuentũ proclametur.

Qui aurum & argentum inuenerit, inuentum palàm præ-

conis

conis voce faciat, vt aberrans pecus ad magiſtrum gregis reducatur, vel quoad dominus exiſtat, cuſtodiatur. Vt Iſraëlitarum nemo venena conficiat, neq; confecta aliunde emat. Qui venenum alicui miſcuerit, ſceleris conuictus id bibat. Qui oculum alicui per iniuriam eruerit, pari clade puniatur. Si taurus quenquam peremerit cornu, lapidibus obruatur, eius carnes non attingantur. Depoſitum vt ſacrum cuſtodiatur. vt filius patris ſcelus non luat, nec parentibus erit fraudi, ſi quid filius deliquerit. Et hæc domi. Militia verò illa, vt bellum priuſquam inferatur, res per legatos aut præcones repetantur: ſi res non reddantur, dum placet, ritè inferatur. Adminiſtrandi belli ſumma penes hunc ſit, qui ſtrenuitate & prudentia alios anteibit: vt miles ex omni multitudine fortiſſimus legatur. Si hoſtis obſidione premitur, frugiferæ arbores ne lædantur. Læſæ enim ſi vocem habeant, conuicium facerent procuratori. Rebelles victor ad vnum interficiat. Cæteri quum victi fuerint, tributarij aut vectigales fiant. Ne qua mulier belli tempore virile attingat inſtrumentum, neque vir muliebre. Vt veſcendi ſanguinis vſus in vniuerſum Iſraëlitis nullus eſſet. Lepra infecti, & quibus genitale ſemen ſponte flueret, ciuitate expellerentur: & in his mulieres ſeptenis diebus, quæ menſtruæ eſſent, octauo redirent: totidem dies aberant, qui funeſtam domum haberent: Vt ſacer-

Venena miſcere Iudæis prohibitũ.

Leges caſtrenſes.

Sãguĩne Iudæi nõ veſcuntur.

Leproſi & Gonorrhæi ciuitate expellebãtur.

dos duabus agnis pro eo faciat, qui fluuium ſeminis per quietem paſſus eſt, ipſéque prius frigidam aquam ingrederetur: Paríque ratione expiaretur, qui cum coniuge parum legitimis diebus concubuiſſet. Puerpera XL. dies templo arceatur ſi marem enixa fuiſſet, ſi fœminam octoginta. Qui vxorem impudicam arbitraretur, hordeaceæ farinæ aſſarium offerret: mox ea ad templi poſtes conſtituta in ſacerdotis verba iurare cogeretur, nihil læſam à ſe pudicitiam. Si falleret, femore dextro diſiuncto, vteróque putrefacto moreretur: Si caſtè iuraret, decimo menſe puerum ſine vteri noxa eniteretur: tum vt ſacerdos dei in membrana nomen diluens phiala det iuratæ mulieri bibendum. Adulterio, inceſto, ſodomiticaq; fœditati capitalem pœnam irrogauit. Vt ſacerdos manco debilíve corpore altaris aſcenſu prohiberetur: aleretur tamen ſacris oblationibus. Vt terra ſeptimo quoque anno, ſi quando Chananæam Iudæi obtinuiſſent, aratri eſſet immunis. Quæ tellus ſua ſponte ferret quinquageſimo quoque anno, qui Iobeleus dicebatur, tribulibus eſſet & extraneis communis: debitæ relaxarentur pecuniæ: libertate ſerui donarentur: Prædia, quæ vilius vęniſſent, antiquis poſſeſſoribus redhiberentur. His ille inſtitutis domi foriſque ſub id tempus quo vita deceſſit Iſraelitas inſtruxit. Adhibuit & precationem ſolennem pro horum ſucceſſu,

Expiationes Iudæorum.

Solennis ſuſpectarũ vxorũ expurgatio.

Adulterii pœnæ.

Septennii obſeruatio.

Iobele' præcipitur obſeruari.

ceſſu, qui ritè leges & inſtituta ſanctè cuſtodirent, contrà diras imprecationes in præuaricatores. Poſtremò populum ſacramento adegit, vt diuinas & humanas leges, quæ ſemel latæ eſſent, perpetuò obſeruaret: nec, ſi quis violare eſſet auſus, impunè factum pateretur. Ceterùm quia ſatis conſtat, nullum genus hominum ceremoniarum ſtudioſius magis'que religioſum fuiſſe vnquam, quàm Iſraelitæ fuere: quæ fuerit apud illos ſacrificandi ratio ab initio inſtituta, operæpretium duco breuiter explicanda. Duobus ab initio ſacrorum generibus Iudæi vſi ſunt, quorum vnum holocauſtum dixere, ídque primores gentis perpetrabant: qui erat ſiue boue, ſiue agno rem diuinam facturus, ſiue quid aliud immolaſſet, anicula maſculáq; eſſe opportebat animalia aris adhibenda: altaris aram ſacerdos victimali cruore perfundebat, inde hoſtiam membratim diſſectam ſuper aram concremabat. Alterum genus plebeium, in quo maiora anniculis offerebant, cruoreq́; ſuper aram diffuſo renes, adeps, omenta imponebãtur flammis: pectora & crura dextera ſacerdotibus dabantur: quæ ſupererant, intra biduum, qui rem diuinam feciſſent, eſitabant. Inopia ſi qui premebantur, columbas offerre, aut turtures duas, quarum hæc in holocauſtum abibat, illam ſacerdotes ſortiebantur. Qui imprudens deliquiſſet, huic anicula agna erat, aut hædus piaculum. Qui

Ceremoniæ rum Iudæorum ratio.

Holocauſtũ ſacrificium primorum.

Plebeiorũ ſacrificiũ.

Inopũ ſacrificium.

Piacula delinquentiũ. *occulti ſibi criminis fuiſſet conſcius, ex præſcripto legis cæſo ariete expiari oportuit: horum carnibus veſcebantur ſacerdotes in templo, tam publicis quàm priuatis ſacrificijs.*

Publicũ ſacrificium. *mundiſſima farina adijcitur, in agno aſſarij menſura, in ariete duorum, in tauro trium. Adhiberi & oleum, quod ſacris infundebatur. Agnus mane & veſperi publicè immolari.*

Sabbatum Iudæis maximè ſacrũ. *Septimis quiſq; diebus, quæ ipſis ex lege maximè ſacra erant, & ſabbata dicebantur, geminatæ hoſtiæ aris admouebantur. Principio menſis duo boues cum ſeptem anniculis agnis, ariete vno, & hædo vno piaculi cauſa. Adijciebant binos hædos: horum vnus extra fines miſſus multitudinem expiabat: in ſuburbana alter delatus, loco puriſſimo cum totis velleribus cremabatur. Pontifex taurum in id ſacrum, & in holocauſtum arietem dabat. Fuerunt & illis alia ſacra ſtatis ceremonijs ferijs'ue permixta,*

Menſis Hyperueretheus. *quale fuit* X V. *menſis die, quem Macedones hyperueretheum dixerunt. & vertente autumno tabernacula figere: holocauſtaq; ferijs tenentibus ſtata quotãnis reddere, myrrhæ, ſalicis, palmarum & mali perſici ramos, qui*

Menſis Xãthicus, id eſt, Aprilis. *hæc facerent, geſtantibus Xantico menſe: vnde principium ſumebat annus ſub plenilunij diem, ſole arietem tranſeunte: quia his diebus ex Aegypto egredi contigiſſet, myſtico agno faciebant.*

Azymorũ feriæ. *inde azymorum feriæ, luna itidem plena paucis interiectis diebus, celebres erant*

genti:

gentis: tauri duo, aries vnus, agni ſeptem quotidie per eos dies holocauſto cremabantur, adjiciebatur hircus vnus piaculi nomine. Secunda azymorum primitiæ frugum cum olei aſſario dabantur, & frugum principijs agnus in holocauſtum. Erant & Pentecoſtes ſtati dies, Aſarthan id illi tempus vocitabant, id eſt, quinquageſimam, fermentatos tum panes ex ſiccis alphitis offerebant: agnas duas in holocauſtum, vitulos duos, arietes totidem, duosq; pro piaculo hircos. De Iudæis & Moſe duce eorum Ethnici ſcriptores ab Eccleſiaſticis diſſentiunt. Cornelius enim Tacitus XXI. Diurnalium libro egreſſionem gentis illius ex Aegypto non diuinæ voluntati, ſed neceſſitati tribuens ſcribit: Orta per Aegyptum ſcabie & prurigine fœda, Bocchorim regem in Hamonis templo remedium petiſſe, iuſſum regnum purgare, atq; illud hominum genus deis inuiſum alias in terras ablegare. Quo expulſo, vbi ingens ſcabioſorum colluuies vaſtis in locis relicta conſediſſet, cæteris per lacrymas torpentibus, Moſem vnum exulum monuiſſe, ne quam deorum hominumq; opem expectarent: ſed ſibi, vt duci, crederent. aſſenſum eſſe, atque omnium ignaros fortuitum iter arripuiſſe: ſed nihil æquè, quàm aquæ inopia laborantes: tum iam haud procul exitio totis campis procubuerant, vidiſſe agreſtium aſinorum gregem è paſtu in rupem nemore opacam concedere: ſecu-

Pentecoſte.

Iſraëlitæ ex Aegypto expulſi.

Iudæorum ritus cæterorũ mortalium ritibus cõtrarii.

tum Moſem, quo ſibi in poſterum gentem firmaret, nouos ritus, contrarioſq; cæteris mortalibus indidiſſe. Profana illic omnia, quæ apud nos ſacra, rurſum conceſſa, quæ nobis inceſta. Animalis effigiem, quo monſtrante, ſitim, erroremq; depulerant, penetrali ſacrauere, cæſo ariete in contumeliam Hamonis. Bos quoque immolatur, quem Aegyptij Apim colunt. Sue abſtinent ob ſcabiem vitandam, cui animal hoc obnoxium. Septimo die ociantur, quia is finem laborum tulerit: deinde blandiente inertia ſeptimum quoq; annum ignauiæ datum: alij honorem eum Saturno haberi ob famem & ieiunia. Panis eorũ non fermentatur. Hi ritus quoquo modo inducti defenduntur: & quia apud ipſos, fides obſtinata, & miſericordia in promptu eſt, ſed aduerſus omnes alias gentes hoſtile odium: ſeparati epulis, diſcreti cubilibus: proiectiſſima in libidinẽ gens, alienarum concubitu abſtinent, inter ſe nihil illicitum, circuncidere genitalia inſtituère, vt diuerſitate noſcantur.

Religio Iudæorum.

Nec quicquam prius imbuunt, quàm contemnere deos. Animas prælio, aut ſupplicio peremptorum æternas putant: eadem cura, (et) de inferis, & perſuaſio Cæleſtium. Contrà Aegyptij pleraq; animalia effigies'que compoſitas venerantur. Iudæi mente ſola, vnumq; numen intelligunt. Prophanos qui deorum imagines in ſpecies hominum fingunt. Hæc & multa alia Cornelius

Tacitus

Tacitus & Trogus libro XXXVI. *ſcribunt. Iudæorum ſectæ tres à communi reliquorum vita diſcretæ erant, Phariſæorum, Saducæorum, Eſſæorum. Phariſæi cultu auſtero & victu perparco vtebantur: traditiones ſuas ſtatuentes quibus traditiones Moſi determinabant. Pitacia chartarum in fronte gerebant, & in ſiniſtro brachio, quibus Decalogus inſcriptus erat, quod dixerat Dominus, habebis quaſi quid appenſum inter oculos tuos, & in manu tua. Et hæc phylateria dicebantur, à φυλάττειν, quod ſeruare eſt, & thorat legem. Hi etiã maiores fimbrias alijs ferentes ſpinas eis affigebant, quibus puncti inter eundum memores mandatorum Dei fierent. Vniuerſa Deo deputabant, & Emarmeni, id eſt, fato agere quidem quæ iuſta ſunt, vel negligere: in arbitrio hominum plurimum eſſe dicebant, tamen in ſingulis adiuuare Emarmenem, quam ex motibus corporum ſuperiorum fieri putabant: ſuperioribus ſuis, & natu maioribus nunquàm contrarium reſpondebant. Iudicium Dei futurum credere, omnem animam incorruptam eſſe, ſolas bonorum animas in alia tranſire corpora vſque ad reſurrectionem & iudicium: malorum autem æternis detrudi carceribus: & quia à communi hominum habitu diuerſi erant, ideo Phariſæi dicebantur. Saducæi Emarmenem negabant Deum inſpectorem omnium dicentes, & in arbitrio hominum ſitum eſſe vt*

Phariſæorũ mores.

Animas in alia corpora migrare.

Saducæorũ mores.

Animas cũ corporibus interire.

bonum malum'ue faciant. Animarum poſt hanc vitam vel ſupplicia negabant, vel gaudia. Quòd reſurrectionem mortuorum futuram negabant, animas mori cum corporibus putantes, nec angelos eſſe dicebant, ſolos quinque libros Moſi recipiebant. Ipſi ſeueri nimis erant, nec inter ſe ſociales, ob quam ſeueritatem Saducæos, id eſt, iuſtos ſe nominabant. Eſſæi verò in omnibus Monaſticam agebant vitam, nuptias & fœminarum congreſſum omnino faſtidientes, non quia coniugia & hominum ſucceſſionem cenſerent perimendam, ſed cauendam intemperantiam mulierum, nullam earum fidem ſeruare viro putantes. Omnia habebant communia: probra vnguentum & balneum ducentes, ſqualorem decus putarent, dummodo in veſte candida ſemper eſſent. Nulla eis certa ciuitas, ſed in ſingulis domicilia habebant. Ante Solis ortum nihil profanum loquentes, Solem, vt oriretur orabant: pòſt vſq; ad quintam horam operantes, loti corpus in aquis, ſimul & cum ſilentio edebant. Iuramentum habebant pro periurio. Sectæ ſuæ neminem adhibebant, niſi ſub annua probatione. Recepti autem ad ſe poſt annum, duobus alijs annis mores probabant, deprehenſum in peccatis à ſe pellebant, vt herbas pecorum more decerpens, vſq; ad obitum pœniteret. Quum decem ſederent, nullus nouem inuitis loquebatur. Spuere in medium, vel in dexteram partem ſui vitabant.

Eſſæorũ vita tota monaſtica.

Omnia Eſſæis cômunia erant.

Adeò

Adeò ſabbatum obſeruabant, quòd nec eo die ilueum purgarent. dolabram ferebant ligneam, qua in loco ſecretiſſimo fodiedant terram ad iluuum purgandam, demiſſa veſte diligenter ſe contegentes, ne ſplendori diuino facerent iniuriam, ob id etiam ſtatim foueam replentes: viuebant quàm longiſſimè ob victus ſimplicitatem. Palmis enim victitabant. Pecuniæ eis nullus vſus erat. Mortem pro iuſtitia iudicabant meliorem. Animas omnes à principio creatas pro temporibus incorporari: exutas bonas corporibus vltra Oceanum degere, vbi ſit repoſita eis perfruitio, ad orientem magis malis procelloſa, & hyberna loca delegantes. Erant in eis qui futura prædicerent: quidam coniūgibus, ſed moderatè operam dabant: ne ſi à mulieribus abſtinendum arbitrarentur, genus humanum deficeret. Syriam hodie Græci inhabitant, qui & Gryphoni dicuntur, Iacobitæ, Neſtoriani, Sarraceni, duæque Chriſtianæ pietatis gentes Syriani & Marouini. Syriani Græcanico ritu ſacrificant, parueruntq́; aliquandiu Romanæ eccleſiæ. Marouini ſentiunt cum Iacobitarum gente. Horum lingua & literæ, quæ & Arabum. Ad Libanum montem habitant hæc piorum hominum genera. Sarraceni circa Hieroſolymam ſtrenui in bello gaudent agrorum cultura. Syriani inutiles. Marouini pauci numero, ſed viri pugnaciſſimi.

Sabbati obſeruatio.

De anima, Eſſęorū opinio.

Animarū exutarū corpore merita.

De

De Media Medorumq; moribus. CAP. V.

Mediæ appellatio.

MEdia Aſiæ regio, à Medo Medeæ & Egei Athenienſium regis filio appellata, & populi Medi dicti, vt Solinus refert. Ioſephus autem à Medeo Iaphet filio dicto Mediȩ fines *fuiſſe ſcribit. Hæc regio, vt Ptolemæus habet, à ſeptentrione mari Hyrcano terminatur, ab occaſu maiori Armenia & Aſſyria, à Meridie Perſide, ab oriente Hyrcania ac Parthia, quæ* Studia gentis. *montibus excluditur. Sagittandi equitandiq; ſtudium genti præcipuum ac penè peculiare. Peruetuſta & regum veneratio. Tiara pileus rotundus, & manicatæ veſtes ab his ad Perſas cum Imperio fluxere. Proprium Medorum regum fuit plures vxores ducere, mox & in priuatos tranſlatum vt minus ſeptem habere non liceret. Pulchrum & fæminæ multos habere viros, pauciores quinq; calamitatem arbitrari. Ineunt fœdus Medi tum Græcorum ritu, tum feriendo brachia, quo illi humeris connectuntur, ac mutuum ſanguinem delingunt. Sterilis regio, quæ ad ſeptentrionem obuerſa eſt: quo fit, vt ex malis in hunc vſum exiccatis ac contuſis maſſam conficiant, ex toſtis amygdalis panem, ex herbarum radicibus vinum, ferinis carnibus plurimum victitantes.*

De Parthia & Parthorum viuendi moribus. CAP. VI.

Parthiæ termini.

PArthiam Parthi Scytharum exules à ſe vocauerunt terram furto occupatam, à meridie

ridie Carmaniam, à ſeptentrione Hyrcanum ſolum, ab occidua Solis plaga Mediam, ad ortum Ariam habentem. Regio eſt nemoroſa montana & inops frugum: gens ipſa Aſſyriis Mediſq; temporibus obſcuriſſima, regnóque à Medis ad Perſas tranſlato, velut vulgus ſine nomine, victoribus prædæ fuit. Poſtremò Macedonibus ſeruiuit. Procedente deinde tempore, ea fuit ipſius gentis virtus, hi rerum ſucceſſus, vt non tantum finitimis imperaret, ſed à Romanis omnium gentium victoribus bello petita eos magnis cladibus victos affecerit. Plinius quatuordecim Parthorum regna numerat. Trogus his orientis imperium attribuit, velut orbis diuiſione cum Romanis facta. Adminiſtratio gentis poſt defectionem Macedonici Imperij ſub regibus fuit: qui Arſaces ab Arſace primo rege dicebantur omnes. Regum maieſtati proximus populorum ordo fuit: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace electi. Sermo his inter Scythicum Medúmque medius, ex vtriſque mixtus: veſtis olim ſui moris: poſteaquam acceſſere opes, vt Medis, perlucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non vt aliæ gentes liberorum, ſed maiore ex parte ſeruorum habent. Quorum vulgus nulli manumittendi poteſtate permiſſa, ac per hoc omnibus ſeruis naſcentibus indies creſcit. hos pari cura ac liberos ſuos habent, & equitare & ſagittare magna induſtria docent: vt quiſque locuples

Quatuordecim parthorum regna.

Arſaces Parthorum reges.

Parthorum pugnãdi ratio.

eſt,

eſt, ita magnum regi ad bellum ituro equita tum inſtruit. Itaque Antonio bellum Parthi inferenti cùm quinquaginta millia equitum occurrerent, ſoli DCCC. *liberi fuere. Cominu in acie præliari neſciunt, obſeſſasq́; expugnar vrbes: pugnant autem procurrentibus equis, au terga dantibus, ſæpe etiam fugam ſimulant, v incautiores aduerſus vulnera inſequentes habeant: ſignum his in prælio non tuba, ſed tympano datur, nec pugnare diu poſſunt. Cæterùm intolerabiles eſſent, ſi quantus his impetus eſt, vis tanta & perſeuerantia foret: plerunque in ipſo certaminis ardore prælia deſerunt, ac paulò pòſt pugnam ex fuga repetunt: & cùm maximè viciſſe te putes, tunc tibi diſcrimen ſubeundum ſit. Munimentum equitibus loricæ plumatæ, idem & equis, quibus bello vtuntur. Auri argentíque nullus olim, niſi in armis vſus. Vxores dulcedine variæ libidinis ſinguli plures ducunt: nec vllum grauius flagitium, quàm adulterium vindicant: ob id mulieribus non conuiuia ſolùm virorum, verumetiam conſpectum interdicunt. Quidam autem, & in his Strabo, coniuges eos ſuas amicis in matrimonium tradere, vt liberos ex eis ſuſcipiant. Carne non alia veſcuntur, quàm venatibus quæſita. Equis omni tempore vehuntur, his petunt bella: his conuiuia adeunt, mercantur, colloquuntur, omniaq́; publica & priuata obeunt munia, equo ſedentes: atque ſingulare illud inter*

ter ordines diſcrimen, quòd ſeruilis fortunæ viri pedibus commeant, ingenui equis vehuntur. Sepultura vulgò aut auium aut canum laniatus eſt. Nuda demum oſſa terra obruunt: deorum cura veneratioq; præcipua. Ingenia genti tumida, ſeditioſa, fraudulenta, procacia: quippe violentiam viris, manſuetudinem fœminis aſsignant. Semper aut in externos aut in domeſticos motus inquieti. Natura taciti, ad faciendum, quàm ad dicendum promptiores. Proinde ſecunda aduerſáque ſilentio tegunt. Principibus metu, non pudore, parent. In libidinem proiecti: in cibum parci, fides dictis, promiſſiſq; nulla: niſi quatenus expedit. Sepultura Parthorũ.

De Perſia, & Perſarum moribus, ritibus, & inſtitutis. CAP. VII.

PErſia Orientalis Regio, à Perſe Iouis & Danaës filio dicta: à quo & Perſepolis totius gentis caput. Populi Perſæ dicti ſunt. Hæc regio, vt Ptolemæus libro V. ſcribit, à ſeptentrione Medis terminatur, ab occaſu Suſiano, ab ortu ſolis duabus Carmaniјs, à meridie parte ſinus Perſici. eius oppida fuere Axiınia, Perſepolis, Dioſpolis. Cælum perſæ, Iouem credidere. Solem, quem Mitram dicunt, in primis venerantur: colunt & lunam, Venerem, ignem, tellurem, aquam, & ventos: non aras, non ſtatuas habere, ſed ſub dio, excelſóque loco ſacra operari: cum imprecationibus Perſiæ confinia. Religio Perſarum.

coronat

coronatam hoſtiam ad aram ſtatuentes, nihil præter hoſtiæ animam ſuperis dandum exiſtimare, nec eos etiam quicquam aliud velle: quorundam tamen in ea gente exta focis imponere moris fuit. Igni ſacrificantes arida ligna imponunt cortice adempto, & aruina ſuperiniecta, deinde infuſo oleo ſuccendunt: non inſpirantes, ſed ventilantes: quòd ſi quis inſpirarit, aut mortuum quid cænúmve in ignem immiſerit, morte plectitur. In flumine Perſæ non lauantur, non micturiunt, nec cadauer iniiciunt, non etiam ſpuunt, aut quid calefaciunt, ſed aquam hoc modo religioſiſſimè colunt. In lacum vel flumen vel fontem venientes ſcrobem faciunt, ibiq; hoſtiam iugulant, cauentes, ne quid proximæ aquæ ſanguine contingatur, tanquam omnia polluturi: poſtea carnibus ſuper myrto, lauro impoſitis, eas Magi ſubtilibus virgis comburunt: & factis imprecationibus quibuſdam, oleum lacte & melle mixtum inſpergunt: non in ignem, nec in aquam, ſed in terram imprecationes per multum tempus faciunt, faſciculum virgarum myricinarum tenuium tenentes. Reges creant ex vna familia: qui regi non paruerit, capite & brachiis amputatis inſepultus abiicitur. Refert Policritus quòd Perſarum Regum quiſque ſuas ædes in monte faciat, & theſauros & tributa, quæ exigit, ibi recondat, bene adminiſtratæ rei monumentum. Exigere eos ex ora maritima argentum,

Aquam religioſiſsimè colunt.

Reges ex vna familia creant Perſæ.

ex

ex mediterranea, quæ quæque regio ferat, vt colores, medicamenta, lanam, vel aliud tale, eodem & pecora. Neminem illi ob vnam tantum cauſam occidere licet, neque alicui aliorum Perſarum quicquam in aliquem ex familia ſua atrox agere. Vxores ducunt ſinguli multas, aluntq́; propagandæ ſobolis gratia, pelliceſq́; plurimas. Reges præmia proponunt ijs, qui vno anno plures procrearint filios: qui creati ſunt, ante quinquennium ad patris conſpectum gentili inſtituto non perducuntur, ſed apud fœminas degunt: ea præcipuè gratia vt ſi inter educationem quis decedat, nullam è damno patri afferat moleſtiam. Nuptiæ verno æquinoctio celebrantur. Sponſus malum, aut cameli medullam, nec ſuper hæc aliud quicquam cœnatus, thalamum ingreditur. A quinto anno ad quartum & vigeſimum diſcunt equitare, iaculari, ſagittare, & in primis vera loqui: diſciplinarum magiſtris continentiſſimis vtuntur, qui fabulas, deorum laudes, virorúmque illuſtrium complexas, cum cantu, interdum voce tantùm ad vitæ inſtitutionem referunt. Aëris ſonitu vocati vnum in locum ad hæc diſcenda pertendunt. Ratio ab his depoſcitur eorum, quæ pueri audiuerunt. Decurſione vtuntur, duce ſibi, quem ſequantur, ex principum filijs aliquo ad id lecto: campus quem decurrant, vt minimum, triginta habet ſtadia. Ad æſtum & frigus perferendum,

Studia quibus Perſarũ pueri inſtituuntur.

torrentium tranſitu exercentur. In armis & in madidis veſtibus perdurant, paſcuntur, ruſticantur. Fructibus Terebinthi, glandibus, pyris agreſtibus veſcuntur: quotidianus cibus, poſt curſum cæteraſq; corporis agitationes panis duriſsimus, Cardamum, & ſalis granum, aſſæ carnes indifferenter, & elixæ: aqua potus. Venantur miſsilibus telis ex equo arcu & ſagittis vſi: vtuntur & funda: ante meridiem arbores ſerunt, radices effodiunt, arma fabricantur, aut lino & retibus ſtudent. Pueri auro exornantur, & imprimis delicijs. Pyropus eſt illis lapis, quem ſummo in honore habent, & ob id mortuo eum non apponunt: Nec etiam ignem, ob honorē & reuerētiam, quam illi deferunt. A vigeſimo anno ad quinquageſimum militant; forenſem vſum non norunt, neq; vendunt quicquam neque emunt. Cetro in Rhombi ſpeciem ad bellum inſtruuntur, ac præter pharetram ſagarim & ſicas habent, & pileum turritum: ſquamoſum geſtant circa pectus thoracem. Principes Anaxyridem triplum habent, & tunicam manicatam ad genua demiſſam: intus candida fultura, exterior pars colore infecta. Amictum æſtate purpureum, hyeme varium. Tiaras magorum infulis ſimiles. Vulgus duplici muniuntur tunica, ad media vſque crura demiſſa; circum caput ſindonij veli volumen ingens. Lecti & poculorum ornatus ex auro & argento: de rebus maximis non niſi medio

Perſarum victus quotidianus.

Principum Perſarū veſtitus.

Vulgi Perſici veſtitus.

medio potu conſultant, eam demum conſultationem firmiorem rati, quàm quæ à ſobrijs ſit inita. Noti inter ſe, & æquales, oſculo ſe in occurſu excipiunt. Qui humiliori ſunt fortuna, venientem adorant. Solo ſepeliunt corpora, cera oblinentes. Magos inſepultos abijciunt, auibus laniandos. Cum matribus inſtituto quodam peculiari coëunt: & hi ritus moresq; Perſarum fuere. Herodotus & alios quoſdam habet haud memoratu indignos, vt quòd ridere coram rege, aut ſpuere nefas duxerint, & flagitioſum. Græcos ab his rideri, quibus perſuaſum eſſet deos ex hominibus ortos: quicquid nefas eſſet facere, idem & dicere nefarium arbitrari. Turpe creditum debere, ſed omnium turpiſſimum mentiri. Cadauera non prius humare, quàm à canibus, aut aliter traherentur. & quod indecorum ſit cæterarum gentium opinione, parentes inopia adacti vulgò filias proſtituebant: quanquàm Babyloniorum id proprium eſſet. Hodie Perſæ à Sarracenis victi, Mahometiq; delirio imbuti in tenebris agunt: bellica ólim gens: vt quæ diu in oriente ſit rerum potita, nunc armis deſueta, veteri gloria excidit.

De India, & Indorum prodigioſis ritibus moribusq; viuendi. CAP. VIII.

INdia, orientalis regio, Aſiæ terminus, tam vaſta perhibetur, vt eam tertiam omnium terrarum partem tradant. Pomponius tantum Indiæ magnitudo & deſcriptio.

litoris occupare ſcribit, quantum per XL. *dies noctéſque velificantibus curſus eſt: appellata à flumine Indo, in quem ab occidentali plaga deſinit, à meridionali mari incipiens, aduſque ſolis ortum porrigitur, & à ſeptentrione vſque ad montem Caucaſum peruenit: gentes habet multas, & oppidis adeò exculta, vt quidam in ea quinque millia fuiſſe dicant, nec mirum ſit vel de hominum vel de vrbium copia: quum ſoli Indi nunquàm à natali ſolo receſſerint. Fluuios memorabiliores Gangem, Indum, Hypanim, ſed omnium maximus Ganges. Terra Fauonij ſpiritu ſaluberrima in anno bis metit fruges, vice hyemis Etheſias patitur ventos. Vino carent, quamuis non deſint, qui hoc quoq; Muſicanum ſolum ferre autumant. Nardum fert Auſtralis ora: fert & Cinnamomum, piper, & calamum aromaticum vt Arabia & Aethiopia. Ebenum arborem ſola producit, Pſittacum auem, Monoceron beſtiam, Beryllis, chryſopraſis, adamantibus, carbunculis, lychnitibus, margaritis, vnionibus, gemmis abundat. Binæ illic æſtates, leues auræ, temperius cælum, vbertas ſoli, aquarum abundantia. Centum ob id & triginta annorum æuum eorum quidam, vt Muſicani, agunt. Seribus vita aliquanto longior. Indis omnibus eſt promiſſa cæſaries, non ſine fuco cærulei aut crocei coloris: cultus præcipuus cum gemmis: habitus diſcrepantiſſimus, alij laneis, alij lineis peplis*

Oppida Indiæ quinq; millia.

Indiæ vbertas diuitiæq; admirandæ.

Longiſsima Indis vita.

peplis veſtiuntur, pars nudi, pars obſcœna tantùm amiculati, plurimi etiam flexibilibus libris circundati. Niger vulgò corporis color, in materno vtero tales fiunt, ſeminis diſpoſitione, quales ipſi ſunt qui genuere. Genitale ſemen, vt Aethiopibus, nigrum, ſtatura procera ac valida. In victu frugales ſunt, præſertim in caſtris, nec multa turba gaudent: ornatu plurimo, vt dixi, vtuntur: à furtis magnopere abſtinent: legibus vtuntur non ſcriptis, literas non norunt, ſed omnia memoriter adminiſtrant, & propter ſimplicitatem ac vitæ parſimoniam omnia eis proſperè ſuccedunt. Vinum non niſi in ſacrificijs bibunt: potum ex oriza conficiunt, & hordeo: cibus magna ex parte oriza ſorbilis eſt. In legibus & contractibus maximam ſimplicitatem eſſe, vel ex eo argui poteſt, quòd non multum ſunt litigioſi: nam nec commiſſi nec depoſiti iura vlla habent, nec teſtibus indigent, nec ſigillis, ſed ſimpliciter credunt: domum frequentius incuſtoditam habent, quæ profectò omnia continentiæ ſunt indicia. Cæterùm non facilè quis admittat, vt quòd ſoli degant, & quòd non vna omnibus & cœnandi & prandendi hora ſit, ſed vt cuique libitum ſit. Nam ad ſocialem ciuilémque vitam illa ſunt commodatiora. Exercitam præcipuè frictionem probant, & maximè ſtrigilibus. Ebeno arbore corpora expoliunt. In tumulis & ſepulturis faciendis perparci. In cultu

Literarum apud Indos nullus vſus.

Potus & cibus Indorum.

Simplicitas Indis affectata.

Frictio corporis probatur.

corporis nimij. Nam & aurum geſtant, & lapillis ornantur, & ſindonem candidiſſimam induunt, & vmbellas ſecum portant: nam pulchritudinem excolentes, omnia faciunt, quæ ad decorandam faciem pertinent: veritatem perinde recipiunt atque virtutem: ætati ſenum prærogatiuam nullam tribuunt, niſi prudentia excellant. Multas nuptas habent, quas à parentibus accipiunt, pari boum emptas, alias obedientiæ gratia, alias prolis ac voluptatis, & niſi caſtas eſſe cogant, fornicari licet. Nemo ex Indis coronatus ſacrificat, nec adolet, nec libat. Victimas non iugulant, ſed præcluſo ſpiritu necant, ne quid mancum Deo offeratur, ſed integrum. Qui falſus teſtis deprehenditur, extremis decurtatur digitorum articulis. Qui membro aliquo quempiam orbauerit, non modò talionis pœnam ſubit, ſed etiam manu truncatur. Quòd ſi quis artifici manum oculum'ue ademerit, capitale eſt. Regis corpus emptitiæ mulieres curant, quæ regem cuſtodiunt, & reliquus exercitus manet extra portas. Si qua mulier Regem ebrium occiderit, munus habet, vt cum illius ſucceſſore iungatur: ſuccedunt autem filij. Regi interdiu dormire non licet, nocte cogitur cubilia per horas mutare, idque propter inſidias. Quum in caſtris non eſt, ſæpe exit: nam & ad iudicium exit, & audit: & ſi hora eſt, vt corpus curet, quod ſtrigilum fit perfrictione, ſimul

Senibus, niſi prudentes ſint, honor nullus exhibetur.

Sacrificandi Indorũ ratio.

Regis vita mulieribus apud Indos permiſſa.

ſimul & audit, & à tribus perfrictoribus perfricatur: exit etiam ad ſacrificia: tertiò ad venationem: vbi Bacchico more maxima mulierum caterua circunfunditur: ſtipatores foris manent, via funibus obtexitur: quòd ſi quis intro ad mulieres præuaricauerit, capite plectitur: præcedunt eum tympana & tintinnabula. Quum in locis ſeptis venatur, aſsiſtunt ei duæ treſ'ue mulieres armatæ: quum verò in locis non clauſis venatur, ab elephante ſagittat: mulierum aliquæ in curribus ſedent, quædam in equis ac elephantis: quemadmodum & militant: omnibus armis exercitatæ: multum profectò à noſtris diſcrepantes. Atque hæc etiam à rerum ſcriptoribus dicuntur, quòd Indi Iouem pluuialem, & Gangem flumen, & indigetes genios colant: & quum eorum Rex capillos abluat, ſolennia celebrent, & maxima dona mittant: diuitias ſuas certatim oſtendentes. In ſeptem ordines olim diuiſa vniuerſa gens fuit, quorum primus philoſophorum erat, qui cæteris numero pauciores, honore & dignitate apud Reges longè anteibant. Hi ab omni opere immunes neque ſeruiunt cuiquam, neque imperant: recipiúntque à priuatis ea, quibus ſacra dijs faciant, & curam habeant defunctorum, tanquam chari dijs: & quæ fiant apud inferos præcipuè norint: propterea dona plurima honoresq́; eis impenduntur: multum enim proſunt

Indorũ gẽs in ordines ſeptem diuiſa.

Philoſophi quantũ vitæ noſtræ proſunt.

Indorum vitæ. Nam anni principio vnà conuenientes ſiccitates, pluuias, ventos, morbos prædicunt: cæteraq́; quorum cognitio poſſit vtilis eſſe: futura enim audientes cùm populus tum Rex & futura declinant mala, & bonis futuris imminent. Qui autem philoſophus falſa prædixerit, nullam, præterquàm quòd perpetuò ſilet, pœnam ſubit. Secundus ordo eſt agricolarum, qui multitudine ſuperantes cæteros, à bello reliquoq́; opere liberi, ſolis agris colendis tempus impartiunt. Nullus hoſtis eos laceſſit neq; ſpoliat, ſed exiſtimans illos in communi vtilitate verſari ab omni iniuria abſtinet: itaq; ſoluti metu agricolæ, terramq́; liberè colentes, rerum afferunt vbertatem. Viuunt autem in campis cum vxore & liberis, neq; in vrbes commeant: dant Regi (omnis enim India ſubdita eſt Regibus) tributum: nulli priuato licet agros poſſidere abſque tributo, quintam quoque fructuum partem regibus impendunt. Tertium ordinem conficiunt omnis generis paſtores, qui neque in ciuitatibus, neque in villis morantur. Vtuntur tabernaculis, venatu ac retibus: tutas à feris auibusq́; regiones reddunt: hoc exercitio Indiam domeſticam præſtant: multis varijsq́; tum beſtijs, tum auibus ſementi agricolarum infeſtis copioſam. Quartum locum artifices tenent: quorum pars armis, pars ruſticis inſtrumentis, alij alijs vtilibus rebus fabricandis vacant. Hi non ſolũ immunes

à trib

à tributo ſunt, ſed frumentum inſuper à regia percipiunt. Quinto ordine milites, ſed numero ſecundi, belli diſciplina exercentur: omnis ea multitudo armis dedita: tum equi elephantiq; bello apti ex regia victum habent. Sextus eſt ordo Ephororum: hi quæcunque in India aguntur inſpicientes regi referunt. Septimo loco exiſtunt, qui publicis conſilijs præſunt, numero pauciſſimi, nobilitate prudentiaq; maximè inſignes. Ex his enim ad regum conſilia, tum ad rem publicam gerendam, tum ad res dubias iudicandas aſciſcuntur: duces inſuper ex his deliguntur, ac principes. Has in partes Indiæ politia diſtributa, haudquaquam licet vnius ordinis virum alterius vxorem ducere, neque exercitium mutare. Neque enim fas eſt militem agrum colere, aut philoſophari artificem. Sunt & apud Indos ſtatuti principes, qui iniurias ab aduenis prohibent: ſi qui eorum infirmentur, conductis medicis curant, defunctoſq; ſepeliunt, eorum pecunia proximioribus tradita: Iudices cauſas cognoſcunt, ſontes diligenter puniunt. Seruilis conditionis apud eos nemo fuit, imò lege quadam ſancitum, neminem omnino ſeruum eſſe: liberos æquo iure honoreq; haberi omneis, qui aſſueſcerent neque præſtare cæteris, neque iniuria quenquam afficere, optimè ad omneis fortunæ caſus inſtituiſſe vitam: ſtultum ſanè videri leges æquas omnibus poſitas, fortunas non æquè

Apud Indos nemo ſerui lis conditi-onis.

g 5 *omnib*

omnibus communes eſſe. Sed quia Indorum gentes multæ ſunt, & forma, & lingua, propter latiſſimum regionis tractum, diuerſæ, non iiſdem, quos deſcripſimus, moribus æquè omnes viuunt, ſed quibuſdam etiam incultioribus. Eorum qui auroram ſpectant alij rei pecuariæ dediti ſunt, alij non. Item alij in paluſtribus fluminibus habitantes, crudis veſcuntur piſcibus: egreſſi arundineis nauigijs exceptant. Singula autem nauigia è ſingulis arundinis internodijs ſiunt, iſti ex Indis ferunt veſtem è tegete, quam vbi è flumine meſſuerunt, incideruntq; plectentes in modum ſtoreæ, tanquam thoracem ſibi induunt. His finitimi auroram verſus ſunt Indi pecuarij, carnibus crudis veſcentes, nomine Padæ, qui talibus vti moribus narrantur. Quoties ciuium aliquis, aliquáve ægrotat, virum quidem ſui maximè familiares interimunt, quòd dicant illum morbo tabeſcentem carnes ipſis corrupturum: & licet ſe neget ille ægrotare, at nihilominus iſti non ignoſcentes necant eum, epulanturq;. Mulieri verò ſuæ maximè neceſſariæ idem, quod viro viri faciunt. Qui autem ad ſenium peruenit, eo itidem mactato paſcuntur. Ideoq; eum hac de cauſa, tum quia in morbis necantur, non multi ſanè eorum ad ſenectutem perueniunt. Eſt aliorum Indorum hæc diuerſa conſuetudo, vt nullum animantem interimant, vtq; nihil ſerant, nec domos parandas exiſtiment, atque

Nauigia Indorũ ex arundinum internodiis.

Aegrotãtes interimuntur & comeduntur.

tque herba victitent. Eſt eis ſemen quoddam milij inſtar ſua ſponte naſcens è terra ſuo in calyce, quod cum ipſo calyce lectum coquunt eduntq;. Quorum quiſque in morbum incidit, is in locum deſertum pergit, ibique decumbit, eius vel decumbentis, vel defuncti uram gerente nemine. Horum etiam omnium, quos iam recenſui Indorum coitus in propatulo eſt, ſicut pecorum. Philoſophos habent Indi Gymnoſophiſtas, qui, vt Petrarcha ſcribit, vltimas & vmbroſas regionis partes incolentes nudi (quod ipſum nomen indicat) ac vagi in ſolitudinibus philoſophabantur, ab ortu Solis ad occaſum perſtantes: immobilibus oculis orbem candentiſſimi ſyderis contuebantur, in globo igneo rimantes ſecreta quædam: inſiſtebant alternis pedibus toto die feruentibus harenis citra dolorem, & frigora niuium & flammæ æſtus perferebant. Inter quos Bracmana gens fuit, quæ, vt Didymus eius Rex Macedoni Alexandro, qui illam debellare cogitaret, ſcripſit, pura & ſimplici vita viuit: nullis rerum illecebris capitur. Nihil appetit amplius quàm ratio naturæ flagitat: facilis huic alimonia: non quam luxuriæ ſagacitas per omnia elementa perquirit, ſed quam tellus ferro inuiolata producit. Menſas epulis onerat innocuis. Hinc eſt quòd genera morborum nec nomina numerat diuerſa, ſed diuturna ſalute perfruitur: opem non

Moriendi ritus.

Gymnoſophiſtæ Indorũ Philoſophi.

Bracmana gens.

precatur alter ab altero, vbi viuitur communi ter. Inter pares locus non præbetur inuidiæ, vbi nullus ſuperior eſt. Omnes diuites facit pauper tatis æqualitas. Iudicia non habet, quia corri genda non faciat. Leges nullas tenet, quas cri mina nulla proſtrant. Vna genti lex eſt, contra ius non ire naturæ. Quæ laborem nutriat, auaritiam non exercet, ocium turpe deuitat. Libidini membra ad debilitandum non tradit, omnia poſſidet, quæcunq; non cupit. Quòd ferociſſima ſit peſtis cupiditas, quæ ſolet egenos, quos capit efficere, dum finem inquirendi non inuenit, ſed & magis quo fuerit locupletata mendicat. Sole caleſcit, rore humectatur, ſitim riuo frangit, torum miniſtrat humus, Somnum ſolicitudo non rumpit, Mentem cogitatio non fatigat, In homines ſibi ſimiles ſuperbia non agit imperium, nec quenquam vel minima ſeruitute exigit, præter corpus quod ſolum animo familiari debere cenſet. In extruendis domibus igne ſaxa non ſoluit, nec admixtione pulueris cæmenta duriora conficit: quin potius in defoſſis telluris ſpeluncis aut concauis montium latebris habitat: nullos ibi ventorum fremitus, nullius turbinis tempeſtatem formidat. Tutius ſe ab imbre defendere ſpeluncam arbitratur, quàm tegulam, cuius geminus eſt vſus, dum viuat manſionis, ſepulturæ quando moriatur. Nullus ibi pretioſus amictus, ſed membra papyri tegmine, vel quod veriuś, pudore

Speluncas Bracmani inhabitant.

velant

elantur. Fœminæ non ornantur vt placeant, ec ſciunt in augenda pulchritudine plus affe-ctare, quàm nactæ ſunt. Ad concubitum non dmonet libido, ſed ſobolis amor. Bella non ge-it, ſed pacem moribus, non viribus confirmat. Nemo parens filij comitatur exequias, nulla xtruit inſtar templorum ſepulcra defunctis, ec in gemmatis vrnis funera combuſta recon-dit, quòd non honoris eſſe ducat, ſed pœnæ. Pe-ſtilentiam aut alios corporis morbos, vt dictum ſt, Bracmani non patiuntur, quòd fœdis acti-us cælum non temerant, ſed ſemper apud eos enet natura cum temporibus concordiam, & ices ſuas elementa inoffenſa cuſtodiunt. Me-dicinæ remedium parſimonia eſt, quæ non ſo-lùm illapſos poteſt curare dolores, ſed etiam rocurare ne veniant. Nulla ludicra ſpectacu-a affectant, ſed theatrum ſpectare quum vo-unt, geſtorum monumenta relegunt, quæ quum nt maximè ridenda, deflent. Non in fabu-s anilibus (vt multi) delectantur, ſed in pul-cherrima mundialis machinæ, & rerum natu-alium diſpoſitione. Mercandi gratia pontum laſſibus non nauigant. Artem bene loquendi on diſcunt. Simplex eſt apud illos eloquentia, communisq; omnibus, ſolùm præcipiẽs non men-tiri: forum ſcholasq; minimè frequentant, quo-um doctrina diſcors, ſtabile nihil certúmque iffinit. In honeſtate vna gentis pars, alia in vo-luptate bonum conſtituit. In cultum diuinum

Parſimonia morborum omniũ curatio.

Religio Bracmanorum.

innoc

innocuas pecudes non mactant, dicentes Deum ſacra ſanguine pollutorum non accipere: cultum potius diligere incruentum, verbo propitiari orantium, quod ſolum ei hoc cum homine eſt, ſua ergo ſimilitudine delectari. In Cathæis Indis multæ vxores in vnius viri coëunt matrimonium: & is vbi vita diſceſſerit apud grauiſſimos iudices ſuam quæque de meritis agunt cauſam: & quæ officioſior præ cæteris viro chariórque fuiſſe iudicantium ſententia comprobatur, illa in habitu ornatuq; quo cultius ſe exornare poteſt, victrix & lætabunda rogum aſcendit, ac iuxta mariti cadauer accubat, amplexans illud & deoſculans ſuppoſitis ignibus pudicitiæ laude contemptis cum coniuge defuncto concrematur: cæteræ cum nota & dedecore viuunt. Liberi ab ineunte ætate non parentum arbitrio tolluntur, ſed eorum, quibus id negotium publicè iniungitur. Tenerorum infantium illi habitum inſpiciunt: ac ſi qui ſegnes ab initio, aut parte aliqua corporis debiles deprehenduntur, necari iubent. Connubia non opibus & nobilitate, ſed formæ præſtantia conciliant inter ſe, liberorum magis quàm voluptatis cauſa. Conſuetudo & apud Indos quibuſdam hæc eſt, vt qui filias præ inopia locare non poßint, in ipſo ætatis flore, cum tuba & claßicis, quibus bellica ſignificari ſolent, in forum producant, tum multitudine conuocata puella accedenti primùm

Cathæi Indi vxores multas habent.

Vxorum chariſsima cũ defuncto viro crematur.

mùm poſteriora humerotenus detegit, poſtea anteriora, quæ quum placita fuerit, & approbata, quibuſcunque videtur illa nubit. Megaſthenes per diuerſos Indiæ montes nationes eſſe ſcribit capitibus caninis, armatas vnguibus, amictas veſtitu tergorum, ad ſermonem humanum nulla voce, ſed latratibus tantum ſonantes aſperis rictibus. Gangis fontem qui accolunt nullius ad eſcam opis indigent, odore viuunt pomorum ſylueſtrium, longiusq́; pergentes eadem illo in præſidio gerunt, vt olfactu alantur: quod ſi tetriorem fortè ſpiritum traxerint, exanimari eos certum eſt, & illorum aliquos in Alexandri caſtris fuiſſe memoriæ traditum eſt. Legimus monoculos quoque in India eſſe: Quoſdam etiam tam inſigniter auritos, vt aures ad pedes deluant: atq; in alterutram earum decubent, quarum duritie arbores conuellant. Quoſdam item ſingulis pedibus, & adeò latis quidem, vt vbi ſe defendi à calore velint, reſupinati his totaliter inumbrentur. Apud Cleſiam legitur quaſdam fœminas ibi ſemel tantum parere, natóſque canos ilico fieri. Eſſe rurſus gentem alteram, quæ in iuuenta ſit cana, nigreſcat in ſenectute, vltra æui noſtri terminos perennantem. Eſſe etiam perhibent alteram fœminarum gentem, quæ quinquennes concipiant, ſed vltra octauum annum viuendi ſpatia non protrah

Mõſtruoſæ Indiæ gẽtes

Cynocephali in India.

Homines odore ſolo viuentes.

Monoculi in India.

Monopedes in India.

Mulieres quinquennes concipientes.

trahere. Sunt qui ceruicibus carent, & in humeris habent oculos. Sunt præter eos iam enumeratos ſylueſtres quidam homines caninis capitibus, hirto & aſpero corpore, ſtridore terrifico. Sed hæc & alia id genus, quæ de India & gente eius memorantur, quoniam magna eſt opus fide, vt pro veris recipiantur, quam ne in ijs quidem, quæ ſunt penè oculis admota, niſi grauatè adhibent, qui aliena legunt ſcripta, parcius ſunt referenda. Cathaini hodie eam Indiæ partem, quæ inter Gedroſiam Indumq; fluuium ſita eſt, atque ab his modò Cathainum appellatur, inhabitant. Scythicum genus hominum, & in quibus magna morum mutatio facta videri poßit, ſi vera ſunt, quæ Armenius Aitonus de illis prodidit in hiſtoria: Sagacißimi ſunt, inquit, aiuntq; ſe ſolos hominum duobus luminibus cernere, cæteros mortales aut cæcos eſſe, aut altero oculo captos, magnum ingenij acumen, ſed iactantia maior. Perſuaſum eſt vniuerſæ genti, ſe cæteris mortalibus artium ſubtilitate & ſcientia longè antecellere. Candidum genus hominum, paruis oculis, natura imberbes: literis vtuntur Romanis quadratura ſimilibus, alij alio ſuperſtitionis aguntur delirio. Cæterum omnes veræ pietatis expertes. Solem adorant hi, illi Lunam, quidam fuſiles ſtatuas, nonnulli bouem: variaq; per hæc monſtra, ſparſa eſt gentis ſuperſtitio. Non ſcriptas leges, non fidem norunt

Cathainorũ mores.

Sagaciſsimi mortalium Cathaini.

Homines natura imberbes.

Cathainorũ religio.

vllam

vllam: & quum in opificijs mirum ſit gentis acumen, nulla tamen his rerum diuinarum notitia. Timidum genus hominum, mortémque formidans: gerunt tamen bella magis ingenioſè, quàm fortiter: ſagittis in pugna vtuntur, telorúmque generibus, quibuſdam hominibus aliarum gentium minimè notis: papyracea moneta in vſu, quadrata forma, & in ea regis imagine expreſſa, quæ ſi vetuſtate obliterari cœperit, obſoletam cum recentiùs impreſſa in regia commutant. Supellex ex auro & argento, cæteríſque metallis: olei inopia inſignis, hoc reges duntaxat vnguenti loco vtuntur. Et de Indis hactenus. nunc de Scythis, qui ſunt Indiæ contermini dicendum. Moneta papyracea in vſu.

De Scythia Scytharumq; feris moribus.

CAP. IX.

S*cythia, regio Septrentrionalis, à Scytha Herculis filio, vt tradit Herodotus, dicta: vel, vt Beroſus, à quodam alio ex Araxe priſca, quæ Noæ coniux fuit, genito indigena Scythiæ. Hi olim à primordio paruam patriam poßidebant: poſtmodo paulatim per virtutem & vires aucti, quum regiones multas ſibi ſubdidiſſent, in magnum imperium gloriámque peruenere. Ea primùm natio iuxta Araxim flumen parua numero propter ignobilitatem contempta conſedit: nacti regem quendam bellicoſum, & militari virtute præcipuum, agros ampliarunt. Montanos quidem vſque ad Cau-* Scythię appellatio.

 caſum,

caſum, campeſtres verò vſque ad oceanum & Mæotida paludem, aliáque loca ad Tanaim vſque flumen, à quo Scythia ipſa longo tractu verſus ortum protenſa Imao monte per medium velut in duas Scythias diuiditur, quarum vna Scythia intra Imaum montem dicitur, altera extra: ab alieno imperio aut intacti aut inuicti Scythæ ſemper manſerunt. Darium Perſarum regem turpi à Scythia ſubmouêre fuga. Cyrum cum omni exercitu trucidarunt. Alexandri Magni ducem cum copijs vniuerſis deleuerunt. Romanorum audiuere, non ſenſere arma: gens & laboribus & bellis aſpera, vires corporum immenſæ. Hæc inter ſe olim diſcreta non erat, vtpotè, quæ neque agrum coleret, neque tectum ſedésve haberet vllas: per ſolitudines & inculta vagabatur loca, armenta pecoráque præ ſe agens: coniuges & liberi plauſtris vehebantur. legibus nullis obnoxia, iuſtitiam ſponte colebat. nullum furto grauius in tota gente flagitium fuit, vt quæ non parietibus aut ſeptis armentum circundat, ſed in propatulo habeat. Nullius ipſi aut auri, aut argenti vſus. Lac & mel in cibatu frequens: contra frigora & rigores ferinis pellibus murinisque corpora communibat. Laneus vſus ac veſtium ignotus genti. Erat is ſanè viuendi ritus frequens Scythis, ſed non omnibus, plerique eorum, vt loco plurimùm diſtantes, ſic ab inuicem vita diuerſi, veluti peculiares

Scythę ſemper inuicti permanſerunt.

inter

inter ſe fouebant mores, de quibus poſteà dicemus, vbi adhuc communes quoſdam dixerimus. Gaudent Scytharum plures humana cæde: quem primum virum in bello vir Scytha ceperit, eius ſanguinem potat: quoſcunque in prælio interemerit, eorum capita regi offert: nam capite ablato fit prædæ, quamcunque ceperit, particeps, alioquin expers. Caput hoc modo præcidit, in orbem illud amputat circa aures, verticéque ſumpto excutit, deinde pellem detrahit, & vbi ſicut bouis corium, manibus molliuit, tanquam mantile poſsidet, eáque ad habenas equi ſui appenſa gloriatur: qualia mantilia vt quiſque plurima habet, ita vir præſtantiſsimus iudicatur. Multi etiam ſunt, qui coria hæc humana, tanquam brutorum, conſuunt, quibus pro amiculis induantur. Cæſorum hoſtium manus dextras cum vnguibus excoriant quidam, atque cum ijs pharetrarum opercula obducunt. Nonnulli totos homines excoriant, & coria ſuper ligna extenta ſupra equos circunferunt. Capita dicto modo exciſa exterius crudo bouis corio ſuperducunt, interius inaurant etiam, qui ditiores ſunt, & pro poculis vtuntur: hoſpitibus, qui ad eos veniunt, viri alicuius exiſtimationis exhibent, refrúntque illos à ſe eſſe ſuperatos, id ſtrenuitatis loco ponentes. Semel quotannis ſinguli regionum principes vinum cratheri miſcent, de quo Scythæ omnes

Homicidio Scythæ gaudent.

Humana coria pro amiculis concinnantur.

Oſſa capitis humani Scythis pocula præbent.

hoſtium homicidæ bibunt, nemo guſtat, qui nihil præclari operis ediderit, ſed ſine honore ſeorſum ſedet, quæ res apud eos maximæ eſt ignominiæ: qui verò complures cædes fecerunt, hi duobus pariter, quos habent, calicibus potant.

Dii Scytharum & religio.

Deos hos ſolum propitiantur & colunt, Veſtam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem, exiſtimantes Tellurem Iouis coniugem eſſe: poſt hos Apollinem, & cæleſtem Venerem, Martem & Herculem: nulli tamen ex ijs ſimulacra, aras & delubra facienda putant præterquam Marti, cui ex captiuis centeſimum quenq; immolant, cæteris tum alia pecora, tum præcipuè equos: ſues pro nihilo putant, quos nec alere omnino in ſua regione volunt. Rex in quos morte animaduertit, eorum ne liberos quidem relinquit, ſed vniuerſos mares interficit, fœminis nihil læſis.

Ineũdi fœderis forma apud Scythas.

Fœdera cum quibuſcunque ineunt Scythæ, hoc modo: Infuſo in grandem calicem fictilem vino, commiſcent eorum ſanguinem, qui fœdus feriunt, percutientes cultello, aut incidentes gladio aliquantulum corporis, deinde in calice tingunt acinacem, ſagittas, ſecurim, iaculum: hæc vbi fecerunt, ſeſe multis verbis deuouent, poſteà vinum epotant non modò hi, qui fœdus fecerunt, ſed etiam comites hi, qui ſunt maximæ dignitatis. Regum ſepulcra apud Gerros ſunt, vbi Boryſthenes iam nauigabilis eſt.

Pompa in regio funere.

Ibi quum rex eorum deceſſit, ingentem ſcrobem effodiunt, forma quadrata, dehinc mortuum

tuum accipiunt, corpore incerato, aluo euulſa atque expurgata, quam ſilere contuſo & thymiamate apij́q; ſemine & aniſi quum expleuerunt, reſuunt rurſus, impoſitumq́; plauſtro cadauer ad aliam gentem ferunt, quod qui excipiunt, eadem agunt. Sed regij Scythæ aurem decidunt, crinem circuntondent, brachia circuncidunt, frontem naſum'que conſauciant, ſiniſtram manum ſagittis traijciunt: poſtmodo caduer ad aliam gentem, cui imperitant, ferunt, quæ ipſos comitatur ad eos vnde primùm venerant, vbi iam mortuum circunferentes ſingulas gentes luſtrauerunt, quibus imperitauit, apud eos deponunt, qui in extremis habitant, & in ſepulcris, ij poſtquam illum ſuper torum in loculo conſtituere, haſtis hinc atq; illinc defixis, deſuper ligna diſponunt, atque pallio contegunt: deinde vbi in reliqua loculi ſpatioſitate pellicum vna omnium chariſsima, miniſter vnus, coquus, agaſo, viator, pincerna, equus, ſtrangulati ſunt, cum aureis phialis, aliarum'que rerum omnium primitijs conſepeliunt: circumacto anno hoc iterum agunt, è famulis regis intimos ſumunt. Sunt autem famuli regum ingenui Scythæ, & quos ipſe rex iuſſerit, nam nullus venalitius Regi miniſtrat: horum miniſtrorum quinquaginta vbi ſtrangulauerunt, ac totidem præſtantiſsimos equos, eductis inteſtinis pallijsq; rurſus diſtentis atque conſu-

Regii cythæ.

Cum rege intimi famuli ſepeliūtur quinquaginta.

tis: per ambitum regij ſepulcri fornicato opere equos & ſuper eos famulos inſidentes erigunt, ac ita ſtatuunt, vt procul aſpicienti equitatus ſpeciem, defunctum regem cuſtodientis præbeant. Et talis regum humatio eſt, & ſepultura. Habent & priuati morem quendam in ſepeliendo: nam vbi quis deceſſerit, proximi quique in plauſtrum collocatum ad amicos circunferunt, eos ſinguli amicorum excipientes, epulum præbent, tam propinquis, quàm cæteris cadauer comitantibus: ad hunc modum quadraginta diebus circumactum, dehinc humatur, capite prius exinanito, atque abluto: ſupra corpus tria ligna ſtatuunt mutuò inclinata, circa quæ prætendunt lanea pilea, quammaximè poſſunt conſtipantes, & in ſcapham in medio lignorum pileorum'que poſitam lapides conijciunt ex igne perſpicuos. Viri Scythæ non lauantur, ſed vxores eorum infundentes aquam corpora ad lapidem aliquem ſcabrum conterunt, cypreſſo, cedro, aut thuris ligno deinde perfrictum corpus, quum intumuerit, illud, faciemq; medicamentis oblinunt. Id eas ſimul bene olentes facit, ac poſtero die medicamentis amotis mundas & ſplendidas. Iurandi iuſiurandum'que interponendi ipſis per regium ſolium mos eſt: quo ſi quis periuraſſe à diuinatoribus, qui hoc ſalignis virgis experiuntur, conuincitur, ſine mora capitis pœnam ſubit, atque facultates omnes amittit, quas accipiunt

Priuatorũ Scytharum humatio.

Lauandi mirabilis rit⁹.

cipiunt, qui illum periuraſſe probauerunt. Maſſagethæ populi Scythiæ in Aſia vltra mare Caſpium veſtitu & victu Scythis perquam ſimiles, quo fit, vt Scythæ à plerisq; credantur, ex equis pugnant, & pedibus: vtroq; pugnæ genere penè inuicti: ſagittis, haſta, ſangari: (ſic enim ferrum quo vulgò accincti ſunt, dicitur) auro in balteis, & capitis ac axillarum ornatu vtuntur: aureos thoraces equorum pectoribus inducunt. Ex auro fræna & phaleras conficiunt: æreas cuſpides haſtis præfigunt, ære pharetras muniunt. Ferri & argenti nullus apud eos vſus. Singuli vxorem ducunt, eisq; communiter vtuntur, idq; Scytharum ſoli faciunt, ſi Scythæ habendi ſunt. Quoties aliquis mulieris libidine capitur, ſuſpenſa ad plauſtrum pharetra cum ea ſine pudore concumbit. Terminus vitæ nullus genti præfinitus: vbi quis admodum conſenuit, eum propinqui & neceſſarij in vnum coeuntes cum ouibus aliquot immolant, & carnibus pro epulo, vbi decoxerunt, indifferenter veſcuntur: quod genus obitus apud eos beatiſſimum habetur. Languore extinctos non edunt, ſed terra operiunt, loco damni putantes, quòd ad immolationem non venerunt. Nihil omnino ſerunt, pecoribus victitant, & piſcibus, quos Araxes abundè ſuppeditat: lac plurimum potant. Ex Dijs vnum Solem venerantur, cui equos immolant, vt perniciſsimo

Meſſagethæ & mores eorum.

ſyderi è pecoribus omnibus perniciſſimum ma-
Seres omnium quietiſſimi ſanctiſſimiq́;. ctent. Seres mites inter ſe & quietiſſimi omnium, mortalium cœtus fugiunt, adeò vt cæterarum gentium commercia abnuant: primùm eorum fluuium mercatores tranſeunt, in cuius ripis nullo inter partes commercio, ſed diſpoſito rerum pretio, oculis æſtimantibus ſua tradunt, non emunt noſtra. apud illos neq; meretrix neq; adultera neq; fur ad iudicium deducitur, neque occiſus homo fertur ibi aliquando: ſed eſt apud eos legum ſuarũ metus vehementior, quàm geneſis cõſtellatio. In initio orbis terræ habitant, quia
Nullis calamitatib⁹ afſligũtur Seres. caſtè viuant, nec ærugine, nec grandine, aut peſtilentia cæteris'ue malis affliguntur. Fœmina poſtquam conceperit à nemine petitur, neque quum purgatur: carnibus immundis nemo veſcitur, ſacrificia nulla nouit, ſecundum iuſtitiam omnes ſibi ipſis iudices fiunt. Ideo non caſtigantur huiuſmodi plagis, quæ pro peccatis accidere ſolent, ſed plurimùm temporis perdurantes, abſq; ægritudine vitam finiunt. Tauroſcythæ à monte Tauro circa quem habitant, Virgini naufragos immolant, & quoſcunque
Græcos Tauroſcythæ Iphigeniæ immolant. Græcos illuc delatos, hoc modo poſtquam preces peregerint, hominis caput claua feriunt, truncum eius quidam aiunt perturbari è rupe. Nam in rupe prærupta templum eſt eorum ſitum, cruci adfigunt caput: quidam de capite ſuffigendo conſentiunt, ſed truncum è præcipitio deijci negant, ſed humo contegi dicunt.

Damon

Dæmonem, cui immolant, aiunt eſſe Iphigeniam Agamemnonis filiam. In hoſtes, quos ceperint, hoc agunt: amputatum quiſque hoſtis caput domum portat, & fuſti ſuffixum admodum ſublime ſupra tecta ſtatuit, & plerunque ſupra fumarium. Ideo in ſublimi locantes, quòd dicant eos totius domus eſſe cuſtodes. Viuunt autem è rapto & ex bello. At Agathirſi excultiſſimi viri ſunt, & aurum plerunq; geſtantes in commune cum mulieribus coëunt, vt inter ſe germani ſint ac domeſtici omnes: nihil neque liuoris, neque ſimultatis mutuò exercentes: cæterùm ad Thracum ſimilitudinem accedentes. Neuri Scythicis vtuntur moribus, qui vna ante Darij expeditionem æſtate, coacti fuerant, propter ſerpentium multitudinem, in ipſorum ſolo procreatam, terram mutare. ſibi perſuadent, deierantes ſe quotannis ad dies aliquot lupos fieri, & rurſus in priſtinum habitum & formam redire. Anthropophagi, id eſt, humanæ carnis comeſtores, agreſtiſſimos omnium hominum mores habent, non iudicijs, non legibus vllis vtentes, rem pecuariam exercent: veſtem Scythicæ ſimilem geſtant: linguam propriam habent. Melanchleni omnes indumenta nigra gerunt, vnde & cognomentum habent, qui ſoli ex his humana carne veſcuntur, inſtitutis Scythicis vtentes. Budini ingens natio atque numeroſa, cæſijs oculis omnis ac rufa.

Hoſtiũ capita ſupra domorum tecta figũtur.

Neuri quotannis dies aliquot lupi fiunt.

ἀνθρωποφάγοι oĩm hoĩm agreſtiſsimi.

Melanchleni nigra oẽs indumenta gerunt.

Budini pedũculos prę mordent.

Gelonus vrbs, à qua & Geloni dicuntur, gentis caput eſt. Libero Trieterica, id eſt, triennalia agunt, & Bacchanalia exercent. Græci quondam fuere, ſed ſummoti, ibi conſederunt. Lingua adhuc partim Scythica, partim Græca vtentes. Sunt tamen Budini à Gelonis, & lingua, & vita diſpares. Nam quum indigenæ ſint, pecuariæ operam dant, ſoliq; eius regionis pedunculos edunt. Geloni. *Geloni agriculturæ operam dantes, frumento victitant, & hortos poßident, nihil illis neque aſpectu, neque colore ſimiles: horum regio omnis eſt arboribus frequens ex lacu, qui ibi etiam ingens eſt, & multus: Lutras capiunt, caſtores, aliasq; multas feras, ex quarum pellibus renones faciunt, atque induunt.* Lyrcæ è venatu victitant. *Lyrcæ è venatione victitant, hoc modo, conſcenſis arboribus, quæ & per omnem eorum regionem frequentes ſunt, feris inſidiantur. ſingulis adeſt canis & item equus in ventrem cubare edoctus humilius ſubſidendi gratia: vbi quis ab arbore feram viderit, ſagittaq; percuſſerit, conſcenſo equo illam perſequitur, comitante cane.* Argyppæi natura calui. *Argyppæi ſub excelſorum montium radicibus incolunt, homines, qui ab ipſo natali calui ſunt, mares pariter, & fœminæ, ſimis quoque naribus, & ingenti mento, proprio quodam oris ſono. Scythicam geſtantes veſtem, ex arboribus victitantes, rei pecuariæ haud ſtudent: vnde eis pecorum non multum eſt. Sub arbore quiſque cubat.*

cubat: per hyemem quidem vbi arborem pileo albo firmóque contexerint, per æſtatem verò ſine hoc pileo, his nemo mortalium iniuriam infert. Sacri enim dicuntur eſſe, nihil martium armorum poſſident. Iidem finitimorum controuerſias dirimunt: ad quos quiſq; confugit, is à nemine læditur. Iſſedones talibus moribus vti feruntur, quoties pater alicui deceſſit, omnes eius propinqui pecora adducunt, quæ vbi mactauerunt, conciderúntq;, concidunt & mortuum patrem illius, à quo in conuiuium accipiuntur, commixtisq; omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput tum defuncti denudatum purgatumq; inaurant, eoq; pro ſimulacro vtuntur: agentes illi quotannis maiores hoſtias ceremoniásque: hæc filius patri, pater filio facit, quemamodum Græci natalitia. Dicuntur præterea & iſti, iuſti eſſe: & ipſarum vxores peræquè fortes ac viri. & tales olim fuere Scytharum mores, à Tartaris poſtea ſubacti, & illorum viuendi inſtituta complexi, Tartarorum more viuunt, Tartariq; vno nomine vocantur.

Homines opinione ſacri.

Iſſedones parêtes defunctos comedunt.

Anniuerſariæ parêtationes.

De Tartaria, gentisq; Tartarorum moribus, & potentia. CAP. X.

TArtaria, quæ & Mongal dicitur, vt Vincentius ſcribit, in ea terræ parte ſita eſt, vbi oriens Aquiloni coniungitur, ab oriente Kathæorum ac Solangorũ terrã habuit, à meri-

Tartariæ ſitus & termini.

die Sarracenorum, ab occidente Naymanorum, ab aquilone oceano circundata. Tartaria à fluuio Tartar, qui per eam currit, appellata. Regio plurimum montoſa, vbi campeſtris eſt, admixta glarea harenoſa eſt, ſterilis niſi aquis fluuialibus, quæ tamen rariſſimæ ſunt, irrigetur. & ob hanc etiam cauſam multum deſerta & infrequens eſt: ciuitates in ea nullæ, nullæ villæ, præter vnam, quæ Cracuris dicitur. Lignis in pleriſque locis adeò inops, vt arido boum & equorum ſtercore incolæ ipſi ignes fouere atque cibaria decoquere cogantur. Aër & cælum intemperatum & mirificum, tonitrua & fulgura in æſtate adeò horrenda vt præ timore homines intereant, iam calor magnus eſt, mox frigus & denſiſſimæ niues cadunt: ventorum frequenter tam validi flatus vt equitantes detineant, & ad terram homines deyciant, arbores radicitus euertant, & multa damna inferant. In hyeme ibi nunquàm pluit, in æſtate frequenter, ſed adeò parcè vt vix terra madefiat. Regio alioquin omnium animalium diues in camelis, bobus, &c. Iumenta, & equos in tanta copia & multitudine, quantum non credimus reliquum mundi habere. A quatuor ab initio populis habitabatur: vnus Iecchamongal, id eſt, magni Mongali dicebantur. Secundus Sumongal, id eſt, aquatici Mongali. Et illi ſeſe etiam à Tartar fluuio, iuxta quem habitabant, Tartaros appellabant. Tertius

Tartariæ appellatio.

Boum & equorũ ſtercore ignes fouentur.

Tartaria pecorũ diues.

Quatuor Tartariæ populi.

tius Merchat vocabatur. Quartus Metrit. Omnes vnam corporis formam, vnam linguam habebant. Ferus ab initio cultus, ſine moribus, ſine lege, ſine vllo vitæ cultu, armenta paſcere, obſcuri nominis inter Scythas, finitimorum vectigales. Mox gens ipſa in plures velut tribus diuiſa eſt, cœpit que ſub ducibus agitare, penes quos erat totius rei ſumma, pendere tamen nihilominus Naymanis vicinis accolis tributum. Quum Canguiſta oraculo quodam primus eſt Rex ab ijs creatus, Is recepto Imperio primum omnium maiorum dæmonum cultum abrogauit, edictoq́; præcepit, vt tota gens Deum optimum maximum coleret, cuius prouidentia regnum credi voluit à ſe receptum. Edictum eſt deinde, vt quicunque per ætatem arma ferre poſſent, ad certum diem regi præſto adeſſent. Eſtq́; militaris multitudo in hunc modum diſtributa, vt decuriones centurionibus parerent, centuriones chiliarchis, chiliarchi myriadum præfectis. Inde ad periclitandas Imperij vires ſeptem principum (ex ijs, qui vniuerſæ genti ante conſtitutum regnum præfuerant) filios parentum manu iuſsit interfici. faceſſunt illi imperium: etſi acerbum & atrox, cùm multitudinis metu, tum religionis adacti: credere enim vulgò cæli numen eiuſmodi regni initijs interfuiſſe, non regem, ſed Deum ipſum violari arbitrantes, ſi illius dicto minus obtemperaſſent. His fretus opibus

Vetuſtiores Tartarorũ mores.

Canguiſta primus Tartarorũ rex.

Militiæ ordinatio.

Canguiſta

Canguiſta primùm finitimos Scythas bello ſub-egit, ſubiectos vectigales fecit, & cum his eos, quibus ipſi ad id tempus tributum pependerant. Inde remotiores populos aggreſſus tam proſperè, támque feliciter à Scythia ad ſolis vſque ortum, & ab ortu ſolis ad mediterraneum mare, & vltra, armis ſuis omnia regna, gentes, & nationes ſubegit, vt meritò iam ſe totius orientis dominum & Imperatorem ſcribat. Sunt autem Tartari omnium hominum deformiſſimi corpore, vt plurimum parui, oculos habent groſſos & prominentes multum coopertos palpebris, ita vt valde parua eſt apertura in eis: latas habent facies & imberbes, excepto quòd in ſuperiori labro, & mento raros habeant pilos & volatiles: graciles ſunt in medio communiter omnes: radunt caput per verticem ab aure vna ad aliam in occipitium, ita vt raſura illa barbati formam prætendat: capillos in reliqua parte, quemadmodum mulieres noſtræ, longos nutriunt, de quibus duas tricas ſiue cordas faciunt, & vtranque retro aures colligunt: quo more non Tartari ſolùm raduntur, ſed quæcunque gentes eis commorantur. Ipſi porrò leues ſunt & agiles, boni equites, pedites mali: nullus pedes vadit, omnes & minimi etiam aut equis aut bobus inſident, quocunque ſit eundum: equitant etiam mulieres, equis vtuntur caſtratis, & qui non feriunt: fræna plurim

Tartatorũ corporis forma.

Equis Tartari munia oĩa obeunt.

auro

auro, plurimo argento, & gemmis exculta ſunt: campanulas admodum reſonantes ex equi collo pendentes geſtare glorioſum. Sermone horrido ſunt & clamoroſo, cantantes luporum more vlulant: caput quatiunt quando bibunt: bibunt autem quàm ſæpiſſimè & ad ebrietatem, quæ apud eos gloria eſt. Non in villis aut vrbibus, ſed in campo veterum Scytharum ritu ſub tabernaculis habitant: paſtores enim ſunt plerique omnes. In hyeme manere in planitie ſolent, in æſtate verò paſcuarum vbertatem ſectantes in montibus degunt.

Stationes in tentorij modum aut ex virgultis contexunt, aut filtro læuigatis lignis ſuſtento: in medio rotundam feneſtram faciunt, quæ lucem præbeat, & fumum emittat: ignem in medio habent, iuxta quem liberi & vxores verſantur. Habitatio Tartarorũ.

Sagittationibus, luctationibúsque viri gaudent: venatores mirabiles ſunt: cataphracti ad venandum pergunt, feram conſpicientes corona circunſtant, & tunc ſagittis quas quiſque in illam miſit præpeditam capiunt. Panem non habent, nec pinſunt: mappis non vtuntur, non mantilibus. Venandi ritus.

Vnum Deum credunt, & ipſum omnium eſſe tam viſibilium, quàm inuiſibilium factorem: non tamen aliqua ceremonia, aut ritu colunt, ſed potius idola quædam de filtro aut ſerico ad hominis formam effigiata, ex vtraq; tentorij parte conſtituentes pecorum ſuorum cuſtodes eſſe precantur, atque Religio Tartarorum.

plurimum reuerentiæ exhibent : his primum lac omnis iumenti ac pecoris offerunt : & antequam quicquam vel bibere, vel comedere incipiunt, partem apponunt : quodcunque animal ad eſum mactant, illius cor in ſcypho per integram noctem appoſitum mane coquunt, & comedunt. Venerantur etiam & ſacra faciunt Soli, Lunæ, & quatuor elementis. Chaam præterea Regem & dominum ſuum filium Dei exiſtimantes, religioſiſsimè adorant, ſacrificant, & tantum illi tribuunt, vt digniorem in toto mundo, non eſſe credant, nec aliquem alium nominare patiuntur. Cæteros homines adeò hæc gens contemnit, & ſe prudentia & bonitate excellere putat, vt alloqui faſtidiat & à ſe explodat. Papam Chriſtianosq; cunctos canes appellant, & idololatras, quòd lapides & ligna adorent. Ipſi maleficis artibus intenti, ſomnia obſeruant : Magos habent, qui ea ipſis interpretentur, & ab idolis reſponſa petant, & accipiant. Deum enim cum illis loqui perſuaſum habent, & propterea ex oraculo vniuerſa faciunt. Tempus, & præſertim lunationes obſeruant : nullum tamen præ alio aut ſingulari feſtiuitate aut abſtinentia colunt, æqualiter omne habent. Tantæ auaritiæ & cupiditatis ſunt, vt vbi quiſpiam aliquid viderit quod habere deſiderat, ſi illo potiri cum voluntate poſſeſſoris non poßit, dummodo Tartari non ſit, vi rapit : ex præcepto & inſtituto regum

Chaam regem filium Dei credētes Tartari adorant.

Auaritia Tartarorū inſatiāda.

licere

licere arbitrantes. Quum tale mandatum à Canguiſta, Chaamq́; primis regibus habeant, quòd quicunque Tartarus, aut etiam Tartari ſeruus, equum, hominem, ſiue virum, ſiue mulierem, in via repererit, literas aut conductum regium non habentem, eum ſibi vendicet, & pro ſuo, perpetuò vtatur. Pecunias indigentibus commutant, ſed pro grandi & intolerabili vſura, vnum denarium de decem ſingulis menſibus accipientes, & de vſura vſuram, ſi dilata fuerit. Tributarios ſuos tantis tributis, tantis exactionibus moleſtant, & aggrauãt, quantis nullæ aliæ gentes vnquam ſuos exercuiſſe leguntur. Incredibile relatu eſt: cupiunt ſemper, & vt domini omnium extorquent, nihil retribuunt. Mendicantibus eleemoſynam etiam denegant. In hoc laudantur, quòd prandio aut cœnæ ſuperuenientes volentes comedere non excludant aut repellant, ſed inuitant, & quibus veſcuntur miſericorditer communicãt. Victus autem immundiſsimi ſunt, vtpote qui menſas, vt dictum eſt, mantilibus non operiant, manutergijs non vtantur, quum manus non lauent, non corpus, non veſtimenta: panem neq; edant, neque conficiant: olera non edant, non legumina, ſed tantummodo omnium animantium carnes. Canum etiam & cattorum, equorum, ac grandiuſculorum murium. Captorum inimicorum corpora, ad crudelitatem ſuam oſtentãdam, & vindicãdi deſiderium, ad ignem

Vſurarii Tartari.

Crudelitas Tartarorũ inſignis.

quandoque aſſant, & vbi plurimi comeſturi conuenere, dentibus (luporum ad inſtar) dilaniant, atq; abſumunt: eorum ſanguinem etiam ad hoc prius collectum crateris infuſum epotant. Lac iumentinum aliàs ipſis potus eſt. Vinum apud eos non naſcitur, aduectum, ſicut cæteri homines, auidiſſimè bibunt: alter alterius pedunculos comedunt de capite vel aliunde extrahentes, & dicunt, Sic inimicis noſtris faciam. Scelus magnum habetur, ſi cibi aliquid aut potus perire permittitur. Ideoq; oſſa, niſi medulla priùs excepta ſit, canibus nequaquam proijciunt. Nullum animal ex nimia tenacitate comedunt, & abſumunt integrum & ſanum, ſed quando mutilatum fuerit, cœperitq; iam aut ſenectute, aut aliqua alia pernicie langueſcere. Multum frugales ſunt, & in paucis miniміſq; contenti, bibunt mane vnum vel duos ſcyphos lactis, & interdum toto die aliud nihil bibunt aut comedūt. Veſtitu tam viri, quàm mulieres ferè vno induuntur: viri mitris caput obtegunt non multùm profundis, obtuſis antè, retrò caudatis, vnius palmi longitudine, pari latitudine: quæ vt capiti adhæreant, & ne à vento quidem deturbentur, iuxta aures inſutas faſcias habent, quibus ſub mento connectantur. Fœminæ coniugatæ caniſtro quodam rotundo teguntur, vnius pedis & ſemis longitudine, in ſummitate inſtar dolij plano, diuerſicolori ſerico, aut pictis pauonum plumis circum

Veſtitus Tartarorum.

circumornato, gemmis adhæc & plurimo auro, cætero corpore, vt quæque diues eſt, ita veſtiuntur: potentiores purpura, & ſerico, quemadmodum earum viri. Tunicas portant miro modo formatas, fiſſura earum in ſiniſtro latere, à quo induuntur & exuuntur: nodulos quatuor aut quinque habet, quibus clauditur: veſtimenta, quæ in æſtate gerunt, nigra ſunt communiter omnia: quæ in hyeme, pluuioſisq; temporibus alba, infra genua non deſcendunt: pelliceis veſtibus, quibus maximè vtuntur, pilos non occultant, & carni applicant, vt nos, ſed corium, pilos propter decorem videndos præbent. Virgines à non coniugatis, ac illæ à viris diſcerni facilè nequeunt, quòd indiſcreto ferè omnes à viris & habitu & geſtu ſint. Femoralibus æquè omnes vtuntur. Bellum inituri brachia, quæ nuda habent, quidam ferreis laminis circundant, corrigijs quibuſdam concatenatis, quidam multiplicato corio, quo etiam caput obmuniunt. Scutis vti neſciunt, pauci quoque lanceis, & longioribus gladijs. Enſes habent, brachiali longitudine ab vna parte faſtigiatos, quibus pugnantes à latere percutiunt. Equites ſunt agiles, ſagittandíque ſcientiſſimi. Is omnium fortiſſimus cenſetur, qui & imperij obſeruantiſſimus eſt: ſine ſtipendio militant, gens in prælijs & rebus gerendis ſolers, & ad omnia momenta rerum, imperiumq; obeundum præſto. Duces

Vnus penè virorum & mulierum habitus.

Bellica Tartarorũ arma.

& principes bellum non intrant, ſed procul ſtantes, ſuos acclamant, hortanturq́; : & quid facto opus ſit diligenter proſpiciunt. Liberos, vxores, & aliquando hominum imagines equis impoſitas exercitui addunt, vt maior, ac hoſti terribilior magis appareat. Nec fuga turpis, ſi conducibilis ſit, aut neceſſaria. Sagittaturi dextrum brachium ab armatura exuunt: & tanta vi poſtmodum ſagittas excutiunt, vt nullum armorum genus ſit illis non penetrabile. Turmatim pugnam capeſſunt, turmatim fugiunt, vulnifico ſagittarum iactu ſequentem à tergo hoſtem conficientes. Inde pugnantium paucitatem conſpicati ſubitò in pugnam redeunt, homines, equóſque ſagittantes vulnerant, ac tum maximè vincunt quum victi creduntur. Quum regionem aliquam inuadere veniunt, diuiſo exercitu ab omni parte inuadunt, vt eis occurri non poſſit, ac nemo incolarum effugere: ita victoriam ſemper in manibus habent. Illa ſuperbiſſimè vtuntur, capto nulli parcentes, non pueris, non mulieribus, non ſenibus, omnes promiſcuè occidunt, præter artifices, quos ad opera ſua reſeruant: occidendos per centuriones diuidunt, ſeruo cuique ad interficiendos decem, plures, vel paucíores, prout numerus fert, aſſignantes: quibus omnibus bipenni, vt ſues, mactatis, cæteris in terrorem hoc agunt: quemque milleſimum accipiunt, & capite ſubuerſo, pedibus ad ſtipitem

Stratagema Tartarorũ.

ſtipitem in medio cæſorum erectum ita ſuſpendunt. vt ſuos adhuc admonere & audire videatur: pleriq; ad iacentium corpora ipſa procedentes è recentibus vulneribus emanantem ſanguinem ore excipiunt, & ingurgitant. Nemini, quantumcunque etiam ſe obligauerint, ſeruant fidem, quin in deditos eo modo, & multo grauius ſæuiant. Iuuenculas mulieres in quam quiſque incidit, & quamcunque vult, ſtuprari licet: abducuntur quæ liberalioris formæ ſunt, atque in extrema omnium rerum penuria ſeruire perpetuò coguntur. Incontinentiſſimi enim omnium hominum Tartari ſunt: nam licet vxores ducant quotquot volunt & ſuſtentare poſſunt, nullusq́; (excepta ſolummodo matre, filia, & ſorore) ipſis aut conſanguitatis aut affinitatis gradus ad matrimonium contrahendum obſtet, Sodomitici tamen vltra modum ſunt, ſe non minus, quàm Sarraceni indifferenter & impunè cum maſculis, pecudibúsque commiſcentes. Mulierem, quam ſibi coniungunt, pro vxore non habent, nec dotem accipiunt, donec pepererit: vnde ſterilem repudiare poſſunt, & aliam ſuperducere. Hoc mirum eſt, quòd licet mulieres multæ virum vnum habeant, propter illum inter ſe non facilè rixentur, cùm tamen vna alijs præferri ſoleat, atque iam cum illa, mox cum alia dormire: vnaquæque autem ſuam ſtationem habet, vnaquæque ſuam familiam: caſtiſſimè

Crudelitas Tartarorũ ferina.

Sodomitici Tartari & Sarraceni.

In adulterio deprehenſi lege occidũtur.

viuunt, nam in adulterio deprehenſi tam vir quàm mulier lege ipſa occiduntur. A re bellica feriati viri pecora in paſcua ducunt, & cuſtodiunt, venantúrque, & ſe luctando exercent, aliud nihil agunt, mulieribus omnia committunt. His curæ eſt & quæ ſunt victui, & quæ amictui neceſſaria, procurare. Gens ipſa multas ſuperſtitiones obſeruat: cultellum in ignem mittere, vel eo ſaltem attingere: carnes item ex olla cultello extrahere, magnum nefas eſt: nihil etiam iuxta ignem ſecuri ſecant, ne quocunque modo lædant, quem aliàs religioſè venerantur, & à quo omnia purificari debere perſuaſum habent. Flagello, quo equus impellitur (calcaribus enim non vtuntur) corpus aut brachia quietis gratia ſupraponere, aut flagello ſagittas tangere, maximè deuitant. Iuuenes aues non ſolùm non occidunt, ſed nec capiunt quidem. Fræno equum non verberant. Os oſſe alio non frangunt. Cibum ac potum, præſertim lac, nemo profundit. In ſtationibus nemo mingit: quod ſi obſtinatè aliquis faceret, abſque miſericordia occideretur. Si autem neceſſitas cogat, vt ſæpius fit, tentorium, in quo factum eſt, & omnia, quæ in eo continentur, purgari debent, tali modo: duos ignes, tres paſſus abinuicem diſtantes faciunt, intra quos haſtas duas infigunt, iuxta quenque ignem vnam ſtatuentes: deinde chordula ab vna ad aliam ducta, ac buccaranno

Purgandi per ignes ratio.

intecta

intecta per medium illarum, ceu per ianuam, quæcunque purificanda ſunt traducunt: mulieres duæ, quarum hoc intereſt, in alia parte ſtant, hinc atque hinc vna, aquam inſpergentes, ac carmina quædam ſubmurmurantes. In conſpectum regis nullus aduena, cuiuſcunque dignitatis exiſtat, & quantacunque agere habeat, admittitur, niſi purgatus prius. Qui limen tentorij, in quo Imperator, aut ducum aliquis moratur, pedibus calcat, in ipſo veſtigio interficitur. Limen regii tentorii calcans interficitur. *Præterea ſi aliquis morſum fecerit, quem deglutire non poßit, cogeretur que eundem euomere, accurrunt illico omnes, & foramen ſub ſtatione faciunt, per quod extractum crudeliter necant. Multa alia ſunt, quæ pro inexpiabilibus peccatis habēt: aſt hominem occidere, aliorum terram inuadere, res & bona aliorum contra ius, faſq; diripere, Dei præcepta negligere, pro paruo, aut nihilo ducunt. In mundo quodam alio, quem tamen deſcribere non poſſunt, ſe poſt hanc vitam æternaliter victuros credunt, & meritorum ſuorum condigna præmia percepturos.* Aeternam vitam Tartari credūt. *Quum quiſpiam infirmari cœperit, & morti iam vicinus eſſe, haſtam vnam cum nigro panno tabernaculo, in quo decumbit, præfigunt, vt ab ingreſſu prætereuntem auertat. Nemo enim hoc conſpecto inuocatus intrare audet. Poſtquàm verò defunctus eſt, omnis illius familia conuenit, & funus extra tentorium in locum*

aliquem anteà delectum clam portant, & ſouea lata, profundaq; ſatis facta, tentoriolum in ea erigunt, menſam ferculis inſtruunt: atque defuncti corpus prius pretioſiſsimo habitu veſtitum ad eam applicantes, vnà omnes terra obruunt. Sepeliendi Tartarorũ ritus. *Sepelitur etiam cum eo iumentum vnum, & equus phaleratus vnus. Potentiores in vita ſeruum vnum eligunt, atque cauterio ſuo inuſtum ſecum tumulari faciunt: & hoc ideo, vt in alio mundo his vtantur. Dehinc amici alium equum accipiunt, & mactant, carnes comedunt, cutem fœno repletam, atq; reſutam quatuor palis ſupra ſepulcrum in defuncti ſignum erigunt. Oſſa in animæ expiationem mulieres comburunt. Cum cute potentiores aliud agunt, in tenuiſsima lora illam diſcindunt, atque his extenſis per ſepulcri circuitum terram dimetiuntur: tantum nanque in alio orbe defunctum ſortiri credunt, quantum hic ab amicis illi hoc corio admenſum fuerit: Triceſimo die luctum finiunt.* Chriſtiani nominis Tartari parentes necant. *Quidam Tartarorum Chriſtiani nominis, ſed peſsimi, parentes iam ſenio confectos, vt citius moriantur, multa pinguedine diu obeſcant, & inde defunctos comburunt: puluerem diligenter collectum, quaſi pretioſum aliquid obſeruant, illo cibaria ſua quotidie condientes. Qua autem pompa, qua feſtiuitate Tartari poſt regis obitum alium illi ſubſtituant, quoniam nedum ſcribere, ſed legere fortè tædioſum, paucis abſoluam. In locum in campis aptum*

aptum, ad hócque conſuetum, Principes, duces, barones, & omnis populus totius regni conueniunt: tum eum, cui regnum aut ex ſucceßione, aut electione debetur, in thronum aureum collocant, atque procidentes vnanimi voce, & excelſa omnes in hunc modum acclamant: Rogamus, volumus etiam, & præcipimus vt domineris nobis. Reſpondet ille: Si hoc à me vultis, neceſſe eſt, parati ſitis quicquid præcepero, facere: quum vocauero, venire: quocunq; miſero, ire: quemcunque occidi iuſſero, id intrepidos faceſſere, & totum regnum in manus noſtras ſtatuere atque committere. Vbi reſponderunt, Sumus: inquit rurſus, Ergo oris mei ſermo, decætero gladius meus erit. Fit applauſus à populo. Principes interea ipſum è regio ſolio exceptum ſupra filtrum in terra ſtratum humiliter ſedere faciunt, ita alloquentes: Vide ſurſum, & agnoſce Deum, ac reſpice filtrum, in quo ſedes deorſum: ſi bene adminiſtraueris, ad votum habebis omnia: Si autem malè, adeò rurſus humiliaberis, ſpoliaberísque, vt ne exile hoc filtrum, in quo ſedes, tibi relinquatur. Quo dicto, chariſsimam vxorum adiungunt, & ambos cum filtro eleuantes, hunc omnium Tartarorum Imperatorem, illam Imperatricem ſalutant. Adſunt tum mox ab omnibus gentibus, quibus imperare habet, dona. Adſunt & quæcunque Rex defunctus reliquit, de quibus nouus Imperator vnumquenque principum

Mos in regis creatione memorandus.

Regum poteſtas notatur.

cipum donat, cætera ſibi ſeruari præcipit, & cum hoc comitia diſſoluit. In eius manibus, ſeu poteſtate omnia ſunt: nemo poteſt, audetq; dicere, hoc meum eſt, vel illius eſt. Nemo commorari in aliqua terræ parte debet, quàm in aßignata. Imperator ipſe ducibus aßignat, duces millenarijs, millenarij centenarijs, centenarij decanis, decani cæteris. Sigillũ imperatoris Tartarorũ. *Sigillum, quo vtitur, ita inſcribitur: Deus in cælo, & Chuichuth Cham in terra: Dei fortitudo, & omnium hominum Imperator. Quinque maximos & robuſtißimos exercitus habet, quinque duces, per quos omnes, qui obſtant, expugnat: aliarum gentium legatis ipſe non loquitur, nec etiam in conſpectum admittit, niſi tam ipſi quàm munera (ſine quibus venire præſertim non debent, nec poſſunt) à mulieribus quibuſdam ad hoc deputatis prius purgati fuerint: per medias perſonas reſpondet, quibus quando & quandiu loquitur (quantumcunq; magni ſint) flexis genibus auſcultare debent, & ita attendere, vt ne à verbo quidem aberrent. Nemini enim licet Imperatoris verba mutare: Nemini latæ ab illo ſententiæ qualicunq; modo contraire. In publico is nunquàm bibit, neque aliquis Tartarorum princeps, niſi prius cantetur ei, aut cithari*Ẓ*etur.* Imperator Tartarorũ per ſe non reſpondet. *Potentiores quum equitant, vmbella, quæ longiori haſtæ impoſita iuxta eos portatur, obumbrantur: quod & mulieribus eorum fieri dicunt. Et tales Tartarorum*

Potẽtiores Tartarorũ quũ equitant obumbrantur.

rorum genti mores anno abhinc ducenteſimo erant, hi viuendi ritus. Georgiani, quos Tartari eodem ferè tempore deuicerunt, cultores Chriſti erant, ritum Græcorum ſeruantes, Perſis vicini: longo terrarum tractu à Palæſtina ad Caſpios vſque montes eorum dominium extendebatur. Epiſcopatus decem & octo habebant, & catholicum vnum, id eſt, epiſcopum vniuerſalem, qui loco patriarchæ erat. Antiocheno patriarchatui ab initio ſubiecti erant, bellicoſi homines: raſuram in capite faciebant, clerici rotundam, Laici quadratam. Mulieres eorum quædam equeſtris ordinis erant, & ad prælium edoctæ. Georgiani ordinatis iam aciebus in pugnam ituri repletam optimo vino pugillarem cucurbitam epotare ſolebant, & aduerſarios poſteà animoſius adire. Clerici vſuræ & Simoniæ liberè vacabant: cum Armenijs mutuo & perpetuo odio perſiſtebant: Erant enim & Armenij Chriſtiani nominis populus antequàm, Georgianis ſubactis, Tartari illos ſuperauere: ſed à fide, rituq; orthodoxæ eccleſiæ in multis diſcordabant. Diem natalis Domini ignorabant, nullas feſtiuitates, nullas vigilias, nec etiam quatuor tempora obſeruabant. Sabbato Paſchæ non ieiunabant, Chriſtum eo die circiter veſperam reſurrexiſſe aſſerentes. Omnibus ſextis ferijs infra Paſchatis & Pentecoſtes feſtiuitates carnes manducabant. Multum ieiunabant, à ſeptuageſima

Georgianorum ritus.

Raduntur in capite Georgiani.

Mulieres ad bellũ edoctæ.

Armeniorum ritus.

Ieiunia Armeniorũ.

quidem

quidem incipientes ita ſtrictè, vt nec in quartis ſextisq; ferijs oleo, vino, aut piſcibus vterentur: plus peccare exiſtimantes, qui his diebus vinum biberet, quàm eum, qui Veneris gratia lupanar ſubiret. Die Lunæ penitus ſe ab omnibus cibis abſtinebant, die Martis ac Iouis comedebant ſemel, die Mercurij & Veneris omnino nihil, Sabbato verò & Dominico die eſitabant carnes, & reficiebantur lauté. Per totam ſeptuageſimam, exceptis ſabbatis & dominicis diebus, miſſarum officia nemo celebrabat, nec etiam ſextis ferijs per totum annum: per hoc enim violari ieiunium volebant. Porrò duorum menſium infantes, & quoſlibet alios indifferenter communioni admittebant, aquam ſacrificio non addebant: cum lepore, vrſo, corniculis, & huiuſmodi, ſicut Græci, Iudaizabant. In calicibus vitreis & ligneis celebrabant: quidam ſine paramentis & ſacerdotalibus veſtimentis omnino: quidam cum diaconi & ſubdiaconi infula tantùm operti. Vſuræ & ſimoniæ tam clerici quàm laici, quemadmodum Georgiani, æquè ſtudebant omnes. Sacerdotes quoq; diuinationibus & necromantiæ incumbebant. Potationibus magis, quàm laici, vacabant. Vxores ducebant, ſed poſt mortem alterius ſecunda coniugia vtriſque prohibita erant. Adulteram viro repudiare, & aliam ducere, licentiam epiſcopi dabant. De igne purgatorio penitus nihil

Sacerdotes Armeniorum vxores ducebant.

nihil tenebant. Negabant etiam obſtinatè in Chriſto duas naturas fuiſſe. In triginta articulis à recto Chriſtianæ pietatis tramite eos aberrare Georgiani prodidere.

De Turcia, Turcarumq; moribus, legibus, & inſtitutis omnibus. CAP. XI.

TErra, quæ nunc Turcia eſt, maiorem Armeniam ab ortu habet, excurritq; ad Cilicum vſq; pelagus, Septentrionem verſus Euxino terminatur. Ab Aitono Turquia dicitur. plures in ea prouinciæ: Lycaonia, in qua Iconium caput gentis: Cappadocia, in qua Cæſarea: Iſauria, vbi Seleucia: Licia, quæ nunc Briquia: Ionia, quæ Quiſcum, vbi Epheſus: Paphlagonia, vbi Germanopolis: Lenech, vbi Trapezus. Hoc quicquid eſt terræ, quæ hodie Turciæ tenet nomen, non vna gens inhabitat, ſed Turcæ, Græci, Armeni, Sarraceni, Iacobitani, Neſtoriani, Iudæi, Chriſtiani. Secundum leges & inſtituta plerunque viuentes, quas Mahometus pſeudopropheta Sarracenis Arabiæ genti anno ſalutis ſexcenteſimo atque vndetrigeſimo ſanxit: vir dubium Arabs an Perſa, vtrunque enim traditur. Patre malorum dæmonum cultore, matre Iſmaëlita, & ob id Hebraicæ legis non ignara: diſtrahere puerum illi, ambiguúmque effingere, dum hic, dum illa ſuam vterque legem ingerit. Igitur vtroque puer imbutus cultu, neutrum adultus recepit, quin homo callidus

Turciæ fines.

Gẽtes Turciam incolentes.

Mahometi parentes.

dus, atque vafer ingenio, inter Chriſtianæ pietatis viros diutiſſimè verſatus, rem pernicioſam humano generi ex duabus legibus commentus. Hebræos aiebat impiè facere, qui Chriſtum natum ex virgine inficiarentur, quando id prophetæ, viri præcipua ſanctitate, diuinóque afflati ſpiritu, futurum ceciniſſent, expectandúmque multò anteà prædixiſſent: contrà Chriſtianos ſtultè credere Ieſum Dei amiciſſimum, natúmque ex Virgine, opprobria & cruciatum à Iudæis perpeti voluiſſe. Martinus Segonius Nouomontanus ſuo hæc de Chriſti regis noſtri ſepulcro memoriæ prodidit: Sarracenos & Turcas, ex antiqua Mahometi prædicatione ridere Chriſtianæ gentis homines, qui id conditorium venerabundi obſeruent. Chriſtum prophetam ſummum affirmantes, ex Dei ſpiritu, omnis terrenæ labis expertem, venturum iudicem gentium: inficiari tamen verum ipſius ſepulcrum adiri, quoniam glorioſum corpus, diuino conceptum flatu prorſus fuerit impaſſibile. Hæc Segonius, & alia in hanc ſententiam, quæ à Mahometicæ gentis hominibus non magis impiè, quàm ſtultè, in noſtros iactari ſoleant. His pſeudopropheta quum ſuam gentem malis imbuiſſet, legem tulit, cui ne ab hominibus ſanæ mentis quandoque iretur obuiàm, abrogaretúrque vt ſordidæ & peſtilenti, capitalem inſcripſit pœnam, ſanxitq; in ſuo

Ex duabus legibus Mahometus vnam commentus.

Sarraceni & Turcæ quid de Chriſto.

ſuo Alcorano, ſi quis de ea auſus eſſet diſpu- tare. Qua ſanctione palàm fecit nihil ſynceri in ea lege eſſe, quam velut myſterium quod- dam texerit, vetueritq; tractari, vt quale eſſet id, quod ferebatur, populus haud ſcire poſſet. Sergij Monachi Neſtorianæ impietatis viri conſilio & opera in illa ferenda præcipuè vſus. Hæc vt popularior eſſet, ex omnium gentium ſectis aliquid aſſumpſit. Chriſtum in primis laudandum cenſuit, virum fuiſſe affirmans ſanctum, & omni virtute præſtantem, eun- démque ſupra humanitatis faſtigium ponere, nunc verbum, nunc ſpiritum & Dei animam prædicans: virginis vtero natum: ipſam virgi- nem miris efferre laudibus, aſtipulari miracu- lis & Euangelicæ hiſtoriæ quatenus à ſuo non diſcrepat Alcorano. Euangelia ab Apoſto- lorum diſcipulis corrupta eſſe dicebat, opor- tuiſſe per Alcoranum ſuum emendari: & Chriſtiani nominis multiudini per hæc blan- ditus à Sergio voluit baptizari: inde in aliorũ ſtudia concilianda cum Sabellianis negare tri- nitatem: cũ Manichæis binariũ in diuinis nu- merum ponere: Negare æqualitatem patris & filij cum Eunomio: Spiritum ſanctum creaturã dicere cum Macedonio: cum Nicolaitis multi- tudinem vxorum probare, & vetus teſtamen- tum, tametſi id quoq; diceret quibuſdam in lo- cis non carere vitio: prætexuit his ambagibus incredibilem illecebram, qua facilè vita capi- tur,

De lege Mahometi diſputare capitale eſt.

Sergius Monachus.

Lex Mahometi ex ſectis multis mendicata.

Chriſtianis per quę Mahometus blanditus.

Voluptatũ indulgẽtia. tur, remiſſis ſuæ genti Veneris & omnium voluptatum habenis. Serpit peſtis hæc propterea in gentes innumeras, vt iam quota pars hominum præ multitudine illa à vero aberrantium adhuc ſit in officio. Ex hoc facilè attendi poteſt quòd Chriſto credat non Europa tota, Mahometo autem & illius maxima pars cum tota ferè Aſia & Aphrica. Sarraceni, qui hanc pſeudoprophetæ impietatem & delirium primi acceperunt, eam Arabiæ partem incolebant, quæ Petrea dicta eſt, vbi videlicet terra ipſa ab vno latere Iudææ inſerta eſt, & reliquo Aegypto, à Sarraco loco Nabathæis propinquo: ſiue, vt ipſi volunt, à Sara Abrahæ vxore appellati: vnde legitimos ſe omnium mortalium ſolos diuinæ promiſſionis ſucceſſores eſſe adhuc perſuaſum habent. Agriculturæ quidem vacabant, & rei pecuariæ, maior autem pars militiæ: & ob id ab Heraclio ad Perſicum bellum ſtipendio conducti, quum ſe ab illo poſt conſequutam victoriam fraudari cognouiſſent, ira & ignominia accenſi Sarraceni Mahometo duce & monitore in Syriam ſecedentes Damaſcum occupabant, vbi copijs & commeatu aucti Aegyptum petebant, qua ſubacta Perſidem, poſtea Antiochiam, & hinc Hieroſolymam: adeò potentia & fama in dies eorum res creſcebant, adeò in dies augmentabantur, vt nihil amplius ipſis reſiſtere poſſe timeretur: quum Turcæ fera & crudelis Scyth

Sarraceni vnde appellati.

Rerũ Sarracenorũ incrementa.

Turcę qualis gens & vnde progreſſa.

Scythica gens ex Caſpijs montibus à finitimis pulſi iam per Caucaſeas portas in minorem Aſiam primò, poſteà in Armeniam, Mediam, ac Perſidem deſcendentes, vi, & armis omnia ſibi ſubiugarent. Sarraceni igitur his vtpote Imperij fines defenſuri obuiàm proceſſerant, ſed quia ipſis impares erant, in breui ad eam deſperationem adducti ſunt, vt Mahometi fide ab his recepta, paſſi ſint eos in Perſide ſecum regnare: vt neſcias vtra gens maiorem fecerit iacturam, quæ tanto regno ceſſerit, an quæ eam ſibi peſtem inculcari paſſa ſit regnandi cupiditate. Vnius itaque fidei vinculum ita vtranque gentem copulauit, vt Sarraceni pro Turcis, & contrà Turcæ pro Sarracenis indiſcreta appellatione aliquandiu vocati ſint. Nunc, vt video, Turcarum nomen inualuit, altero abolito. Non vnum apud hos equitum genus in vſu. Sunt Thimarcini, qui ſtipendiarij interpretantur, ad octoginta millia: hi vicos, villas, caſtella, vt quiſque meritus eſt, Regis indulgentia poſſident ſtipendij loco, præſtoq; ſunt Senſacho, duci videlicet eius prouinciæ, cui attributi ſunt. In duos hodie diuiſi ſunt exercitus, Aſiaticum & Europeum, ductu inde maiorum ducum militaturi, quorum hic Aſiæ, ille Europæ præſidet. Hos Baſſas gentili lingua appellant. Sunt & Aconiziæ fatales dicti, hi ſine ſtipendio militant, ſempérque agmen præcedunt prædabundi, quintam prædæ partem regi debent

Turcæ & Sarraceni i vnum confluxi.

Militia Turcarũ ex q-bus cõſtet.

Baſſæ exercitus Turcarum.

Aconiziæ milites fatales.

bent, manubiarum nomine: ſunt hi circiter quadraginta millia. Abijt tertium genus in Charippos, Spahiglanos, & Soluphtaros: præſtantiſſimi horum Charippi equeſtris dignitatis illuſtres, & circa regem frequentes octingenti numero ex Scythis Perſisq;: neque alio genere hominum lecti in conſpectu regis inſigniter, quum opus eſt, dimicant. Spahi & Soluphtari ſunt, qui ab initio ad turpem vſum, pueri adhuc, apud Regem fuere, mox adulti Regis indulgentia vxorem ducunt, auctiq; dote coniugis & ſtipendio plurimum oratorum vtuntur officio, Regis latus dextra læuáque ſtipantes inter eundum. Ad præfecturas & cæteras dignitates ex hoc ferè ordine leguntur. Mille ſunt & trecenti numero. Triplex in peditibus ordo. Ianizari, hi impuberes adhuc ex toto Imperio leguntur à conquiſitoribus, aliquandiu militari diſciplina inſtruuntur, ſub magiſtro in publicis gymnaſijs, mox militiæ adſcripti amiciuntur breuiori veſte, & pileo albo, ac ſurſum verſus erecto: arma, ſcutum, enſis & arcus: hi caſtra muniunt, vrbes oppugnant, súntque ad viginti millia, & amplius. Secundi ſunt ordinis Aſappi, leuis armaturæ pedites, enſe, ſcuto, & longiore haſta inſtruuntur, rubro pileo à Ianizaris diſcreti: hoſtium equos in prælio confodiunt: horum numerus ad belli magnitudinem accommodatur, minimum quadraginta millia, cum rege proficiſcuntur: his ſtipendium

Charippi equites illuſtres.

Spahi & Soluphtari Regii ſtipatores.

Peditũ Turcarum triplex ordo.

cum

cum bello finitur ex hoc inſtituto. Regius habet exercitus ad ducenta armatorum millia. Cæterùm peditum turba ſine ſtipendio voluntariorum, aut euocatorum, ſúntque his calones mixti, Lixæ, fabri lignarij, & qui pugnantibus neceſſaria miniſtrant: ſternunt vias, per loca ardua & abrupta: pontes fluminibus aut ſtagnis imponunt, aggeres in hoſtes erigunt, cateráque ad expugnationes vrbium vtilia expediunt. Comitantur caſtra Numularij, Trapezitæ, inſtitores, atque aliorum id genus hominum ingens colluuio, ne quid deſit eorum, quæ humano vſui conducunt. Sed nihil eſt, quod in ea gente magis mirari poſsis, quàm celeritas in agendo, in periculis conſtantia, obſeruatio imperij: ad minima delicta capite plectuntur: profunda & vorticoſa tranant flumina, abruptos ſuperant montes, iuſsi per æqua & iniqua eunt præcipites, non vitæ, ſed imperij memores, peruigilij, inediaq; tolerantiſsimi: nulla ibi ſeditio, nullus tumultus: fremitu, non clamore, vtuntur in prælio: in caſtris noctu tam pertinax ſilentium, vt patiantur captiuos dilabi, ne tumultus excitetur aliquis. Hi ex omni mortalium numero hodie legitimè militant, vt nemini mirum videri poſsit, quid ſit, quòd res eorum tantum ad hunc diem creuere, quantum ducenteſimo abhinc anno nullius alterius gentis: poſsitq; verè dici, eſſe id genus hominum inuictum, niſi aut lue, aut peſte aliqua teterrima,

Regius exercitus ducēta millia.

Turcarum in re militari peritia.

Soli Turcæ legitimè militant.

rima, aut domeſtica diſcordia vincantur. Veſtitus, quo milites vtuntur, honeſtiſſimus eſt, nihil indecentiæ, nihil inhoneſtatis omnino habens. In ſellis ac frænis nulla curioſitas, aut ſuperfluitas eſt. Armis indutus eorum nemo incedit, niſi quum pugna inſtet: arma poſt eos in ſarcinis deferuntur. Vexillis non vtuntur, ſed lanceis, ex quarum ſummitate quædam diuerſicoloria fila dependunt, per quæ ſinguli ducum à ſuis internoſci valeant. Tympano tamen & fiſtulis ad conuocandum, concitandúmque ad pugnam vtuntur. Regiſtrario, qui magnatum vnus eſt, defuncto bello, præſentari omnis exercitus debet, tum vt, qui, & quot bello amiſſi ſint, cognoſcatur, cum vt in illorum locum alij ſcribantur. Pro militibus in omnibus congregationibus & conuiuijs orant, ſed multò magis pro communi patriæ cauſa cæſis, felices, beatóſque eos appellantes, quòd non domi inter coniugum, filiorúmque lamentationes obierunt, ſed foris inter hoſtium fremitus, baſtarúmque fragorem. Maiorum ſuorum victorias deſcribunt, deſcriptas cantant, & extollunt: multum enim militum animos per hoc excitari exiſtimant. Domus, & cætera ædificia, ſub quibus habitare ſolent, de lignis & terra vulgò ſunt, pauca de lapidibus ſolorum magnatum domus, balnea, & Deorum templa ex his vulgo conſtructa: quamuis & plebeiorum quidam locupletes adeò ſunt, vt

Vexillis nõ vtũtur Turcæ.

Tympano & fiſtulis etiam Turcę vtuntur.

Pro militibus & cæſis ſuis Turcæ orant.

Maiorũ victorias Turcæ decãtãt.

Humiliter Turcæ ædificant.

exercit

exercitum armare expedireq; integrum vnus poſsit: ſed quia frugales ſint, & omnem ſumptum deuitent, humilitatem deligant, voluntariam hanc paupertatem, & rerum ſitum patienter ferunt. Ob hanc etiam cauſam picturas abijciunt, imaginum ſculpturas ſic abhorrent, ſic deteſtantur, vt Chriſtianos, qui eis tantum delectemur, idololatras vocitent, & in veritate eſſe contendant. Sigillis in literis, ſiue regis, aut cuiuſcunq; alterius fuerint, nullis vtuntur, nullis ſignis obmuniunt: fidem habent ſtatim vbi ſolummodò mittentis nomen audierint, aut ſcribentis ſtylum inſpexerint. Campanarum vſus apud eos nullas, nec etiam Chriſtianos inter eos habitantes habere ac vti permittunt. Pro pecunia aut aliqua alia re non ludunt, ludere repertos ignominijs multis & probris afficiunt, & proſequuntur. Ad ſecundum ſcamnum, ſedile, aut aliud fulcimentum nemo cuiuſcunq; dignitatis conditionis'ue exiſtat, requirit, ſed decentiſsima quadam & membrorum & veſtium compoſitione ſuper terram puerorum more recumbit. Menſa, ſupra quam veſcuntur, vt plurimum è corio bubulo parata eſt, aut ceruino non concinnato, & adhuc hirſuto, rotunditatem habens, quatuor vel quinq; palmarum latitudinis circulos multos per circuitum inſutos ferreos, quibus quum corrigiæ inductæ ſunt, inſtar burſæ clauditur, expanditur, & portatur. Domum, eccleſiam, aut alium

Chriſtiani idololatræ à Turcis habentur.

Sigillis literas Turcæ nõroborãt.

Sedibus & ſcãnis Turcæ nõ vtũtur.

Mẽſa Turcarum de corio eſt.

locum, in quo ſedendum eſt, niſi diſcalceatus, nemo intrat, quum inhoneſtum, indecorumq; valde habeatur, vt calceatus quis ſedeat: quare calceamento quodam vtuntur, quod facilè & deponi poteſt, & recipi. Locus, in quo vel domi, vel in eccleſijs ſedetur, ſtratus tegetibus laneis eſt, aut ſcirpeis: habentur quoq; interdum, propter locorum humilitatem, & immunditiam, tabulata. Veſtimentis vtuntur tam viri quàm fœminæ ſatis largis & longis, in anteriori parte apertis, quo honeſtius curuati Naturæ opus perficere, cælareq; poßint. Multum enim in egeſtione cauetur, ne Meridiem verſus, quò orantes ſe vertere ſolent, faciem conuertant. Multùm etiam ne ab homine quopiam conſpecti turpitudinem ſuam oſtendant. Curuati etiam, quemadmodum apud nos mulieres, micturiunt: nam ſi ſtando quiſpiã mingeret, pro ſtulto aut hæretico ab omnibus haberetur. A vino, quoniam peccati & omnis immunditiei ſeminarium ſit, ex lege abſtinent, vuas tamen comedunt, & muſtum potant. Abſtinent ſe quoque à carne & ſanguine ſuillo, necnon ab omni morticino, reliquis comeſtibilibus cunctis veſcentes. Diem Veneris ab omni labore feriati tanto ſtudio & religione colunt, quanta nos Dominicam, aut quanta Iudæi ſabbatum. In ſingulis ciuitatibus eccleſia vna principalis eſt, in qua eo die poſt meridiem conueniunt omnes, atq; orationę ſolenniter

Veſtimenta Turcarũ ſluxa.

Viri curuati mingunt.

Vinum nõ bibũt Turcæ.

Caro ſuilla, & oẽ morticinum vitatur.

Dies veneris Turcis ſacra.

niter peracta, prædicatio fit. Vnum Deum confitentur, qui nullum ſibi vel ſimilem habeat vel æqualem, cuius propheta fidelis Mahometus ſit. Quinquies in die Sarraceni omnes orare tenētur, faciebus ad Meridiem verſis: & hoc antequam faciant, perfectiſſimam corporis munditiam habere, culum, veretrum, manus, brachia, os, aures, nares, oculos, capillos, ad vltimum pedes etiam decentiſſimè lauare, præſertim poſt coitum & egeſtionem, niſi ægrotauerint, vel in itinere fuerint. Si verò aqua eis ad hoc deſit, quod tamen contingere rarò aut vix poteſt, (quòd in omnibus ciuitatibus continua balnea ad hoc habeantur) puluere munda & recentis terræ perficiunt: ante ablutionem hanc, pollutus quacunque pollutione loqui ſecum, aut ſe etiam videre, quantum poſſibile eſt, permittit neminem. In quolibet anno menſem integrum & hebdomadam ſtrictiſſimè ieiunant, interdiu nec comedentes, nec bibentes quicquam: nec etiam ſe mulieribus commiſcentes, poſt Solis autem occaſum aduſque ſequentis diei exortum cibis, potibus, ac Veneri ad placitum indulgent. In fine ieiunij, & poſteà iterum ſexageſimo die Paſcha celebrant, in memoriam Arietis Abrahæ oſtenſi in ſacrificium filij loco: noctisq́; cuiuſdam, in qua Alcoranum de cælo datum exiſtimant. Semel quotannis etiam domum Dei, quæ in Mecha eſt, ire Sarraceni omnes debent, tum pro-

Quinquies in die orare Turcæ tenentur meridiē verſus loti corpore.

Cōtinua in omnib⁹ ciuitatib⁹ balnea.

Ieiunia Turcarum.

Paſcha Turcarum.

Domus Dei in Mecha.

pter profeſſionem ſuæ recognitionis, tum propter annuos honores Mahometo perſoluendos, cuius ſepulcrum ibi obſeruatur. Religionem, ſeu ſectam ſuam abnegare Sarraceni neminem cogunt, nec iſtud alicubi perſuadere conantur: quamuis Alcoranus præcipiat, vt aduerſarios prophetasq; eorumdem perdant, & omnibus modis perſequantur: vnde fit vt in Turcia omnium ſectarum gentes habitent, & quæque, vt ſolet, ſuo Deo ſacra faciat. Sacerdotes prætereà eorum à communi populo non multum differunt, nec à priuatis ædibus eccleſiæ. Alcoranum ſcire ſufficit, & quæ ad orationem, cultumq; legis pertinent: meditationibus, literarumq; ſtudijs minimè vacant. Non enim eccleſiarum, aut animarum aliqua cura occupati ſunt, ſacramenta nulla habent, reliquiarum, ſacrorumq; vaſorum, & altarium nulla obſeruatio, ſed vxoribus, liberis, ac cæteræ familiæ intenti, agriculturæ, mercaturæ, venationi, & ſimilibus ſtudijs, quibus victus quæritur, & vita ſuſtentatur, quemadmodum laici, cæteriq; incumbunt: nihil eſt ipſis facere illicitum, nihil prohibitum. A ſeruitute, ab exactionibus immunes ſunt. Honoris plurimum ab omnibus percipiunt, vt qui legis ceremonias ſciant, eccleſijs præſideant, & alios docere poſſint. Gymnaſia multa & magna habent, in quibus ciuiles leges à Regibus latæ pro regni adminiſtratione, defenſionéque

Sarraceni ad ſectā ſuam cogunt neminem.

Sacerdotes Turcarum.

Gymnaſia Turcæ multa habent.

plurimi

lurimi docentur, quorum dein quidam ec-
leſiaſticis, quidam ſecularibus officijs præfi-
iuntur. Sunt etiam in ea ſecta multi & va-
ij religioſi, quorum quidam in nemoribus & ſo- Religioſorũ Turcarũ familiæ.
litudinibus vitam villatim ducentes homi-
um commercia effugiunt, quidam in ciuita-
bus, hoſpitalitatem exercentes peregrinos pau-
eres ad hoſpitia ſaltem recipiunt, ſi non ha-
eant quo reficere poſſint, ex mendicitate enim
& ipſi viuunt: alij per ciuitates vagantes in
tribus qubuſdam bonam atque ſemper re-
entem aquam portant, quam cuiq; petenti bi-
endam vltro offerunt: pro quo pietatis officio,
quid ipſis porrigitur, accipiunt, cupiunt ni-
il, tantam religionis oſtentationem in dictis
& factis, in moribus & geſtu præ ſe feren-
es, vt non homines, ſed Angeli credi poſſint.
ignum quoddam quiſque gerit, per quod cu-
us profeſſionis ſit, internoſci habet. Iuſtitiæ
arraceni ſeu Turcæ exactores ſtrenuiſſimi Iuſtitia Sarracenorũ.
int: qui hominis ſanguinem fuderit, pari
œna ſemper plectitur. In adulterio depre- Adulterorũ pœna.
enſus cum adultera abſq; miſericordia, abſque
nora lapidatur. Eſt etiam fornicarijs ſua pœ-
a expreſſa: octingentos flagelli ictus ſeu ver-
era tolerare debet, qui præuentus fuerit. Fur Furũ pœna
rima & ſecunda vice deprehenſus, totidem
ctibus flagellatur: tertia, manu truncatur:
uarta, pede. Qui damnum alicui infert,
retio æſtimato ſatisfacere compellitur. In

poſſeßionibus repetundis vt petitum teſtibus comprobetur, lege ſancitum, vtq; negator iuramento ſeſe expurget. Teſtes nullos, niſi valde idoneas, probatasq; perſonas, & quibus ſine iuramento credi poßit, admittunt. Inquiſitores per regionem multi etiam conſtituti ſunt, qui orationum, ad quas tenentur, negligentes indagatos talibus quidem adficiunt ignominijs: tabulam vnam cum pluribus caudis vulpinis illorum collis appendunt, & hincinde per totam ciuitatem trahentes non dimittunt, donec ſe certa pecunia abſoluant. Extra matrimonium nemini, qui ad prouectam ætatem iam peruenerit, vitam agere licet. Vxores autem ducere legitimas quatuor poſſunt, & demptis matribus & ſororibus quaſcunque volunt, nulla ſanguinis habita ratione: illegitimas verò quotquot placuerint, & enutriri valeant. Filij tam ex his, quàm ex illis ſuſcepti, hæredes in patris bonis æqualiter habentur. Hoc tamen ſeruato, quòd duæ filiæ filio vno coæquantur. Coniuges duas aut plures non in vna domo, nec etiam in vna ciuitate habent, ob iuges contentiones earum, atque inquietudines, ſed in ſingulis ciuitatibus ſingulas. Libertatem viri eas tertiò repudiandi habent, tertiò item recipiendi. Repudiatæ verò à quo viro ſuſcipiantur, ſi lubet, permanere poſſunt. Hæ in veſtitu honeſtißimæ ſunt. In capite mitris vtuntur velis ipſis ſuperpoſitis, ita, vt decen-

Vxores Turcæ quatuor ducunt.

Repudium apud Turcas.

Mulierum Sarracenarũ veſtitus.

ter

ter hac inuolutæ, vna veli extremitas à dextra aut ſiniſtra capitis parte dependeat, quæ, ſi domum exire, vel in domo in virorum conſpectum prodire debeant, ſine mora totam faciem præter oculos velare poßint. Nunquàm audet fœmina Sarraceni, vbi virorum congregatio eſt, apparere. Forum adire, vendere aliquid, aut emere, omnino fœminis illicitum. In eccleſia maiori locum à viris longè remotum habent, & adeò occluſum, vt nemo introſpicere poßit, nec aliquo modo intrare. Quem tamen non omnes, ſed magnatum ſolùm vxores, & nunquàm aliàs, quàm die Veneris, ad vnicam orationis meridianæ horam, quæ apud eos, vt dictum eſt, ſolennis eſt, intrare debent. Colloquutio viri & mulieris in publico adeò rara eſt, adeò præter conſuetudinem, vt ſi inter eos per annum integrum morareris, ſemel vix videre poſſes. Virum apud mulierem in aperto ſedere, aut equitare cum aliqua, pro monſtro duceretur. Coniugati mutuò, alijs videntibus, nunquàm laſciuiunt, nunquàm rixantur, quum nec viri erga mulieres grauitatem vnquam remittant, nec mulieres erga viros reuerentiam. Magni domini, qui apud ſuas perpetuò eſſe non poſſunt, ad earum cuſtodiam deputatos Eunuchos habent, qui tanta cuſtodia illas obſeruant, & tuentur, vt præter maritum impoßibile vlli viro ſit eas alloqui poſſe, impoßibile ipſas poſſe præuaricari

Eunuchi mulieribus deputati.

ricari. Poſtremùm Mahometo, legibusq́; ipſius fidei tantum Sarraceni tribuunt, vt illas ſeruantibus æternam beatitudinem certiſsimè promittant: Paradiſum videlicet deliciarum, hortum dulcibus & amœniſsimis aquis quaqueuerſum irriguum ſub puro & temperato cælo conſtitutum, in quo quicquid velint habituri ſint: omnium ferculorum genera ad ſaturitatem, ſerica atq; purpurea indumenta, adoleſcéntulas ad nutum ſpecioſas, cum aureis, argentéisque vaſis, Angelos pincernarum more in aureis lac, in argenteis vina rubra vbertim propinantes miniſtros. Contrà, non ſeruantibus infernum comminantur, interitumq́; ſempiternum. Hoc etiam credunt, quòd quantiſcunque quis criminibus obnoxius, ſi moriturus tantùm deo credat, & Mahometo, ſaluus fiat.

De Chriſtianis, eorumq́; origine & ritibus. CAP. XII.

Cauſę natiuitatus Chriſti.

CHriſtus Ieſus Dei patris omnipotentis verus & æternus filius, ſecunda in ſancta indiuidua æquali perpetua trinitate perſona, incomprehenſibili & à ſeculo abſcondito conſilio, atq; myſterio, anno abhinc milleſimo quingenteſimouigeſimo, vt miſeros, & infelices homines in primis parentibus Adam & Heua per inobedientiæ peccatum, eheu, lapſos, & ob id multis ſeculis cæleſti patria excluſos erigeret, eoq́; reduceret: ac detruſorum ſpirituum vetuſtiorem ruinam, ad quam ſupplend

plendam præcipuè creati fueramus, aliquando in cælo reſarciret: Sancti ſpiritus cooperatione in Iudæa à virgine Maria de progenie Dauid homo conceptus, & natus eſt. Triceſimo vitæ ſuæ anno vſque in triceſimumquartum, quo ex Iudæorum inuidia cruce affixus perijt, Iudæam omnem percurrens, Iudæos primùm, deinde alias gentes ab antiqua Moſaica lege, ab idolorum profana cultura ad nouam ſuam inſtitutionem adhortatus eſt. Sequaces quotquot habere potuit diſcipulos appellauit: Ex quibus duodecim ſelectioribus poſt mortem ſuam, cùm (vt prædixerat) iterum viuus apparuiſſet, commiſit: vt apoſtolorum, ſiue legatorum nomine, in orbem vniuerſum irent, & quæcunque ab eo didiciſſent, vidiſſéntque, creaturæ omni prædicarent. Simon Petrus, cui eccleſiæ ſuæ regimen, principatúmque diu anteà poſt ſe ſuſcipiendum tradiderat, quum poſt ſancti Spiritus perceptionem alij ad alias terræ oras, vt ſortiti & iuſſi fuerant, ad prædicandum diuertiſſent, primùm Antiochiam venit, ibíque eccleſiæ cathedram primariam conſtituens, cum alijs apoſtolis, qui ſæpius ad eum venerant, concilium celebrauit: in quo inter cætera Chriſtianos à Chriſto deinceps dici decretum, qui illius dogma, orthodoxámque pietatem amplexi tuerentur. Romam deinde ſede primaria tranſlata, pro maximo ipſe, & ſucceſſores ſui ſemper

Maria virgo Chriſti mater.

Chriſti ſequaces diſcipuli vocati.

Petrus eccleſiæ chriſtianæ princeps.

Antiochia prima eccleſię ſedes.

A Chriſto Chriſtiani appellati.

habuere

habuere negotio, rudem, & incultam adhuc Chriſti ſui ſectam, eámque profeſſos aliquo bono ordine & gubernatione ex Moſaica lege, quam Chriſtus non ſoluere, ſed adimplere veniſſet, ex politijs Romanorum, Græcorum, Aegyptiorum, aliarúmque gentium ſacris & profanis ritibus, legibus, moribus: ex ſaluberrima in primis Chriſti Ieſu doctrina, & ſancti Spiritus inſpiratione cultiores facere. Rem aggreſſi, quemadmodum non ſolùm apud Hebræos, ſed alias etiam gentes, diuiſos viderint homines in ſacros & profanos, & tam his, quàm illis, pulcherrima ordinatione, ſuos gradus, ſuas dignitates. Eſſe monarcham orbis vniuerſi tunc Romanum Imperatorem, eſſe conſules, eſſe patritios, qui & ſenatores, ad arbitrium quorum omnia ordinarentur, eſſe per terram reges multos, duces, comites, præſides, præfectos, ſuffectos, tribunos militum, tribunos plebis, prætores, primipilos, centuriones, decuriones, quaterniones, duumuiros, quæſtores, ædiles, ianitores, ſcribas, lectores, & priuatos homines vtriuſque ſexus multos. In deorum verò templis Regem ſacrificulum eſſe, archiflamines, protoflamines, flamines, ſacerdotes. Pari ordine apud Hebræos in ſacris ſummum Pontificem eſſe, minores ſacerdotes, Leuitas, Nazaræos, luminum extinctores, exorciſtas, ianitores ſiue æditų̈os, & cantores. Apud Græcos chiliarchos, hecatontarch

Christiana religio à qbus ſumpta

Romana politia.

Hebræorũ ciuilitas.

Græcorum adminiſtratio.

tontarchos, pentacontarchos, decarchos, pen-tarchos. Eſſe præter eos quoque tam apud hos, quàm illos diuerſos & virorum & mulierum religioſos conuentus multos, Saducæos, Eſ-ſæos, Phariſæos apud Hebræos: Salios, dia-les, veſtales apud Romanos. Conſenſere ſanctiſ-ſimi Apoſtoli omnes, vt Petrus, & qui ei in Romana ſede ſuccederent, in perpetuum Papa tanquam pater patrum, vniuerſalis, apoſto-licus, ſanctiſsimus, & ſummus pontifex di-ceretur. Eccleſiæ catholicæ Romæ, tanquam monarcha Romanus Imperator, orbi vniuerſo præſideret. Conſules, quorum ſemper duo erant, æquarent in eccleſia patriarchæ quatuor, Con-ſtantinopolitanus, Antiochenus, Alexandri-nus, & Hieroſolymitanus, ſenatores Cardi-nales exprimerent. Reges, qui tribus ducibus. Primates tribus archiepiſcopis imperantes de-ſignarent, archiepiſcopi, ſeu Metropolitani ducibus compararentur, quòd velut illi plu-ribus Comitibus, ſic ipſi epiſcopis mandarent. Epiſcopi Comitum ſimilitudinem exprimerent. Coëpiſcopi, ſiue epiſcoporum vicarij præſi-des, præfectos præpoſiti. Tribunos militum archipresbyteri redderent. Tribunos plebis cancellarij, prætores archidiaconi. Centurio-nes decani. Decuriones presbyteri parochi. Aduocatos ſacerdotes alij. Aediles diaconi. Quaterniones ſubdiaconi. Duumuiri exorci-ſtæ. Quæſtores hoſtiarij, aulæ ianitores lectores, cantores,

Ro. pôt. Papa vocatus.

Quatuor patriarchæ.

Primates.

Archiepiſcopi.

Epiſcopi.

Coëpiſcopi

Archipresbyteri.

Cãcellarii.

Archidiaconi.

Decani.

Presbyteri.

Diaconi.

Subdiaconi

Exorciſtæ.

Hoſtiarii.

Lectores.

Acolythi. *cantores, ſiue poëtas. Acolythi ſcriptores aut ceroferarios præſentarent. Eos omnes communi appellatione clericos, à cleros, id eſt, ſorte, qua ex populo primùm in Dei ſortem eligebantur, vocari voluere. Septem tamen, quos adhuc Romanus pontifex ſolenniter ſacrificans ſecum in altari habet, cæteris nominatiores eſſe, Epiſcopos ſcilicet, presbyteros, diaconos, ſubdiaconos, acolythos, cantores, quibus ſingulis in eccleſia ſua officia, habitum, atque dignitatem attribuere. Epiſcopis clericos alios ordinare, virgines velare, & benedicere, pontifices conſecrare, manus imponere, confirmare, baſilicas Deo dedicare, deponendos ab officio ſacerdotes deponere, & regradari, ſynodos celebrare, chriſma conficere, veſtes & vaſa ſacrare, & alia, quæ etiam minoribus ſacerdotibus communia, vt catechizare, baptizare, ſacramentum altaris conficere, alijs communicare, à peccatis pœnitentes abſoluere, contumaces arctiùs irretire, Euangelium annunciare.* Caput in apice, quatuor digitorum latitudine, in rotundum more Nazaræorum radere, & neq; comas, neque barbam nutrire, perpetuò caſtos eſſe, ſacerdotibus omnibus præcipere. Victum his ſolum ex primitijs, decimis & oblationibus eſſe, ſecularibus curis, negotijsq́; omnino vacare, honeſtè veſtiri, incedere, & conuerſari: ſoli Deo & eccleſiæ deſeruire, lectioni ſacræ ſedulò incumbere, vt omnia quæ Chriſt

Clericorũ in eccleſia dignitates.

Quid epiſcopis cõceſſum.

Sacerdotũ qualis vita & habitus.

christianæ religionis ſunt, in quibus alios inſtituere obligantur, ipſi perfectè norint. Religioſi conuentus tam virorum, quàm mulierum, ſunt Benedictini, Prædicatores, Franciſcani, Auguſtiniani, Bernardini, Antoniani, Ioannitæ, Cartuſiani, Præmonſtratenſes, Carmelitæ, Ciſtercienſes, innumeriq; alij, quibus omnibus ex regula, quam ſibi priuatim quiq; præſcripſere, certus habitus, certaq; viuendi ratio eſt: continentiam, paupertatem atque obedientiam perpetuam profeſſi, vt plurimum vitam ſolitariam agunt, quare monachi, id eſt, ſolitarij appellantur: quidam abbates, quidam præpoſitos, aut priores ſibi præficiunt. Epiſcopi autem Romano tantūmodo pontifici ſubſunt. Cucullo, quamuis non vnius coloris, ferè vtuntur omnes, & carnibus abſtinent. Epiſcopis ſacrificaturis ſacratas veſtes ex Moſaica lege deſumptas ob perfectionem eorum, quindecim numero eſſe, Sandalia, amictum, albam talarem, cingulum, ſtolam, manipulum, tunicam hyacinthinam, dalmaticam, chirothecas, annulum, caſulam, ſudariolum, pallium, mitram, pedum, & iuxta altare, in quo ſederet, cathedra. E quibus nouem quoque minoribus ſacerdotibus communes eſſe voluere, amictum, albam talarem, cingulum, ſtolam, manipulum, caſtulam. Romano pontifici præter eas ex Conſtantini magni largitione, omnia Romani Imperatoris inſignia permiſſa, tunica coccinea, pur-

Chriſtianorū religioſi conuentus.

Monachi ſolitarii.

Quindecim ſacræ Epiſcoporum veſtes.

Nouem priuatorū ſacerdotum veſtes.

Romani Pōtificis veſtes

purea chlamys, ſceptrum, diadema faſtigiatum, quibus in magnis feſtiuitatibus in ſacrario ritè indutum rem diuinam facturum ad altare ſtipatum procedere, presbytero à dextro, diacono à ſiniſtro lateribus: ſubdiacono cum libro clauſo, ceroferarijsq; duobus, & vno cum thuribulo ſuffumigante præcedentibus: eò peruentum nitram deponere, atque in imis gradibus peccatorum publicam confeßionem cum comitibus dicere, aſcenſo poſtmodum altari codicem in cornu aræ ſiniſtro iacentem aperiri, deoſculari, & miſſæ ſacrificium ſuis ceremonijs perficere. Subdiaconum Epiſtolam, Diaconum Euangelium legere. Septies per ſingulos dies Deum laudare, orareq; præſcriptis orationibus, tam maioribus quàm minoribus ſacerdotibus præcepere, circiter veſperum Veſperas, ſub noctis crepuſculo Completorium, matutino tempore Matutinas, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, prima, tertia, ſexra, nona diei horis: & hoc, ſi fieri poſſit, in eccleſia ante altare humiliter Orientem verſus. Oratio dominica, ſymbolúmque Apoſtolorum, quemadmodum adhuc hodie à vulgo, ab initio tantùm dicebantur. Beatus Hieronymus Damaſi papæ impulſu, pſalmos per ferias digeßit, & horis ſingulis proprios deputauit. Nocturnis die ſacro nouem: non ſacro, duodecim. Laudibus matutinis quinque, Veſperis quinq;, cæteris omnibus treis. Euangelia, Epiſtolas, aliaq;, quæ ex veteri

Septies per diem orare ſacerdotes.

Horæ ſeptē canonicæ.

Orationes quis ordinauit.

veteri ac nouo inſtrumento adhuc leguntur, præter cantum, pro maiori parte ordinauit. Damaſus antiphonas, quas Ambroſius Mediolanenſium epiſcopus conſcripſit, diuiſo pſallentium choro alternatim cantare inſtituit, & ſingulis verſum Gloria patri, &c. adiecit. Lectiones, & hymnos, qui horis ſingulis præmittuntur, concilia Toletanum & Agathonenſe approbauere. Orationes, gradualia, tractus, alleluia, offertoria, communiones in miſſa, Antiphonas, verſiculos, tropos, aliáque, quæ tam in nocturno quàm diurno officio cantantur, leguntúrque ad decorem & laudem dei, Gregorius, Gelaſius, Ambroſius, & plerique alij ſancti patres non vno, verùm diuerſis temporibus edidere. Miſſa (ſic appellant ſacrificium) à lectione primùm, eo ſimplici apparatu, tenoréque, quo adhuc ſancto Paſchæ ſabbato fit, celebrabatur. Cæleſtinus papa introitum addidit. Theleſphorus Gloria in excelſis. Hymnum Et in terra Hylarius Pictauienſis compoſuit, Symmachus cantari inſtituit. Salutationes, quæ per Dominus vobiſcum ſepties in ea fiunt, ex libro Ruth tranſumptæ, Clemens & Anacletus interpoſuere. Gelaſius cætera ad offertorium vſque ordine, quo peraguntur, ordinauit, præter ſequentias, quas Nicolaus, & ſymbolum, quod Damaſus ex Conſtantinopolitana ſynodo immiſcuere. Prædicatio, quæ ex ſuggeſto diebus feſtis à ſacerdote aut diacono ad

Alternatim cantare.

Miſſæ officii apparatus.

Sermo quare in miſſa fiat. *populum fit, Nehemiæ aut Eſdræ exemplo inoleui magis, quàm inſtituta eſt. Monebantur in hac ab initio quum omnes in miſſa præſentes ex præcepto communicarent, ad mutuam concordiam, qui odio inſectabantur, vt mundi, non polluti vitijs, ſacramentum altaris perciperent: ratione cuius publica peccatorum confeſſione adhuc hodie ea concludi ſolet, veteris ac nouæ* De quibus ſermo fiat. *Legis inſtrumenta, decem Dei præcepta, duodecim fidei articuli, ſeptem eccleſiæ ſacramenta, ſanctorum vitæ & martyria, dies ſacri, doctrina, virtutes & vitia: & quæcunque alia, quæ Chriſtiano homini cognitu neceſſaria ſunt, edocentur.* Offertoriū. *Offertorium Gregorius appoſuit.* Præfatio. *Leo præfationes.* Canō vterque. *Maiorem & minorem Canones Gelaſius. Sanctus, beatus Sixtus.* Oratio dominica. *Pater noſter ex Matthæi Euangelio Gregorius. Martialis beati Petri diſcipulus benedictionem dare epiſcopos, pacem minores ſacerdotes Innocentius inſtituit.* Agnus Dei. *Agnus Dei Sergius adiunxit, Gregorius communionem. Concluſionem per Ite miſſa, per benedicamus domino, & Deo gratias, Leo adinuenit.* Duodecim fidei articuli. *Duodecim fidei articuli, quos quemlibet nedum conſtantiſſimè confiteri, verumetiam credere beati Apoſtoli mandauere, tales recenſentur: Primus vnum Deum & trinum eſſe patrem omnipotentem, cæli terræq; factorem. Secundus, Ieſum Chriſtum filium eius vnigenitum, dominum noſtrum. Tertius, eundem de ſpiritu ſancto conceptum,*

ptum, ex Maria virgine natum. Quartus, ſub Pontio Pilato paſſum, crucifixum, mortuum, atque ſepultum. Quintus, ad inferna deſcendiſſe, rurſus à mortuis tertia die reſurrexiſſe. Sextus, ad cœlos aſcendiſſe, ſedere ad dexteram Dei patris omnipotentis. Septimus, venturum rurſus cum gloria, iudicatum viuos & mortuos. Octauus, Spiritum ſanctum eſſe. Nonus, ſanctam eccleſiam catholicam. Decimus, ſanctorum communionem, remiſsionem peccatorum. Vndecimus, carnis reſurrectionem. Duodecimus, æternam poſt obitum in alio orbe vitam. Decem præcepta, quæ Deus digito ſuo conſcripta per Moſen Iſraëlitico populo dederat, & nos obſeruare voluere. Primum eſt, vnum Deum credere. Secundum, ipſius nomen vanè non aſſumere. Tertium, ſabbata ſanctificare. Quartum, parentes & natu maiores honorare. Quintum, non occidere. Sextum, non mœchari. Septimum, non furari. Octauum, falſum non atteſtari. Nonum, rei alienæ non inhiare. Decimum, alteri nuptam neque rem concupiſcere. Septem eccleſiæ ſacramenta, quæ in poſteriori-bus quinq; fidei articulis includuntur, & credi à nobis ſancti patres præcepere. Primum baptiſmus eſt. Hoc ex canonica ſanctione, niſi maxima neceſsitas citius depopoſciſſet, olim non niſi in fide prius optimè inſtructis & approbatis catechumenis per examina vel inquiſitiones ſeptem, quæ ſeptem certis per quadra-

Decem Dei præcepta.

Septem eccleſiæ ſacramenta.

Baptiſmus primum.

Baptizandi olim ſepties examinabantur.

geſimæ ieiunium diebus fiebant, ſacris Paſchæ & Pentecoſtes ſabbatis, quibus conſecrari in parochijs omnibus ſolet, dabatur. Quoniam verò præ cæteris ad æternam ſalutem id apprimè neceſſarium eſt, ne quis eo orbatus ex vita hac abſcedat, ſtatuere, vt nato mox infante, patrini huic, tanquam teſtes, aut fideiuſſores, rogentur, à quibus ante eccleſiæ fores ſtatutus, à ſacerdote ad hoc accerſito priuſquam ſacro fonte immergatur, quæreretur, an Satani pompíſque eius omnibus abrenuntiauerit, an fidei Chriſtianæ articulos omnes firmiter credat. Patrinis pro eo affirmantibus, ſacerdos ter in faciem illi inſufflans, exorcizat, catechizatq́;.

Septẽ circa baptizandos.

Septem poſteà cum eo per ordinem facit: benedictum ſal ori illius primò immittit. Secundò, oculos, aures, nares, terra ſuo ſputo madefacta illinit. Tertiò, nomen, quo poſteà vocetur, imponens, in pectore & dorſo oleo ſancto in crucis formam conſignat. Quartò, baptiſmo ter ſanctæ Trinitatis nomine, Patris & Filij & Spiritus ſancti: quo etiam alia ſacramenta omnia exhibentur, immergit: aut in crucis formam ter perfundit. Quintò, pollice ſacro chriſmate intincto frontem ipſius cruce notat. Sexto, veſtem eum candidam induit. Septimò, candelam ardentem præbet.

Tam grauatè Iudæi cur baptizentur.

Iudæi antea quàm baptizantur, ex Agathonenſi concilio menſes nouem catechumeni in fide inſtruuntur, dieſq; quadraginta ieiunare debent,

diuitijs

diuitijs ſe ſuis omnibus abdicare, ſeruos manumittere: filios, ſi quos Moſaica lege circunciderint, à ſe procul repellere. Nemini ob id mirandum, ſi tam grauatè gens illa baptiſmo admoueatur. Confirmatio, ſecundum ſacramentum, ab Epiſcopo ſolùm in eccleſia, ante altare adultis, & , ſi fieri poßit, ieiunis, tali quidem ritu largitur. Confirmandi cum ſingulis patrinis omnes adſunt. Epiſcopus dicta ſuper omnes vna oratione; ſingulorum frontes humectato chriſmate pollice, crucis forma in Patris & Filij & Spiritus ſancti nomine conſignat, alapámque maxillæ ſiniſtræ in ſuſcepti ſacramenti memoriam, ne repetant, incutit. Patrini, ne recens vnctio defluat, aut per incuriam abſtergatur, mox præparata ad hoc faſcia frontem obligant, quam non niſi ſeptimo die deponere fas ducunt. Tantum huic ſacramento ſancti patres conceſſere, vt nomen in baptiſmate impoſitum, ſi diſpliceat, in huius perceptione ab Epiſcopo in aliud mutari poßit. Tertium ſacramentum eſt ſacer ordo: ſimiliter ab Epiſcopo ſolùm in prima eccleſia in Decembri tantùm, nunc conſtitutis ſex anni temporibus, puta ſingulis quatuor ieiuniorum, eam ob cauſam inſtitutorum, ſabbatis. Sabbato, quod Sitientes dicitur, & ſacro ſancti Paſchæ ſabbato confertur, maribus ſolummodo: & quorum vitæ conditio, corporum habitudo, animorum

Confirmatio, ſecundum ſacramentum.

Tertium ſacramẽtum ſacer ordo.

Septem clericorum ordines. *qualitas, ſatis cognita perſpectaq́; ſit. Septem, ſecundum quoſdam nouem enumerantur, in quibus ſingulis characterem ſpecialem ſuſcipientis animæ imprimi, & eum hominem ſacrum deinceps eſſe, credi ſancti patres voluere: hi pſaltes ſunt, hoſtiarij, lectores, exorciſtæ, acolythi, ſubdiaconi, diaconi, presbyteri, epiſcopi: vnum tamen ſacramentum, non plura, ratione finalis officij, quod eſt dominicum corpus conſecrare, cenſetur.* Ordinibus officia & inſignia data. *Singulis ſua in eccleſia officia, inſigniaq́; ex Toletano concilio conſtituta. Hoſtiarijs ſacras ædes tueri, aperire, & recludere: clauis ob id eis in ordinatione datur. Lectoribus veteris Teſtamenti ſacrarúmque hiſtoriarum legendi facultas, Codex tribuitur. Exorciſtis obſeſſos malo dæmone homines adiurare, in ſignum, quo illud continetur, liber porrigitur. Acolythis candelabra, luminaria, vrceolos ad aram diſponere, atq; portare: Candelabrum eis cum cereo, vrceoliq́; vacui præſtantur. Subdiaconis oblationes percipere, calicem, patinamq́; attrectare, & ad ſacrificium deferre. Vinum & aquam in vrceolis diaconis adminiſtrare. Vacuus ea de re ipſis calix cum patina ab epiſcopo, vrceoli vino aquaq́; pleni, & mappula ab archidiacono dantur. Diaconis Dei verbum gentibus prædicare, & ſacerdotis in ſacris eccleſiæ actibus deſeruire committitur, Euangelij liber tribuitur, & ſtola in modum iugi altero tãtummodo*

eius

eius humero iniecta. Presbyteris Dominicum corpus conſecrare, pro peccatoribus orare, atq; per iniunctam pœnitentiam Deo rurſus conciliare poteſtas. Calix cum vino, patina cum hoſtia, ſtola ſuper vtrunq; humerum, & caſtula inſignia. Quid epiſcopo datum, ſuprà auditum. Dominica hic tantùm die, horam circiter tertiam, infra miſſæ officium priuſquam Euangelium legitur, ordinatur, per manus & libri ſuper caput poſitionem ab alijs epiſcopis, connumerato Metropolitano, tribus. Epiſcopi in prima eccleſia ab alijs presbyteris parum aut nihil differebant, communi concilio eccleſiæ moderabantur, antequàm diſſenſiones vulgò audirentur, quibus vnuſquiſque ſe, non à Chriſto, ſed à quo baptiZatus eſſet, hic Pauli, alius ſe Apollinis, tertius Cephæ appellaret. Pro vniformitate igitur conſeruanda, & ſchiſmatibus vitandis, neceſſariò decreuere ſancti patres, vt communi appellatione omnes, qui baptiZarentur, Chriſtiani deinceps à Chriſto dicerentur, vtq; ſingulis prouincijs, prout magnæ vel paruæ eſſent, vnus aut plures presbyteri probatiores, epiſcopi nomine, præficerentur: qui non, vt anteà, ſuo nutu, ſed eccleſiæ Romanæ, ſacrorumq; conciliorum ſtatutis, ordinationibúsque ſubditum ſibi & clerum & populum gubernarent, inſtituerentque. Tunc primùm piorum principum auxilio permiſſuq; regiones per totum Chriſtianum orbem in

Epiſcopi cõſecratio.

Epiſcopi à presbyteris olim nihil differebant

Chriſtiani à Chriſto.

Epiſcopi quomodo primò introducti.

diœceſes, diœceſes in conuentus ſeu capitula,
capitula in parochias diuiſa: & pulcherrima
illa ordinatio, qualis adhuc cernitur, tam in
clero, quàm populo facta, vt populus vicanus
dato iure ſuo parocho obediat, parochus de-
cano, decanus epiſcopo, epiſcopus archiepi-
ſcopo, archiepiſcopus primati, ſiue patriarchæ,
primas ſiue patriarcha legato, legatus papæ,

Corp' & ſanguis Chriſti quartũ ſacramentũ.

papa concilio, concilium Deo ſoli. Corporis
& ſanguinis Chriſti ſalutiferum ſacramen-
tum ſacerdos quiſque ritè ſecundum eccleſiæ
claues ordinatus, conſecrareq; intendens, obſer-
uata verborum forma conficere, ex triticeo
pane verum corpus, ex vino verum ſangui-
nem Ieſu Chriſti poteſt. Ipſemet Chriſtus do-
minus noſter nocte, quæ paſſionis ſuæ diem
proximè præceſſit, cum diſcipulis celebrauit,
& in memoriam ſui ipſius celebrandum, man-
ducandumq; perpetuò inſtituit, & conſecra-

Magna fide opus vt tredecim ſequẽtia credantur.

uit. Magna fide circa id neceſſarium, vt pri- 1
mò tranſmutari panem in corpus, vinum in
ſanguinem Chriſti credatur. Secundò, id li- 2
cet quotidie fiat, Chriſtum tamen non au-
gmentari. Tertiò, manducatum in dies non 3
minui. Quartò, ſacramento in plures partes 4
diuiſo integrum Chriſtum in ſingulis etiam
minimis particulis permanere. Quintò, ab ho- 5
mine malitioſo manducatum non coinquina-
ri. Sextò, ſumentibus malis mortem, bonis vi- 6
tam æternam conferre. Septimò, manducatum, 7

non

*non in manducantem, vt alius cibus, ſed man-
ducantem in ipſum conuerti. Octauò, mandu-
catum illæſum in cælum rapi. Nonò, tam in
exigua & modica panis aut vini forma im-
menſum incomprehenſibilemq́; deum & ho-
minem Chriſtum comprehendi. Decimò, vnum
atq; idem Chriſti corpus vno momento multis
in locis, multis ab hominibus, & diuerſa ſub
ſpecie percipi. Vndecimò, mutata ſubſtantia
panis in veram Chriſti carnem, vini in ſangui-
nem verum, naturalia accidentia panis & vini
permanere: non carnis aut ſanguinis aſſume-
re. Duodecimò, dignè manducantibus vtili-
tates duodecim maximas, quæ in his verſibus
enumerantur, ſubminiſtrare: Inflammat, me-
morat, ſuſtentat, roborat, auget Hoſtia ſpem,
purgat, reficit, vitam dat, & vnit, Confirmat
fidem, minuit fomitemq́; remittit. Vltimò, tam
viuis quàm defunctis, pro quibus à ſacerdote
ſpeciatim in ſacrificio offertur, miro modo ſal-
uificum & vtile eſſe: Euchariſtiam communio-
nem propterea dici.* (Euchariſtia, communio.) *Conſecrabatur quidem ab
exordio Chriſtianæ religionis, & adhuc, vt
aiunt, apud ſchiſmaticos quoſdam, tantæ ma-
gnitudinis vnus panis, qui à ſacerdote in ſcutel-
lam comminutus, omnibus, qui ſacrificio ader-
ant, communicari ſatisq́; eſſe poſſet. Ex præce-
pto nanq; olim Chriſtiani de eo quotidie com-
municabant: deinde dominicis tantum diebus.* (Quo tempore ſumẽdum.)
Sed cùm nec his etiã dignè obſeruaretur, præce-

ptum

ptum vt in anno ter, vel ad minus ſemel, ſacri videlicet Paſchatis tempore, in omniq; vitæ periculo pro viatico, quo etiam nomine appellatur, Chriſtianus homo quilibet ſanæ rationis diligentiori qua vnquam poßit, & animæ & corporis ſui ad hoc præparatione percipiat. Matrimonium, quod eſt maris & fœminæ legitima coniunctio, iure naturali, diuino, gentium & ciuili inductum ſacramentum quintum. Sancti patres in Chriſtiana pietate vnum non plura ſimul, publicum non clandeſtinum, in eccleſia vel eius foribus ſolenniter fieri præcepere, ita ſcilicet, vt ſacerdos accerſatur, qui virum primò, deinde fœminam inquirat, in matrimonium contrahendum vtrique'ne conſentiant: quibus conſentientibus, quod maximè in eo neceſſarium eſt, ipſe, comprehenſis ambòrum dextris, eos indiuiduæ ſanctæq; Trinitatis & vnitatis nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti coniungens, iubet, hortaturq;, vt vnanimis huius & mutui coniugij perpetuò memores, viuentes ſe mutuò nunquàm derelinquant, mutuò diligant, mutuò deſeruiant, honorent: procreationi, non libidini, ſtudeant: natos ex ſe pueros honeſtè & diligenter educent: annulo poſteà eos ſubarrat: & aqua benedicta aſperſos, porrecta ſtola in eccleſiam introducit, ſupplices ante altare, ſi prius benedicti non ſint, benedicit. Mulier rubea vitta, & ſupra hanc candido velamine obuel

Viaticum.

Matrimonium ſacramētū quintum.

Matrimonii iura.

obuelatur, ſine quo deinceps in publicum prodire, aut viris aſsidere haud licitum. Duodecim eſſe, quibus matrimonium contrahendum impediri, contractum dirimi rurſus voluere. Perſonæ vtpotè errorem, conditionem interpoſitam, cognationem, crimen apertum, ſectæ diſparitatem, violentiam, ſacrum ordinem, ligamen, quo alij alter obſtringitur, publicam honeſtatem, affinitatem, coëundi impotentiam. Sextum eccleſiæ ſacramentum Pœnitentia eſt, à Chriſto pro altera naufragij tabula datum. Chriſtianus homo quilibet indubiè credere debet in quatuor conſiſtere, Peccatorum videlicet pœnitudine, canonica confeſsione, abſolutione, ſatisfactioneq́;. Primò, non leui, ſed grauiſsima pœnitudine in animæ penetralibus ſuper perdita, iterumq́; amiſſa illa per peccatum puritate & innocentia, quam vel baptiſmo, vel ſuperioris pœnitentiæ beneficio conſequutus fuit, doleat, & dolore ſiue pœnitudine ea ſe reconciliandum rurſus Deo ſperet, omnia quibus ſeſe innocentiam amiſiſſe, indignationémque Dei in ſe concitaſſe cognoſcit, ſacerdoti prudenti, ore proprio humiliter verè loco Dei confiteatur, firmiterq́; credat, à Chriſto illi, ceu ſuo in terris vicario, poteſtatem conceſſam eſſe, vt ſe à peccatis confeſsis omnibus abſoluere poſsit. Poſtremùm pro ſatisfactione, & culparum remedio non grauatè, verùm alacriter obeat, quicquid facere iuſſus fuerit: indubitata fide

Duodecim matrimonio obſtātia.

Sextum ſacramētum pœnitētiæ.

Pœnitētia.

Confeſsio.

Satisfactio.

Abſolutio.

credat

credat abſolutum eſſe ſe, quàm mox à ſacerdote abſolutio debita verborum forma pronuntiata fuerit. Vltimum ſacramentum Extrema vnctio creditur, per oleum, quod ad hunc vſum ab epiſcopo in ſingulis diœceſibus, annuo ritu, quinta feria, quæ Paſchæ feſtum proximè præcedit, quemadmodum chriſma conſecratur à ſacerdote ex Iacobi apoſtoli præcepto, & Felicis Papæ in ſede beati Petri quarti inſtitutione morituris tantummodo adultis, atque eam poſcentibus præſtatur. Præſcripta verborum forma & crebra ſanctorum inuocatione, ea corporis membra inunguntur, quibus quinque ſenſus, viſus, auditus, guſtus, olfactus, tactus maximè vigere, & homo deliquiſſe exiſtimatur, vtpotè os, oculi, aures, nares, manus, & pedes, qua concedi, ſi dignè percipiatur, nedum leuium delictorum omnimodam remiſſionem, verùm quoq;, aut mox priſtinam ſanitatem, aut obitum maturiorem leniorémque ſancti patres credi voluere. Feſti dies, quos per annum ab Eccleſia obſeruari præcepere, initium à Chriſti domini noſtri aduentu, quem in Decembri apoſtolus Petrus per hebdomadas integras treis, & dimidiam ieiunio & oratione ante natiuitatem eiuſdem, quæ vltimis Decembris diebus continuis octo ingenti gaudio & ſolennitate celebratur, omnes auſpicantur. Annum in hebdomadas quinquaginta duas; hebdomadas in menſes duodecim,

Vltimum ſacramentũ vnctio extrema.

Quæ corporis mẽbra inunguntur.

Extremæ vnctiõis effectus.

Qui dies Chriſtianis ſacri.

Aduentus domini.

Temporis diuiſio.

decim, menſes vt plurimum in dies triginta diuiſere. Prima Ianuarij die, vt ſecundum Moſaicam legem Chriſtus præputio circunciſus ſit, Eccleſia recolit. Tertia poſteà, vt à Magis tribus, tribus muneribus adoratus, atque à Ioanne in Iordanis flumine baptiZatus, nouæ legis primordia iecit. Secunda Februarij die, vt immaculata mater eius patrio ritu obediens templo ipſum intulerit, & ſeſe purgari permiſerit: in cuius rei memoriam ſolennis ab Eccleſia eo die proceſsio peragitur, candelæq; cereæ benedicuntur. Viceſimaquinta Martij, vt naſciturus Chriſtus virgini Mariæ per angelum annuntiatus, ſancti Spiritus obumbratione in vtero conceptus ſit: quo tempore, quadraginta etiam dies, quos nobiſcum in terris agens ieiunauit: & nos ieiunare, paſſionemq; ipſius & mortem, quam, vt nos à diaboli iugo liberaret, ſponte ſua ſuſtinuit, recolere voluere: vltima illius ieiunij die, quæ frequenter in Aprilem cadit, maximo omnium feſto, vt ſuperata morte ad inferna deſcendit, diabolo expugnato rediit ſuis iterum viuus, & glorioſus multum apparuit, celebrare. In Maio vt ſpectantibus diſcipulis vniuerſis propria virtute in cælos aſcendit: Quo tempore beati Mamerti epiſcopi Viennenſis inſtitutione per vniuerſum Chriſtianum orbem peregrinationes, ſeu litaniæ de eccleſia vna ad aliam minores fiunt. In Iunio & Maio

Circũciſio Chriſti.
Epiphania domini.
Purificatio Mariæ.
Annuntiatio domini.
Ieiunium domini.
Paſsio domini.
Reſurrectio domini.
Aſcenſio ad cælos.
Litaniæ minores.
Pentecoſtes feſtum.

quand

quandoque vt promiſſus Spiritus ſanctus diſcipulis Chriſti ſingulis in ignitarum linguarum formis deorſum datus apparuit, ac omnium nationum linguas & loqui, & intelligere dedit. Octaua die ſequenti feſtum ſanctæ Trinitati celebre. Deinde quinta ex Vrbani ſexti inſtitutione, vt in vltima cœna Chriſtus in perennem ſui memoriam ſaluberrimum corporis & ſanguinis ſui Sacramentum ſub panis & vini ſpeciebus perpetuò viſendum, veſcendumq; ſuis poſt ſe relinquens inſtituit, frequenti celebritate recolitur. Decimaquinta Iulij, vt beati apoſtoli, velut iuſſi fuerant, duodecimo anno poſt domini ſui in cælos aſcenſionem, ad prædicandum gentibus in orbem vniuerſum abierunt, nouo feſto memoratur. Obitus genitricis Chriſti decimaquinta Auguſti. Natiuitas, octaua Septembris. Vt templo præſentata à trimatu ibi ad nubiles vſque annos Deo iugiter ſeruiendo permanſerit, viceſimaprima Nouembris peragitur. Octaua Decembris immaculata illius ex diu ſterilibus parentibus conceptio veneratur. Secunda Iulij die, vt montana tranſcendens Elizabeth cognatam inuiſit. Conſtituti etiam duodecim Apoſtolis, quibuſdam martyribus, nonnullis confeſſoribus, & virginibus, ſacri dies. Viceſimaquarta ſiquidem Februarij Mathiæ, Marco Euangeliſtæ viceſimaquinta Aprilis, quo die Litanias maiores Gregorius fieri ordinau

Trinitatis feſtum.

Corporis Chriſti.

Apoſtolorũ diuiſionis.

Aſſumptionis Mariæ.

Natiuitatis Mariæ.

Præſentationis in templum.

Conceptionis Mariæ.

Viſitationis

dinauit, Philippo & Iacobo maiori prima Maij, Petro & Paulo viceſimanona Iunij, & eiuſdem menſis dies viceſimaquarta Natalis Ioannis Baptiſtæ ſacra eſt, Viceſimaquinta Iulij Iacobo minori, Bartholomæo viceſimaquarta Auguſti, Matthæo viceſimaprima Septembris, Viceſimaoctaua Octobris Simoni & Iudæ, Vltima Nouembris Andreæ, Viceſimaprima Decembris Thomæ, & eiuſdem menſis viceſimaſeptima Euangeliſtæ Ioanni, protomartyri Stephano præcedens dies dicata, Innocentibus pueris ſubſequens, Laurentio decima Auguſti, Georgio viceſimatertia Aprilis, Martino & Nicolao ſolis ex omnibus confeſſoribus feſta, huic ſexta Decembris, illi vndecima Nouembris tributa, Catharinæ virgini viceſimaquinta Nouembris, Mariæ Magdalenæ viceſimaſecunda Iulij. Eſſe etiam ſub vnius Michaëlis nomine omnibus beatis angelis diem viceſimumnonum Septembris ſacrum. Et in commune omnibus ſanctis & electis dei primum Nouembris voluere. Septimam præterea quanque diem, quemadmodum Iudæis ſabbatum, Dominica appellatione ab omni ſeruili operatione prorſus Chriſtianis quietam eſſe: Solùm diuinis laudibus, diuinis ſacrificijs in eccleſia operari: Euangelium & fidei præcepta à ſacerdotibus prædicantibus addiſcere, ac quibuſcunque modis cæleſtis in nos numinis iram diebus ſex intermedijs pro-

Dominica dies Chriſtianis, vt Iudæis ſabbatum, ſacra.

m uoc

uocaſſe timemus, hac die totum deprecari, expiaréque. Olim quæque quinta dies pari celebritate obſeruabatur: ſed ne idololatris gentibus, quæ Ioui hac die feriabant, nonnihil condonaretur, abrogata.

Quita quęque dies olim ſacra vt dominica hodie.

Rurſus fiebat tam dominicis diebus quàm quintis ferijs ante miſſæ inceptionem per eccleſiarum circuitum à clero & populo ſolennis proceſſio, atque aquæ benedictæ per ſacerdotem aſperſio.

Proceſſio dominico die quare fiat.

Agapitus inſtituit, hanc in memoriam Chriſti aſcenſionis, in illa glorioſæ reſurrectionis, quæ de dominica in dominicam, velut de octaua in octauam perpetuo feſto celebratur: Per noctes, quæ præcipuos ſolennes dies præcedunt, totas, olim ex præcepto clerus & populus omnis in eccleſia diuinis laudibus inuigilabant: ſed ob plura enormia ſcandala & crimina, quæ tenebris occultantibus à malitioſis interim perpetrabantur, mos iſte ſublatus, pro eo ieiunia die præcedenti inſtituta adhuc vigiliarum nomen retinent.

Quinque per annum eccleſia recolit.

Chriſti paſſionem.

Quinque per annum Eccleſiam recolere ſtatuere: A dominica, quæ ſeptuageſima à ſeptuaginta diebus, quos includit, ad octauam Paſchæ Chriſti domini ieiunium, paſſionem, mortem, ſepulturam, prætérque hoc primorum parentum miſerabilem lapſum, maximosq; humani generis errores, illos, quibus à veri numinis cognitione cultúque abducti, ad idolorum & malorum dæmonum profanam obſeruationem declinauit. Duram item &

intol

intolerabilem illam ſeruitutem, quam ſub Aegyptio Pharaone Iſraëliticus populus ſeruiebat: quare in canonicis horis Geneſeos & Exodi libri leguntur, & triſtitiam tam in geſtu, quàm cultu omnem Eccleſia oſtentat. Ab octauo Paſchatis die ad octauam Pentecoſtes Chriſti reſurrectionem, aſcenſionem, & ſancti Spiritus tranſmiſſionem: cúmque hoc humani generis Deo Patri per Filium reconciliationem, redemptionemq́; ac, in qua præfigurata fuit, filiorum Iſraël in terram promiſſionis reſtitutionem: noui ob id inſtrumenti libri leguntur, & iucunda lætáque omnia repetuntur. Ab octauo deinde Pentecoſtes ad Chriſti aduentum vſque per hebdomadas plus viginti miracula & conuerſationem illius cum mundo celebrare voluere: prætérque hoc longam illam peregrinationem, quam à reſtituta ſalute ad extremum ſeculi diem de generatione in generationem longa ſerie humanum genus facit, vnde ob diuerſam fortunam, qua velut in æſtuoſo pelago nauis fluctuatur, eccleſia neque ſatis exultat, neque triſtatur, verùm vt cautè ambulet, victoriámque ex ingruentibus procellis reportet, varij veteris & noui inſtrumenti libri prælegunturr. A domini inſuper aduentu ad ipſius natiuitatem temporis meminiſſe, quod à Moſe ad Meſsiæ exortum perdurauit, quo certificatum de ſua ſalute humanum genus ex lege & prophetis illius aduentum, futu-

Chriſti reſurrectionē

Chriſti in mūdo conuerſationē.

Chriſti expectationē.

rúmque regnum ardentiſsimis deſiderijs expectauit: prophetias igitur legi, & ieiunium obſeruari ſtatuere: vt Eccleſia ex his & edocta melius, & habilitata, domini ſui Chriſti natalem, qui in quarta hebdomada ſemper celebratur, dignè exceptum, læta ſalutis ſuæ primordia, veluti continuo feſto ad ſeptuageſimam vſque dignè & meritò pertractaret. Oratoria, ſiue templa, quæ Eccleſias appellauere, non niſi Epiſcopi diœceſani permiſſu ædificari voluere, & comportata ad ſtructuram materia, fundóque ſolidiori reperto, eundem ad hoc accitum lapidem primarium angularem in fundamentis benedicere, ſigno crucis ſignare, & orientem ſolem verſus dirigere: tum primùm fabris cæmentarijs ſuperædificare fas eſſe, Aedem in humani corporis ſeu crucis formam. Chorum, in quo ſummum altare, & pſallentium clericorum chorus, à quo appellatur, eſſet, caput præſentare orienti obiectum, rotundum, poſteriori ædificio breuiorem: ſed propter oculos, qui in capite ſunt, magis luminoſum, cancellis è reliquo corpore, veluti collo, diſtingui. Turrim huic vnam, aut duas (forſitan aptius) aurium loco annecti. Campanas in his ſuſpendi, ad populum ad diurna nocturnáque officia conuocandum. Poſterius ædificium, ita quoquo verſum conſtitui, vt aptè brachia ad dexteram læuámque, reliquum corpus cum pedibus porrectum in longum latumq;

Chriſti Ieſu natalem diem.

Chriſtianorum oratoria, ſiue templa.

Diſpoſitio templorum Chriſtianorum.

Poſterius ædificium.

tumq; ſignificet. Conclaue concameratum, vt plurimum ſub turrium vna eſſe, ianuam in chorum habens, in quo ſacrorum vaſa, conſecratæ veſtes, aliaq; eccleſiæ vtenſilia reponantur. Sacrarium illud dici. Columnas duplici ordine locari, in quarum epiſtylijs teſtudinem aut tectum quieſcere, baſibus inferius altaria applicari, altaria pallis duabus ritè inſtrata, Chriſti cruce, aut ſanctorum reliquias conſeruante arcula. Candelabris duobus hinc atque hinc diſpoſitis, & libro ſemper exornata eſſe. Parietes intus & extra incruſtari, variaq; pictura inſigniri. In ſingulis parochijs ſingulos excauatos & bene munitos lapides haberi, in quibus conſecrata baptiſmatis vnda pro baptizandis conſeruaretur. Ad dexteram ſummi altaris parieti aut applicari aut incidi riſcum, in quo dominici corporis ſacramentum, ac oleum ſacrum pro ægrotis, Chriſma pro baptizandis omni tempore ſub clauſura haberi voluere. Suggeſtum in eccleſiæ adhæc medio eſſe: ex quo feſtis diebus populus à ſacerdote ſuo, quæ ſciri opus ſit, edoceretur. Clero ſoli chorum in eccleſia locum eſſe, profanæ multitudini poſteriorem partem: diuiſim tamen: viris dextrum latus, mulieribus ſiniſtrum: honeſto vtroſq; & geſtu & cultu eſſe: quicquid contra bonos mores, contra Chriſtianam religionem eſſet, magna diligentia deuitare. Comas in prima eccleſia tam viros quàm mulieres nutrire,

Sacrarium.

Columnæ.

Altaria & corũ adoratio.

Baptiſteriũ.

Sacrum riſcum.

Suggeſtum.

Chriſtianorũ honeſtas in eccleſia.

& corpus nudum oſtentare mos fuit. Nihilq́; aut parum in corporis cultu differre. Mulieres capita obnubere, viros comas decurtare, & vtroſq; in habitu diſcretos eſſe beatus Petrus primùm præcepit. Admetiri porrò ſacris ædibus omnibus adiacentem agrum, in quo Chriſtianorum hominum cadauera communiter ſepelirentur, Cœmiterium appellari, ab Epiſcopo conſecrari, atq; omnibus, quibus eccleſia, priuilegijs vti. Defunctis non vbiq; æqualiter exequiæ parantur: aliqui enim continuis diebus ſeptem, aliqui nouem, quidam triginta, aut quadraginta, aut quinquaginta, nonnulli centum, reliqui toto anno nigris indumentis obuoluti magis, quàm veſtiti, lugent, & iuſta quotidie faciunt. Cadauer lotum priùs, ſudarioq́; aut cilicio indutum à ſuæ conditionis viris, clerici à clericis, laici à laicis cum cantu Toletanum concilium efferre decreuit, à ſacerdote thure ſuffitum, & benedicta aqua conſperſum, cum certis imprecationibus ſepulcro imponi reſupinum, pedibus ad orientem, capite ad occidentem ſolem verſis, terra poſtea obrui. Sepulcrum in ſignum Chriſtiani ibi ſepulti lignea cruce, & circum eam hedera, cupreſſo, aut lauro inſigniri. Chriſtianæ religionis inſtituta hæc ſunt.

Cœmiteriũ Defunctorũ exequię, & quandiu lugentur.

Chriſtianorum funeratio.

DE

DE EVROPEIS MEMORABILIORIBVS GENTIBVS, LIBER III.

*

CAPVT I.

POST Aſiam ad Europam tertiam orbis partem ſtylus vertendus eſt, appellatam ab Europa Agenoris Phœnicum regis filia, quæ à Ioue rapta, in Cretam abducta fuit. Ab Occidente mari Atlantico clauditur, à Septentrione oceano Britannico, ab Oriente Tanai, Mæotide palude, & Ponto, à Meridie Mediterraneo. Terra multiformis, & ad virorum virtutem ingenuè diſpoſita, ciuiumq; & domeſticarum ad alios rerum transfuſiua. Eſt enim tota habitabilis: in exigua tantummodo parte propter frigoris vim inhabitabilis: quæ finitima Tanaidis & Mæotidis incolis Boryſtenenſibusq; in curribus degentibus: habitabilis autem regionis id, quod algidum eſt, & montanum, laborioſè habitatur. Curatores autem probos ſuſcipientia loca etiam prauè habitata & per latrocinia mitigantur. Quemadmodũ obtinentes Græci mõtes petrasq; incolue

Europæ limites.

Europæ laudes.

Græci.

incoluerunt pulchrè ob prouidentiam circa ciuilia, arteſq́;, & reliquum ad vitã ſenſum. Romani. *Romani quoque multas gentes accipientes, quæ natura inhumanæ erant, ex ipſis locis aſperis importuoſiſq́; & frigidis, cauſa'ue alia malè habitatis inſociabiles homines inter ſe, multis alijs admixtis connexuerunt. Et ciuiliter quidem viuere agreſtiores dturioreſq́; docuerunt. Quantum autem Europæ ipſius in plano eſt, naturalemq́; temperiem habet, multum adiuuat ad iſta: quandoquidem id, quod eſt in fœlici regione, pacificum omne eſt: & quod in triſti, pugnax & virile, accipiuntq́; hæ gentes aliqua inter ſe beneficia: aliæ enim opem armis ferunt, aliæ fructibus & artibus, morumq́; doctrina. Manifeſta verò ſunt etiam non auxiliantium inuicem detrimenta. Habet ſuperius quiddam vis arma tenentium, niſi ea ipſa multidudine ſuperetur: adeſtq́; terræ ipſi etiam vltra hoc quoddam naturale bonum, quòd ea ſanè omnis planitie, montibuſq́; diſtinguitur. Ita vt vſquequaque deſcriptibile & ciuile pugnaxq́; ſubiaceat: pluſq́; eſſe alterum, id ſcilicet, quod eſt pacis familiare: ita vt hoc vincat, adiuuantibus etiam ducibus, Græcorum prius, Macedonum verò, Romanorumq́; poſterius. Ex hoc autem & ad pacem, & ad bellum ſufficientiſſima eſt ſibi.* Europa & ad pacem & ad bellũ ſibi ipſi ſuffiiciẽtiſſima. *Etenim multitudinem pugnacẽ abundè habet, & quæ agros colat, & quæ vrbes quoque contineat. Excellit*

hæc

hæc & fructus afferens optimos, vitæq; neceſſarios: & metalla quæcunq; vſui ſunt: odores ad ſacrificia, necnon multi ſumptus lapillos ipſa extrinſecus petit. Quarum etiam rerum inopibus nihilo deterior, quàm abundantibus eſt vita. Similiterq; pecudum exhibens mitium multarum copiam: At beſtiarum, ferarumq; habet raritatem. Et talis quidem natura eſt Europæ in vniuerſum, particularis autem pars prima eſt omnium ab ortu Græcia.

De Græcia, & legibus à Solone Athenienſibus Græcorum longe principibus ſancitis. CAP. II.

GRæcia, Europæ regio eſt, à quodam Græco, qui latè in ea rerum olim potitus eſt, appellata. Hæc ab Iſthmi anguſtijs incipit, & à ſeptentrione in meridiem vecta, quà ſol oritur Aegeis, quà occidit Ionijs fluctibus obiacet. Thermopylæ mediam dirimunt, vt Italiam Apenninus, iuga montium à Leucade & mari ad occidentem ſolem verſo, ad alterum mare, quod ad ortum ſpectat, tendentia. Extremos montes ad occaſum Oetham vocant, quorum, quod altiſſimum eſt, Callidromum appellant, per cuius vallem in Malliacum ſinum iter eſt, non latius L X. *paſſibus. Hæc vna via militaris eſt, per quam, ſi nemo prohibeat, traduci poteſt exercitus: cætera loca adeò ardua & perplexa, vt ne expeditiſſimis quidem ſint peruia: ideo pylæ, quaſi portæ,*

Græciæ deſcriptio.

Thermopylæ.

Apennin.

Callidrom.

m 5 *dictæ:*

dictæ: & à calidis aquis inibi naſcentibus Thermophylæ. Iacent ad mare verſa, Acarnania, Aetolia, Locris, Phocis, Bœotia, Euboia penè terræ annexa: Attica & Peloponneſus, longius prædictis in mare excurrunt, diuerſa montium ſpecie: & qua ad Septentrionem obuerſa iacet, includitur Epirus, Perrebia, Magneſia, Theſſalia, Pthiotæ, & ſinus Malliacus. Athenæ ciuitas liberalium literarum & philoſophorũ mater, & qua nihil habuit tota Græcia clarius atq; nobilius, fuit inter Achaiam & Macedoniam in regione quæ Attica appellatur ab Atthis filio Athenarum regis, qui Cecropi in regno ſucceſſit, & Athenas condidit, vnde & Cecropia dicta eſt, & poſteà à Mopſo Mopſopia: & à Ione Xuti filio, vel, vt Ioſephus ſcribit, à Iano Iaphet filio Ionia: poſtremò à Minerua Athenæ: Græci enim Mineruam Ἀθήναν vocant. Athenienſibus Draco primùm leges conſcripſit, deinde Solon Salaminius multis prioribus ob pœnarum magnitudinem abrogatis: omnibus enim ferè legibus, quas Draco tulerat, pœna erat morte definita, vt otij & deſidiæ conuicti, capite plecterentur. Qui olera, fructus'ue in alieno prædio legiſſet, eodem quo & parricidæ ſupplicio puniretur. Ciuitatem cenſus æſtimatione Solon in ordines diſtribuit. In primo ij fuere, quibus quingentorum Medimnûm eſſet cenſus. Secundo dein loco adſcripti,

Regiones Græciæ.

Athenæ & ciuiũ inſtituta.

Athenarũ appellatio.

Draconis leges.

Ciuitas in ordines diſtributa.

adſcripti, qui trecentis cenſi forent, equóſque alere poſſent. Tertius equorum onere adempto pari caſu æſtimatus. Et ex his ferè ordinibus Magiſtratus creari: qui infra fuerunt Mercenarij nuncupati, concionis habendæ, iudicandiq; munia, cæteris excluſi magiſtratibus obibant. Quam ciuilem inſtitutionem Romæ Seruius Tullius magna ex parte imitatus creditur. Concilium in Areopago ex annuis magiſtratibus conſtituit; inſtituti huius Draconem autorem prodiderunt. Quidam ſecundum hæc, quæ dixi, vt omnem Solon ciuilis diſcordiæ occaſionem in futurum tolleret, ne temeraria multitudo incertis (vt ſolet) flatibus iudicia turbaret: ex quatuor tribubus, quæ Athenis erant, quadringentos legit viros, ex ſingulis centum: his permiſſum, vt quæ Areopagitæ decreuiſſent, ſi æqua viſa forent, probarent: ſi minus eſſent placita, pari poteſtate reſcinderent. Atque ita velut duabus anchoris nixus, aduerſus omnes fluctus immobilis manſurus ciuitatis ſtatus videri potuit. Parricidij, affectatæq; tyrannidis damnati, ne magiſtratum caperent lege vetuit. Nec hos ſolùm ab honorum petitione excluſit, ſed eum quoque, qui orta in ciuitate ſeditione neutram partium ſecutus eſſet: mali ciuis eſſe ratus, quum proprias rationes in tuto collocarit, nulla communi cura ſolitudine'ue teneri. Habuit nec minus admirationis illud, vt fœminæ, quæ viros

Concilium in Areopago.

Quatuor tribus.

Quadringẽti viri Areopagitis additi.

Lex admiranda pro mulierib'.

viros parum ad rem veneream idoneos ſortitæ eſſent, vnum, quem vellent, ex mariti propinquis impunè admitterent. Pecuniarias dotes è medio ſuſtulit, vt pauca veſtimenta, & vaſa quædam paruo empta paterna domo ferret mulier: teſtatus coniugij ſocietatem, non pretio, ſed natorum charitate iungi oportere: ne in defunctos vita maledicta iacerentur. Si quis in ſacro aut in iudicio, ciui conuicium feciſſet, quinque drachmis multaretur. Legandæ pecuniæ, cæterarum'que rerum facultatem teſtari volentibus permiſſam, quum prius patrio inſtituto in familia eſſe debere cenſerentur, quæ amicitia propinquitati prælata eſt, & gratia neceſſitati, in ea cautum ne dementia, ſubdola'ue perſuaſione fieret. Ploratus & lamentationes in alieno funere ſuſtulit. Nec ſubſidia alimenta'ue vlla filius patri deberet, à quo non arte eſſet aliqua ad vſum vitæ inſtitutus. Qui illegitimo eſſent toro procreati, neu parentes alerent. Enimuerò qui meretricio non abſtinet congreſſu, perbellè demonſtrat, ſe non liberorum procreationi, ſed voluptati ſtudere, ſe'que ipſum mercede priuat. Mœchum in adulterio deprehenſum impunè necari voluit. Qui vim ingenuæ virgini intuliſſet, decem drachmis multari. Ius vendendæ filiæ ſororis'ue ſuſtulit, niſi adhuc in ſtupro deprehenſæ. Qui Iſthmia viciſſet, centum drachmas, qui Olympia, quingentas præmium ferret.

Dotes pecuniariæ ſublatæ.

Legandæ pecuniæ facultas permiſſa.

Luctus in alieno funere inhibit⁹.

Adulterorũ pœna.

Victorum præmia.

Qui

Qui lupum victum attuliſſet, quinque dra-:hmas ex publico acciperet. Qui lupam, dra-:hmam vnam: hoc pecoris, illud bouis pre-ium. Vetus fuit Athenienſium hanc beluam nſectari, quippe quæ æquè ſit pecuariæ rei & igrorum cultui infeſta. Eorum liberos, qui in rælijs occubuiſſent, publicè nutriendos eru-liendóſque præcepit, quo ſanè animati ſinguli ortiter ac ſtrenuè in bellis dimicarent. Vo-uit etiam vt & is, qui oculos in bello ami-iſſet, publicè aleretur. Præclarè & illud ſta-uit, curatorem cum pupillorum matre non in-)abitare. Cauit ne is fieret curator, ad quem oſt pupillorum obitum ſubſtantia ſpectaret. llud item, non licere annulario venditi an-uli ſeruare ſigillum. Et qui alteri vnum ocu-um eruerit, ei ambos erui debere. Et quæ ıon poſuiſti ne tollas: ſi quis ſecus facit, capi-ale eſto. Principem ſi ébrius deprehenſus eſ-ēt, morte multandum. Athenienſes vt dies ēcundum lunæ curſum agerent, monuit. Ex mni genere frugum mel & ceram extra At-icos fines aſportari permiſit. Nullum ciuitate 'onari niſi opificem, qui cum tota domo ſe Athenas contuliſſet, aut perpetuo exilio na-ali ſolo pulſus eſſet, cenſebat. Has leges Solon gneis tabulis, quas Axionas dixere, notatas, ı centum annos ſanciendas curauit, haud igna-us fore, vt his ciuitas longa temporis interca-edine aſſueta, in perpetuum deinceps ſanciret.

Lupus ab Athenienſibus inſectatus.

Occiſorum in bello liberi ex publico alti.

Curator pupillorum.

Princeps ebrius morte multandus.

Legũ tabulæ Axio næ dictæ.

Herod

Herodotus in decem annos Atticis legibu[s] cautum prodidit. Sed vt ſanctiores eſſent, magiſque obſeruarentur, aliorum legumlatorum more, qui latas leges ad numen aliquod referre ſolent, ipſe, quemadmodum Draco antea, Mineruam ſuarum autorem dixit, atque in verba ſua iurare in foro ad lapidem ſenatum populúmque induxit.

Minerua Athenienſiũ legũ autor.

Fuerunt Athenienſe[s] non aduenæ, neque paſsim collecta populi colluuies originem vrbi dedit, ſed in eodem nat[i] ſolo, quod incolunt: & quæ illis ſedes, eadem origo eſt. Primi lanificij, & olei, & vin[i] vſum docuere, arare quoque & ſerere, frumenta glande veſcentibus monſtrauerunt: li[t]teræ certæ, ac facundia, & hic ciuilis ordo diſciplinæ veluti templum Athenas habent.

Athenienſium origo & inuenta.

Tre[s] leges, quæ in Neptuni placationem à Cecrop[e] in mulieres, à quibus deus ipſe ſuffragio faſtiditus fuerat, & Minerua poſthabitus, latæ erant, adhuc obſeruabantur, videlicet, ne vlla vnquam mulier ſenatum ingrederetur, vt nulla earum proles maternum nomen accipiat, ne quis eas Athenæas ſiue Athenienſes dicat, ſed Atticas.

Tres leges in Neptuni placationẽ in mulieres.

Cæſos in bello, Thucydide autore, in hunc modum ſepeliunt: facto ante triduum tabernaculo, mortuorum oſſ[a] proponuntur, & ſuorum quiſque reliquijs, [ſi] quid lubeat, imponit: quum efferuntur, ſingularum tribuum ſingulas tribus ſuæ quamqu[e] tribus oſſa continentes vehicula portant. Vnu[m]

Cæſos in bello quomodo Athenienſes ſepeliant.

item

item torus inanis fertur, conſtratus eorum, qui non extant, qui inter cæſos non fuere reperti. Efferunt autem promiſcuè voluntarij quique vel ciues vel hoſpites, fœminis propinquitate coniunctis ad ſepulcrum eiulantibus, conduntq; in publico monumento, quod eſt iuxta monumentum Calliſti, apud ſuburbana, vbi ſemper eos ſepeliunt, qui in bello ceciderunt, præterquàm, qui in Marathone, quorum ſingularem fuiſſe virtutem exiſtimantes, eodem in loco ſepulcrum fecerunt: poſteà verò quàm eos humauerunt, aliquis ab ipſa ciuitate delectus vir haudquaquam pro inconſulto habitus, & cui pro dignitate conueniat, ſuper eos orationem habet, qualem decet de eorum laudibus: qua habita diſceditur. Hoc quidem more ſepeliunt, quo per omne belli tempus, quoties id accidit, legitimè vtuntur.

Monimentũ Calliſti. Marathon ciuitas non procul ab Athenis.

De Laconia, & Laconum, ſiue Lacedæmonum inſtitutis. CAP. III.

LAconia in Peloponneſo prouincia, quæ & Oebalia & Lacedæmonia dicitur, à Lacedæmone Iouis & Taygetes filio: à quo etiam clara & potens ciuitas in eadem regione ædificata eſt atque appellata. Hæc quoque Sparta dicta eſt, à Sparto Phoronæi filio: Agamemnonis regia fuit. Lycurgus inſignis Philoſophus Polydectis Regis frater quum vita illo defuncto Imperium relicti filij tutoris nomine aliquandiu adminiſtraſſet, ciuitatis ſtatum

Oebalia Lacedæmõia.

Sparta.

Lycurgus philoſoph⁹ legiſlator.

atque regionis optimis inſtitutis, optimis legibus excoluit. Quum anteà ex omnibus ferè Græcis ſoli Lacedæmonij peſsimè morati eſſent, tam circa ſe, quàm circa hoſpites, nullo conſuetudinis conuerſationiſque commercio. Lycurgus ergo audacter rem aggreſſus, omnia iura, inſtituta, & priſcos viuendi ritus abrogauit, atq; ciuiliora quædam multoq; laudabiliora inſtituit. Primum omnium ſeniores de republica electi, qui cum Regibus, qui duo numero creati ſunt, conſultarent: is ordo velut arbiter fuit, inter regiam poteſtatem, & vim multitudinis: ne, aut hæc contumacia ſæuiret, aut imperio illi. Octo & viginti ſeniores (tot enim fuiſſe Ariſtoteles ſcripſit) duobus regibus aſsidebant, ne nimiùm Democratia inualeſceret prouidentes, & rurſus, ne qui Regnum tenerent, tyrannicum quippiam molirentur: quæ hic ordo decreuiſſet, cætera multitudo vt ſciret neceſſe erat. Addita deinceps poſt multos annos Ephororum poteſtas, huic paucorum adminiſtrationi, quæ Græco verbo Oligarchia dicitur, poſteaquàm nimis viſa eſt ferroceſcere, eſtq; quaſi frænum concilio illi iniectum, accidit id tamen centeſimo à Lycurgi interitu anno, quum Theopompus regnaret. Alterum ab Oligarchia inſtitutum, agrorum diuiſio: perſuaſit illi multitudini, vt ſolum omne Laconicum in medio poſitum æquis in ſingulos portionibus diuideretur: oportere ratus ciuem ciui ingenio

Reges ſimul apud Lacedæmões regnabant.

Octo & viginti ſeniores.

Democratia, id eſt, principatus populi.

Ephororũ poteſtas.

Oligarchia.

Agrorum diuiſio.

ingenio & virtute, & non luxu, & diuitijs præſtare. Abijt igitur vniuerſa terra in ſortium nouem & triginta millia: in nouem millia vrbanus ager. Paganicus & Municipalis in triplo & amplius maiorem numerum: portio quælibet ea fuit, quæ viro frumenti medimnos L X X. *fœminæ* X I I. *annuos ferret. Habuit à principio animo & res mobiles diuidere, ſed inuidiam veritus, quæ inde imminebat (plures enim videbantur id ægrè laturi) omnem auri argentiq; vſum è medio ſuſtulit, ferreumq; nummum induxit, percuſſitq; decuſſem, quem iuſſit minimè valere, ac tum demum omnis furandi occaſio ſublata eſt. Ignitum ferrum, ex quo nummum percuſſit, aceto extinxit, vt ad rem nullam amplius ob mollitiem vtile redderetur. Omnes ad hoc artes vt inutiles vrbe eiecit: quanquàm artifices ipſi ſublato auri vſu ſua ſponte inde tranſmigrarunt, quum ferrei nummi apud alios in vſu non eſſent. Mox verò vt omnem ex ciuitate tolleret luxum, publica conuiuia inſtituit, vt diuites promiſcuè & inopes vni adhiberentur conuiuio, vniſq; veſcerentur epulis. Ac ne lautorum quiſquam cœnatus in publicum veniret, qui minus cupidè & hilariter veſceretur, vt parum frugi à proximè accumbentibus obiurgabatur. quo planè inſtituto omnis vetus è medio luxuria ſublata eſt. Exarſerunt ex ea re potentiorum iræ: impetuq; in eũ facto, alter eſt illi oculus baculo excuſſus:*

Auri & argenti vſus è medio ſublatus.

Artes oēs apud Lacedæmones ſublatæ.

Lux⁹ omnis ſublatus.

n quare

quare cautum, ne Spartiatæ cum baculo amplius ad conuiuium intrarent. Hunc conuiuandi ritum Philias dixerunt, haud dubiè publicæ amicitiæ & humanitatis argumento: vel quòd quaſi Phiditia dicerent, quòd ita conuiuando φειδοῖ, id eſt, parſimoniæ aſſueſcerent. Qui ſacrificij aut venationis cauſa conuiuio non occurriſſent, his domi cœnare permiſſum, cætera multitudo aderat. Conferebant ad hoc conuiuium quotannis ſinguli farinæ medimnum, vini coros octo, caſei quinque minas, ficuum quinque ſemis minas. Frequentabant id pueri etiam velut temperantiæ, omniſq; ciuilis diſciplinæ gymnaſium: aſſueſcere ibi vrbanis ſermonibus, iocariq; comiter diſcebant, ac ſine ſcurrilitate cauillari. In re vxoria haud tam pudicitiæ, quàm procreationi ob aſſiduam militiam eſt conſultum, eouſq; vxoribus indultum, vt eas viri heras appellarent. Virgines curſu, palæſtra, diſco, iaculo exercebantur: vt otio & muliebribus delicijs ſublatis robuſtiores ad tolerandos partus fierent: nudæ, vt pueri, in aperto verſari, ſaltare, & cantare in ſacris quibuſdam, præſentibus, ſpectantibuſq; iuuenibus. Nudatio illa nihil turpe habuit: aderat nanque verecundia, petulantia omnis aberat. Hinc illa indoles, tempeſtiuaq; in Laconicis fœminis ad omnia promptitudo. Qui cælebs vixiſſet, Gymnicis ſpectaculis arcebatur, nuduſq; hyeme forum circuibat,

φιλίας, id eſt, amicitias.

φειδίτια, id eſt, ſodalitia.

Ad publicū conuiuium qd ſinguli cōferebāt.

Vxores heræ appellatæ.

Virginum ſtudia.

Cælibes ludibrio habiti.

ne vt

ne vt cæteri ſenes in honore apud iuuenes eſſet. Nubebant virgines raptu maturæ viro. Paranympha in cubiculum abducta capillos ad cutem reſecabat: ſponſus inde ad eam ingreſſus cingulum ſoluebat, noctu tantùm cum ea congrediebatur, nec prius ſponſam aſpiciebat interdiu, quàm ex illa factus eſſet pater. Filiorum & ſobolis cura dignis hominibus permiſſa. Licebat ſeniorum cuique honeſtum ex iuuentute ac probum aliquem ad vxorem procreationis cauſa adducere: atq; vbi eam alieno ſemine impleſſet, ſuum quod naſceretur efficere: neque probro dari ſi quis huic, qui fæcundam, pudicamq; haberet vxorem, ſuadere eſſet auſus, vt cum ea ſibi congredi liceret, ceu bono fertilique ſolo operaturus liberorum cauſa. Ridebant adhæc quarundam gentium ſtultitiam, quòd canes & equas nunc pretio, nunc gratia optimis eius generis animalibus ſupponerent: vxores præſidio cuſtodirent: ex illis ſoli ipſi ſiue amentes eſſent, ſiue ægri infirmique generare vellent. Ius alendi partus nullum parentibus. Natus infans in publicum deferebatur ad locum, quem Ieſchem dixere, vbi magno effecto puero, viri pueri formam intuiti, ſi probaſſent, ex nouem millibus ſortium, in quas vrbanus ager diuiſus erat, vnam illi curabant adſcribi. Infirmum & deformem, ad apothecas, locum haud longè à Taygeto præcipitem ac prærutum, exponendum

Raptu nubunt virgines.

Sponſus ſpōſa.n nō aſpicit antequam pater ſit factus.

Ius alendi partus parētibus nullum.

Infantes in firm i prçcipitio necati

dabant, vtpote Reipublicæ inutilem. Mulieres vino non aqua pueros abluebant, quo liquore admoto conſtat reſolui corpora, debilitariq́; ſi qua ſunt Comitiali morbo obnoxia. Nulla lotis fomenta adhiberi, nulla teneris crepundia, ſolitudinibus tenebriſque aſſueſcere. Ob idq́; externarum gentium quidam Laconicas nutrices liberis alendis adhibuerunt. Pueri à ſeptimo anno in æqualium cœtu exerceri, literáſque pro neceſſitate addiſcebant: reliqua diſciplina toleratu percipiebatur. Ad cutem pueri tondebantur, nudis calcibus ambulare, duodecimo anno tunicam vnam patrio inſtituto ſortiri, neque balneas, neque fomenta ſcire. Toris ex arundine conſtructis quietem capiebant: Hyeme eos, quos Lycophones dixerunt, toris immiſcere. Iren, qui cœtui præerat, is creabatur, qui vno anno aut altero cæteros anteibat, grandiores lignari imperabat, minores onera furto quærere. Maiorum conuiuia ingredi, inde etiam aliquid furari. Qui deprehenſi erant in furto, flagris admouebantur: non quia nefas eſſet furari, ſed quòd parum prudenter, & ingenioſè eſſet id ab eis factum. Iren quoſdam canere iubebat, alios argutas quæſtiones proponere: breue eſſe oportebat, ſubitumq́; reſponſum. Quod ſi quis negligentius feciſſet, huius pollex ab Irene acrius mordebatur. Inſtituebantur adhæc graui vti oratione, ſed quæ iucunditate non careret, ſententijſq́; breui

Puerorum Lacedæmonum educatio.

Exercitia.

Iren puerorum præceptor.

Furari honeſtas habita Lacedæmoniis.

breui ſermone complexis, ita vt res in prouerbium abierit: facilius philoſophari homines poſſe, quàm Laconicum ſermonem imitari. Operæpretium eſt etiam cognoſcere quale ab initio ſtudium fuerit omnium ætatum, quanta ad virtutem contentio, atque æmulatio. In treis diſtincta erat choros omnis ætas. Tum in ſolennibus ſacris ſeniorum cœtus canere exorſus, Fuimus olim robuſti & iuuenes, canora voce pronuntiabant. Tum adultæ ætatis eum excipiens, Nos quidem iuuenes ſumus & fortes, reſpondebant: idq́; ſi libet experiamini. Ad eam puerilis chorus, Tam boni erimus, & meliores. Plutarchus autor eſt, ad ſua vſque tempora perduraſſe Laconicos quoſdam modulos, quibus illi ad tibiam in hoſtem ituri vti conſueſſent. Thucydides Laconici huius inſtituti relator, tibiarum modulos in prælijs vſos ſcriptum reliquit: negat tamen id aliquo religionis ritu, rei'ue diuinæ cauſa fieri ſolitum, neque vt vibrarentur animi, excitarentur'ue ad pugnam, (quod cornua & litui apud Romanos factitarunt) ſed vt æquali modulatóque ſenſim greſſu conuenientes pugnam capeſſerent, nec ſuos ordines diſtrahi ſinerent. Extat Laconici vatis carmen, quo apparet non tibia ſolùm Spartiatas in procinctu vſos, ſed citharæ etiam concentu: qui mos & ipſe à Cretenſibus ſumptus videri poteſt. Herodotus Halyatem Lydorum regem ſcribit fiſtulatores & fidicinas, & quod

Prouerbiũ.

In choros tres ætas omnis diuiſa

Cantus tibiarum in bello vſurpatus.

Citharę cõcẽtu in procinctu Lacedæmones vſi.

& quod penè indignum relatu ſit, conuiuiorum etiam delicias in acie habuiſſe, eo bello, quod Mileſijs intulit. Romani, præter cornuum & lituorum concentum, ardentiſſimo militum clamore bellum capeſſebant: quod longè diuerſum ab eo eſt, quod Homerus de Achæis ſcripſit, quos tacitos fecit, ſpirantesq; robur in pugnam procedere. Galli tripudio, vt Polybius & Liuius ſcribunt, ſcutáque ſuper capita quatientes. Barbarorum quidam cum vlulatu prælium ineunt. Ex qua rituum varietate poteſt intelligi; cæteras gentes non id, quod Spartani, in bellico concentu ſecutas. Capillos præterea à pubertate ex inſtituto alebant memorabili legumlatoris dicto, comantibus capitibus multò pulchriora fieri humana corpora, quæ ſi ſint alioqui deformia, capillo haud dubiè ferociſcant. Prælium initurus rex Muſis capram immolabat. Domi Militiaq; certa viuendi lege ſunt vſi, bellicaq; exercitatione, patriæ, non ſibi, natos arbitrantes. Nullas quæſtuoſas tractabant artes, bellicæ tantùm exercitationis ſtudio teneri. Solennibus epulis reliquum dabatur tempus, eoq; per hæc ventum eſt, vt quemadmodum præclarè ſcribit Plutarchus, Spartani neque nollent, neque ſi vellent, ſcirent amplius priuatim viuere, eſſentq; ex omni parte patriæ deditì. Suffragandi ratio, vt cætera, ab alijs gentibus diuerſa: pauci ad hoc ipſum delecti conclaue Comitio propinquum

Cornuum & lituorum concentu clamoreq; Romani bellum capeſſebant.

Galli cũ tripudio bellũ inierũt, Barbari cũ vlulatu.

Rex bellum initur' Muſis ſacrificabat.

Suffragandi ratio admiranda.

quum ſubibant: vnde ipſi neque quempiam viderent, neque ab vllo viderentur. Tum verò, vt primo, alterò'ue loco competitorum nomina ſortito educta eſſent, quantus vocum aſſenſus ad ſingula nomina ortus eſſet, diligenter attendebant: ac quoto quiſque clamor loco maior minor'ue eſſet ad ipſorum aures redditus, tabella pernotare, ex qua in publicum miſſa percipiebatur, cui competitorum plures eſſent voces ſuffragatæ. Primus ad hæc Lycurgus, omni ſuperſtitione ſublata, permiſit cadauera in vrbe ſepeliri, tum etiam circa templa ſortiri monumenta. Nec viri, nec fœminæ nomen licebat cuiquam ſepulcro inſcribere, niſi eorum, qui fortiter bello periiſſent. Lugendi tempus vndecim erat diebus finitum. Nec ciuibus peregrinari permiſſum, ne alienos mores vrbi importarent. Quin & peregrè eò delati, niſi qui Reipublicæ vtiles eſſent, vrbe excludebantur: ne quid (vt Thucydides habet) Laconicæ diſciplinæ peregrinæ gentes imbiberent, quod ſatis inhumanè haud immeritò aliquis dixerit. Vel, vt Plutarchus ſcribit, ne mutuo congreſſu noui ſermones in vrbe orirentur, & ex his noua iudicia, diſſonæq; voluntates, quæ publicæ rei perniciosiſſimæ eſſe ſolent. Iuuenibus Lycurgus non amplius vna veſte toto anno vti permiſit, nec aliquem cultius quàm alterum: non ſplendidius, vt dictum eſt, epulari. Emi ſingula non pecunia, ſed mercium

Cadauera in vrbe ſepelire permiſſum.

Luct⁹ funebris vndecim diebus

Peregrinari Lacedæmonibus prohibitum.

Iuuenum veſtitus.

compenſatione iuſsit. Pueros puberes non in fo-
Pueri in agrũ non in forum ducebantur. *rum, ſed in agrum deduci iuſsit, vt primos annos non in luxuria, ſed in omni labore & opere agerent. Nihil eos ſomni cauſa ſubſternere, & vitam ſine pulmento degere, nec prius in vrbem redire, quàm viri facti eſſent, ſtatuit.*
Virgines ſine dote nubere. *Virgines ſine dote nubere iuſsit, vt vxores non pecuniæ cauſa eligerentur: ſeueriusq; matrimonia ſua viri coërcerent, cùm nullis frænis dotis tenerentur. Maximum honorem non diuitum & potentum, ſed ſenum eſſe voluit, nec vſquam terrarum locum honoratiorem ſene-*
Seniũ apud Lacedæmones honoratiſsimũ. *ctus habet. Regibus poteſtatem bellorum, magiſtratibus iudicia, & annuas ſucceſsiones, ſenatui cuſtodiam legum: populoq; ſublegendi Senatum, vel creandi quos vellet magiſtratus, poteſtatem conceſsit. Hæ quoniam leges aut noua inſtituta ſolutis anteà moribus dura eſſe*
Apollo autor legum apud Lacedæmones. *videbantur, eorum autorem Apollinem Delphicum finxit: & inde ſe eas ex præcepto Numinis detuliſſe, vt conſueſcendi tædium metus religionis euincat. Deinde, vt æternitatem ſuis legibus daret, iureiurando ciuitatem obligauit, nihil eorum, quæ ſanxiſſet, mutaturam, priuſquam reuerteretur: ſe ad oraculum Delphicum profecturum, conſulturum quid mutandum addendum'ue legibus ſuis illi videatur. Proficiſcitur autem Cretam, ibiq; per-*
Lycurg' voluntario exulat. *petuum exilium egit. Præcepit etiam moriens oſſa ſua in mare abijci, ne Lacedæmonem delatis*

Spart

Spartani ſe de non mutandis legibus à iuramento abſolutos putarent. Libet hîc quoq; aſſignare quas dignationes Regibus ſuis Spartiatæ olim tribuerunt: duo ſacerdotia Iouis Lacedæmonij, & Iouis cæleſtis: & ius belli in quamcunque libuerit regionem inferendi, vt id nulli Spartiatarum prohibere fas ſit, alioqui piaculari crimine teneatur, vt in expeditionibus adeundis primi eant reges, in abeunda poſtremi ſint. Centum delecti viri eis in militia cuſtodes adſint. In egreſſibus vtantur quotcunque pecoribus libuerit, quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hæc. Alia ſunt, quæ pacis tempore eis tribuuntur: quoties in aliqua Republica euiſceratio fit, primi in cœna reges diſcumbant, & ijs primis diſtribui incipiat, vtriq; eorum duplũ omnium quàm cæteris conuiuis, libaminaq; immolatorum & coria eorum ſint. Singulis quoque Calendis inſtantis menſis ſingula pecora vtrique è publico dentur Apollini immolanda, & farinæ medimnum, id eſt, ſex modia, & vini Laconicus quartarius. Et in ſpectaculis ſingulorum certaminum certis locis præſideant, liceatq; quibuſcunque libeat ciuibus inniti, & vtrique binos eligere Pythios. Sunt autem Pythij, qui Delphos ad conſulenda oracula mittuntur, quiq; publicè cum Regibus paſcuntur. Regibus ad cœnam non euntibus binæ Chœnices, id eſt, ſemimodia farinæ, & vini ſingulæ

Regũ Spartiatarũ dignationes.

Belli tempore.

Pacis tempore.

Pythii qui vocati.

Chœnix.

n 5 *Cotylæ,*

Cotyla.

Cotylæ, id eſt, ſextarij: præſentibus dupla dentur omnia. Eadem ratione pupilla vtri danda ſit, ei'ne cui mater, an cui pater deſponderat: necnon de vijs publicis: etſi quis adoptiuum filium facere velit inuitis regibus. Liceat quoque eis pro ſuo arbitrio aſsidere in ſenatu, qui conſtat ex duodetriginta ſenibus: ſi eò non acceſſerint, eorum maximè propinqui, duo Senatores ius regum obtineant, duos calculos ponendi, tertium pro ſeipſis. Viuentibus hæc regibus à Republica Spartiatarum tribuuntur, illa defunctis. Equites per vniuerſam Laconicam obitum Regis enuntiant. Fœminæ per vrbem circumeuntes ollas pulſitant: quumq; hoc fit, neceſſe eſt, ex ſingulis domibus duos ingenuos, marem & fœminam luctu fœdari, magnis pœnis (niſi hoc faxint) impoſitis. Eadem circa funus regum conſuetudo Lacedæmonijs eſt, quæ Barbaris Aſianis. Nam plerique Barbarorum eodem ritu in mortibus Regum vtuntur. Siquidem poſteaquàm mortem obijt Lacedæmoniorum Rex, oportet eius exequijs adeſſe ex omni Lacedæmonis regione neceſſarios quoſq; Spartiatarum, qui ſunt numero vicenorum, quorum & item ſeruorum atq; ipſorum Spartiatarum, poſteaquam multa millia in vnum coacta ſunt promiſcuè cum mulieribus, frõtes ſuas intrepidè plangunt, & vlulatu immenſo vtuntur, vltimum quenq; Regum dicentes ſemper fuiſſe optimum. Qui verò regum in bello perijt,

Honor defunctis regibus exhibitus.

Exequiæ regum Lacedæmoniorum.

Publicus in Lacedæmoniorũ regũ funere luctus.

eius

eius ſimulacrum, quum expreſſerunt, in toro bene ſtrato efferunt, cuius tumulatione decem dies iuſtitium eſt, nulluſq; magiſtratuum conſeſſus, ſed luctus continuus. In hoc quoque cum Perſis iſti conueniunt, quòd defuncto Rege alter, qui ſuccedit, liberat ære alieno, quicunq; Spartiata aliquid aut regi, aut Reipublicæ debebat. Apud Perſas, qui rex creatus eſt, omnibus ciuitatibus tributum, quod debebant, remittit. Cum Aegyptijs etiam Lacedæmonij in hoc congruunt, quòd eorum præcones, & tibicines, & coqui in paterna artificia ſuccedunt: & coquus è coquo, & tibicen ex tibicine, & præco ex præcone gignitur: neque vlli propter vocalitatem alij inſidiantes ſeipſos ingerunt, ſed in paterno opere perſeuerant: atque hæc quidem ita fiunt.

De Creta inſula, & Cretenſium celebratis moribus. CAP. IIII.

Creta, quæ & Candia dicitur, inſula in mediterraneo mari centum vrbium fama clara: hæc, vt Strabo ſcribit, à ſeptentrione Aegeo alluitur pelago & Cretico, ab auſtro Libyco, ad occidentem Egilam & Cythera ſpectat, ad Orientem Carpathon. Habet in longitudine CCLXX. *millia paſſuum, in latitudine quinquaginta millia. Circuitus eius quingenta octogintaocto millia paſſuum complectitur. Inſignes in ea vrbes ſunt Cortina, Cydonea, Gnoſum, Minois regia, & Ida mons omnium, qui in ea* Cretæ deſcriptio. Idæ montis deſcriptio.

ea ſunt, celeberrimus, celſiſſimo is vertice aſſurgit. Apollodorus longitudinem eius duum millium trecentorúmque ſtadiorum tradit, circuitum quinque millium & amplius. Artemidorus mille minus. Nullum in Creta animal noxium eſt. Serpens ibi nulla: nulla noctua: & ſi inueniatur, ſtatim moritur. Capris copioſa. Ceruis eget. Optimi vini feraciſſima. Herbam producit, quæ diptamos dicitur: & Alunoſam, quæ morſa diuturnam famem prohibet. Sfalangos etiam venenatos gignit, & lapidem, qui Idæus dactylus dicitur. Cureta olim vocabatur ab habitantibus Curetibus, & per ſyncopam Creta. Alij dicunt Cretam dictam à Crete quodam Iouis filio Curetum Rege. Alij à Crete Nympha Heſperidis filia. Incultum hominum genus à principio habuit: Rhadamanthus ad manſuetiores vitæ ritus perduxit. ſequutus inde Minos, qui æquitate & iuſtitia adhuc magis excoluit. Plato autor eſt, Lacedæmonios, & alias vetuſtiſſimas Græciæ ciuitates hinc ſibi leges & inſtituta quæſiuiſſe. Optimum gentis ſtatũ euertit primò tyrannicus dominatus, mox & Cilicum latrocinia. Fuit gens ab initio libertatis ſtudioſa, ea ſe poſſidere arbitrati, quæ non eſſent tyrannorum libidinibus expoſita. Fuit & concordiæ perpetua cura, quæ ſeditioni diuitiarum auaritiæ alumnæ inimica eſt: modicè proinde antiquitus, frugaliterq; vitam agitare. Frequentabant pueri conuentus quos greges nomin

In Creta nullũ animal noxiũ.

Mores Cretenſium.

nominabant. Adultæ ætatis viri publica inter ſe conuiuia celebrare, arma Reipublicæ cauſa tractare, ab ineunte ætate corpora laboribus exercere. Maris æſtus & frigora perpeti, accliues ſemitas ſaltusq; curſu ſuperare, in gymnaſijs pugnas ciere, arcubus & ſagittis plurimùm vti, in armis ſaltationem, quam pyrrhichen nominant, vulgo celebrare: flexu corporis hæc ſaltatio fiebat, quo plagæ telaq; euitarentur. Sagulum & militarem calceum ſibi inducere, arma pretioſiſſimum munus credere: tantum adhæc rei maritimæ ſtudium, vt in prouerbium abierit, ſi quis quæ noſſet ſe neſcire diſſimularet, Cretes (diceretur) pelagus neſcit. Interæquales connubia conciliari, ex omnique iuuenum cœtu virginibus ſibi ſponſos optare ius erat, nec priùs paterna domo abduci moris erat, quàm ad domeſticam adminiſtrationem eſſent idoneæ. Dotis magnitudo fuit, ſi frater aderat, patrimonij dimidium. Pueri ex legibus literas, & cantilenas, & muſicæ artis modulamina quædam diſcebant. Ad virorum Syſſitia perducti humi vilibus tecti amiculis ſedebant, illisq; pugnam cientibus miniſtrare puerorum validiſſimus, maximeq; elatus ductabat gregem. Pro viribus ſinguli plurimos aggregabant æquales, ad venationes egredi, curſu exercebantur corpora, ſtatis diebus puerorum cœtus ad tibiæ & lyræ cantum inter ſe committi, vt in re bellica, conſueuere. Huius gentis etiam fuiſſe quid

Saltatio pyrrhicha.

Matrimonia.

Dos.

Muſicæ ſtudium.

Dies lapillo ſignare.

quidam memorant lætos dies candido notare calculo, triſtes, atq; moleſtos, atro: etſi plures hunc morem ad Thraces referunt.

De Thracia, Thracumq; feris moribus.

CAP. V.

Romania. THracia, *quæ hodie Romania appellatur, Europæ regio eſt, inter partes Scythiæ computata, Macedoniam ſequitur, à ſeptentrione Iſtrum habet, ab oriente Pontum ac Propontidem, à meridie Aegeum mare. Olim Scy-* Scython. *thon, poſteà Thracia, à Thrace Martis filio, ſiue ab aſperitate appellata. Græcis enim τραχὺ aſperum dicitur. Regio eſt, vt Pomponius ſcri-* Thraciæ qualitas. *bit, nec cælo, nec ſolo (quàm vbi mari vicinior eſt) ſatis fœcunda temperataq;. Frigida eſt, & eorum, quæ feruntur, malignè admodum patiens: rarò vſquam pomiferam arborem, vitem frequentiùs tolerat, ſed nec eius quidem fructus maturat, ac mitigat, niſi vbi frigora obie-* Celebriores Thraciæ vrbes. *ctu frondium cultores arcuere. In ea quondam vrbes celebriores fuere Apollophama, Enos, Nicopolis, Byzantium, quæ poſtea à Conſtantino Conſtantinopolis dicta eſt, & in maius aucta glorioſiſſimi Imperij ſedes & Orientis totius caput delecta, Perinthos, Lyſimachia, Caliopolis. Amnes Hebrus, Neſtos, Strymon.* Montes *Hæmus, Rhodope, & Orbelos.* Thraciæ quales homines. *Homines habet feros, aſperos, & numeroſos adeò, vt ſi, aut vnius imperio regerentur, aut idem ſentirent, vt hiſtoriæ pater opinatur*

Herod.

Herodotus, inexpugnabiles forent, & omnium gentium multò validiſsimi: ſed quia arduum hoc illis eſt, & nulla ratione contingere poteſt, ideo imbecilles ſunt. Habent autem multa nomina ſingularum regionum ſingula, moribus tamen ac opinionibus conſimilibus imbuti, præter Gethas & Trauſos, & qui ſupra Creſtonas incolunt: ex quibus Gethæ ſe non mori perſuaſum habuere, ſed ad Zamolxim Deum ſuum poſt fatum migrare. Fuit hic Zamolxis homo Pythagoræ quondam diſcipulus, qui in patriam reuerſus, quum animaduerteret Thraces malè viuere, & inſcitè, ipſe edoctus Ionicum viuendi genus, & mores ipſis legesq; dedit, docuitq;, atque perſuaſit popularibus eas ſeruantibus poſt obitum ad ſe in eum locum ire, vbi ſuperſtites omnium bonorum compotes eſſent: per hoc deitatis opinionem conſequutus, è Thracum ſe conſpectu ſubduxit, atq; euanuit, maximo ſui deſiderio poſt ſe relicto. Ad hunc mittunt aſsiduè adhuc cum naui quinq; remigum nuntium quempiam ex ſeipſis ſorte delectum, præcipientes ea, quibus ſemper indigent: eumq; ita mittunt: Quibuſdam eorum datur negotium, vt tria iacula teneant: alijs, vt comprehenſis eius, qui ad Zamolxin mittitur, manibus, pedibusq;, hominem agitantes in ſublime iactent ad iacula: qui ſi in præſentiarum extinguitur, propitium ſibi Deum arbitrantur: ſin minus, ipſum nuntium inſimulant

Gethæ ſe non mori putabant.

Zamolxis Getharum Deus.

Nuntius ad Zamolxin mittitur.

mulant, aſſeuerantes malum illum eſſe virum. Hoc inſimulato alium mittunt, dantes adhuc viuenti mandata. Iidem Thraces dum tonat fulguratq́; , in cælum ſagittas excutiunt, Deo minitantes quòd nullum alium præter ſuum eſſe arbitrentur. Trauſi verò in cæteris quidem omnibus idem quod Thraces: verùm circa natalitia ſuorum atque obitus hoc factitant. Edito puero propinqui circunſedentes, eum ploratione proſequũtur, recenſentes quaſcunque neceſſe eſt illi, quòd vitam ingreſſus ſit, perpeti humanas calamitates. Hominem fato functum, per luſum, atque lætitiam terræ demandant, referentes quot malis liberatus, in omni ſit modò felicitate. At qui ſupra Creſtonas incolunt, iſta agunt: ſinguli plures vxores habent, quorum vbi quis deceſſit, diſceptatio magna fit inter vxores acri amicorum circa hanc rem iudicio, quænam dilecta fuerit à marito præcipué. Quæ talis iudicata eſt, & hunc honorem adepta, ea à viris & mulieribus exornata, ad tumulum à ſuo propinquiſſimo mactatur, vnaq́; cum viro humatur, cæteris vxoribus id ſibi pro ingenti calamitate ducentibus atque lugentibus: nam id eis ſummo dedecori datur. Cæteri Thraces filios veteri inſtituto palàm venditare, nec virgines à parentibus & propinquis adſeruari, ſed quibus libuit cum viris concumbere ſinunt. Vxorum pudicitiam ſolicitius cuſtodiunt, eaſq́; ma-

In cælum ſagittãt dũ tonitruat Thraces.

Edito puero Trauſi lamẽtãtur.

Hoĩe mortuo Trauſi lætantur.

Vxorũ chariſsima cũ marito defuncto ſepelitur.

Mulieres ĩgenuę notis in fronte ſignabãtur.

gno

gno ære à parentibus coëmunt, fronte notis quibuſdam ſignatas, generoſum id iudicatur, ignobilitatis argumentum ſine his eſſe. Nuptura, quæ præ cæteris ſpecie valeant, prius ſubtaxari volunt, & licentia taxationis admiſſa, non minoribus nubunt præmijs. Quas formæ dedecus premit, dotibus emunt quibus coniunguntur. Vterque ſexus epulantes focos ambiunt: herbarum (quas habent) ſemine ignibus ſuperiacto, cuius nidore perculſi, pro lætitia habent imitari ebrietatem ſenſibus hebetatis. Otiari, ex rapto viuere pro re honeſta haberi: contrà, agros colere pro deſpicatiſsima. Martem vulgò, Liberum, Dianam, & Mercurium religioſè colere: pérque eum ſolum iurare, ſui generis autorem arbitrari. Corporum magnitudine Thraces omnes homines antecedunt: cæruleis oculis, ac truci viſu, terrifico vocis ſono, annoſa ætate. Aedificia modicè ab humo eleuata, annona eodem ſemper tenore: vites neſciunt, pomis abundant. In Regis electione non nobilitas præualet, ſed ſuffragium vniuerſorum: populus enim eligit ſpectatum moribus, & inueterata clementia, etiam annis grauem. Sed hic in eo quæritur, cui liberi nulli ſint: nam qui pater fuerit, etiam ſi vita ſpectatur, ad regendum non admittitur: & ſi fortè dum regnat, pignus ſuſtulerit, poteſtate exuitur. Maximè hic cuſtoditur ne regnum hæreditarium fiat. Tum ſi rex etiam maximam præ ſe ferret æqui-

Aedificia.

Rex eligitur cui non liberi ſunt.

Quadraginta iudices Thraces habuerunt.
In reges animaduerſio acerba.
Sepeliendi ritus.
Armatura Thracum.
Thraces arcus inuentores.
Valachia, & eius appellatio.

tatem, nolunt ei totum licere: quadraginta ergo rectores accipit, ne in cauſis capitum ſolus iudicet. Quòd ſi ipſe etiam in peccato aliquo arguitur, morte multatur: non tamen vt cuiuſquam manu attrectetur, ſed conſenſu publico rerum omnium ei poteſtate interdicta, ipſe tandem fame pereat. Optimates ita ſepeliunt: prolato triduum cadauere, mactatiſque omnifarijs hoſtijs conuiuantur, illudq́; defletum prius, deinde combuſtum ſepeliunt, aut aliter humo contegunt, adgeſtóque deſuper tumulo cùm alia omnis generis certamina proponunt, tum præcipuè certa cum ratione Monomachiam, hoc eſt, ſingulare certamen. Armatura, qua (vt Herodotus ſcribit) in Dariana expeditione vſi ſunt, talis erat: è pelle vulpina caßides geſtabant tunicis induti, & inſuper circundati varijs ſagulis, pedibus & tibijs indutis caliga è pellibus hinnulorum, iacula, peltas, & pugiunculos. Arcu valde pugnaces ſunt, & exercitatißimi, quem apud ſe repertum volunt. Vna cum Scythis lingua vtebantur. Scribit Plinius, totam Thraciam in quinquaginta ſtratageas diuidi ſolitam. Sed ea Thraciæ pars, quæ Gethica olim dicebatur, vbi Darius Hydaſpis filius penè perijt, hodie Valachia appellatur, à Flaccis Quiritum gente. Romani enim, Gethis ſuperatis & deletis, Flacci cuiuſdam ductu eò Coloniam miſerunt. Vnde primùm Flaccia, dein corrupta voce Valachia dicta. Aſtipulatur huic opinioni

nioni Romanus ſermo, qui adhuc in ea gente durat: cæterùm adeò ex omni parte corruptus, vt vix Romano homini intelligatur: Romanarum literarum vſus, elementorum forma aliquatenus inuerſa. Sacrorum ritus, qui & Græcis. Daci poſteà eam terram occupauerunt, à quibus aliquandiu etiam Dacia dicta fuit, nunc Teutones, Siculi, & Valachi tenent. Teutones fortes viri ex Saxonia illuc à magno Carolo tranſmiſſi, à ſeptem vrbibus, quas habitant, Seibemburgenſes patrio ſermone vocantur. Siculi Hungarorum vetuſtiſſimi, ex his, qui ab initio ex Scythia digreſſi his locis conſedere. Valachorum factiones duæ, Dragulæ & Dani, aliàs Daui. Nam Gethæ & Daui ſeruorum nomina inde olim profecta Græcorum quidam prodidere. Dragulæ Danis impares Turcas noſtrorum patrum memoria in eam terram induxerunt, quorum armis Dani ad internecionem deleti ſunt. Ioannes Huniades, vir acer, Danis demum auxilio fuit, terrámque ab hoſte receptam ſibi vendicauit. Agriculturæ, reíque pecuariæ Valachi vt plurimum ſtudent, quod originem gentis arguit. Tributum regi pendunt, ſed ſemel tantum: ac id cuiq; regum: & confeſtim ab eius declaratione tum ſingulæ familiæ dant bouem tributi nomine. Sexaginta millia numero & amplius eſſe traduntur. Iuſſi ad bellum exire, capitale eſt nō paruiſſe. Eſt Valachia Tranſſyluaniæ contermina

Valachia Dacia vocata.

Seibemburgenſes.

Dragulæ & Dani.

Ioānes Huniades.

Valachorū exercitia.

Valachiæ quatuor latera.

ob occaſu, ad ortum in Euxinum excurrit: ad boream & ſeptentrionem Ruſiam attingit: alluitur ad meridiem Iſtro, circa quem quicquid vagarum gentium occupat perpetua illis hyems, triſte cælum premit. Malignè olim ſolum ſterile ſuſtentabat, imbrem culmo aut fronde defendebant. In cælo ſuper durata glacie ſtagno proſultabant, in alimentum feras captabant: nulla illis domicilia, nullæ'que ſedes erant, niſi quas laßitudo in diem poſuerat: vilis & his quærendus erat victus, quòd horrenda iniquitas cæli, intecta capita.

Gétes Iſtrũ accolentes.

De Ruſia ſiue Ruthenia, & recentibus Ruſianorum moribus. CAP. VI.

Ruſiæ fines.

RVſia, quæ etiam Ruthenia dicitur & Podolia, tripartito nominatur. Alba, ſuperior, & inferior, pars Sarmatiæ Poloniæ prætenta, Peuce fluuio ad ſeptentrionem includitur, ad orientem ſolem Moſcus, occidua illi Liuonia atque Pruſsia extremæ Germaniæ partes. Patent hodie Ruthenorum ſiue Rhoxolanorum (nam & hoc nomine appellantur) fines octo dierum itinere, à Tanai ad ſeptentrionalem oceanum, habetq́; id ſpatium nonaginta & amplius dierum iter, rurſus à Germanico oceano, quem Balteum vocant, ad mare Caſpium. Regio adeò fertilis eſt, vt agro rude culto frumentóque inſperſo, tribus perpetuis annis fructum ferat: nec opus eſt agrum quotannis inuertere, ſed inter metendum ſegete

Terra oĩum fertiliſsima

lenit

leniter excuſſa alia in ſequentem annum ſua ſponte creſcit. Gramen adeò procerum producit, vt perticam tranſcendat: vnde ibi apum tanta copia, vt mella nedum in aluearijs, aut arboribus, verùm in rupium & terræ cauernis reponant. Optimus modo, & hi grandes cerarum orbes, qui ad nos vſque aduehuntur, ibi fiunt. Non impiſcantur piſcinæ & ſtagna Ruſſorum, ſed, vt aiunt, piſces ex cæli influentia ſuccreſcunt. Sal quodam in lacu Katzibeo vocato ſiccis temporibus colligitur, pro quo genti cum Tartaris crebra bella. Mirum eſt quod dicitur, in ſolo Chelmenſi deſectos pini arboris ramos truncos'ue, duos aut tres annos ſuper terram iacentes in ſaxa indurari. Eſt ibi optimæ cretæ copia. Verſus Tanaim & Mæotim calamo aromatico & reupontico abundat, pluribusq́; herbis & radicibus alijs, alibi non viſis. Vrbs regia Moſcouia eſt, ad Moſcum amnem ſita, quatuordecim millium paſſuum circuitu. Nullus hîc ſignati argenti vſus. Lapis eſt in medio foro quadrata forma, quem ſi quis aſcendit, nec inde vi deturbari poßit, principatum vrbis obtinet. Ingens de aſcenſu loci & deiectu dimicatio inter indigenas, ſæpiusq́; ob eam rem pugnatum inter ciues. Gens adeò valida eſt, quòd ſuperiori anno quodam bellico tumultu in regis caſtris centum viginti millia equitum recenſa ſint, quorum ſinguli ordinem ducerent

Apũ copia.

Sal in lacu naſcitur.

Calamus aromaticus in Ruſia.

Signati argenti null' vſus.

Ruſianorũ potentia.

Bellica Ruſianorũ arma.

rent. Arcu in bello vtuntur, quod gentile & vetus eſt illis: eſt & lancea in vſu duodenûm pedum: cataphracti equites ſupra hamatam loricam ferreum thoracem induunt, vmbilicis ſpeculorum modo prominentibus, galerum geſtant, pro caſside, in conum faſtigiatum: equite libentius vtuntur in bello quàm pedite. Pedites alij ſcorpione vtuntur (balliſtam Itali vocant) alij plumbeas pilas ſulphureo puluere ex æneis excutiunt machinis Teutonico more. Inuiſum genti Regium nomen: idcirco ducis appellationem libentius vſurpant, vt magis popularem. Qui ibi rerum potitur, dux dicitur, qui in totam gentem Imperium obtinet. Huic pileus paulò elatior quàm cæteris proceribus, cætero nihil ab alijs differens. Omnis color in vſu, præter nigrum. Viri fœminæq; lineo amiciuntur induſio, eóq; tenuiſsimo, & ad crura demiſſo, auro circa collum rubentiúe ſerico excolunt id amiculum, laxior veſtis, ac nihil ferè à Græcis differens, qualem Turcæ quoque & totus ſeptentrio vſurpat, manicæ tantùm laxiores Ruthenis, auróque fimbriatæ à pectore & humeris. Lutrina pellis ambit exterius veſtem. Sola vxor luget virum, obducto capite albo linteo, & ad vlnas deiecto. Quibus fortuna amplior eſt, quadrageſimo die à funere conuiuantur in defuncti memoriam: quorum res anguſtior eſt, quinquies hoc temporis interuallo ſolenni

Regium nomẽ Ruthenis inuiſum.

Veſtit⁹ Ruſianorum.

Luctus funebris.

lenni modo epulantur. Obſeruantur dies obitus, quem anniuerſarijs quoque celebrant epulis. Quando ex ea ſtirpe ſupereſt aliquis, cuſtodiuntur nomina defunctorum monumentis literarum, vt ſciri poſsit, quo cuiquam die parentandum ſit. Planctu & lamentatione funus educunt. Patrij moris eſt, mulieres gemmas & vniones ex auribus ſuſpendere: decorum & maribus, ſed adhuc pueris. Quæ iterum nupſerit, ſatis caſtam ducunt: auerſantur vt impudicam tertio nubentem: par in maribus offenſa. Puellæ à tergo capillum promittunt: cæterùm matrimonio locatæ ſedulò abſcondunt. Viri ſupra aures tondentur, datur probro huic ſexui omnis capillorum cultus. Gens vniuerſa in Venerem prona, ac bibaciſsima: hoc laudis loco ponunt, alterum licere arbitrantur, modò id fieri contingat citra omnem connubij offenſam. Fœnerant vulgò, nec fraudi cuiquam, ne ſacerdotibus quidem. Pars multò maxima Ruſianorum ſeruitutem ſeruiunt, nec inuiti, Rutheni vt plurimũ ſeruiunt. *multi quidem & in his nobiles etiam ſe coniugem & liberos venditant: aut quia ſic maiore otio fruuntur, aut quòd maiore voluptate. Antiſtites ſacrorum Græcanico ritu* Sacerdotũ habitus. *nigro amiciuntur pallio: horum primores albo. Ferunt hi bullam ad pectus ſuſpenſam, & tabulam præceptis diuinæ legis inſcriptam. Minores ſacerdotes & ipſi Græcè veſtiuntur. Sacræ virgines, quod vnũ genus in ea gente eſt, ex*

Antonij abbatis inſtituto nigra ſtola amiciuntur. Eſt & ſuus ſermo genti, Scythicus verò, an alius, parum compertum habeo. Sunt & literæ non multùm à Græcorum figura abhorrentes. Muſicen & Grammaticen diſcunt vtranq; Græcè, cæteras artes vulgò aſpernantur. De ſumma fidei cum Græcis ſentiunt: par in cultu ceremonia, & in cælites veneratio. Iudicia exercent duodecim numero viri: vnus aliquis è collegio cognoſcit cauſam, crimen'ue, cognitum ad collegas defert, interdum & ad Regem. Si res maioris eſt ponderis, quàm vt pro collegio vindicari poſsit, ſi reus nequeat conuinci, parum'ue liqueat factum, cum accuſatore cogitur de vita dimicare: atq; ita victor duplici pecunia donatur, qualis fuerit æſtimata. Agrorum cultum oppido exercent, equis arant, ager feraciſsimus præterquam vini. Ceruiſiam potum ex milio, hordeo, atque humulo decoctum potant, & idem ferè totus Septentrio. Ex canapi, papauere, & nucibus oleum conficiunt. Oliuam non fert Ruſiana regio, neq; ex ea arbore liquor aliunde inuehitur. Varia alit animalium genera, & in his pleraq; pellium æſtimatione nobilia, quarum alioqui à veteribus celebrata: piſcium ingens copia, & in his Seldis nobiliſsimus, ex Pareſlauſco lacu, perquam ſimilis ijs, qui in Benaco capiuntur. Lacus in Ruthenia illuſtres ſeptem, flumina inſignia nouem: & in his quem Boryſthe-

Sermo.

Muſica & Grāmatica tantùm diſcuntur.

Cauſa dubia monomachia probatur.

Ceruiſia totius ſeptentrionis potus.

nem

nem eſſe ſuſpicari libet, ob ea, quæ de ipſius magnitudine & natura prædicant.

De Lithuania, & Lithuanorum vita.
CAP. VII.

Lithuania eſt Poloniæ ad ortum connexa noningentorum millium paſſuum circuitu, magna ſui parte paluſtris, plurimumq; nemoroſa: & ob eam rem difficilis aditu, ac quodammodo inacceſſa, aquis paluſtribus cuncta obtinentibus. Hyeme commercia cum Lithuanis habiliora, paludibus & ſtagnis alta glacie concretis, niueq; ſuperinfuſa, fiunt omnia mercatoribus peruia: vt velut alto mari, quãdo nulla ſit certa via aut ſemita, ſydera ſignent iter. Rara in Lithuania oppida, villarum incolatus infrequens. Accolarum diuitiæ pecora, pelleſq; multigenûm ferarum, vt Zobellinæ ſunt, atq; Harmelinæ: quibus regio inſigniter ſcatet, ceræ ac mellis abundans. Vſus pecuniæ genti nullus. Inter ſe matronæ palàm concubinos habent virorum permiſſu, quos connubij vocant adiutores: contrà, pellicatus viris probro datur. Soluuntur facilè matrimonia mutuo conſenſu, & iterum atq; iterum nubunt. Adeò gens vna cæteris mortalibus diuerſo viuit ritu, non vt abſurdum ſit illud Ariſtippi, Honeſtum non natura, ſed conſuetudine conſtare. Vini rariſsimus vſus: panis nigricans, non cribratus: armenta vinum præbent, multo lacte vtentibus. Sermo genti, vt Polonis, Sclauonicus:

Lithuania tota paluſtris.

Regio hyeme tantum accedenda.

Diuitiæ Lithuanorũ ferarũ pelles.

Pecuniæ nullus vſus.

hic enim ſermo quàm latiſsimè patet, ac plurimis quidem gentibus communis eſt: ex quibus quædam Romanæ ritum Eccleſiæ ſequuntur, vt Poloni ſunt, Dalmatæ, Croatij, Carnique: Aliæ Græco ritu ſacra peragunt, vt Bulgari, Rutheni, & ex Lithuanis plerique. Nonnullæ ab his diuerſæ, proprias hæreſes habent, vt Boëmi ſunt, Moraui, & Boſnienſes. Huſsitarum quædam obſeruant delirium: pars multo maxima Manichæum: quædam adhuc etiam gentili cæcitate tenentur, idola colunt, quemadmodum multi ex Lithuanis. Hieronymus Pragenſis, qui Eugenij quarti pontificatu in ea terra Euangelium prædicauit, quiq; gentis illius ritus & mores ad id tempus minus notos noſtris hominibus demonſtrauit, dicebat Lithuanorum quoſdam, ad quos primùm peruenißet, domeſticatim ſerpentes habuiſſe: quibus per ſe quiſq; vt dijs penatibus ſacrificabant: cæterùm tenuiſſe ſe, vt præter vnum, qui cremari non potuit, à ſuis cultoribus interficerentur. Alij ignem colunt, captantq; ex eo auguria. Solem nonnulli mallei ferrei ſpecie immani magnitudine, proprium ducem habent, quem Magnum vocant: perſæpe tamen regi Polonorum ſubditi. Caput regionis Vilna eſt. Epiſcopalis ciuitas tantæ magnitudinis eſt, quantæ Cracouia cum ſuburbijs omnibus. Domus contiguæ in ea non ſunt, ſed veluti in rure horti intermediant, & pomaria. Duo fortiſsima ca-

Serpentes domeſticatim venerati.

Sol ſub mallei ſpecie veneratus.

ſtra

ſtra habet, vnum in monte ſitum, inferius in plano alterum. Diſtat hæc ciuitas à Cracouia C X X. *milliaribus. Tartari quidam circa Vilnam in aſsignatis pagis habitant, qui agros noſtro more colentes laborant, & merces vehunt: Tartarica lingua loquuntur, Mahometum & ſectam Sarracenorum profitentur.*

De Liuonia, Pruſſia, & militibus Marianis.

CAPVT VIII.

L*iuonia vera fidei cultrix, Rutheniæ ad ſeptentrionem prætenta & ipſa Sarmaticis finibus: Tartari Scythicum hominum genus crebrius incurſant. Liuonianos ad Chriſti cultum milites noſtri traxere, quum antea nullum niſi malorum dæmonum nouere. Sæpius vario euentu de regni poſſeſsione in ea terra bellatum. Sarmaticum mare ab occaſu, ſinus'que incompertæ magnitudinis, cuius oſtium ab Occidente eſt, non procul à Cymbrica Cherſoneſo, quam Daciam hodie vocant. Circa ſinum ad Septentrionem ſemiferæ gentes ſunt, cum quibus nullum eſt linguæ commercium, nutu & ſignis permutant merces. Pruſsia, vnde Pruteni, terra hodie Germaniæ & Sarmatiæ particeps à meridie illi occurrit. Eam terram, ſi Ptolemæus verus autor eſt, Viſtula perluit à Torno oppido Gedanum vſque: quo in loco Balteo mari infunditur: ad Sarmaticum oceanum extenſa citra Viſtulam, vltra Germaniæ eſt. Ad orientem ſolem & meridiem Maſſouitæ*

Milites Mariani.

Cymbrica Cherſoneſus hodie Dacia.

Pruſsia.

Viſtula.

ſouitæ ſunt, & Poloni accolunt: ad occidentem Saxones. Pruſſiæ ſolum ferax eſt, maximeq́ frugiferum, irriguum, frequens cultus: Regio amœna, & pecoris abundans, piſcatus, venatióque multa. Vlmerigi eam terram tenuere quum Gothi ex Scandinauia inſula egreſſi ſunt in continentem, vt Iornandes ſcripſit. Ptolemæus Amaxobios, Alaunos, Venedes, & Githones penes Viſtulam habitaſſe autor eſt. Malorum & hæc cultrix fuit dæmonum vſque ad ſecundi Federici tempora. Deiparini milites, qui & Mariani dicuntur, poſt Ptolemaidem in Syria amiſſam in Germaniam reuerſi, viri videlicet nobiles & rei militaris periti, ne per otium marcerent, eundem accedentes, Pruſſiam Germaniæ conterminam Chriſti cultum ſpernere dixerunt: ſæpe illius gentis homines in Saxones, cæterosq; vicinos excurrere, ingentem vim pecorum abigere, eſſe in animo ſibi compeſcere barbaram gentem, annuat tantum Imperator, prouinciamq; fratribus perpetuo iure poſſidendam tradat, ſi eam armis acquirant. Iam enim Maſſouiæ duces, qui eius ſe terræ dominos affirmabant, ius ſuum fratribus conceſſerant. Grata oblatio Federico fuit, qui collaudato propoſito, quas voluere fratres ſub aurea bulla literas conceſſit. Illi ſumptis armis breui tempore quicquid Prutenici iuris citra & vltra Viſtulam fuit ſubegere: ſubactam, ac bello quæſitam, ſuæ ditionis fecere.

Vlmerigi. Gothi ex Scādinauia.

Deiparini milites.

Pruſsia quo modo ab ordine Teutonico acquiſita.

Maſſouiæ duces.

Victa

victa gens Chriſti fidem complexa eſt, & cum fide Teutonicam linguam. Fuit ad Viſtulam amnem quercus, vbi victrix gens à principio caſtellum erexit. Mox, vt ſunt res hominum, quæ tenui principio in maius augentur, oppidum frequenti cultu adoleuit, Mariæburgum dixerunt. Caput gentis eſt, atque ſedes eius, qui vniuerſi ordinis magiſterio fungitur. Sacræ huius militiæ origo Teutonica eſt, nec quiſquam niſi Teutonicus his ſacris initiatur: atque idem claris ortus natalibus, & cui proponitur, vt aduerſus ſacratiſſimæ crucis hoſtes paratus ſit omni tempore dimicare. Albo pallio amiciuntur, nigra cruce inſuta. Omnes alunt barbam, præter eos, qui ſacris operantur, & ſacerdotes ſunt. Dominicam orationem milites ipſi pro canonicis horis vſurpant: neque literas diſcunt. Diuitijs abundant: nec minor, quàm regibus, potentia. Sæpe cum Polonis de regni finibus acceptis atq; illatis cladibus contendere, nec totis viribus belli fortunã experiri recuſauerũt.

Mariæburgum.

Ordo militum Teutonicorum.

Veſtit⁹ militũ Teutonicorũ.

Potẽtia ordinis Teutonicorum.

Eſt Pruſſiæ atque Lithuaniæ contermina regiuncula, quæ Samogithia dicitur, ſyluis & fluminibus circunſepta, quinquaginta milliarium longitudine: cuius gentes proceræ & pulchræ ſtaturæ, agreſtes tamen, moribúsque inculti. Matrimonia plura celebrant: & abſque ſanguinis reſpectu, patre mortuo filius nouercam, fratre frater glotem in vxorem accipiunt. Aes nullum habent, humiliter ædificant, ex

De Samogithia & gẽtis morib⁹.

lino

lino culmóque tuguria in carinarum aut galearum formam, in quorum culminibus feneſtram vnam faciunt tam patentem, vt toti ædificio lucem supernè præbeat. Focus perpetuo igne in ſingulis vnus, circa quem familia vniuerſa ſedens, non ſolùm vt cibos coquat, verumetiam vt vehemens frigus, quo pro maiori anni parte terra hæc congelata conſtrictaq; iacet, propellat. Vaporaria, ſeu ſtubas habent nullas. Gens ad diuinationem & auguria inclinata. Præcipuum ei numen ignis, quem ſacroſanctum perpetuúmque eſſe perſuaſum habuere, quòd in edito colle ad fluuium Neuyaſa aſſidua lignorum ſuggeſtione per ſacerdotem aleretur. Vladislaus Poloniæ rex, qui eam ad Chriſti fidem compulit, illum vnà cum turri, in qua conſeruabatur, extinxit, diſiecit, & ſyluas, quas non minori religione, quàm ignem, ſanctas, proq; deorum habitaculis Sarmatæ (iuxta poëticum illud, Habitarunt dij quoque ſyluas) colebant: & nedum ſyluas, verùm quoque quicquid eas ſubijſſet, ſanctum, miniméque violandum cenſebant, vt aues erant & feræ. Malorum dæmonum præſtigio violantes eas ſtatim in manibus & pedibus contrahebantur. Erant in his ſyluis ſingulis familijs ſuus focus & ſacra domus conſtituta, in quibus defunctorum ſuorum corpora cum equis, ſellis & meliori eorum veſtimento comburere mos fuit. Conuenire eos noctu credebant, ideoq;

Diuinationi vacãt Samogithæ.

Ignis ſacroſanctus.

Superſtitio gẽtis admiranda.

Feſtiuitas.

ſedilia

ſedilia ibi ex ſubere contexta diſpoſita, in quibus optimus medo, eſcáque ex paſta in caſei forma omni tempore largè ſubminiſtrabatur, vt ipſis veſcerentur. Prima Octobris die in his ſyluis maximum feſtum peragebant, ex omni regione vniuerſus populus congregatus, quæque familia in ſua caſula cibo & potu, vt melius potuit, patrio inſtituto indulgebat, tum ad focos dijs in primis quem Perkumo, id eſt, tonitrum dicebant, libabant. Cum Lithuanis & Polonis linguam vnam habent: nam & Polonico ſermone ſacerdotes eis in eccleſijs prædicant. Romanæ eccleſiæ morem obſeruant, licet Rutheni alij ad meridiem, & Moſconitæ ad ſeptentrionem habitantes Græcorum ritum teneant, obedientiámque non Romano, verùm Conſtantinopolitano pontifici promittant. Ad ſeptentrionem his Moſcouia protenditur terra quadringentorum milliariorum patens: argento diues, tam valido vbique præſidio concluſa, vt nedum aduenæ, verùm indigenæ, etiam abſque literis ducis exire atque intrare non poſſint. Plana omnino regio eſt, non montoſa, nemoroſa tamen, & vt plurimum paludoſa, plurimis maximis fluminibus Occa, Volha, Dzuuina, Boryſtheneq; & Dineper irrigua: piſcibus ob id varijs, & feris abundat, quemadmodum Lithuania, à qua non multùm diſcrepat, niſi quòd frigidior eſt, quia ſeptentrionalior. Vnde pecora parua habet, & communiter

Sermo.

Moſcouia.

Flumia Moſcouiæ.

Moſcua ciuitas maxima. *niter mutila. Moſcua metropolis regionis dupla maior quàm Praga Boëmiæ, lignea, vt aliæ ciuitates, ædificia habet, multas plateas, ſed diſperſas, latiſſimi campi interiacent. Moſca amnis ipſam interſecat. Arx in medio vrbis in plano ſita, ſeptendecim turribus, & tribus propugnaculis adeò pulchris & validis, vt ſimilia vix reperiantur. Sedecim in ea arce eccleſiæ, quarum tres ſanctæ Mariæ, ſancti Michaëlis, & ſancti Nicolai muratæ, cæteræ omnes ligneæ. Tres quoque in ea ampliſſimæ curiæ, in quibus nobiles aulici morantur. Palatium, in quo dux eſt, Italico more conſtructum pulcherrimum, ſed non amplum. Multos nobiliſſimos ducatus habet, ex quibus ingruente bello pluſquàm ducenta millia hominum duobus aut tribus diebus contrahuntur. Aqua genti potus, & medo, liquorq́; firmentatus, quem quaſſetz vocant. Arant ligneo aratro: frondibus arborum aut ſpinis arpicant: ſegetes propter longum frigus rarò matureſcunt: ideóque in ſtubis deſiccant, triturántque. Aromatibus & ſublimatis calfactorijs contra frigus varijs vtuntur. De auena & melle aquam ardentem ſiue ſublimatum faciunt, & lactę etiam, adeò forte vt ſæpius ab eo inebrientur. Vino & oleo carent. Ne inebrientur inebriantem potum omnem terræ princeps capitis pœna prohibuit: bis aut ter tamen in anno conceditur. Monetam habent argenteam maiorem & minorem:*

Moſca amnis.

Arx ampliſſima.

Potus Moſcouitarũ.

Frigoris curatio.

Ebrietas capitis pœna multatur.

minorem, non rotundam, ſed quadrangularem oblongam. DZuuingis hanc dicunt. Sclauonica lingua loquuntur. Sectam & religionem cum Græcis vnam obſeruant. Epiſcopi eorum patriarchæ Conſtantinopolitano ſubſunt, & ab eo confirmationem poſtulant. Chriſtum adorant, præter Koſanenſes, qui cum Sarracenis Mahometum venerantur: & Scythas quoſdam alios, ad ſeptentrionem, qui linguis proprijs loquuntur, & idola colunt. In primis vnum, quod Zlota baba dicunt, id eſt, auream vetulã, tanta veneratione, vt nemo id pertranſeat, quin ſaltem pilo ex veſte tracto, ſi aliud nihil habeat, coram eo proſtratus pro oblatione proijciat. His populis quamuis ſermo ſit vnus, Sclauonicus videlicet, eſt tamen adeò impar, & externis linguis hîc & alibi confuſus, vt mutuò ſe non planè intelligãt. Idololatriæ tempore pontificem maximum vnum habebant, quem Criue nominabant: in ciuitate Romoue (à Roma dicta) habitabat. Communis gentibus illis mos eſt, vt non ſolùm ſeruos vt pecora, ſed etiam filios, & ſemetipſos vendant, & abducere quàm longiſsimè patiantur, ob victus tantummodo ſufficientiam, quamuis groſsiſsimis cibis veſcantur.

Lingua. Religio. Scythæ idololatræ. Zlota baba idolum. Sclauonica lingua aliis linguis viciata & cõfuſa.

De Polonia, Polonorumq; recentibus moribus. CAP. IX.

Polonia Europæ regio, vaſta & plana, vnde & hoc nomen accepit. Significat enim

Sarmatia Europæa.

p Sclauo

Sclauonica lingua, qua & ipſe vtitur, Pole planum: Sarmatia alio nomine vocata. Hæc Sleſiæ ad occidentem contermina eſt, Prutenis & Maſſouitis à ſeptentrione, ab oriente Ruthenis, à meridie Hungaris, Carpato monte, quem Crapak accolæ vocant, interiacente. hæc in partes duas diuiditur, quarum quæ Saxonibus Prutenisq; vicina eſt, maior Polonia dicitur: altera Hungariæ ac Rußiæ obiecta minor vocatur. Regnum vniuerſum in quatuor velut regiones diuiſum, quas in orbem Rex quotannis inuiſit. Singulæ ternis menſibus alunt Regem, regiúmque comitatum: cæterùm ſi caſu conſilióue is in vna regni parte diutius eſſe perſeuerauerit, nihil debetur ipſi amplius. In Cracouia celebri & ampliſsima vrbe regia eſt, totiusq; regni gaza, cæteræ ciuitates parum nitidæ ſunt: ex maceria domus ferè omnes compoſitæ, pleræque luto collinitæ, plaga regionis nemoroſa. Gens in vniuerſum prudens, multáque comitate in hoſpites. Bibaciſsimum genus hominum, vt totus Septentrio, ſed rarus vini vſus: ignotusq; genti omnis vinearum cultus. Factitia ex tritico, alijsq; generibus ſeminum potio in vſu eſt: ſolum ferax, triticiq; abundans. Eſt & paſcuis idoneum, armenta latè paſcuntur. Venatio multiplex; equus ſylueſter ceruino cornu, bos ferus, Vrum Romani vocant. Plumbum duntaxat ex omnibus metallis fodiunt Poloni, & ſalem ſaxorum duritie: null

Termini Poloniæ.

Polonia duplex, maior & minor.

Cracouia Polonorũ regia.

Gens Polonica prudẽs & comis.

Potus ceruiſia.

Salis fodinæ.

nullumq; toto regno vberius vectigal. Mellis copia tam ingens, vt non ſatis illis atque Ruthenis loci ſuperſit, quibus illa recondant: arbores nanque omnes & ſyluæ aluearibus mellificantium nigricant. Literarum figuratio ex Gentili & Græcanico mixta: promiſcuus & fidei ritus inter Romanum & Græcum: virorum & mulierum veſtitus Græcanico ſimilis. Mellis vectigal. Literæ. Fidei ritus. Veſtitus.

De Hungaria, Hungarorumq; viuendi inſtitutis. CAP. X.

H*Vngaria nunc ſanè ea regio eſt, quæ olim Pannonia fuit, licet hæc hodie illius fines in totum non impleat, nec tam latè quondam patuit, quàm hodie Hungaria. Enimuerò à Laytha flumine inferiorem tantùm Pannoniam vſque ad Sauum amnem complexa, vltra Danubium Poloniam attingit, terramq; complectitur, quam Gepidæ & Daci tenuerunt: patétque Imperium gentis multò latius quàm terræ nomen. Erat hæc terra, vt priſci rerum ſcriptores habent, nouem circulis, quos hagas Germanica lingua dicimus, circundata, quorum ſinguli ita ſtipitibus quernis, ſiue fagineis, vel abiegnis extructi erant, vt de margine ad marginem viginti pedum ſpatium tenderetur in latum, totidem erigeretur in altum: ciuitas autem vniuerſa aut duriſſimis lapidibus aut tenaciſſima creta repleretur: porrò ſuperficies vallorum eorundem integerrimis cæſpitibus tegeretur. Inter quorum confinia arbuſculæ* Hungariæ fines. Gepidæ & Daci.

plantatæ erant, quæ abſciſæ proiectæq́; vt plurimum herbas & frondes proferebant. De primo autem circulo ad ſecundum viginti milliaria Teutonica protendebantur, & inde totidem ad tertium, & ita vſq; ad nonum, quamuis alius alio ſemper contractior erat. Intra hos aggeres, vici, villæq́; ita conſtitutæ, vt ab vna ad aliam vox hominis audiretur. Aedificia validiſsimis muris præmunita: portæ non ſatis latæ propter hanc cauſam, vt per eas latrocinandi gratia quaquauerſum exire ingredíque facilè poſſent. Tubarum clangore vnus circulus alteri cuiuſque rei certa ſigna dabat. Pannones. Pæones. *Pannones ab initio eam terram tenuerunt, Pæones olim dicti,* Huni. *inde Huni habuere, gens Scythica.* Gothi. *Mox Gothi ex inſulis Germanici oceani profecti, poſt* Lōgobardi. *Gothos, Longobardi ex Scandinauia etiam* Hungari. *oceani inſula: nouiſsimè Hungari ex alia Hungaria Scythica egreſsi, quæ non longè à Ta-* Hungaria Scythica. *nais ortu extat, & Iubra hodie dicitur: miſera adhuc regio, vtpotè ſub frigidiſsimo cælo iacens, duci Moſcouiæ tributaria. Non tamen aurum argentum'ue, quibus omnino carent, ſed pretioſas animalium pelles Sabellorum ſciſmorumq́; pendunt homines. Non arant, non ſeminant, neque panes habent: ferarum carnibus & piſcibus veſcuntur: aquam potant: ſub tugurijs ex virgultis contextis inter denſas ſyluis humiliter habitant. Vnde fit, vt homines ſylueſtribus feris commorantes, veſtimentis*

mentis ſe non laneis, neque lineis induant, ſed pellibus nuper aut lupo, aut ceruo, vrſo'ue detractis. Solem, lunam, aſtraq; alia alij adorant, & quicquid eis primum occurrit. Propriam linguam habent. Corallia piſcantur, & balænas, ex quarum cute rhedas burſasq; faciunt: axungiam pro impinguatione ſeruatam exteris nationibus vendunt. Mediocris tumoris montes ad eam partem, quà oceano incumbit, habet, quos piſces quidam Mors vocati dentibus ſe promouendo ſcandentes, dum ſuperiora nacti vlterius nituntur, præcipites decidunt, & moriuntur, eos illi colligunt eduntq;: dentes, quos latos & albos valde habent, reſeruant, & mercatoribus pro mercibus alijs permutant: Manubria cultellorum ex illis optima parantur. Habet Hungaria noſtra ad occaſum Auſtriam & Boëmiam, ad meridiem Illyrici partem, quæ Adriatico eſt pelago obuerſa: ad orientem ſolem Seruiam, quam Triballi & Myſij tenuerunt, nunc à quibuſdam Sagaria vocatam: ad Arctum & Boream Poloni, Moſchique finitimi. Vrbs regia eſt Buda, à Bada Athilæ fratre appellata. Ager regionis, quatenus colitur, tritico fertilis eſt, auro atque argento diues. Mirum eſt, quod indigenæ narrant, eſſe in Pannonia riuum, in quo ſi ſæpius ferrum mergatur, cuprum fieri. Viri veſtes ſupernè excauant, circa interſcapilium, linea ſubtus tunica, circa

Fines Hungariæ.

Buda vrbs regia.

collum & humeros quodamtenus apparens, quam partem ſerico, & auro ferè omnes exornant, indifferens in caliga, cothurno ſuperinducto. Capillos inungunt, concinnantq́; : lineo galericulo contegunt, raroq́;, nec niſi in otio, reſoluunt: qui mos & à pleriſque Germanis obſeruatur. Mulierum Hungarorũ habitus. *Muliebris veſtitus ſtrictior, & ad collum ſubductus, vt omnia tegantur, tantùm lineæ tuniculæ ora emineant pretioſiſſimè ornata: veſtibus togam ſuperinducunt, ſerico caput aut lineo componunt velamine, ac præter oculos & naſum cætera ferè abſcondunt: gemmis & margaritis vulgò vtuntur. Cothurno calceantur viri, fœminæq́;, ad media crura inducto. Annum lugent defunctos, & quoſdam biennio. Barbam raſitant, præterquam ſuperiore labro. Orthodoxæ fidei cultus ex lege iudicant.* Certamine ſingulari controuerſiæ dirimuntur. *Eſt & alia iudicij ratio, ſi cauſa anceps ſit, nec aliter liquere poſſit, lis ferro decernitur, reus & actor dimicant. Rex, aut qui regis vicem gerit, ſpectat, iudicátque ſecundum eum, qui ſuperior fuerit. Satis vicisse credunt, cuius aduerſarius aut pugnam cunctantius inibit, aut lineis areæ, quibus pugnæ locus circunſcribitur, exciderit.* Hungarorũ pugnãdi ratio. *Qui ex equo dimicant, lancea priùs, dein gladio vtuntur. Pedites præter verenda, cætera nudi pugnant.* Sermo, Literæ, Ferocitas Hungarorum. *Suus genti ſermo, etſi Boëmico non multùm abſimilis. Habent & priuatas literas, ſed Romanis libentiùs vtuntur. Ferox hominu as genus, & in bella*

valid

validum, equeſtri prælio magis quàm pedeſtri idoneum. Regis imperio parent, aut regijs ducibus. Cataphracto equite in bello vtuntur, & leui armatura, ſed parciùs omnino: turmatim confligunt, non tamen toto agmine. Nulla gens Chriſtiani nominis Turcarum arma magis exercuit. Nulla ab his rurſus magis exercita eſt: adeò paribus animis varioq; euentu eſt ſemper vtrinque bellatum. Alia Hungaria, quæ huius mater eſt, linguaq; & moribus penè adhuc illi ſimilis, ritu Barbarico viuit, idolis ſeruit.

De Boëmia, & moribus Boëmorum.

CAP. XI.

Boëmia Regio, Germaniæ limitibus incluſa, Aquilonis flatibus obiacet: Hungaria illi orientalis eſt, auſtralis Bauaria, Noricus ager occiduus, Polonia borealis. Latitudo eius longitudini ferè par: trium fortè dierum iter. Sylua Hercynia tanquam natiuo muro vndiq; cingitur. Albi fluuio media irrigatur, atque quodam alio Multauia nomine, ad cuius ripam Praga ſita eſt ampliſſima vrbs, & totius regni caput. Solum hordei & tritici ferax, pabulo, pecore, atq; piſcibus abundat, olei ſterilis eſt, quemadmodum Germania ipſa: vino non omnino caret, ceruiſiam optimam facit, quæ Viennam vſq; Auſtriæ vehitur. Boêmi Germanis licet vndiq; circunſepti ſint, Germanica

Boëmiæ limites.

Hercynia ſylua.

Albis.

Multauia.

Praga vrbs regia.

Ceruiſia Boëmica cō mendatur.

Sermo.

tamen lingua non loquuntur, Dalmatarum aduentu Teutonica illinc pulſa. Etenim in eorum annalibus reperitur, fratres duos ex Croaciæ populis egreſſos, alterum in Boëmia, alterum in Polonia conſediſſe, mutaſſeq́; & gentibus prioribus linguam, & terris nomina, Volaterrano autore. Mos vetus & Germanica lingua à pleriſque in hanc vſque diem obſeruantur. In templis enim plebes ſermone Teutonico docentur, in cœmiterijs Boëmico. Solis mendicantibus olim libertas fuit, qua vellent lingua populos inſtruere. Nullæ genti leges ſunt, nulla ſanctiora inſtituta, quod libet licet: quippe Chriſtianæ fidei non ſolùm non cultus, vt qui Vualdenſium ſectam amplexi tutentur, tum auorum noſtrorum memoria Huſſitarum veneno infecti, Orthodoxæ fidei cultum parum hodie integrè cuſtodiunt. Romanum pontificem in ordinem redigunt, negantq́; cæteris Antiſtitibus auguſtiorem eſſe ac venerabiliorem, inter ſacerdotes nullum diſcrimen ducentes. Presbyterum non dignitatem, ſed vitæ meritum efficere potiorem. Animas corporibus excedentes aut in æternas eueſtigio pœnas demergi, aut perpetua conſequi gaudia: purgatorium ignem non inueniri, quo aliquando expientur. Stultum arbitrantur defunctis parentare, auaritiæ ſacerdotalis inuentum eſſe: Dei optimi maximi diuórumq́; ſimulacra è medio tollunt. Aquarum, palmarúmque, ac cæterarum

LinguaGermanica in Boëmia.

Vualdéſes.

Errores Boëmorum.

Sacerdotes æquãt Boëmi.

Boëmi non parentant.

Benedictiones rerum irrident.

rerum

rerum benedictiones irrident. Mendicantium religiones malos dæmones inueniſſe. Sacerdotes pauperes eſſe debere, ſola eleemoſyna contentos: non opes, non pecuniam poſſidere. Liberam cuique verbi Dei prædicationem patere. Nullum capitale peccatum, quantumuis maioris mali vitandi gratia, tolerandum. Qui mortalis culpæ reus ſit, eum iudicant neque debere ſeculari, neque eccleſiaſtica dignitate potiri, nec etiam parendum eſſe ei. Confirmationem, & extremam vnctionem inter eccleſiæ ſacramenta minimè teneri. Auricularem confeſſionem nugacem, & ſuperuacuam eſſe: ſufficere in cubili aut alio ſecreto loco ſua quenque Deo peccata confiteri. Baptiſma fluuialis vndæ, nulla interiecta ſacri olei mixtura, recipiendum. Cœmiteriorum inanem vſum, quæſtus tantummodo cauſa repertum: quacunque tegantur tellure humana corpora, nihil diſtare. Templum Dei latè patentis ipſum mundum eſſe: coarctare maieſtatem eius, qui eccleſias, monaſteria, oratoriaq; conſtruunt. Sacerdotales veſtes, altarium ornamenta, pallas, corporalia, calices, patinas, vaſa huiuſmodi nil habere momenti: ſacerdotem quocunque loco, quocunque tempore ſacrum Chriſti corpus conficere poſſe, petentibus miniſtrare: ſufficere ſi verba ſacramentalia tantùm dicat. Suffragia ſanctorum in cælis cum Chriſto regnantium impetrari, in Canonicis horis cantandis dicendisq; fruſtrà

Peccatum mortale tolerandum non eſſe.

Sacramẽtũ euchariſtię.

tempus teri. Nullo die ab opere ceſſandum eſſe exiſtimant, quàm quæ Dominica nunc appellatur. Celebritates ſanctorum reijciendas. Ieiunijs quoq; ab eccleſia inſtitutis nihil ineſſe meriti. Fama eſt etiam, Boëmorum ſacerdotes infantibus ipſis & cunctis alijs indifferenter ſub vtraque ſpecie corpus Chriſti miniſtrare, hoſtia quàm qua nos vtimur aliquantùm grandiori. Georgius Poggebratius huius inſtituti autor fuiſſe dicitur. Picardus quidam ex Gallia, gentem alio delirio infecit: is non paruam virorum mulierúmque plebem contractam nudam incedere iuſſit, Adamitas vocauit. autor omnis licentiæ, Venus publica & mixta, reliqua horrenda auditu crimina hoc duce cœperant, & in quibuſdam locis adhuc durare, ſed occultè, à multis dicitur. Nam ſubterraneos Boëmorum quidam (qui ex hoc Gruebenhaimer appellantur) ſacra operaturi ſubeunt, inter quæ cùm à ſacerdote pro more illud Geneſis pronuntiatur, Creſcite, & multiplicamini, ac replete terram: lumina, quæ ibi habentur, continuò omnia extinguuntur, & tunc neque ætatis vlla, neque ſanguinis attenta reuerentia, promiſcuè viri & in quam per tenebras quiſq; incidit mulieres cognoſcunt. Peracto ſcelere quum in locum ſuum ſe quiſque receperit, luminaria rurſus incenduntur, & ſacrum peragitur. Eſt execrandus hic damnatæ gentis ritus non multum diuerſus à Bacchanalibus illis, quæ in Hetruria

Celebritates ſanctorũ

Infantes Boëmi cõmunicant.

Nefandus Boëmorũ ritus.

Bacchanalia olim in Italia celebrata.

truria primò, mox Romæ etiam noctu, multa vini & epularum cra[illegible]la mulieres maribus mixtæ in abdito celebrauere, nullo neque ſexus, neque ætatis reſpectu habito ad promiſcua puerorum ac matronarum ſtupra, atque aliorum flagitiorum, quæ ex ipſis tanquam ex officina quadam prodibant: quorum ſacrorum capita Qu. Martio Philippo & Poſthumio Albino Conſulibus Romæ capitali ſunt ſupplicio affecta, vt ſcribit Sabellicus Enneade quinta libro ſeptimo. Hanc Boëmorum impietatem, nefandam hæreſim quatuor reges Venceſlaus, Sigiſmundus, Albertus & Vladiſlaus extirpare non potuerunt, quamuis ſæpius totis viribus attentarunt. Hæreſis Boëmorum inuicta.

De Germania, & inſtitutis eorum plurimis.

CAP. XII.

Germania Regio Europæ ampliſſima, tota ſeptentrionalis, à Gallis olim Rheno fluuio diuiſa fuit, à Rhetis & Pannonibus Danubio, à Sarmatis Dacisque mutuo metu & montibus ſeparata, cætera oceano ambiente: hodie extra hos fines Rhetiam, Vindeliciam, Noricam, & ſuperiorem Pannoniam, Alpes, partemq; Illyriæ, & vſque ad Tridentina clauſtra Germania obtinet: Belgarum quoq; ferè tota natio Gallici quondam iuris, omnisq; Rhenus in Germaniæ nomen linguamq; conceſſit, vt iam ſe Gallos dici neſciant: ſi audiant, indignentur. Heluetij quoque in Germaniæ Germaniæ veteres limites. Quid Germaniæ acceſſit.

nomen

nomen & linguam tempore labente tranſiere. Itaq; magnam Galliæ Tranſalpinæ partem ipſa Germania ſibi vendicauit. Prutenos ferociſſimam gentem & idolis deditam intra trecenteſimum annum ex infidelium manibus milites Teutonici vi & armis rapuerunt, vbi & lingua Teutonica introducta eſt, & Chriſti cultus genti imperatus. Vnde habita ad primæuos illius terminos conſideratione, videbitur certè illa ſibi ferè plus ſoli extra vſurpaſſe, quàm intus prius continebat. In duas velut partes ab initio tota Germania diuiſa fuit, vt quæ Alpibus propinquior eſt, ſuperior ſit Germania appellata: altera ad ſeptentrionem atq; oceanum verſa, inferior. Durat hæc partitio ſub Alemaniæ appellatione (quæ à Lemano, vt quidam autumant, lacu eſt) in hunc vſque diem. Prouincias tam hæc, quàm illa, multas habent: ſuperior à Mogano flumine, quod Franconiam perlabitur, aſcendendo, Bauariam habet, Auſtriam, Styriam, Atheſim, Rhetiam, Heluetiam, Sueuiam, Alſatiam, prouinciam Rhenenſem, Moguntiacum aduſque. Inferior, Franconiam, cuius magna pars meridiem verſus etiam in ſuperiorem protenditur, habet, Haſſiam, Lotharingiam, Brabantiam, Gelriam, Selandiam, Holandiam, Phriſiam, Flandriam, Vueſtualiam, Saxoniam, Daciam, Peninſulam, Pomeraniam, Liuoniam, Pruſſiam, Sleſiam, Morauiam, Boëm

Pruſsiam Germania vendicauit.

Germania duplex.

Alemania.

Prouinciæ Germaniæ multæ.

Superior Germania vulgariter Hoch teutſchland: inferior niderteutſchland.

Boëmiam, Myſnam, Marchiam, Thuringiam. Fuit Germania terra ab initio, vt Cornelius Tacitus ſcribit, etſi aliquando ſpecie differebat, in vniuerſum aut ſyluis horrida, aut paludibus infœcunda, humilior quà Gallias, ventoſior quà Noricum ac Pannoniam aſpicit. Frugiferarum arborum & omnis culturæ impatiens tellus, pecorum tamen fœcunda, ſed plerunque improcerorum. Auro, atque argento immunis, & propterea vilis, deſpectaq; ab omnibus. Hodie regio adeò amœna eſt, adeò pulcherrimis nitidiſſimisq; vrbibus, caſtris & pagis paſſim exornata, exculta, vt non Italiæ, non Galliæ, non Hiſpaniæ ipſa cedat. Cælum ſatis clemens habet, Campi fertilitatem optandam. Sunt colles aprici, nemora opaca, frumentorum abundantia, vitiferi montes, clariſſimi amnes, Rhenus, Danubius, Moganus, Albis, Neccharus, Sala, Odera, & multi alij fluuij, & riui limpidiſſimi totam terram rigantes. Sunt fontes dulcis aquæ, ſunt thermæ calidæ, ſunt mineræ ſalis plurimæ: metallorum item fertilitate nullis terris cedit. Vniuerſa & Italia, Gallia, Hiſpania argentum ex Germaniæ negotiatoribus ferè omne habent, metallaq; non parum multa, nec auro eſt priuata. Quòd ſi hodie priſcorum quiſquam ab inferis reſurgeret, ac oculis intima regionis contemplaretur, nunquid non multum is miraretur? Aut quid diceret tandem, ſi videt

Terra Germaniæ olim horrida & infœcũda.

Germaniæ laudes.

Flumina Germaniæ.

Diuitiæ Germaniæ. Metalla.

Germania quantum exculta. *videret quanta nunc eſſet locorum ſalubritas, cæli humana temperies, vbertas ſoli, vini, frumentiq; quanta copia, arborum conſitiones quæ, ſplendor vrbium, templorum ſacra, & erga Deum religio, vrbanitas ciuium, veſtitus hominum, rei militaris peritia, apparatus bellicus, cæteráque ornamenta Germanorum, nobilitasq; quàm ſyncera: profectò, vt reor, non diceret terram informem, aſperam cælo, triſtem cultu. Videret ſanè quàm verum ſit illud, quod dicitur, Sæpius bonam materiam ceſſare ſine*

Temperata Germania. *artifice. Nam etſi alijs regionibus mitior hyems ſit, fructusq; nobiliores, minus tamen æſtus temperatus eſt, vnde & frugum corruptio: adde animalia venenoſa, & alia ad humani generis perniciem intentiſſima. Difficilis ſatis erit iudicatu, quæ cuiq; prouincia comparanda ſit, quæ*

Germania vnde appellata. *anteferenda. Dicta autem eſt Germania recentiori appellatione, quòd eius populi ferè omnes inter ſe perinde ac fratres, pares exiſterent, tum corporum diſpoſitione, tum moribus, atque viuendi ritibus. Prius Teutonia à Tuiſcone Noë filio, & Alemannia à Manno eius filio,*

Autor gentis. *qui gentis autores conditorésque memorantur,*

Germani indigenæ. *vocitata fuit. Quamuis plerique gentem indigenam, id eſt, inde genitam, nec aliunde prouectam arbitrentur: & eius opinionis hic eſt, qui ita verſificatus eſt:*

Gens inuicta manet toto notiſſima mundo,
Terra vbi ſe deuexa globo demittit in arcton,

Solis

Solis, & algoris patiens, duriq; laboris,
Ingrata ignauam vitæ tolerare quietem:
Indigena haud alia ducens primordia gente,
Sed cælo producta ſuo Demogorgonis aluus
Protulerat: patulas vbi cũcta creata ſub auras,
Germanos vocitant Itali, Graij ſed Adelphos,
Quòd fratrum ſoleant inter ſe viuere more:
Nomẽ nobilibus quod adhuc venerabile noſtris
Pectoribus, ſimiles ingentes corporis artus
Prodiga cui natura dedit, per lactea colla
Candida proceris tollentes corpora membris.
Flaua coma eſt, flauentq; oculi, flauoq; colore:
Temperie iuſtam retinent ſua membra ſtaturã,
Vox habitũ mẽtis cum geſtu & pectora prodit,
Vox quæ nil muliebre ſonat, ſed tota virilis
Martia craßiloquo teſtatur corda palato.
Commune his ſtudiũ venari, equitare, vagari,
Atq; ſuum varias victum quæſiſſe per artes:
Vel Bacchum viduis creſcentem iungere palis,
Aruaq; quadrijugo proſcindere pinguia aratro,
Nec patrio tepuiſſe ſolo iuuenilibus annis,
Sed mox doctiloquæ præcepta adijſſe Mineruæ,
Vel vaga veliferas duxiſſe per æquora naues,
Atq; ſuis terris varias adducere merces,
Nec cenſere nefas animum intendiſſe rapinis,
Dum fera belligeri meditantur prælia Martis,
Atq; illum regum celſas quæſiſſe per aulas,
Quattuor ad fines quas Teutonis ora coërcet:
Siue per Hercyniæ nemoroſa cacumina ſyluæ
Dentatos proſternere apros, ſyluisq; vagantes

Aerip

Aeripedes ceruos, vrſosq́; agitare feroces.
Vnguibus accipitres trucibusq́; iubere rapinas
Tollere, & euulſas diſpergere in æthera plumas.
Hinc animus dubijs audens ſe credere rebus,
Nec ſegnis timidusq́; mori, roſeumq́; cruorem
Pro patria & charis certans effundere amicis:
Atq; auidus cædis, ſi qua iniuria læſit,
Quiq́; fidem ſancto & conſtanti pectore ſeruet
Relligionis amans, ſuperûmq́; & cultor honeſti,
Et veri iuſtiq́; tenax mens conſona labris,
Ficta coloratæ fugiens mendacia linguæ.

Hercules in Germania fuit.

Prælium inituri Germani ſacrum hymnum Herculi canebant, quem volebant aliquando in eam terram veniſſe, graui & terribili ſonitu non diſſono, cæterùm ad terrorem quæſito pugnam capeſſebant. Truces oculi pluribus ac cærulei, rutilæ comæ, procera corpora, ad primos impetus ſubita & præceps natura. Cæterùm laborum operúmque impatiens. Sitim & æſtum, vt Galli, non ferunt: frigorum patientiſsimi. Auri & argenti his olim vſus nullus. Argentea vaſa eorum legatis data, aut principibus muneri miſſa, non minori contemptu, quàm fictilia, tractabant. Commerciorum vſu aurum & argentum ab his primò receptum. Credita & à quibuſdam tellus ipſa talium metallorum expers, quin & ferri inops: quo accidit, vt olim rari vterentur gladijs in prælio, ſed longiori haſta, quam ipſi frameam vocant: & in ea breui ferro, habili

Auri & argẽti Germanis vſus olim nullus.

telo, ſiue cominus, ſiue eminus dimicarent. Eques ſcuto & haſta inſtruebatur. Pedites miſsilia ſpargebant, plura ſinguli. Nudi in pugnam, aut breui ſagulo vtebantur, nulla cultus occultatione, ſcuta tantùm coloribus, hiſque lectiſsimis diſtinguebant, paucis loricæ vſus, vix vni alterive caſsis, aut galea. Equi nec forma, nec velocitate conſpicui: nec in gyrum, vt Italici, ſed recto tantùm conatu aguntur. Scutum in pugna amiſiſſe, præcipuum flagitium, vt ſacris & publico concilio excluderentur eiuſmodi clade adfecti. Multi tali infamiæ ſuperſtites vitam laqueo finierunt. Reges nobilitate legebantur, nec his libera, infinitáque poteſtas fuit. Exercitus is ductabat, qui præcipua virtute præſtaret, quíque exemplo magis, quàm Imperio polleret: vincere, verberare, animaduertere in quenquam, nullius ius eſſe præterquàm ſacerdotum, vt non Imperio, ſed diuinitus flagitia vindicari crederentur. Signa quædam Deorum lucis detracta in prælium geſtari præcipuum in pugna incitamentum. Omnes ſuas neceſsitudines in proximo ſtatuebant, vt in ſuorum conſpectu, aut glorioſè vincerent, aut cum laude caderent: liberi, coniuges, parentes ſanctiſsimi pugnæ teſtes adhibebantur. Ad matres & vxores accepta vulnera deferebant: nec illæ & numerare & exigere plagas formidabant. Eædem cibos hortationéſque pugnantibus ſuggerebant. Proditum

Nudi pugnauerunt Germani.

Scuti ī pugna amiſsio flagitiū ingens.

Deorum ſimulacra in præliū geſtabantur.

Matres & liberi ī bello.

ditum memoriæ eſt, inclinatam aciem aliquando illarum hortatu reſtitutam. Creduntur adhæc arbitrari aliquid ſancti prouidíque in fœminis eſſe, earúmque conſilia propterea non aſpernari, reſponsáve negligere. Mercurio certis diebus humanas hoſtias immolabant: Herculi & Marti ex cæteris animalibus. Sortes & auguria in vſu. De minoribus rebus principes ciuitatis conſultabant, de maioribus vniuerſa ciuitas. In inchoandis rebus noua luna aut plena obſeruabatur. Noctium, non dierum, numerus ſupputabatur in ea gente. In concilium armati ventitabant. Sententiam approbaturi frameas concutiebant, id honoratiſsimum aſſentiendi genus: contrà, aſpernati fremitu ſignificabant. Transfugæ & proditores ex arboribus pendentes, ignaui & imbelles atque infami corpore cœno obruti, aut à palude aliqua ſuperiecta crate necabantur: tanquam ſcelera in aperto ponenda eſſent, vitia contegenda. nihil publicè, aut priuatim magiſtratus agere, niſi armis inſtructi. In commeatu & affectatione incredibilis æmulatio: qui maiori iuuenum globo ſtipatus in publicum proceſsiſſet, præcipua celebritate apud ſuos & finitimos eſſe. Turpe & in omni vita infame ſuo duci ſuperſtitem in prælio eſſe, niſi victor is ex acie deceſsiſſet. Princeps pro victoria, comites pro principibus dimicabant. Bella vltrò appetere, vtpote quibus omnis à re bellica eſſet quies ingrata.

Magiſtratus ſemper armati.

ta. Inertiæ & ignauiæ dabatur ſudore aliquid quærere, quod poſſet cruore parari. Bellorum cura deſtituti ſomno & cibo vel fortiſſimi quique indulgebant, domo, & agrorum cura fœminis & ſenibus delegata, vt mirum videri poſſit, duo tam diuerſa eidem genti adfuiſſe, & inertiæ amorem, & odium quietis. Vicatim plurimùm diſcretíſque domicilijs habitabant. Tegumen fuit ſagum, fibula, aut, ſi Veſtitus. *ea defuiſſet, ſpina conſertum: locupletiſſimi veſte diſtinguebantur, non fluxa, ſed ſtricta, ac penè ſingula membra exprimente: idem fœminis habitus, qui & viris. Atque Germani* Matrimōia. *ipſi omnium ferè, qui ad Septentrionem & Ortum habitant, ſoli vnica vxore contenti ab initio fuere: quanquàm & in his nonnulli plura celebrarent connubia. Non vxor viro, ſed vir vxori dotem comparabat. Nec ad delicias quærebatur cultus, ſed iugati boues dabantur, frænatus equus, & ſcutum cum framea & gladio. Mira in fœminis pudicitia, nulla ſpectandi fuit illecebra, nulla conuiuiorum ratio, rara in tam numeroſa gente adulteria:* Adulterīi *cuius conuicta mulier reſectis capillis, nudatam* pœna. *coram propinquis maritus domo exactam, toto vico verberibus agebat. Profligatæ pudicitiæ nulla venia: non ætas, non forma, non opes connubium corruptis conciliare poterat. Nemo tamen vitia ridere, id enim ſeculum corrumpere & corrumpi arbitrabantur. Sic vnum*

mulieres maritum accipere, vt vnum corpus & vnam vitam, nec vlla cogitatio vltrà, nec longior cupiditas, tanquam matrimonium amarent, non maritum. Plus apud illos boni mores valuerunt, quàm alibi bonæ leges. Serus in iuuenibus vſus Veneris, atque eo minus exhauſta pubertas: nec connubia virginum properabantur, vt validior eſſet procreatio. Homicidium certo pecorum numero luebatur, atque vniuerſa domus ſatisfactionem capiebat. Conuictibus & hoſpitali menſæ ſupra modum ſtudebant. Nefas habebatur, quenquam domo, aut epulis arcuiſſe. Gaudebant muneribus, nec data imputare, aut obligari acceptis. Diem, noctémque potando continuare. Temulentia nulli probro data eſt. Crebræ poſt crapulam rixæ, rarò conuiciis, cæde ſæpius tranſigebantur: de pace & bello in conuiuiis conſultare, quaſi nullo alio tempore ſimpliciùs paterent hominum curæ, aut ad res magnas magis incaleſcerent. Gens minimè aſtuta, ſimpliciter omnia arcana detegere: poſtridie acta retractabant, vt de ſumma rerum deliberarent, dum fingere neſcirent: decretum verò ferrent, dum errare non poſſent. Potus ex hordeo in ſimilitudinem vini corruptus: proximi fluuiorum accolæ aduectitia vina in vſu habebant. Cibus ſimplex, agreſtia poma, recens farina, & lac concretum, potus immoderatior. Vno ſpectaculorum genere vſi, vt nudi

Homicidii multatio.

nudi iuuenes inter gladios & frameas ſeſe celeriter expedirent. Exercitatio artem parabat, ars decorem. Aleæ adeò ſtudioſi, vt cæteris amiſsis nouiſsimo iactu de libertate contenderent: victus voluntariam ſeruitutem adibat: & quanquàm iuuenis & robuſtus, ligari ſe & vendi patiebatur. Annum in hyemem, ver, & æſtatem diuiſum habebant, autumnum vini & cæterarum frugum inopia neſcientes. In funere lamenta & lacrymas citò abſtergebant, in dolore & triſtitia permanebant diuitius: fœminis tantùm lugere permiſſum, viris meminiſſe ſolùm. Et hi olim fuerunt Germanorum mores, talis viuendi ritus. Sed quæ mutatio longo temporum interuallo, vt in cæteris gentibus, ſit facta, ex præſenti rerum ſtatu deprehendi poteſt. Omnis hodie Germanorum conditio ſiue ſtatus quadruplex eſt. Primus clericorum tam ſecularium quàm religioſorum, vtrique magnis & largis reditibus, cenſibusq́; prouiſi, ab alijs plurimum honoris percipiunt, non ſolùm, quòd Deo optimo maximo ſacrificent, ſanctorum laudes cantent, ac animarum curam habeant, ſed etiam quòd ſcripturas intelligant, & ipſas interpretentur, vitamq́; cælibem agant. Nam qui in his minus probantur, facilè ab inerti vulgo aſpernari ſolent. Veſtitu religioſi quique ſuo, & ſatis decenti vtuntur. Seculares tunicas portant fluxas, pullo vt plurimùm colore, caput mitra lanea

Funebris Germanorũ luctus.

Recẽtia Germanorũ inſtituta.

tegunt non multùm faſtigiata,ſed capite aurete-nus ſatis adhærenti. Ex *collo,quum in publicum procedunt,faſciam dependunt, quidam ſericam, quidam laneam, honeſtatis tantummodo cauſa. Superducunt & calceis crepidas, ſiue ſandalia, quæ domum reuerſi deponunt. Otio maior pars vacat, literis pauci intendunt, pomeridianas horas ludendo potandoq; deducentes. Iniurias ſuas minores ſacerdotes ad Epiſcopum deferunt, & aliquando ad Romanam curiam: vnde graui damno eos, qui nocuere aliquando afficiunt, & ſibi ſecuritatem parant.*

Clericorum Germanorũ ſtudia.

Secundus ſtatus nobilium eſt, hic gradus multos habet: ſunt enim principes, ſunt Comites, atque Barones, atque inferioris gradus milites. Principes non ſolùm dignitate, & generis claritudine, ſed & potentia cæteris antecedunt, terras habent & dominia latiſſima: Comites & Barones, cæteriq; nobiles per regionem diſperſi florum ad inſtar interlucent. Sed illud in nobilium ordine mirum videri poteſt, quòd principes ipſi, atque comites Cæſari, quoties Imperij neceſſitas exigit, obſequia tanquam ſubiecti præſtent: milites exemptos ſe dicant, & niſi ad ſtipendium nemini ſeruiant, nec ſubditos ſuos ſeruire ſinant: & tamen Romanorum Imperatorem dominum ſuum ac principem eſſe dicant, & recognoſcant. Prophanari, & non parum minui generis ſui ſplendorem exiſtimant, ſi mercaturam, artem'ue aliquam

Secũdus ſtatus nobiliũ eſt.

quam mechanicam exerceant, Si plebeiam, aut ſibi inferiorem vxorem ducant, Si aliena vrbe ciuium more habitent. Ipſi vrbanorum conſortia, commercia omnia peroſi, arces & robuſtiora, ſplendidioraq; ædificia in montibus, ſyluis & rure collocata cum familia ſua liberè habitant. Quidam, principum aut regum curias frequentant, & bella ſequuntur: alij de reditibus ſuis & patrimonio viuentes domi manent: communiter tamen venantur, quod ſolis ipſis licere longo vſu & conceſſa libertate contendunt: priuatis, leporum præſertim, caprearum, hinnulorum, ceruorumque venatio in aliquibus locis oculorum effoßione, in quibuſdam truncatione capitis interdicta: noxias tamen feras captare cuique licet. Lautè inſuper nobiles ipſi epulantur, veſtiuntur ſplendidè: auro & argento, diuerſicoloreq; ſerico tam viri quàm mulieres domi & foris exornantur: multo familiarium cœtu incedunt, & inceſſu adeò maturo & præmeditato, vt à plebis mox vt videantur internoſci poßint. Equis, ſi longius eundum ſit, & non pedibus, vadunt: dedecoroſum enim hoc valdè ducunt, & merum egeſtatis indicium. Sed prædari, vbi neceſſaria deſint, non verentur. Iniurias illatas rarò iure, ſæpius congregato ex ſocijs equitatu, ferro, flammis, & rapinis vlciſcuntur: coguntq; per hoc eos, qui intulerunt, ad ſatisfactionem. Gens ſuperba, inquieta, auara, eccleſiæ præ-

Nobiliũ ſtudia.

Venatio priuatis interdicta.

Inceſſus nobilium.

latis & eorum bonis inſidias ſemper, ſubditos ruſticos irremiſſa virtute exercet. Incredibile dictu quantum miſeros & infelices homines vexet, quantum exugat. Eſſet Germania noſtra ter, quaterq́; felix, ſi Centauri iſti Dionyſij & Phalarides, aut eijcerentur, aut ſaltem ipſorum tyrannide refrænata, & poteſtate diminuta, priuatim, quemadmodum in Heluetia, nobiles viuere cogerentur. Sequens ſtatus oppidanorum eſt, quorum quidam Cæſari tantùm ſubiecti ſunt, quidam principibus aut eccleſiæ prælatis. Qui Cæſari parent, libertates multas habent, mores etiam & inſtituta, quibus in communi fermè vtuntur. Singulis annis ex ciuibus magiſtratus ſuffragio creatur, apud quem ſumma poteſtas cum Imperio ſit. In caput animaduertere cuiuſque habet, hoc ordine: Si de criminibus agitur, aſſident in concilio hi, quos ſibi ciuitas delegit, rei ipſi ligati adducuntur, accuſatoribus, & reorum defenſoribus dicendi copia datur, quibus auditis, eunt in ſententiam, non vt leges cenſent, quas non nouerunt, ſed prout ratio eis dictat, atque iudiciorum conſuetudo habet. quod & in ciuilibus cauſis obſeruatur: excepto quòd Cæſar in his appellari poteſt, in illis verò non. In omni ferè Imperiali ciuitate duplices ciues ſunt, ingenui & plebei. Mercantijs & officinis plebei intendunt, ingenui (qui & patritij dicuntur) patrimonijs tantùm

Germania abſq; nobilibus felix.

Terti⁹ Germanorũ ſtatus oppidanorum eſt.

Iudiciorũ forma.

Ciuiũ Germanorũ cõditio duplex.

reditib

reditibus'que ſuis contenti equeſtrem ordinem imitantur. Si plebeiorum quiſpiam ditior factus, ſe illis commercio aut conſuetudine commiſcere contenderit, repellitur: vnde longo iam tempore vterque ſtatus in ſuo valore perdurat. Reipublicæ adminiſtratio tamen ferè communis eſt, & vtriſque permiſſa: nec eis plebs ſeruire aut ſubiecta eſſe videtur, ſua cuique ſubſtantia tuta eſt, & libertas, ſaluis legibus vt viuere velint: in communi, iuſtitia per totam regionem ab illiteratis adminiſtratur. In ſingulis oppidis, & nonnullis pagis etiam, viri duodecim, vitæ integritate ac honeſtate præcipui eliguntur in iudices, nullo habito reſpectu ſciant'ne literas vel non. Illi iudicandi munus neceſſariò ſubeunt: licet remunerationem ſeu mercedem inde nullam expectent, præter honorem, pro communi tantummodo bono, ſuis negotijs poſthabitis, iudicijs ſtatuto tempore intendunt, iurantq; ſinguli ſe vnicuique iudicaturos ſecundum quod eis viſum fuerit iuſtius atque melius. Nec à ſententijs eorum maiores noſtri appellabant, indignum fore putantes, tantorum virorum gratis iudicantium decretis contraire. Hodie verò paſſim ab eis appellari cœpit: quod ferendum eſſet, ſi iudices, ad quos appellatum fuerit, in iudicando conſuetudinem priorum iudicum ſeruarent: ſed hoc à paucis attenditur, imò plerunque priorum iudicum ſententiæ, alioquin nullam ini-

Illiterati iudicant viri duodecim.

quitatem continentes, ob id ſolum quia contr leges ſcriptas prolatæ inueniantur, retractantur, in quo ſine eorum demeritis & iudice primæ inſtantiæ imperitiæ ſugillantur, & victrix pars grauatur. Hoc quàm iuſtum ſit, viderint ipſi. Ciues inſuper honeſtiſſimè inter ſe & amiciſſimè viuunt: in locis publicis & priuatis frequenter conuenientes mercantur, conuiuantur, colludunt, colloquuntur, rarò alterutrum decipiunt, rarò contendunt. Quocunque tempore, quocunque etiam loco, tam viri quàm mulieres obuiantes inuicem honorant & ſalutant. Victu, veſtitu'que priuatis diebus fermè omnes Germani admodum frugali & ſimplici vtuntur, feſtiuis parum ſplendidiori. Operantes in die quater comedunt, otioſi bis. Habitus, quo viri induuntur, communiter laneus eſt: quo mulieres, lineus: ſed adeò vtrunq; diuerſus & colore & forma, vt rarò vnus ſicut alius veſtitus appareat. Aduentitijs & nouis veſtimentorum formis iam plurimùm gaudent, Italicis, Gallicisq; præſertim, à quibus ante paucos annos obtuſa calceamenta viri, cum fluxis & diſciſſis manicis tunicas, & texta pilea, quæ pyretia vocant, receperunt. Geſtabantur mea adhuc memoria roſtrati calcei, veſtes curtæ atq; ſtrictæ, caudata capitia. Sed iſta antiqua virorum frugalitas hodie ad mulieres venit, mulieribus commiſſa eſt. Hæ depoſitis multiplicibus peplis, quibus grandia olim capita

Ciuiũ concordia & cõſuetudo.

Victus.

Habit⁹ Germanorũ diuerſus.

capita faciebant, vnico tantùm hodie velantur, modeſtius incedunt. Aurum, argentum, & vniones, exquiſita item veſtimentorum fimbria ex varijs & pretioſis animalium pelliculis aut ſericis ferè omnino abiecerunt. Quid dicam de veſtium Syrmatis, quæ niſi apud nobilitatem vix magis conſpiciuntur? Satis honeſtus hodie fœminarum veſtitus eſt, ſatis decorus, nihil haberet quod meritò reprehendere quis poſſet, ſi à quibuſdam supernè nimiùm non excauaretur. In funeribus & parentationibus nigris amiciuntur: defunctos dies triginta lugent, ac ipſis interim ter iuſta perſoluunt, primo videlicet die, ſeptimo, atq; triceſimo. Ad Dei cultum deditiſſimi ſunt: nullus artificum eſt, qui mane, ante quàm laborare incipiat, ædes ſacras non intret, & diuino officio interſit. Serui atq; ancillæ ad hoc à dominis quaſi compelluntur, turpe putant, eique non modicum exprobrandum, qui ex pigritia, aliáue inani cauſa ſacra negligunt. Eleemoſynas multas tribuunt. Nulla ferè ciuitas eſt, in qua non fratrum mendicantium conuentus ſunt, peregrinorum inopum publica hoſpitia: Aluntur etiam iuuenes ephebi, qui ſtudiorum cauſa paterna domo digreſſi voluntariè hincinde exulant, tam multi interdum in vna ciuitate, vt mirari poſſis vnde nutriantur, illi à ciuibus ex pietate hoſpitantur, victum domeſticatim cantātes mendicant, cum tamen largè accipiunt: propter hoc quòd

Luct⁹ funebris.

Germani ad cultum Dei propenſi.

Miſericordes ſunt Germani.

Pueri ſtudiorum cauſa exulantes.

ædibus ſacris & ſacerdotibus deputati diuina offi ia cantent, ad clericatumq́; inſtituantur. Domus publica iuxta ſingulas parochias vna eſt, in qua artium & diſciplinarum ſtudio tam hi, quàm ciuium filij, quotidie conueniunt. Qui ipſis præſunt, docent'que, viri non minus virtute, quàm doctrina ſpectati ſunt: delinquentes, & literarum neglectores ferulis percutiunt, aut verbis duriuſculis caſtigant. Priuatæ ædes penè omnes contiguæ ſunt, atque pro ciuium facultate vicorumq́; diſpoſitione constructæ. Vrbanorũ ædificiorũ forma. *Diuites lapidibus cæmentoq́; ſuperbè ædificant: pauperes luto & ligno tantùm humilius: tegulis tamen latericeis aut ſciſſili lapide ædificia ſua vtriq; tegunt, ob decorem'ne aut aduerſus incendium, affirmare non poſſum.* Domorum tecta in Saxonia. *In Saxonia, & alijs pleriſque locis dolatis aſſerculis operiunt: qua re oppida parum venuſta viſuntur, & igni magis obnoxia ſunt. Plateæ vt plurimùm ſilicibus ſtratæ ſunt. Portæ ſeu exitus vrbium celſis turribus inſigniti, in quibus diurni cuſtodes aduentantes equites tuba ſignificare ſolent, vt hi, qui portas inferius obſeruant, præmoneantur, & eas in maiori tutela habeant.* Vrbiũ ſitus. *Vrbes communiter natura & arte munitæ aut iuxta vorticoſa flumina, vel in montes ſitæ ſunt: quæ in plano reſident, muris, foſſatis, vallis inſuperabilibus circunſeptæ turribus & propugnaculis innumeris, veluti ex terra, prominent. Eſt etiam*

multar

multarum ciuitatum circumiacens ager foßis adeò profundis & amplis concluſus, vt ab externa populatione & is tutus ſit. Eorum poſtremum, qui in rure pagatim, villatímque habitant, quíque illud colunt, & propter hoc ruſti-ci vel rurales appellantur, ſi credere velint, ſa-is miſera & dura conditio eſt: ſeorſum ab alijs quiſque cum familia & pecore ſuo humiliter viuit. Caſæ luto, lignóque è terra paululum eductæ, & ſtramine contectæ domus. Panis cibarius, puls auenacea, aut decoctum legumen, ci-bus. Aqua, ſerúmve potus: toga linea, pe-rones duo, & pileus fucatus, veſtitus. Gens omni tempore inquieta, laborioſa, immunda. In vicinas ciuitates ad vendendũ portat quicquid tam ex agro, quàm ex pecore fructus per-cipit: ſibíque ibi ediuerſò comparat, quorumcunque eget. Artifices enim ſecum habitantes nullos aut paucos habet. In ſacra æde, quæ in ſingulis vicis communiter vna eſt, feſto die ante meridiem omnes conueniunt, & à ſacerdote ſuo Dei verbum & ſacra audiunt: poſt meridiem verò ſub tilia aut alio publico loco, de ſuis rebus tractant. Iuniores poſteà, modulante tibicine, choream ducunt, ſenes petunt cauponam, & vina bibunt. Abſque armis in aper-tum virorum nullus vadit, gladijs ad omnem temporis fortunam præcincti. Viros ſinguli pa-i inter ſe eligunt duos aut quatuor, quos ru-ſticorum magiſtros appellant, contentionum illi

Quart^9 Germanorũ ſtatus agricolarum eſt.

Agricolarum miſera conditio.

Quid diebus feſtis ruſtici agunt.

Ruſticorum magiſtri.

contract

contractuumq́; ſequeſtres ſunt, & Reipublic. diſpenſatores: adminiſtrare tamen non habent ſed domini, aut qui ab his eis præficiuntur bar-baro nomine Sculteti. Dominis crebrò pe annum ſeruiunt, rus colunt, & ſemine con-ſpargunt, fructus metunt, & horreis impor-tant, ligna ſecant, domos ædificant, foſſas effo-diunt. Nihil eſt, quod ſeruilis & miſera gen ipſis debere non dicatur. Nihil etiam, quod iuſ-ſa facere abſq; periculo recuſare audeat: delin-quens grauiter multatur. Sed nihil eſt gent durius, quàm quòd prædiorum, quæ poſſidet maior pars non ſua ſit, ſed illorum, à quibu certa frugum parte quotannis redimere debet Et tales hodie in vniuerſum Germanorum mo-res ſunt, hi viuendi ritus.

Sculteti pagorum præfecti.

De Saxonia, Saxonumq́; & priſcis & recentibus moribus. CAP. XIII

Saxoniæ limites.

S*Axonia Germaniæ particularis regio, ab occaſu Viſera fluuio, aut, vt alij volunt Rheno terminata: ad Aquilonem Dacos ha-bet, & mare Balteum: Francones ad Meri-diem, quibus Boioarij & Boëmi obtenduntur. ad ortum Pruteni: intra quos terminos quàm multæ gentes diuerſis nominibus hodie inclu-dantur, ex ſupradicta Germaniæ deſcriptione intelligi poteſt, quas omnes Saxonici iuris eſſe volunt. Terra à Saxonibus populis nomen ac-cepit, quos quidam reliquias Macedonici exer-citus, qui ſecutus Magnum Alexandrum im-*

Saxones vnde in Germaniã peruenere.

matura

matura ipſius morte per totum orbem ſit diſperſus, eſſe dixerunt. Quidam eos à Britannia quærendarum ſedium cauſa nauigijs digreſſos Germaniæ adnauigaſſe, & propulſatis Thuringis eorum terram occupaſſe. Erat enim Saxonica gens ab initio inquieta nimis, finitimorum ſedibus infeſta, domi tamen pacata, & ciuium vtilitatibus placida benignitate conſulens. Generis quoque ac nobilitatis ſuæ prouidentiſsimam curam habens, nec facilè vllis aliarum gentium, vel ſibi inferiorum, connubijs infecta, proprium, ſyncerum, & tantum ſui ſimilem populum facere conata. Vnde habitus quoque, ac corporum magnitudo, comarum color tanquam in tanto numero hominum idem penè omnibus. Quatuor in genere differentias habuit, nobilium, liberorum, libertorum, atque ſeruorum. Et id legibus cautum erat, ne vlla pars ſuæ ſortis oblita terminos in copulandis coniugijs tranſgrediatur. Sed nobilis nobilem ducat vxorem, & liber liberam, libertus coniungatur libertæ, & ſeruus ancillæ. Quicunque verò contrà faciat, cum vitæ ſuæ id damno luat. Legibus ad malefactorum vindictam optimis vtebatur. Multa quoque vtilia, & ſecundum naturæ legem honeſta, in morum probitate habere ſtuduit, quæ ei ad veram beatitudinem promerendam ſuffeciſſent, ſi aliquatem creatoris ſui Dei optimi maximi notitiam habuiſſet. Frondoſis arboribus, fontibúsque

Differentiæ Saxonũ quatuor.

Leges quædam Saxonum.

Idololatriæ Saxones dediti.

venerat

venerationem exhibuit, & trunco ligneo non paruæ magnitudinis ſub diuo erecto, quem patria lingua Irminſaul, Latinè vniuerſalem columnam dixit, quaſi omnia ſuſtinentem. Mercurius à Saxonibus obſeruat⁹. *Coluit etiam Mercurium, cui certis diebus humanis hoſtijs litabat. Deos ſuos neque templis includere, neque humanæ ſpeciei aſſimilare pro diuinitatis magnitudine & dignitate licitum arbitrata eſt. His lucos & nemora conſecrauit, ab illorúmque nominibus dixit: ſecreta non niſi cum maxima reuerentia contemplabatur.* Auſpicia & ſortes. *Auſpicia & ſortes gens illa quàm maximè obſeruabat. Virgam frugiferæ arbori deciſam in ſurculos amputabat, eóſque notis quibuſdam diſcretos ſuper candidam veſtem temerè, ac fortuitò ſpargebat. Mox ſi publica conſultatio fuit, ſacerdos populi, ſi priuata, ipſe paterfamilias precatus deos, cælúmque ſuſpiciens, ter ſingulos tulit, ſublatiſque ſecundum impreſſam antea notam interpretatus eſt: & ſi prohibuerunt, nulla de eadem re ipſa die conſultatio erat. Si permiſſum eſt, euentuum adhuc fides exigebatur. Auium voces, volatúſque interrogare proprium gentis erat.* Equorum præſagia & monit⁹ experiebantur Saxones. *Equorum quoque præſagia ac monitus experiri, publicè alebantur ijſdem in nemoribus ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru ſacerdos, vel Rex, princeps've ciuitatis comitabantur, atque hinnitus ac fremitus obſeruabant: nec vlli auſpicio maior*

maior fides adhibebatur, non ſolùm apud plebem, ſed apud proceres etiam atque ſacerdotes. Eos enim miniſtros deorum eſſe, & diuinorum conſiliorum conſcios credebant. Erat & alia auſpiciorum obſeruatio genti in vſu, qua grauium bellorum euentus explorabat: eius videlicet gentis, cum qua bellandum fuit, captiuum quenque interceptum compellendo cum electo popularium ſuorum decertare: victoria huius vel illius pro præiudicio accipiebatur. Carolus Magnus diutino bello gentem omni impietate abiecta, Chriſtianam fidem aſſumere coëgit, quam & hodie cum cæteris Germanis religioſiſſimè obſeruat. Regio multis auguſtiſſimis & ſumptuoſiſſimis baſilicis, templis, & cœnobijs clara: quod Alberſtadio eſt beatæ virgini ſacrum, prophanis non patet, tantùm initiati ſubeunt. Inducitur tamen vnus aliquis è populo cineritio die, hominum opinione nequiſſimus: hunc velato capite, pulla veſte ſacris admouent. Quibus ritè peractis, templo eijcitur: eiectus toto ieiuniorum tempore nudis calcibus vrbem pererrat, diuorum templa viſitabundus. Sacerdotes illi victum ſuggerunt, mox in dominica cœna iterum templo inductus, poſt olei conſecrationem ab vniuerſo clero expiatus dimittitur, eleemoſyna prius accepta, quam piè offert templo. Hunc Adam vulgò vocant, quia vt protoplaſtus ille omni vacet crimine, per eumq́; ciuitas creditur

Alia auſpiciorum captatio.

Templum in Alberſtadio.

Mirandus ritus.

expiata. Eſt ager Saxonicus rerum omnium, præterquàm vini, ferax, argenti, atque æris foſſiones multas habet. Ad Goslariam & pleriſque alijs locis ſalem ex fontium quorundam aquis albiſſimum coquunt, & vectigal ingens percipiunt. Hordeum & triticum ſerunt, ex quibus non ſolùm candidiſſimum panem efficiunt, ſed etiam ob vini caritatem potum Ceruiſiam, quæ adeò ſitienter & immodeſtè ab ipſis bibitur, vt vbi in ſympoſijs, conuiuijsq; pocillatores nec hyalis nec cantharis ſat infundere poſſint, repletum mulctrale apponant, & ſcutella iniecta hortentur quemq; pro libito potare. Dictu incredibile eſt, quantum huius liquoris in ſe immodeſtiſſima gens capiat, quantum mutuò ad bibendum cogant & hortentur: non ſus, non taurus tantum ingurgitaret. Non ad ebrietatem atque vomitum potaſſe ſufficit, ſed rurſus ad ſobrietatem, dies noctibus, noctes diebus continuantes. Qui cunctos potando ſuperat, is non ſolùm laudem & gloriam deportat, verumetiam, pro quo contenderunt, ex bene olentibus herbis aut roſis ſertum, aut quid aliud in præmium. Serpit ab illis, eheu, perditus mos ferè in totam Germaniam, vt eo modo etiam iam fortiſſima vina bibantur, cum ineffabili malo. Hoſpiti, vel alteri, eum locum, in quo bibitur, ſubeunti, potum quotquot habent, aſſurgant, & porrecto poculo ad combibendum officioſiſſimè hortantur. Inimicus arbitr

Sal ſaxonicum.

Ceruiſia Saxonib' pot'

Saxonũ potandi immodeſtia.

Hoſpites excipiũtur potu.

arbitratur, qui ſæpius inuitatus, non prætenta cauſa, compotare recuſat: cæde nonnunquam, & multo ſanguine hoc dedecus expiatur. Cibatu Saxones duro & inconcinno vtuntur, lardum, aridæ bilæ, cæpæ crudæ, butyrum ſalſum & nondum adhuc liquatum peculiaris genti cibus. Dominicis diebus in pleriſque locis coquunt, quo per hebdomadam veſcantur. Infantes non, vt apud nos, pulte, quæ farina & lacte concinnatur, nutriuntur, verùm ſolidiori cibo qui bene maſticatus à nutricibus, ad deglutiendum tenello ori immittitur: vnde Saxones tali cibo in tenera ætate aſſueti, & tolerantiores redduntur, & validiores. Linguam peculiarem habent. Veſtitum & cætera cum alijs Germanici ſanguinis indiſcreta. Saxonum cibus. Infantum nutrimentum. Lingua Saxonum.

De Vueſtualia, & iudicio Vueſtualis à Carolo commiſſo. CAP. XIIII.

V*Veſtualia Saxoniæ limitibus incluſa, Rhenum ab Occidente habet: Viſurgum, qui etiam Viſera dicitur, ab Oriente: à Septentrione Phriſiam, & Holandiam: meridiem Haſſiæ montes excipiunt, quos Obnobios Ptolemæus appellare videtur: ex quibus Amaſis fluuius oritur, qui Padeburnam, & Monaſterium, non ignobiles ciuitates, mediam fermè prouinciam interſecat, & per Phriſiam defluens, fertur in mare. Sala quoque Druſi, qui Augusti priuignus fuit, clade celebris. Hæc regio olim, vt Strabo ſcribit, à Bructeris* Vueſtualiæ fines. Obnobii montes. Amaſis fluuius. Sala fluuius

inhabitata eſt. Alij à Sycambris dicunt. Hos populos Carolus Francorum Rex, qui Magni cognomen tulit, bello victos, primùm ad Chriſtianam fidem compulit. Cæterùm quum ſæpius rebellarent, repetitoq; idolorum cultu, Chriſti religionem ſpernerent, nec iuſiurandum quouis modo aduerterent, vt metu pœnæ gentis temeritatem Carolus compeſceret, occultos iudices inſtituit, quibus poteſtatem dedit, vt quàm primùm deieraſſe aliquem comperiſſent, aut fregiſſe fidem, aut aliquod aliud ſcelus perpetraſſe, mox illum, vbi primùm comprehendi poſſet, pro arbitrio necarent, nulla citatione, aut expurgatione præuia: viros graues ac iuſtos elegit, qui plectere innocentes haud ab re poſſent. Terruit ea res Vueſtualos, ac demum in fide continuit, quum ſæpe in nemoribus & proceres & mediocres viri laqueo ſuſpenſi inuenirentur, nulla accuſatione priùs audita: quærentibus tamen cauſam, conſtabat fidem fregiſſe, aut magnum aliquod ſcelus commiſiſſe. Id iudicium ad noſtram vſque ætatem perdurat, vocatúrque Vetitum. Qui ei præſunt, Scabini appellantur, quibus tanta præſumptio eſt, vt etiam per totam Germaniam iuriſdictionem ſuam extendi velint. Secretos ritus habent, & arcana quædam inſtituta, quibus malefactores iudicant: ea nondum quiſquam repertus eſt, qui vel pretio, vel metu reuelauerit. Ipſorum quoq; Scabinorum maior

Occulti iudices à Carolo inſtituti.

Iudicium vetitũ, ſiue occultum.

pars

pars occulta eſt, qui per prouincias diſcurrẽtes, criminoſos notant, & inferentes iudicio accuſant, probantq́; vt eis mos eſt: damnati libro inſcribuntur, & iunioribus Scabinis committitur executio. Rei, ignari ſuæ damnationis, vbicunque reperiuntur, ſupplicio afficiuntur. Degenerauit autem hodie iudicium: nam & viles interdum perſonæ admittuntur, & ciuilia negotia tractare audent, quibus erat ſolùm de criminalibus permiſſa poteſtas. Regio eſt admodum frigida, vini & frumenti inops: pane veſcuntur nigro, ceruiſia potus eſt. Vinum, quod Rheno aduehitur, magno emitur pretio, eo tantùm opulenti, & raro tamen vtuntur. Bellicoſi indigenæ, atque ingenioſi: vnde inoleuit prouerbium: Vueſtualiam vitioſos ac fallaces homines potius gignere quàm ſtultos. Præſuli Colonienſi parent.

Regionis Vueſtualiæ conditio.

De Franconia, & Francorum multis ritibus. CAP. XV.

F*Ranconia, ſiue Francia orientalis, Germaniæ pars, & ferè meditullium, à Sycambris, quibus Valentiniani Cæſaris tempore ob Halanos deuictos Francorum nomen contigit, appellata. Sueuiam & Baioariam à meridie habet, Rhenus illi occiduus eſt, ab ortu Boëmi accolunt, Haßi & Thuringi Saxoniæ populi à ſeptentrione. Regio latis, ac denſiſſimis ſyluis, aſperíſque montibus clauſa, difficulter adiri poteſt: intus plana eſt, innumeris turritis*

Franconiæ extremitates.

oppidis, caſtris & pagis exculta. Sylua, quæ Hercynia dicitur, editiſſimis iugis per circuitum obfirmans eam veluti natiuo muro ambit. Moganus nauigabile flumen, Sala, & Thuberus, Neccharus etiam perlabuntur. Valles, in quibus decurrunt, amplæ, & profundæ ſunt, earumq; vtraq; latera vitibus conſita: vinum producunt, quod ob ſui præſtantiam ad remotiſſimas gentes tranſportatur. Terra, præterquam ea pars, quæ Norica hodie vocatur, atq; vbi fluminibus vicinior eſt, arenoſa nimiùm non eſt, vt Aeneas Syluius ſcriptum reliquit, nec nimiùm etiam filicoſa. Fertilis omnis eſt, Hordeum, triticum, & omne frumentum, legumenq; ſatum multo cum fœnore reddit. Nulla Germaniæ prouincia plures & maiores cæpas gignit, nulla grādiora rapa, & caulis capita. Adde Glycerhyzam radicem melleam, quæ in Babemburgenſi agro tanta copia effoditur, vt ingentes currus ea onerari videas. Eſt etiam vndecunq; terra cultiſſimis pomariis & pratis amœna, Hominibus, omnigenisq; pecoribus abundans. Eſt piſcatio, propter fluuiorum copiam, multa. Maior tamen venatio: feræ in nemoribus à principibus fouentur: aperta ſtabula hæ plurima habent, in quibus hyemis tempore, pabulum, & interdum ſal accipiunt, ſeq; à cæli inclementia tutantur: eas captare, aut ſaltem perſequi, priuatorum nemini cōceſſum. Principes, quibus Franconia ſubiecta eſt, quinque ſunt, Burggrauius Nornbergenſis,

Hercynia ſylua Franconiā claudit.

Vinū Franconicum.

Fertilitas Franconiæ.

Liquiritia Glycerhyſa

Franconiæ principes.

genſis, Comes Palatinus Rheni, duo ſeculares: Babemburgenſis, Herbipolenſis, Maguntinẽſis, tres eccleſiaſtici. Herbipolenſis terræ ducatũ habet: quare dum ſacris operatur, in altari denudatum gladium habet, atq; vexillũ. Is die, quo Metropolim primùm, cathedramq; epiſcopalem poſſidere intendit, pro more ciuitatem ipſam ingẽti ac exquiſitiſſimo equitatu accedit: in quam admiſſus, intra portas de equo deſcendit, & paludamento omni abiecto, griſeã & vilem tunicam induit, funeq; præcingit, atque in ea palmis & capite nudus humiliter in baſilicam ad patres cõcanonicos aſcendit, quibus fidelitate promiſſa in cathedrã ſublimatur. Ducitur tamen priùs ad Epiſcopi cuiuſdam ſtatuam, ibiq; ſeriò admonetur, vt talẽ agere velit, qualis ille fuerit, qui ex humili & abiecto ſcholaſticulo per diſcordiam contemptúmque electus eccleſiæ ſtatum optimè adminiſtrauit. Huic cathedræ nullus ex Ducibus, aut etiam Comitibus progenitus præficitur, ſed qui ex inferiori nobilium ordine ſint. Non quòd principem ſuſtentare non poſſit, quum opulenta & potens ſatis exiſtat, verùm vt Epiſcopatus apud eos permaneat, ex quibus maior Canonicorum pars conſtet. Eſt etiam Herbipolenſis eccleſiæ præpoſitura inſignis: quam quoties nouus poſſeſſor intrat, debet ille in multis per regionem pagis, ob decimam, quam in his habet, referta vino ingentia dolia in publicum ſtatuere, & ſcutellas aliquot imponere,

Epiſcopus Herbipolẽſis Franconiæ dux.

Epiſcopatũ Herbipolenſem quis adminiſtret

Præpoſitura Herbipolenſis.

Francones à cæteris Germanis nihil differunt.

ex quibus quicunque velit, bibere poſſit. Franconiæ gens à cæteris Germanis & habitu & corpore nihil differt: laboris patientiſſima eſt: in vinetis colendis, tam viri, quàm mulieres exercentur: nemini otium datur. Vinum, quod inde percipit, ob domeſticam egeſtatem vulgo vendit, ipſa aquam bibit. Ceruiſiam contemnit, nec facilè ad ſe deferri permittit. In Herbipoli ieiuniorum tantummodo tempore, & extra ciuitatem in naualibus hæc venditur, vt hi, qui tum ſe à vino abſtinent, eam aquæ loco habeant. Inſolens gens eſt, ſuperbaq́; multum ſibi arrogans, multum præſumens, alias nationes contemnit: cauillisq; adeò plerunq; proſequitur, vt qui cum ea morantur, niſi lingua prodat, patriam ſuam non dicant. Eos, qui hæc patienter ferunt, facilè ſecum commorari patitur, & veluti per hoc approbatos coniugijs admittit: vnde multi Sueui, multi Bauari, Haſſiq; in Franconia habitant. Ad Dei inſuper cultum propenſa eſt: duo tamen non mediocria vitia ſunt, quibus plus ſatis hodie gens illa indulget, blaſphemia videlicet, & latrocinium, illud decorum, hoc honeſtum reputans, & ſibi ex longo vſu licitum. Multos mirandos ritus obſeruat, quos ideo referre volo, ne quæ de externis ſcribuntur, inanes fabulæ æſtimentur. In trium quintarum feriarum noctibus, quæ proximè Domini noſtri natalem præcedunt, vtriuſque ſexus pueri domeſticatim eunt ianuas pulſitantes, cantantesq́;

Ceruiſia cō temnitur à Frāconibus

In Franconia multi aduenæ.

Duobus vitiis Francones obnoxii.

Mos ī quintis feriis ante Chriſti natalem.

tanteſq́;, futurum Saluatoris exortum annunciant, & ſalubrem annum: vnde ab his, qui in ædibus ſunt, pyra, poma, nuces & nummos etiam percipiũt. Quo Chriſti Ieſu natalem gaudio in templis non clerus ſolùm, ſed omnis populus excipiat: ex hoc attendi poteſt, quòd puerili ſtatuncula in altare collocata, quæ nuper editum repræſentet, iuuenes cum puellis per circuitum tripudiantes choreas agant, ſeniores cantent more haud multùm ab eo quidem diuerſo, quo Corybantes olim in Idæ montis antro circa Iouem vagientem exultaſſe fabulantur. Calendis Ianuarij, quo tempore & annus, & omnis computatio noſtra inchoatur, cognatus cognatum, amicus amicum accedunt, & conſertis manibus inuicem in nouum annum proſperitatem imprecantur, diemq́; illum feſtiua congratulatione & compotatione deducunt. Tunc etiam ex auita conſuetudine vltro citroq́; munera mittuntur, quæ à Saturnalibus, quæ eo tempore celebrantur à Romanis, Saturnalitia, à Græcis Apophoreta dicta ſunt. Hunc morem anno ſuperiori ego ita verſificaui, Chriſte patris verbum, &c.

Mos ĩ Chriſti natali.

Corybãtes circa Iouẽ.

Natalemq́; tuum celebrantes octo diebus
  Concinimus laudem, perpetuumq́; decus.
Atq; tuo exemplo moniti munuſcula notis
  Aut cappũ pinguem mittimus, aut leporem.
Aut his liba damus ſignis & imagine preſſa.
  Mittimus aut calathis aurea mala decem,

Aurea mala decem, buxo criſtata virenti,
Et varijs caris rebus aromaticis.

In Epiphania Domini domeſticatim rex eligitur.

In Epiphania Domini ſingulæ familiæ ex melle, farina, addito Zinzibere, & pipere, libum conficiunt, & regem ſibi legunt, hoc modo: Libum materfamilias facit, cui abſq; conſideratione inter ſubigendum denarium vnum immittit, poſteà amoto igne ſupra calidum focum illud torret, toſtum in tot partes frangit, quot homines familia habet: demum diſtribuit, cuique partem vnam tribuens. Aſſignantur etiam Chriſto, beatæq; virgini, & tribus Magis ſuæ partes, quæ loco eleemoſynæ elargiuntur. In cuius autem portione denarius repertus fuerit, hic rex ab omnibus ſalutatus, in ſedem locatur, & ter in altum cum iubilo eleuatur: ipſe in dextra cretam habet, qua toties ſignum Crucis ſuprà in triclinij laquearijs deliniat: quæ Cruces quòd obſtare plurimis malis credantur, in multa obſeruatione habentur. Duodecim illis noctibus, quæ Chriſti natalem Epiphaniámque intercurrunt, nulla ferè per Franconiam domus eſt, quæ ſaltem inhabitetur, quæ thure aut aliqua alia redolenti materia aduerſus dæmonum, incantatricumq; inſidias non ſubfumigetur. Quo item modo tres præcedentes quadrageſimale ieiunium dies peragat, dicere, opus non erit, ſi cognoſcatur, qua populari, qua ſpontanea inſania cætera Germania, à qua & Franconia minimè

Quomodo rex eligatur

Aedes ſubfumigātur.

deſciſſe

deſciſcit, tunc viuat. Comedit enim & bibit, ſeq; ludo iocóque omnimodo adeò dedit, quaſi vſui nunquàm veniant, quaſi cras moritura, hodie priùs omnium rerum ſatietatem capere velit. Noui aliquid ſpectaculi quiſque excogitat, quo mentes & oculos omnium delectet, admirationéque detineat. Atque ne pudor obſtet, qui ſe ludicro illi committunt, facies laruis obducunt, ſexum & ætatem mentientes, viri mulierum veſtimenta, mulieres virorum induunt. Quidam ſatyras, aut malos dæmones potiùs, repræſentare volentes, minio ſe, aut atramento tingunt, habitúque nefando deturpant: alij nudi diſcurrentes Lupercos agunt, à quibus ego annuum iſtum delirandi morem ad nos defluxiſſe exiſtimo. Non enim multùm diuerſus eſt à Lupercalibus ſacris, quæ Lycæo Pani in menſe Februario olim à nobiliſſimis Romanorum iuuenibus celebrabantur: qui nudi, faciésque ſanguine fœdati, per vrbem vagantes, obuios loris cædebant, quos noſtri ſaccis cinere refertis percutiunt. In die cinerum mirum eſt, quod in pleriſque locis agitur. Virgines quotquot per annum choream frequentauerunt, à iuuenibus congregantur, & aratro pro equis aduectæ, cum tibicine, qui ſuper illud modulans ſedet, in fluuium aut lacum trahuntur. Id quare fiat, non planè video, niſi cogitem eas per hoc expiare velle, quò feſtis diebus contra eccleſiæ præceptum à leuitate ſua non

Carniſprivii dies.

Germani annuatim inſaniunt.

Lupercalia

Mos in cinerum die.

Mos in medio quadrageſimæ. *abſtinuerint. In medio quadrageſimæ, quo quidem tempore ad lætitiam nos eccleſia adhortatur, Iuuentus in patria mea ex ſtramine imaginem contexit, quæ mortem ipſam (quemadmodum depingitur) imitetur: inde haſta ſuſpenſam in vicinos pagos vociferans portat. Ab aliquibus perhumanè ſuſcipitur, & lacte, piſis, ſiccatiſque pyris, (quibus tum vulgò veſci ſolemus) refecta, domum remittitur: à cæteris quia malæ rei (vt puta mortis) prænuntia ſit, humanitatis nihil percipit: ſed armis, & ignominia etiam affecta, à finibus repellitur. Eodem tempore & talis mos obſeruatur: Intexitur ſtramine vetus vna lignea rota, atq; à magno iuuenum cœtu in editiorem montem geſtata, poſt varios luſus, quos in illius vertice illi toto die, niſi frigus impediat, celebrant, circiter veſperam inceditur, & ita flammans in ſubiectam vallem ab alto rotatur: ſtupendum certè ſpectaculum præbet, vt pleriq;, qui priùs non viderint, Solem putant, aut lunam cælo* In Paſchate ritus. *decidere. In Paſchate vulgò placentæ pinſuntur, quarum vna, interdum duæ, adoleſcentibus vna, puellis altera, à ditiori aliquo proponuntur: pro quibus in prato, vbi ante noctem ingens hominum concurſus fit, quique agiles* In eccleſiarum dedicationibus ritus. *pedeſtres currant. Ad parochialium templorum dedicationes, quæ Chriſtiano inſtituto quotannis feſtiuo gaudio, & comeſſatione à totis pagis peraguntur, adoleſcentes ex alijs lo-*

cis

cis non templa, ſed choreas viſitaturi, cum armis & tympano, veluti ad pugnam, quam & ſæpius aut inueniunt, aut ſuſcitant, turmatim eunt, redeuntq́; capitibus ob id multoties cruentantibus. Tribus illis diebus, quibus Apoſtolico inſtituto maiores Litaniæ paſsim per totum orbem peraguntur, in plurimis Franconiæ locis multæ cruces (ſic enim dicunt parochianos cœtus, quibus tum ſanctæ crucis vexillum præferri ſolet) conueniunt. In ſacriſq́; ædibus non ſimul & vnam melodiam, ſed ſingulæ ſingulam per choros ſeparatim canunt: & puellæ & adoleſcentes mundiori quiq; habitu amicti frondentibus ſertis caput coronati omneis, & ſcipionibus ſalignis inſtructi. Stant ſacrarum ædium ſacerdotes diligenter ſingularum cantus attendentes, & quamcunq; ſuauius cantare cognoſcunt, illi ex veteri more aliquot vini conchos dari adiudicant. Pentecoſtes tempore vbique ferè hoc agitur: Conueniunt quicunq; equos habent, aut mutuare poſſunt, & cum Dominico corpore, quo ſacerdotum vnus, etiam equo inſidens, collo in burſa ſuſpenſum defert, totius agri ſui limites obequitant, cantantes, ſupplicanteſq́;, vt ſegetes Deus ab omni cæli iniuria & calamitate conſeruare velit. In die ſancti Vrbani vinitores in foro, aut alio publico loco, menſam locant, mappis, fronde, & plurimis redolentibus herbis inſtruunt, deſuper ſtatunculam beati pontificis ſtat

Ritus in maioribus ſupplicationibus.

Pentecoſtes tempore ritus.

Ritus in die ſancti Vrbani.

ſtatuentes: quam, ſi dies ſerena eſt, largo vino coronant, & omni honore proſequuntur: ſi verò pluuialis, id non ſolùm non faciunt, ſed luto proijciunt, & aqua immodica perfundunt. Perſuaſum enim habent, illius diei tempeſtate auſpicioq; vinum tunc floreſcens & augmentari & diminui. In nocte ſancti Ioannis Baptiſtæ in omnibus ferè per Germaniam vicis & oppidis publici ignes parantur, ad quem vtriuſque ſexus iuuenes, & ſenes conuenientes, choreas cum cantu agunt: multas etiam ſuperſtitiones obſeruant. Artemiſia & verbena coronati in manibus flores, qui à ſimilitudine calcaris militaria calcaria dicuntur, geſtantes, ignem, niſi per eos, non aſpiciunt: oculos id per totum annum à languoribus conſeruare credunt. Qui abire intendit, ille herbas, quibus, vt dixi, præcinctus fuit, igni inijcit, dicens, Abeat, & comburatur cum his omne infortunium meum. Ante arcem in monte, qui vrbi Herbipoli ſupereminet, ab epiſcopi aulicis, etiam ignis fit, cui orbiculi quidam lignei perforati imponuntur, qui cùm inflammantur, flexilibus virgis præfixi, arte & vi in aërem ſupra Moganum amnem excutiuntur: Draconem igneum volare putant, qui priùs non viderunt. Fiunt eodem tempore figulino opere ollæ quædam, ita multis foraminibus diſciſſæ perforatæq;, vt partes vix ſibi cohæreant: puellæ illas emunt, & purpurearum roſarum folijs

In vigilia ſancti Ioannis ritus varii.

Ollæ cum luminibus ſuſpenduntur.

obd

obductus impoſito lumine ex domorum culminibus pro lucerna ſuſpendunt. Tunc temporis adoleſcentes pagis totas pinos inferunt: quarum inferioribus ramis abſectis, ſuperiores ſpeculis, vitris, ſertis, bracteolisq; ſplendicantibus exornant, arborem terræ infixam per totam æſtatem ita ſtare ſinunt. Autumni tempore cùm vuæ iam maturæ ſunt, non anteà vindemiare cuiquam conceſſum, quàm domini, quibus decima debetur, hoc permiſerint: non enim ille hodie, cras alter legit, ſed quotquot in vno colle vina habent, vno, vel duobus diebus omnes omnia abſcerpunt: indicitur hodie in illo, cras in altero legendum: decimæ in vallibus ſub vinetis excipiuntur. Qui tardiùs, quàm iuſſum eſt, vindemiare volunt, non ſolùm cum licentia facere debent, ſed etiam ſuis expenſis decimam in domini torcular inferre. Herbipoli cuiq; vindemianti ob exhibitam credo in decimando infidelitatem inuenis additur, qui diligẽter notet, & iubeat etiam, vt quodq; decimum vas lectum abſque fraude domino ſuo tribuatur. Finita vindémia hi pueri omnes in campo conuenientes ſinguli ſe e ſtramine, quod ad hoc aduectum eſt, vna, aut duabus facibus armant, quibus ſub noctem accenſis cantantes ciuitatem ingrediuntur. Hoc more autumnum ſe expurgare, atque exurere dicunt. Martini & Nicolai ſanctorum præſulum vtrorunq; dies miro gaudio, mira feſti-

Arbores frõdẽtes pagis inuehũtur.

Vindemiandi ritus.

In feſtis ſanctorũ Martini & Nicolai ritus.

uitate

uitate Franconiæ gens colit, diuerſimodè tamen, in ſacris ædibus & altari hæc, illa in menſâ & popinis. Nemo per totam regionem tanta paupertate premitur, nemo tanta tenacitate tenetur, qui in feſto ſancti Martini non altili aliquo, vel ſaltem ſuillo vitulino'ue viſcere aſſato veſcatur, qui vino non remiſsius indulgeat. Quilibet enim tunc noua vina ſua, à quibus ſe adhuc vſque abſtinuit, deguſtat, & dat deguſtare, omnia. Erogantur in Herbipoli & pleriſque locis hac etiam die pauperibus ex pietate vina. Spectacula publica eduntur, duo aut plures frendentes apri circo includuntur: vt mutuò ſe exertis dentibus viſceratim diſſecent: quorum carnes vbi vulnerati conciderint, partim plebi, partim poteſtatibus diuiduntur. In die verò ſancti Nicolai adoleſcentes, qui diſciplinarum gratia ſcholas frequentant, inter ſe tres eligunt: vnum, qui epiſcopum: duos, qui diaconos agant: is ipſa die in ſacram ædem ſolenniter à ſcholaſtico cœtu introductus, diuinis officijs infulatus præſidet: quibus finitis, cum electis domeſticatim cantando nummos colligit, eleemoſinam eſſe negant, ſed epiſcopi ſubſidium. Vigiliam diei pueri à parentibus ieiunare eo modo inuitantur, quòd perſuaſum habeant, ea munuſcula, quæ noctu ipſis in calceos ſub menſam ad hoc locatos imponuntur, ſe à largiſſimo præſule Nicolao percipere: vnde tanto deſiderio pleriq; ieiunant, vt quia eorum ſanitat-

In feſto ſancti Martini.

In die ſancti Nicolai.

Pueri ieiunant.

tati timeatur, ad cibum compellendi ſint. Et tales hodie Franconum famoſi mores ſunt, tales annui ritus.

De Sueuia, Sueuorumq́, moribus & priſcis & recentibus. CAP. XVI.

SVeuia Germaniæ prouincia ætate noſtra iſtis finibus deſcribitur, ab oriente Baioarijs, ab occaſu Alſatenſibus & Rheno iungitur, Alpium iuga à meridie habet, à ſeptentrione Franconiam, A Sueuis populis dicta, qui ex ea Scythiæ parte, quæ hodie Liuonia et Pruſſia eſt, digreſſi, ibi conſederunt, autore Antonio Sabellico, & confirmare iſtud Lucanus videtur inquiens: Sueuiæ fines. Sueui vnde in Germaniam venerunt.

Fundit ab extremo flauos aquilone Sueuos.

Alemannia priùs nominata fuit à lacu Lemanno, qui & Lauſanenſis vocatur. Suprema portio totius Germaniæ Sueuia eſt, duobus clariſſimis fluminibus, Rheno, & Danubio irrigatur: quorum alter modico fluxu in Occidentem oceano miſcetur. Hic ediuerſo in Orientem per innumeras gentes volutatus pontum influit. Terra partim plana, partim montoſa. Ager fertilis, cuius nulla pars inculta iacet, præter quam aut lacus, aut montes, vel ſyluæ occupant. Nemora in ea multa, & ob id genti venatio frequens, aucupium peculiare, frumentorum abundantia, pecorum magna vis. Conualles plurimæ perennibus riuis clariſſimæ, vndiq; amnes procurrunt, qui ſe vniuerſi in Rhe- Sueuia olim Alemânia. Sueuiæ cōditio. Laudes Sueuiæ.

num & Danubium exonerant. Tota inſuper prouincia ſalubritate gaudens, celebratiſſimis vrbibus, vicis, & caſtellis referta. Arces excelſæ, natura, & arte munitæ, & quod ad Chriſtianam religionem pertinet, pulcherrimis atque ditiſſimis templis, collegijs, monaſterijs variorum ordinum ſexus vtriuſque, baſilicis, parochialibúsque eccleſijs eſt exornata. Circa montes ferrum, argentum, et metalla procreat. Gens populoſa, fortis, audax, & bellicoſa, procera corpore, flauo crine, venuſta facie, & decora, ingenio ſingulari prædita, præſtantiſſima Germanorum à Plutarcho dicta. Cuius gloria eouſque creuiſſe memoratur, vt virtute & armis Imperium orbis meruerit, illudq; vltra vnius ſeculi ſpatium magnificentiſſimè tenuit. Sed viduata poſteà ſuis principibus, neſcio qua fortunæ iniquitate, dicam, aut ignauia, mox ſubſtitit: quaſi non extet, quo famam ſuam extendere, aut, quod minus eſt, tueri poſſit. Caius Iulius Cæſar in quarto commentariorum de hac ita ſcribit: Sueuorum gens longè maxima ac bellicoſiſſima, Germanorum omnium centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis ſingula millia armatorum bellandi cauſa è finibus educuntur: reliqui, qui domi remanſerint, ſe, atque illos alunt. Hi rurſus inuicem anno pòſt in armis ſunt, illi domi remanent: ſic nec agricultura, neque ratio, atq; vſus belli intermittitur, ſed priuati ac ſeparati agri apud eos nihil eſt.

Præſtantiſſimi germanorũ Sueui.

Centũ Sueuorũ pagi.

Antiq; Sueuorũ mores.

Neq;

Neque longius anno remanere vno in loco incolendi cauſa licet. Non frumento ſolùm, ſed vulgo lacte & pecore viuunt, multúmque ſunt in venatione, quæ res & cibi genere, & quotidiana exercitatione, et libertate vitæ (quòd à pueris nullo officio aut diſciplina conſuefacti nihil omnino contra voluntatem faciant) & vires alit, & immani corpore homines efficit: atq; in eam ſe conſuetudinem adduxerunt, vt ſub cælo frigidiſſimo habitantes neque veſtem vllam præter pelles habeant, quarum propter exiguitatem, maior corporis pars nuda & aperta eſt. Lauantur in fluminibus. Mercatoribus eſt ad eos aditus magis eo, quòd quæ bello ceperunt vendant, quàm vt aliquam rem ad ſe deferri deſiderent: quinetiam iumentis, quibus Galli maximè delectantur, quæq; impenſo parant pretio, Germani non vtuntur: ſed quæ apud eos ſunt & natura praua, & deformia, hæc quotidiana exercitatione ſummi vt ſint laboris efficiunt. Equeſtribus prælijs ſæpe de equis deſiliunt, ac pedites præliantur: & eos eodem veſtigio remanere edoctos, vbi vſus eſt, celeriter repetunt. Neque moribus ſuis quicquam inhoneſtius aut inertius putant, quàm ephippijs vti. Itaque ad quemuis ephippiatorum equitum numerum (quamuis pauci) adire audent. Vinum ad ſe importari omnino non ſinunt, quòd ea re ad laborem ferendum remolleſcere homines, atque effæmi-

Victus Sueuorum ex pecore.

Veſtit⁹ Sueuorum pelles erant.

Ephippiis nõ ſunt vſi Germani.

Vinum ad ſe importari nõ patiebãtur Sueui.

nari arbitrentur. Publicæ eſſe laudis putant quàm latiſsimè à ſuis finibus vacare agros, hac re ſignificari magnum ciuitatum numerum ſuam vim ſuſtinere non poſſe, propter quod vna parte à Sueuis circiter mille ſexcentorum paſſuum agri vacare dicuntur. Cornelius Tacitus, vbi de Germaniæ ſitu, & gentis moribus ſcribit, de Sueuis ita refert: Maiorem, inquiens, Germani partem proprijs adhuc nationibus nominibusq́; diſcreti ſunt, quanquam in communi Sueui vocentur. Inſigne (inquit) gentis eſt, obliquare crinem, nodoq́; ſubſtringere: ſic Sueui à cæteris Germanis, ſic Sueuorum ingenui à ſeruis ſeparantur: apud eos vſque ad canitiem horrentem capillum retro ſequuntur, ac ſæpe in ipſo vertice religant, principes ornatiorem habent. Statuto tempore in ſyluam augurijs patrum & priſca formidine ſacram omnes eiuſdem ſanguinis populi legationibus coëunt, cæſóque publicè homine celebrant, barbari certè ritus, horrendáque primordia. Eſt & alia luco reuerentia. Nemo niſi vinculo ligatus ingreditur, vt minor, & numinis poteſtatem præ ſe ferens: ſi fortè prolapſus, attolli, & inſurgere haud licitum: per humum euoluuntur, eóque omnis ſuperſtitio reſpicit, tanquam inde initia gentis, vbi regnator omnium Deus, cætera ſubiecta atq; parentia. Pars quoque Sueuorum, vt idem Cornelius habet, Iſidi ſacrificat. Peculiaria cætera Germanis

Germani cõmuni nomine. Sueui appellati.

Crinẽ nodo ſubſtringebãt Sueui.

Sacrificandi Sueuorũ ritus.

Superſtitio gẽtis admiranda.

Iſidi ſacrificabant Sueui.

manis & ipſis ſunt communia. Verùm enimuero non ſolùm apud Sueuos, ſed & apud omnes ferè gentes mutati ſunt mores: &, quod dolendum plurimum eſt, ferè in peius. Nam hodie potentiores Sueuorum ferè omnes mercaturæ vacant, ſocietatem, ſiue confœderationem vnam multi ineunt, ac certam pecuniæ ſummam quiſque ponit, qua non ſolùm aromata, ſerica, atque alias pretioſas merces, quæ ad nos à tranſmarinis & remotiſſimis regionibus tranſuehuntur, emunt, ſed vilia etiam, vt cochlearia ſunt, acus, ſpecilla, pupæ, & huiuſmodi: præemunt etiam vina & frumenta. Quod ego tamen non laudo: quum id non minus opificibus, & agricolis graue, damnoſum'que ſit, (qui ſua ante tempus gryphonibus iſtis'ne potius dicam, vel mercatoribus, vendunt, quæ poſtmodum neceſſitate cogente duplo ære redimere ab ipſis debent) quàm toti prouinciæ, quæ, quibuſcunq; indiget, non apud vicinas gentes, à quibus minori pretio habere poſſit, accipere debet, (ſic enim à corruptis munere principibus impetratum) ſed ab illis in Stutgardia, aut alias vbi emporia habent. Ipſi tamen per ſe non negotiantur, ſed communibus ſeruitijs, qui contractam rurſus pecuniam vnà cum lucro congregantes certo tempore rationem ponunt, ſingulisq; dominorum lucri partem fideliter præbent. Priuati Sueuorum nulla alia re, nullo artificio magis occupantur, quàm lini oper

Recentiores Sueuorum mores.

Mercatores Sueuorum Germanicæ Reip. damnoſi.

Omnis Sueuia in lino operatur.

operatione, cui adeò incumbunt, adeò dediti ſunt, vt in quibuſdam Sueuiæ locis nedum mulieres & puellæ, ſed adoleſcentes, & viri, hyemis tempore colo admouentur. Panni genus faciunt, cuius tela linea eſt, intextum bombycinum, Pargath illud vocantes: faciunt & totum lineum, quod Golſch appellant. Compertum habeo, apud Vlmenſes ſolùm quotannis vtriuſq; generis pannos parari centum millia: ex quo quiſq; coniecturare poteſt quàm incomprehenſibilis, incredibiliſq; ſumma in tota regione elaboretur. Ad remotiſſimas nationes iſti panni tranſuehuntur, & maximè bis in anno ad Emporium Franconafordenſe: vbi quàm ingens vectigal Sueuicæ nationi accedit. Præterea quoniam bonis mala commixta ſemper ſunt, & nulla ex omni parte perfecta, ſunt

Sueni in Venerē proni.

Sueui in Venerem ſupra modum proni: fœmineus ſexus virili ad malum facilè conſentiens: immaturè vterq; præuaricatur, ſerò reſipiſcit. Ego huic vitio maximè ſuffragari exiſtimo, quòd, quemadmodum in alijs Germaniæ prouincijs, eccleſiaſtica cenſura publici illi fornicarij, adulteri, raptores minus inſectentur.

Prouerbiū quo Germanorū mores notātur

Prouerbium ortum, Vnam Sueuiam latæ Germaniæ ſatis meretricum transfundere: quemadmodum Franconiam copiam dare raptorum & mendicantium, Boëmiam Hæreticorum, Baioariam furum, Heluetiam carnificum & lenonum, Saxoniam potatorum, Friſiam atque

Vueſt

Vueſtualiam periurorum, Rhenum gulonum.

De Bauaria & Charinthia, & earum priſcis Legibus, moribusq́ꝫ, quibus hodie viuunt.

CAPVT XVII.

BAuaria Germaniæ prouincia ab Auaribus Hunorum reliquijs: qui, Noricis expulſis, in eo terra conſedere, adiecta B litera appellatur. Baioaria etiam à Boijs Ciſalpinæ Galliæ populis hoc loci aliquando moratis dicitur: Noricum olim fuit. Hungariã ab Oriente habet, ab Occidente Sueuiam, à meridie Italiam, & Septentrione Franconiã atq; Boëmiam. Danubio inſigni fluuio ex Sueuia profluente irrigatur, Auſtriam, Stiriam, & Charinthiam in ſe comprehendit: quòd ijdem ferè homines, ijſdem moribus & lingua vtantur. Noricis prætereà finibus quondam contenti erant. Beatus Lucius Britanniæ rex primùm, deinde ſanctus Rupertus, vltimò Bonifacius Moguntinus Archiepiſcopus Chriſtianam pietatem edocuit. In quatuor Epiſcopatus Bauaria diuiditur, Saltzburgenſem, Patauienſem, Phriſingenſem, Ratiſponenſem. Nulla Germaniæ prouincia pluribus cultioribus vrbibus illuſtratur. Saltzburga, quæ Iuuania fuiſſe creditur, Metropolis eſt, Monachium ducalis ſedes hodie, olim Schiren fuit. Hæc terra priuſquàm in prouinciam redigeretur, à proprio rege ad Arnolphi Imperatoris vſq; tempora adminiſtrata eſt: eum, vt Parthia ſuum Arſacem,

Noricum.

Bauariæ limites.

Bauariæ laus ab vrbibus.

Cacannus Bauarorũ rex. *& Aegyptus Ptolemaeum, ipſa Cacannum nominauit, deinde duces habere cœpit, hodieq; tenet. Qui ex vna illuſtri Agilolfingorum familia diu eligebantur omnes. Gentis mores, viuendiq; inſtituta ex legibus, quas orthodoxa fide recens ſuſcepta habuere, cognoſci poſſunt: tales fuere, vt liberæ conditionis homo Chirographo & ſex teſtibus, quorum nomina, & manus ſuas imponat, confirmet, ſi villas, terram, mancipia, pecuniam, aut quid aliud eccleſiæ donauerit, ſchedam præſente ſacerdote alteri ſuperponat. Nec ipſi, nec poſteris illius, poteſtas eius rei ſit vlterius, niſi eccleſia permittat. Apud Epiſcopum defendatur quicquid eccleſiæ Dei datum fuerit.* Eccleſiæ libertas. *Dei iudicium, & ſanctæ eccleſiæ offenſam incurrat, reſtituereq; cogatur aut à rege, aut principe, quicunque eccleſiæ, aut eius rebus iniurius fuerit, vncias auri tres pro multa perſoluat. Negans ante altare, populo, ſacerdoteq; præſentibus, ſecundum pecuniæ ſummam iuret. Qui ſeruum, ancillam'ue ad fugiendum perſuaſerit, reuocet: & alium interea pignoris loco ſiſtat, ſolidis quindecim componat.* De incẽdiariis eccleſiarum. *Seruo occultè eccleſiæ res concremanti manus amputetur, ac oculi eruantur, ne tale quid de cætero perpetrare videat: dominus verò eius reſtituat quicquid incendio conſumptum fuerit. Liber homo ex integro omnia reſtauret, & ob temeritatem ſolidis* L X. *componat: negans* X X I I I I. *ſacramentalib*

mentalibus nominatis ante altare coram eccleſiæ defenſore, digitis ſuper Euangelij librum poſitis, iuret. Reo ad eccleſiam confugienti ſecuritas eſto: nec domino fas, ſeruum inde abſtrahere, aut quouis modo lædere: qui contrà fecerit, iudice cogente componat eccleſiæ X L. *ſolidis. Qui in minoribus ordinibus conſtituto noxius fuerit, dupliciter componat, quo parentes componuntur: In maioribus conſtituto tripliciter. Presbyterum ſi quis autem occiderit,* C C C. *auro appretiatis ſolidis: Diaconum* C C. *eccleſiæ, in qua miniſtrauere, exoluat: & ſi pecuniam habuerint nullam, ſeipſum, vxorem, liberos ſeruitio eouſque mancipabit, donec ſtatuta pecunia redimat. In Epiſcopum ſæuiat nemo, etiam ſi cui moleſtus fuerit: ſed coram rege, duce, aut plebe conueniatur ſuper homicidio, fornicatione, conſenſuq; hoſtiu. Si inimicos prouinciæ introduxerit, ſi perdere, quos ſaluare debuerat, voluerit, deponatur, aut in exilium relegetur. Qui ſanctimonialem ex monaſterio abductam contra eccleſiaſticam legem ſibi matrimonio coniunxerit, reſtituat. Epiſcopus ducis auxilio eam, velit nolit, monaſterio rurſum intrudat. Ipſum verò aut ſe emendare compellant, aut prouincia eijciant. Presbyteris & diaconibus extraneam apud ſe in domo mulierem habere non liceat, ne conſuetudine deceptus polluatur, indignè Deo offerens, & populus ob id plagam ſuſtineat. Sacerdotum, ac*

Ad eccleſiã qui confugerit.

De clericorum percuſſoribus.

Epiſcopi cauſæ.

aliorum clericorum cauſæ ab Epiſcopis ſolùm ſecundum canones iudicentur. Coloni, & ſerui eccleſiæ ſecundum quod quiſque habet, tributa, decimasq́; perſoluant : de modijs decem vnum, de particis decem vnam, de decem faſcibus vnum, de decem apum vaſis vnum, pullos quatuor, oua quindecim tribuant. Ligna, lapides, calcem ad ſacrarum ædium ſtructuram aduehant: vltra vires tamen degrauetur nemo. Qui regionis duci inſidias ſtruet, aut hoſtes prouinciæ inuitauerit, aut ciuitatem aliquam prodiderit, tribus teſtibus conuictus, in ducis poteſtate ſit, bona eius confiſcentur. Verùm per inuidiam ne quiſquam pereat, cum vno de ſe teſtante duello confligens, ſi vicerit, abſolutus abſcedat. Si ducem aliquis ſuum interfecerit, interficiatur & ipſe, ac res eius confiſcentur in publico in ſempiternum. Seditionem aduerſus ducem mouens, duci ſexcentis, cæteri factioſi CC. ſolidis componunt. In hoſticum cùm educitur exercitus, propter ſcorta aut caſas non rixetur, nec etiam propter pabula vel ligna, tollat quiſque quantis indigeat, tollentem nemo prohibeat: ſecus faciens vel diſciplinæ hoſtili ſubiaceat, vel coram Comite ſuo verbera quinquaginta ſumat. Comiti in Comitatu ſuo, ne hoſtibus abſq; ducis iuſſione damna inferantur cura ſit: ipſe perſoluat, ſi ſua negligentia peccatum fuerit. Liber ſi damnum intulerit, quadraginta ſolidis multetur,

Decimæ quomodo dandæ.

De duce, & eius cauſis.

Seditioſorũ pœna.

Leges caſtrenſes.

æqualiaq́;

æqualiaq; omnia reſtituat. Seruus capite plectetur, dominus illius ne talia perpetraret, quia non prohibuit, pro ipſo reſtituat. Aliquid ex exercitu ſurripiens criminis conuictus ſeruus manibus mutiletur, nihiloſecius dominus eius reſtituere compellatur. Liber ad rei reſtitutionem ſolidis XL. *componat. Si quiſquam aut à rege, aut duce iuſſus aliquem interfecerit, defendat eum, & liberos eius rex, ſiue dux, cui obediuit. Et ſi is morietur, alius, qui ſuccedet, tutelam ipſius aſſumat. Si dux contumax & rebellis decreta regis contempſerit, ducatu priuetur, ſe'que æternæ ſalutis ſpe omni fruſtratum ſciat.* Ducis cauſæ. *Si ducis ſtultus & arrogans filius patrem adhuc iudicio præſidere, exercitum ductare, equum aſcendere, arma geſtare potentem, qui necdum ſurdus, neque cæcus eſt, qui regis mandatum ſtrenuè exequi valet, malignorum conſilio principatu deturbare nititur, exhæredetur, aut, ſi libet, in exilium perpetuum ablegetur, quia contrà legem in patrem peccauerit.* Filius patri inſidiatus. *Qui temeritate, aut ebrietate in ducis aula ſcandalum ſuſcitauerit, quicquid mali ſequetur, lege componat, ſolidis* XL. *plectetur, ſeruus manum perdat. In ducis aula qui temerè aliquid iacere conſpexerit, ſurripiens, vbi nocte vna celarit, furti alligetur, in publico ſolidis quindecim componat, quòd domus ducis domus publica cenſeatur. Imperium ducis detrectans, quindecim ſolidis* Ducalis aulæ libertas.

mult

multetur: & quicquid facere iuſſus fuerat adhuc perficiat, vt placita omni quintodecimo die in Comitatibus regionis omnibus peragantur. Liberi omnes conueniant: qui neglexerit, ſolidis quindecim multetur. Iudex, vt iuſtè iudicet, librum penes ſe legis habeat, ex eo cauſa omnis componatur. Neq; perſonam, neque munera reſpectet iudex, ſed de compoſitione, dum rectè iudicarit, partem nonam accipiat. Sin perperam, duplo, quicquid lata ſententia abſtulerit, exoluat: inſuper ſolidis quadraginta multetur. Ducis cædes parentibus aut regi ſolidis D C C C C L X. *componatur. Parentes ducis ſexcentis, obſeruato, vt ducis compoſitio parentum ſuorum compoſitionen triplo excedat. Agilolfingi, de quorum progenie dux perpetuò eligitur, compoſitionem quadruplam habeant. Huoſi, Trozzi, Sagani, Habilingi, Aennoni, primi poſt Agilolfingos duplam. Liberum quiſquis interfecerit, parentibus, aut duci, bis octoginta ſolidos exoluat. Si oculum, manum, vel pedem amputauerit, quadraginta: ſi claudum fecerit, duodecim: ſi mancum, viginti. Simplex vulnus tribus ſolidis, dentem molarẽ duodecim, alios omnes ſex componat. Peregrinos homines inquietare, aut lædere, ſummè prohibemus: contrafaciens dupliciter componat, & fiſco* C L X. *ſolidos exoluat. Si occiderit, ſolidis auro appretiatis centum multetur. Seruus liberum aut moleſtans, aut venund*

Quotẽpore placitandũ.

Iudex qualis eſſe debeat.

Liberi quo modocõponantur.

venundans, præſentatus iudici aut manum, aut oculum amittat, abſq; inſigni nota nequaquàm dimittatur. Liberti dimidio componantur mitiùs, quàm liberi. Nuptias inceſtatas prohibemus, vnde ſocrum, nurum, priuignam, nouercam, fratris aut ſororis filiam, fratris vxorem, vxoris ſororem viro ducere liceat nulli, fratrum aut ſororum filij matrimonio nequaquàm ſeſe coniungant, facultates eorum à iudice confiſcentur, qui contrà fecerint. Qui dominicam diem ſeruili opere profanauerit, nec ſemel & iterum monitus ceſſat, L. verberibus dorſum illius frangatur: ſi nec adhuc ceſſauerit, tertia ipſi bonorum pars auferatur: tertiò ſi attentauerit, libertatem perdat, ſeruus ſit, qui die ſancto noluit eſſe liber. Seruus vapulet, & ſi non emendauerit, dexteram perdat: Peregrinus monitus niſi ceſſauerit, XII. ſolidis multetur. Qui liberum præter voluntatem ſeruitute deuinxerit, aut illius hæreditatem bonáve inuaſerit, XL. ſolidis componat reſtituátque quæ occupauerit omnia. Si quis cum alterius coniuge libera concubuerit, marito CXL. ſolidis componat: & ſi deprehenſus interficeretur, abſque vindicta ſuo in ſcelere iaceat. Cum libera conſentiente fornicatus, ſi in coniugem ducere noluerit, duodecim componat ſolidis. Dominus ſeruum, qui liberæ vim fecit, parentibus illius ad pœnam dedat: interficere ius eſto, ſi libet. Si quis virginem liberam præter eius ac

Liberti.

De nuptiis.

De feriis & pœna non cuſtodientium.

Mulierum cauſæ.

parent

perantum voluntatem rapuerit, ſolidis x I. libertam V I I I. ancillam I I I I. componat. Liber liberam vxorem abſq; culpa dimittens, parentibus ſolidis x L. componat. Mulieri dotem, & quicquid aſportauerit ſecundum familiæ, ex qua nata eſt, ſtemma legitimè perſoluat. Si liberam liber poſt deſponſationem repudiauerit, aliámque ſuperduxerit, x x I I I I. ſolidis puellæ parentibus componat. Sacramentalibus x I I. iuret, eam, neq; ob crimen aliquod, neque ob parentum inuidiam dimittere, verùm ob ſolum amorem, quo alteri teneatur. Qui alterius ſponſam ſibi rapuerit, reſtituat eam, & bis L x x x. ſolidis marito componat. Mulier, quæ alteri potionem, vt aborſum faciat, commiſcet, ſi ancilla eſt, C C. verbera accipiat, Ingenua libertate viduata ſeruitio deputetur. Si prægnans mulier icta aborſum fecerit, ipſa ſi morietur, qui icerit tanquam homicida teneatur, ſi fœtus tantùm, nondum viuens, x x. ſolidis, viuens L. vueregeldum perſoluat, ſolidóſque tres & tremiſſem. Si in ducis curia, in ædibus ſacris, in fabrica, aut molendino, quæ domus publicæ ſunt, liber homo quid furatus fuerit, nonuplum componat, ſecundum rei valorem iuret, ſiue campionibus depugnet. Fur nocturno in furto deprehenſus, ſi occidatur, non vindicetur. Qui alterius ſeruum ad furtum vel aliud nefas in domini diſcrimen perſuaſerit, fraude detecta, tanquam fur damnetur, nonuplum exoluat.

Domus publicæ.

Furta quomodo cōponantur.

Seruus

*Seruus quod tulit reſtituat, & inſuper flagel-
lorum ictus* C C. *extenſus publicè accipiat, do-
minus incommodi nihil patiatur. Fur quaſcun-
que res ſubtraxerit, iudici præſentatus ſecun-
ium legem vindictæ ſubiaceat. Verùm morti
ion priùs damnetur, quàm nonnulla illi, qui
lamnum pertulit, compoſitio de furis faculta-
ibus fiat. Qui aliquid in prouincia emerit, di-
igenter priùs interroget, furtiuum ſit, néc ne.
Furtiuum ſi emerit, reſtituere cogatur, atque in
iſcum pro fredo ſolidos* X I I. *perſoluat: qua
ege in eum etiam animaduertitur, qui furti-
um commendatum ſuſceperit. Compoſitionem
i fure, niſi coram iudice, ſuſcipiat nemo. La-
rocinij culpis ſubiaceat, qui iudicem ſuum
em celat. Quoties de agrorum finibus conten-
litur, conſtituta olim ſigna ab inſpectoribus
quærantur, nec aduerſus ea longa poſſeſſionis
empus patrocinetur, venditor oſtendat, ſi nul-
a apparuerint: & ſi contentio tanta ſit vt ſe-
lari non poſſit, campionibus depugnetur. Ne-
no nouum terminum aut ſignum ſine alterius
artis conſenſu, ſine inſpectore conſtituat. Li-
er ſi contra id fecerit, lege ſolidis* V I. *multe-
ur: ſeruus* C C. *flagellorum ictus extenſus pu-
licè ſuſtineat. Si liber liberi parietem aut ſe-
em diſſipauerit, vel irruperit, tribus ſolidis
omponat, & damnum reſtituat. Columnas,
rabes, ſpangas tribus ſolidis ad reſtitutionem
omponat. Aſſeres, lateres, & aliud quicquid
ædificio*

Furtiua emptio lege coercita.

Agrariæ leges.

Pignorare dux permittat.

ædificio continetur ſingulis ſolidis: Pignorare abſque ducis permiſſu liceat nemini: contrarium faciens, pignus eueſtigio illæſum reddat, duci X L. *ſolidos pro fredo exoluat, læſum ad arbitrium iudicis componat. Qui meſſem iam maturam alterius demeſſuerit, ſolidis ſex componat. Negans, ſacramentalibus ſecundum legem ſuam ſex iuret. Qui ſegetes alterius incantando vitiarit, conuictus* X I I. *ſolidis componat, familiam illius anno toto alimentis prouideat, æquale reddat, ſi quid perdiderit. Negans, ſacramentalibus* X I I. *iuret, aut campione ſe defenſet. Si quis alieno ſeruo, vel ancillæ ad fugam, aut auxilio, aut conſilio adfuerit,* X I I. *ipſum, eam ſex ſolidis componat, reducátque: ſi negare velit,* X I I. *ſacramentalibus iuret, aut campionnm ſe pugna expurget. Nemo alienum animal, etiam in damno deprehenſum, quouis modo lædat, occidátve: ſed penes ſe eouſque retineat, donec domino, aut vicinis damnum acceptum indicabit, qui locum læſum cum æquali illæſo ſignent, in meſſis collectione quòd læſus non læſo minus protulerit, is, cuius animal damnum intulit, rependat. Quì verò contra legem hanc animal occiderit, cadauer ſibi habeat, domino aliud æquale reddat. Si oculum excuſſerit, quanti animal æſtimabitur, tertia pretij parte cõponat. Si caudam, vel aurem, vno ſolido. Si cornu, tremiſſe: duplentur, ſi hoc in domini contemptum odiúmve perpetrarit.*

Damnorũ illatorũ cõpoſitio.

Qui

Qui pacta mercede equum, aut bouem cuſtodiendum ſuſceperit, ſua culpa periclitatum ab integro perſoluat, & mercedem nullam requirat: verùm iuramento ſi ſe abſoluerit, corium reddat. Qui aurum, argentum, veſtes, aut alias quaſcunq; res vendendas, ſiue cuſtodiendas in ædes ſuas receperit, ſi fortuito incendio vnà cum rebus ſuis conſumptæ fuerint, quòd ſibi non profuerint iuramento dato, nihil perſoluere cogatur. Qui auxiliatoris ſpecie ex incendio aliquid rapuerit, proditus quadruplum exoluat, ſecundum legisq; ſtatuta componat. Rem in contentione locatam nec vlli donare, nec vendere liceat. Mulier in viduitate poſt mariti obitum permanens æqualem, vt filiorum vnus, vſufructuariam portionem poßideat. Si verò ad alias nuptias tranſierit, eo die cum dote & rebus ſuis domo egrediatur: filij inter ſe portionem, quam conſequuta fuerat, vt reliquam diuidant. Patris bona filij de diuerſis etiam coniugijs ſuſcepti æqualiter hæreditabunt: Matris vnuſquiſq; tantùm ſuæ. Ancillæ filius cum liberæ filio hæres non eſto. Si quis ſine liberis morietur, niſi teſtamẽto caueatur, vxor, quoad viduitatem obſeruauerit, bonorum medietatem omnium retineat, propinqui reliquam accipiant. Si verò & ipſa morietur, aut alteri nupſerit, cum bonis ſuis, & quæ lege debentur, abeat, propinquis & hæc pars cedat. Viro, aut muliere defunctis, ſi vſq; ad ſeptimum gradum

De cõmendatis & cõmodatis.

Ex incẽdio quid ſurripiens.

Res in contẽtione poſita.

De hæreditate leges.

propinqui nulli reperiantur, niſi teſtamento, vel donatione caueatur, res eorum omnes fiſcus indipiſcatur. Qui rem aliquam vendiderit, pretio accepto, emptionem aut charta, aut teſtibus ratam faciat, duo, tres, vel plures teſtes ad' ibeantur. Venditio, niſi voluntaria, & libera, firma non ſit. Qui rem alienam domino ignorante vendiderit, ipſam lege reſtituat, & aliam æqualem addat. Si reperiri nuſquã poterit, duas ſimiles pro ea reddat. Qui arram in quacunque re dederit, niſi placitum mutatum fuerit, ſtare contractui debet, aut hanc ipſam perdat, & pretium, quod debuit, exoluat. Si quis rem vitiatam vendiderit, infra dies tres recipiat, vel ſacramẽtali vno vitium ignoraſſe iuret, & ſtet emptio. Seruus ſuo, non domini, peculio redẽptus, fraude cognita domino reſtituatur: quia non pretium, ſed res ſerui ignorans acceperit. Commutatio tantum roboris habeat, quantum emptio. Qui agrum, aut pratum alterius ſuum dicens inuaſerit, ſex ſolidis propter temeritatem componat, & exeat. Teſtem aure tractum niſi ſuper mortuum teſtari velit, repelli nec debet, nec poteſt. In mortui cauſa hic duello probetur: ſi vicerit, vlterius non impugnetur, ſed credatur ei. Ex pluribus teſtibus vnus tantùm ſorte eductus iuret, ita dicens: Teſtis ſortitus ſum, teſtem me exhibeo, ſic me Deus iuuet, & illum, cuius manum teneo, teſtis aure tractus ſum, veritatem præſenti in cauſa dicere. Datis deinde ad ſacrand

De emptione & venditione.

Arræ traditionis vis.

Mancipiorũ redẽptio

Teſtes, & corũ cauſæ

Iurandi modus.

ſacrandum armis, ſolus altera manu verbum ipſum cum vno ſacramentali iuret. Mendaciter iuraſſe conuictus cauſam reſtituat, X I I.*ſolidis componat, aut innocentiam ſuam campione defendat. Si campionum vnus ab altero inter decertandum interficiatur, ſi ingenuus, ab eo, qui iniustè eum inuitauit,* X I I.*ſolidis, nec amplius, componatur. Qui liberum mortuum monumento refoſſum ſpoliauerit, parentibus illius ſolidis* X L. *componat, & ipſum etiam furtiuum quod tulit. Si quis occultè liberum occiderit, cadauer in profluentem, aut aliò, abiectum condigna ſepultura, & exequijs priuet,* X L. *primùm ſolidis, deinde Vueregeldo componat. Qui verò liberi hominis cadauer ad litus deuolutum aquis iterum immiſerit, ſolidis* X X. *componat. Seruus eo modo occiſus, atq; abſconſus, nonuplo, id eſt,* C L X X X. *ſolidis componatur. Qui veſtitu à ſe interfectum ſpoliauerit, dupliciter componat. Cadauer hominis mutilans, ſingula membra ſingulis* X I I. *ſolidis componat. Si repertum ne à feris dilaceretur pietate motus humauerit, à parentibus, aut domino illius, ſolidum accipiat. Qui alterius nauem loco ſubmouerit, illæſam, aut æqualem reddat. Extra aquam verò protractam ſi celauerit, interrogatus negauerit, vt furtiuum componat. Qui canem venaticum abſtulerit, ipſum, aut ſimilem reddat, & ſex ſolidis componat: paſtoralem tribus. Illis legibus Bauari ante aliquot ſecula paruere: non-*

Periurii animaduerſio

Campionum cauſæ.

De mortuis & eorum cauſis.

De nauigiis

De canibus.

nulliſq; adhuc. Siquidem qui Chriſtianæ pietatis obſeruantiſsimi ſunt, ad externa auguſtiora templa ſturnatim peregrinantur, Aquiſgranum præcipué. Duo etiam prouinciæ loca miraculis ſanctorum, & peregrinorum frequentia clara, Virgo Maria Otingæ, & beatus Vuolfgangus. Regio vitibus, præterquam vbi auſtralior eſt, non ſeritur. Nemoroſa multùm eſt, & montuoſa. Sues glandibus, ſylueſtribus'ue pomis, credo, tanta copia nutrit, vt veluti Hungaria boues, ita hæc ſues cæteris Europæ nationibus largè ſuppeditet. Eſt gens adeò ſuillis & ipſa moribus famoſa, vt cæteris Germanis comparata Barbari (Barbari dico) nomen ipſi optimè conuenire nemo non videat. Duobus vitijs plus alijs inſignes, inhoſpitalitate videlicet, & furto. Veſtitu vt plurimum blauo colore amicitur, ocreis libentiùs, quàm caligis, calciatur. Baioariæ, ſiue Bauariæ ad Auſtriam contigua eſt partim Charinthia partim Styria. Eſt Charinthia montana regio Carnis ad ortum, Styriæ ad occaſum ac meridiem iuncta, Alpes Italas & forum Iulij contingit: multæ in ea valles colleſq; feraces tritici, multi lacus, multi amnes, quorum præcipuus Drauus, qui per Styriam ac Pannoniam in Danubium fertur haud inferior Sauo. Imperium Auſtriæ principes obtinent, & Archiducem appellant, cui ea regio paret. Quoties nouus princeps Reipublicæ gubernationem init, ſolennitatem nuſq

[Margin: Duobus vitiis obnoxii Bauari.]

[Margin: Charinthiæ limites.]

[Margin: Drauus amnis.]

[Margin: Sauus amnis.]

nuſquam alibi auditam obſeruant. Non longè ab oppido S. Viti in valle ſpatioſa dirutæ ciuitatis veſtigia viſuntur: nomen loci vetuſtas perdidit: nec procul hinc in patentibus pratis erectus lapis marmoreus eſt, quem, cùm dux creandus eſt, ruſticus quidam, cui per ſtirpis ſuæ ſucceſſionem hæreditariò id officium debetur, aſcendit, ad dexteram bouem habens fœtam, nigri coloris: ad læuam equa illi ſiſtitur ſtrigoſa, maciéque inſigni, frequens circà populus, agreſtiumq; turba ingens: dux indè futurus exaduerſo mouet purpuratorum multitudine ſeptus: præcedunt principatus ſigna, omneſq; in toto comitatu egregiè culti, præter futurum ducem. Is agreſti habitu, pileo tectus, calceos & paſtoralem baculum gerens, paſtorem agit magis, quàm principem. Hunc venientem intuitus qui lapidem obtinet, Illyrica voce (ſunt enim Charinthij Illyrij, hoc eſt, Sclauoni) quis eſt hic, exclamat, qui tam ſuperbè incedit? Reſpondet circunfuſa multitudo, principem regionis aduentare. Tum ille, Iuſtus ne iudex? ſalutem patriæ quærens? liberæ conditionis? dignus'ne honore eſt? Chriſtianæ pietatis cultor? ac defenſor? clamatur: eſt quidem, & erit. Rurſus idem, quæro quo me iure hac à ſede dimouebit? Reſpondet ducalis aulæ magiſter, Sexaginta denarijs hic abs te locus emitur: iumenta hæc tua erunt, ad bouem & equam manum intendens. Veſtimenta, quæ dux

Feſtiuitas in noui ducis acceptione mirãda.

Princeps in agreſti habitu.

Charíthiorũ lingua.

exuet, habebis, eriſq; tu cum domo tua tota liber à tributo. Quibus dictis, Ruſticus malam principis percutit, alapa leniter incuſſa, iubetq; æquum iudicem eſſe: præmióque abducto, loco cedit. Tum lapidem dux occupat, nudum gladium vibrans ad omnem ſe partem vertit: populum affatur, polliceturq; ſe æquum iudicem futurum. Ferunt & aquam agreſti pileo oblatam potare, in futuræ ſobrietatis argumentum.

Solemnenſis eccleſia. *Deinde ad Solemnenſem eccleſiam, quæ in proximo tumulo ſanctæ Mariæ vocabulum & nomen habet, perductus, ſacrificijs intereſt. Quibus peractis, humili veſte, qua adhuc indutus eſt, depoſita, paludamentum induit, ſplendideq; cum proceribus ſuis conuiuatur. Poſtremò in pratum reuertitur pro tribunali ſedens, ius dicit, & funda confert.*

Honor principē inueſtiendi ruſticis datus. *Hic honos principis inueſtiendi ruſticis datus eſt, quòd illi primùm in ea terra Chriſti fidem accepere, nobilibus & principibus in errore aduſq; Caroli magni tempora permanentibus, quando & ipſi baptiſmati admoti ſunt.*

Charinthiæ dux imperii venator. *Fuit Charinthiæ dux venator Imperij, vnde ad eum lites & contentiones venatorum omnium deferebantur: vocatus in iudicio coram Imperatore querulantibus non niſi Sclauonica lingua reſpondebat.*

Conſuetudo furibus grauis. *Eſt & alia huius prouinciæ conſuetudo in oppido Klagen furibus duriſſima: Si quis in furti ſuſpicionem venerit, eueſtigio ſuſpenditur: poſtridie de ſuſpicione iudicant, ſi ſontem inueniunt, pendere*

ſinunt

ſinunt donec per partes ad terram defluat cadauer. Inſons repertus ſepelitur, exequiæq; ex publico perſoluuntur. Penulis natiui velleris haud fucati Charinthij teguntur, vulgoq; capita pileo obmuniunt, ſermone loquuntur Sclauonico. Styrij verò agreſtes vulgo populi ſunt & ſtrumoſi, adeò quidem ingenti ſtruma, vt ipſis loquelam impediat: & mulier lactans illam poſt tergum perinde atque ſaccum reijciat, (ſi fama vera eſt) ne infanti impedimento ſit. Strumæ cauſam aquæ aëriq;, quibus veſcuntur, incolæ tribuunt. Styriani ipſi cultu & ſermone Germani ſunt, præter Draui accolas, qui Illyrica vtuntur lingua. Sal ibi coquitur, quod ad finitimas gentes defertur. Regio ferri & argenti ferax, ſed principum incuria parcius foditur. Valeria olim dicta fuit, montana plurimùm præterquam ad ortum, quà Pannoniæ finitima eſt, ea parte vaſtam effundit planitiem.

Styrii vulgò ſtrumoſi

Strumæ cauſa.

Sal Styrianum.

Styria olim Valeria dicta.

De Italia, Italorumq; moribus. Item de Romulo, & eius ciuilibus inſtitutis.
CAP. XVIII.

ITalia Europæ regio, priùs Heſperia ab Heſpero Atlantis fratre, qui à fratre pulſus, & Hiſpaniæ, & Italiæ dedit nomen: ſiue, vt Macrobius inquit, ab Heſpero ſtella, quòd illius occaſui ſubiecta ſit. Oenotria etiam dicitur, vel à bonitate vini, quod in Italia naſcitur:

Heſperia.

Oenotria.

nam Græci Oenon vinum dicunt: vel ab Oenotrio Sabinorum rege. Poſteà Italia ab Italo Siculorum rege, qui agriculturam Italos docuit, & leges poſuit: nam ad eam partem venit, in qua poſtea Turnus regnauit, & à ſuo nomine appellauit, vt Virgilius probat:

Italiæ appellatio.

Eſt locus, Heſperiam Graij cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis, atq; vbere glebæ:
Oenotrij coluere viri, nunc fama minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.

Timæus autem & Varro à bobus vocatam putant, quoniam Tauri Græca veteri lingua ita appellati ſunt, à quorum multitudine pulchritudineq; Italiam dixerunt. Latium pars illi, vbi oſtia Tyberina ſunt, dicitur, quemadmodum Auſonia, vt Ariſtoteles inquit, pars ad Tyrrhenũ verſa. Crucis forma inter Adriaticum & Thuſcum mare iacens, ab Alpium iugis & Apennini porrecta, ſe paulatim tamen ad Rhegynum vſq; attollens verticem, & litora Brutiorum. In vltimo ſui in duo cornua ſcinditur, quorum alterum Ionium ſpectat mare, alterum Siculum: in extremitate Rhegyum oppidum habens. Eius longitudo ab Auguſta Prætoria per Romam Capuamq; porrecta vſq; ad oppidum Rhegyum, Solino teſte, decies centena & viginti millia paſſuum colligitur. Latitudo verò quadringenta decem, vbi latior: vbi breuior, centum triginta ſex: habetq; vmbilicum in agro Rheatino, qui dudum ex

Latium.

Auſonia.

Italiæ forma.

Longitudo Italiæ.

Latitudo Italiæ.

ex latere maris ſuperi Rubiconem fluuium pro finibus habuit. Diuiditur Italia in multas regiones, à Varo flumine ad Macram Liguria terminatur, vbi Genua illuſtris ciuitas. Inde ad Tyberinum amnem Hetruria, vbi Piſæ. A Tyberi ad Lyrim Latium, vbi Roma, intus Antium in ora: à Lyri ad Sarnum Campania, vbi Neapolis. Inde ad Silarim Picentinorum regio, vbi Surrentum et Salernum: à Silari ad Laium Lucania, vbi Peſtum & Buxentum: à Laio ad Leucopetram Brutium, in quibus Rhegyum Iulium: à Leucopetra ad Iapigium promontorium, quod & Salentinum magnæ Græciæ ora eſt, vbi Croton & Tarentum: ab Iapigio ad Brunduſium Calabria, vbi Hydrũtum: à Brunduſio ad Garganum Apulia, vbi Barium & Salapia: à Gargano ad Sari fluuij oſtia Frentinorum regio, vbi Iſconium: à Saro ad Apernum amnem Marrucinorum ora, vbi Orton: ab Aperno ad Aeſium fluuium antiquiſſimum Italiæ terminum Piceni, quorum Ancon: ab Aeſio, ſiue Aſio, vt quidam ſcribunt, ad Rubiconem recentius Italiæ confinium Senones, quorum Phanum fortunæ, Piſaurum & Ariminum: à Rubicone ad Padi oſtia Boij, quorum Rauenna: à Pado ad Tiliauemptum Veneti, vbi nunc Venetiæ: à Tiliauempto ad Natiſonem Carni ſiue Foroiulienſes, vbi Aquileia: à Natiſone ad Arſiam Iapiges & Iſtri, quorum Tergeſtum & Formio amnis, &

Italiæ regiones. Liguria. Hetruria. Latium. Campania. Picentinorum regio. Lucania. Brutium. Magna Græcia. Calabria. Apulia. Frentinorũ regio. Marrucinorum ora. Picenorum ora. Senonum regio. Boij. Veneti.

Apenninus mons Italiã diſcernens. *ipſe aliquando Italiæ finis. Apenninus mons totam terram velut in duas diuidit plagas, hanc ad occaſum & meridiem, illam ad ſeptentrionem & ortum obuerſam ab Alpibus primò in Liguriam excurrens, mox inde Ciſalpinam Galliam & Picenum ab Hetruria & Sabinia dirimit, Anconemq; progreditur, vnde aduerſus in Apuliam & Garganum montem extenditur, Marrucinorum, Pelignorum, Frentinorum terram à Latio Campania ſeparans: Vltimus eius conatus ex Gargano eſt ad Leucopetram, hinc Apuliam habens, Calabriam, & magnæ Græciæ oram Picentes, inde* Laus Italię. *Lucanos & Brutios. Eſt Italia metallis grauida, vbiq; vitalis & perennis ſalubritas, eximia cæli temperies, campi fertiles, aprici colles, innoxij ſaltus, opaca nemora, munifica ſyluarum genera, mira frugum, vitium, & olearum fertilitas, nobilia pecori vellera, opima tauris colla, perſpicui & piſcoſi lacus, flumina, fonteſq; ſaluberrimi, portus plurimi, ipſa auidè ad mortales iuuandos in maria procurrens, & velut* Italia terrarum omniũ alumna & parens. *gremium omnium gentium commercio pandens, vt verè dicta ſit à quibuſdam terrarum omnium alumna, atq; eadem parens, cæleſtium prouidentia electa, quæ ſparſa congregaret imperia, molliret'que efferatarum gentium ritus: diſcordes ad colloquia linguas munere literarum, Latinoq; ſermone congregaret. Cæterùm vt gentes ſileam (nam longum eſſet numerare)*

quas

tas Itali Romani lingua & armis vicere, tantum vna Quiritum ciuitas virtutum omnium valuit exemplis, quantum omnis Græcorum eloquentia præceptis, qui quaſi ita futurum diuinaſſent, vt hæc vna terra omnibus eſſet gentibus imperatura, quotam ipſius partem magnam Græciam dixere: &, vt breuiter dicam, non ſine prouidentia accidit, vt quum Deus optimus terras inuiſit, tum ibi cunctarum gentium arx eſſet & Imperium, vbi mox Chriſtiani nominis futurum erat caput. Color Italis & ſtatura penè diuerſa eſt. In Ciſalpina Gallia, Venetóque receſſu color vulgò candidus, cultus & ſermo accuratior: contrà in Hetruriæ tractu Latio, Campania, Lucania, & Brutijs aquilus, capillus niger, breuior ſtatura, & macilenta, ſermo & cultus ſimplex. Omnia ſimilia in Piceno, & his, qui ſuperi maris oram accolunt, in magnam Græciã vſq;, niſi quòd in Apulis, Calabris, & ijs, qui extremam tenent Italiam, victus & ſermo cum Græcis promiſcuus durat. Tota Italia, vt omnis ferè Europa, vno matrimonio ſemper contenta fuit. Repudium ex vrbe Roma tranſlatitium. Hic Spurius Carbillius ſterilitatem coniugis cauſatus, primus vxorem repudiauit. Triplex olim in regionis ciuitatibus conditio fuit, Seruilis, Libertina, & Ingenua. Ingenuorum triplex ordo, Plebeius, Equeſter, & Patritius. Sacrorum ratio penes pontifices & flamines, & alia quædam coll

Quiritum ciuitas. Romę laus.

Hominum color, cultus, & ſtatura.

Ciuiũ triplex conditio.

Ingenuorũ triplex ordo.

collegia eſſe, alia alijs dæmonibus ſacra facere.

Dictatoris dignitas.

Summus honos & poteſtas in Dictatore, à quo nulla fuit prouocatio. Ea dignitas ſemeſtris fuit, & ad eam per gradus fiebat à quæſtura acceſſus, per ædilitatem, præturam, Conſulatum, & Cenſuram: non quòd ſemper per hos gradus iretur, explendúsque eſſet numerus, ſed in dignitate, poteſtatéque hic ordo erat, vt in re bellica certi militiæ gradus: miles centurioni parebat, Centurio Tribuno, Tribunus Legato, Legatus Conſuli, ſeu alteri, cuius eſſent auſpicia, Magiſter equitum Dictatori.

Dignitatũ ordo. Militiæ gradus.

Legitima militia decennium habuit, ſi non prius debellari cum hoſte contigiſſet, aut miſſio aliqua intercidiſſet, quæ nomine & re non vna fuit. Præter legitimam illam, cuius nunc mentio facta eſt, fuit & Cauſaria: hæc vt priore illa minus pulchra, ita reliqua honeſtior, quæ ab re ignominioſa dicta eſt. Militaris ætas ex Seruij Tullij præſcripto à ſeptendecimo anno in octauum & quadrageſimum decurrebat. Pacati in toga agebant, bellantes in ſago, & paludamento: bella feciali iure inferebantur, illatáque ſoluebantur non niſi legitimè. Ciuitates aut ſociæ, aut coloniæ, aut municipia dicebantur.

Legitima militia decennalis. Cauſaria militia ignominioſa.

Municipibus alijs ciuitas cum ſuffragio data, alijs ſine ſuffragio. Coloni vt membrum ciuitatis erant, & Romanis viuebant legibus, municipes ſuis. In his Decuriones erant, quod Romæ Senatores. Purpura patrit

Municipes. Coloni. Decuriones

atritium diſtinguebat ordinem ab equeſtri, ſurum equeſtres à plebeio. Maieſtatis iudiia totius populi erant: rerum capitalium, iulicum, qui ad id ſorte lecti eſſent, ex ea decuia, quæ eo anno iudicaret: ciuilium rerum, rætoris centumuiralis haſtæ, aliáque aliorum. Et hi olim Italicarum ciuitatum & gentium n vniuerſum mores erant, inſtitutionem hanc Romulo trahentes. Romulus enim poſtquam iuitatis Romanæ muros, foſſas, munitiones, & neceſſarias extructiones perfeciſſet omneis, ad iuium ſtatum ſe conuertens ita ordinauit: Diuiſa in primis trifariàm omnis populi mulitudine, ſingulis partibus ſingulos præfecit dues clariſſimos: deinde trium rurſus earum parium vnamquanque diuidens in denas partes quales, harum quoque duces deſignauit viros ortiſſimos, vocauit partes maiores tribus, miores curias: homines tribuum ducatus habenes tribunos: qui verò curijs præſiderent, curiones dici poterant. Erant autem & in decurias liuiſæ curiæ, duceſq; earum decuriones appelati. Omnibus itaq; in tribus & curias diuiſis, Agrum in triginta partes diuidens, ſuam cuique curiæ partem tribuit, tantum ipſe agri accipiens, quantum quidem ad ſacrificium, templáque ſatis eſſet: partem quoq; agri publicam relinquens. Sicq; vna diuiſio regionis & hominum communem continens æquabilitatem fuit. Altera item hominum ipſorúmque fuit commoda,

Patritii. Equeſtres. Plebeii.

Romanæ ciuitatis ordinatio.

Hominum multitudo diuiſa.

Agri in ſingulos diuiſio.

Altera multitudinis hominum ſegregatio.

moda; & honores pro dignitate cuiuſque partiens. Illuſtres enim genere, & ſpectatæ virtutis viros tum diuites, & quibus erant filij, ab ignobilibus diſcreuit, humilibus & egenis: vocauitq; tenuioris fortunæ homines plebeios & qui melioris erant conditionis, patres: his de cauſis progenitos eorum deinceps patritios vocabant. Romulus vbi maiores à minoribus diſcreuerat, leges dehinc poſuit, ſtatuítque quid Patritiorũ officia. *vtroſq; agere opus eſſet. Sacra quidem patritios perficere, magiſtratus gerere, ius dicere, ac ſecum quoq; publica adminiſtrare, vrbanis ipſos* Plebeiorũ officia. *maximè negotijs intentos eſſe. Plebeios autem his muneribus ſolutos, cùm inexperti eſſent, & ob inopiam negotioſi, agricolari ſimul, & paſcere pecora, quæſtuariáſque exercere artes. Ne vero diſſiderent, aut iniurijs locupletum in humiles, aut leuium, egenorúmque hominum in excellentiores inuidia, commendauit ipſe patritijs plebeios, vnumquenque eorum permiſit,* Patronus. *quem vellet ſibi patronum eligere, patrona-* Patronatũ. *tum vocans, ſuſceptum pauperum, humiliumq; patrocinium & officia inſtituens vtriſque commoda, beniuolas ciuiléſque eorum coniunctiones fecit: vt illi tuerentur clientes, tanquam* Clientes. *patres filios: clientes econuerſo patronis obſequioſi eſſent: communiter autem vtriſque neque pium, neque fas erat accuſare ſe inuicem, nec aduerſus ſe teſtimonium dicere, nec cum inimicis numerari: ſicq; firmior erat Romano-*

rum

rum concordia. Conſiliarios poſt hæc instituit, centum viros ex patritijs eligens, fecitq; delectum eorum hoc modo: Ipſe vnum ex omnibus optimum deſignauit, cui committenda eſſent vrbana negotia: cùm ipſe exercitum extra fines duceret, tribuum vnicuiq; edixit, vt tres viros ex ſe deligeret, qui ætate & generis ſplendore, ſenſuq; excellerent: poſt hos autem nouem viros, etiam curijs ſingulis imperauit tres maximè idoneos ex patritijs eligere, poſtea quàm nouem iſtos primis à tribubus electis addens nonaginta, quos curiæ ſuffragijs prætulerant, eo quoq;, quem ipſe elegerat, duce addito, centum conſiliariorum numerum expleuit, & à Romanis Senatus dici cœptus eſt, qui ob autoritatem Patres, ob ætatem Senatores dicti ſunt. Deinde trecentos viros ex generoſiſſimis familijs eligens robuſtiſſimis corporibus, quos Curiæ renuntiarunt, eodem modo, quo anteà Senatores, ſingulæ denos iuuenes, eos ſemper circum ſe Romulus habuit. Nomen commune omnes habebant, Celeres vocati, ab exequendi miniſterij celeritate, cuſtodes regis erant. Regis autem hæc officia, primùm quidem templorum, ſacrificiorumq; principatum tenere, agereq; eum omnia in honorem, cultumq; Deorum pia. Deinde legum, morisq; patrij cuſtodem ipſum fieri, iurisq; ſimul omnis Senatum cogere, populum conuocare, poteſtatemq; ſibi in bello Imperatoriam eſſe. Senatorio ordini

Centũ viri conſiliarii delecti.

Senatus. Patres. Senatores.

Treceti robuſtiſsimi electi.

Celeres.

Regis officia.

Dignitas Senatui conceſſa.

ordini honorem & poteſtatem talem attribuit, omni de re, de qua referret regno, cognoſcere, atque ſuffragium ferre, & quod viſum maiori parti eſſet, id vincere. Plebi deinde tria hæc dedit, magiſtratus creare, leges ſciſcere, & de bello decernere, cum rex vellet: neq; tamen poteſtatem horum abſolutam, niſi & ſenatus approbaſſet. Ferebat populus ſuffragium non viritim, ſed per curias conuocatus, & quod pluribus viſum eſſet curijs, ad ſenatum referebatur. Nunc autem mos iſte ſuffragiorum in plerisq; locis conuerſus eſt: neq; enim de plebiſcitis ſenatus iudicat, ſed eorum, quæ ſenatus cognouit, populus eſt dominus. Ex hac autem diuiſione Romuli non ciuilia modò negotia, ſed bellica quoq; Celeres iſti exequebantur. Quandocunque enim ei viſum eſſet exercitum educere, nec tribunos tunc per tribus, nec per curias centuriones, neque præfectos equitum creari oportebat, ſed rex tribunis mandare, illeq; curionibus, è quibus deinde decuriones edocti ſtatutos ſibi quiſque milites educebat. Vnà enim decenter inſtructi aderant. Mille etiam pugnatores elegit, vt quidam ſcribunt, quos ob numerum milites nominauit. Tum ipſe ſe Imperij inſignibus, & cætero habitu & duodecim lictoribus cum faſcibus præcedentibus auguſtiorem populo reddidit: in quo faſcium numero duodecim vultures, qui ei augurium fecerunt, videri poteſt Romulus ſecutus, niſi ab

Plebi tria cōceſsit Romulus.

Suffragādi ritus.

Celerum officia.

Mille pugnatores delecti Milites

Lictores cū faſcibus.

ab Hetruſcis morem ipſum aliquis potius ſumptum dixerit, quibus cum duodecim populi eſſent, magiſtratúmque vnum communi nomino crearent, ſinguli ſuum illi apparitorem dare conſueuerunt. Sella curulis Trabea, & aliorum Romanorum regum inſignia omnia inde haud dubiè fuerunt. Romulus etiam ciuitatis vires augere volens, cauſam honeſtam commentus, & rem in honorem Dei referens, templum loco in vmbroſo erigit, confugientibúſque ad illud ſponſor factus eſt per ſpeciem religionis erga deos, nihil eos mali ab inimicis accepturos: ac ſi permanere apud ſe vellent, ciuitatis etiam participes faciebat, tradebátque agri portionem, quam bello quæſierat. Fuit item & aliud inſtitutum, vt ne captas bello vrbes funditus euerterent, aut in ſeruitutem redigerent: verùm miſſis in eas colonijs pro portione aliqua regionis colonias Romanorum facerent vrbes victas & Reipublicæ participes. Ceterùm poſt Titi Tacij cædem, cum quo & Sabinum & Romanum populum in vnum confluxum quinque annis gubernarat, Romulus ad ſacra conuerſus, publica, & priuata multa inſtituit. Legem de matrimonijs tulit, vt mulier viro ſocia eſſet pecuniarum, & cæterarum rerum, ſacrorum etiam, & vt viueret ad mariti ſui morem, domusq́; vt ille dominus, ita & hæc domina. Morienti viro ſine liberis ſuccederet: ſi cum prole, æqua ſit illi

Apparitores.

Lex in bello obſeruanda.

Leges à Romulo latæ. Mulier viro æquata.

pars ſua. Adulterij conuictam vir & cognati vt vellent necarent. Si vinum bibiſſet domi, vt adulteram punirent. Quo inſtituto videri poteſt apud Romanos morem inualuiſſe, vt quoties viri domum ſe reciperent, filias & vxorem exciperent oſculo: an, vt Portius Cato prodidit, olerent temetum. Vt enim corruptionem inſaniæ principium arbitrati ſunt, ita corruptionis ebrietatem. Parentum in liberos vt omne ius ſit ſtatuit, ſiue vellet coërcere, ſiue verberare, ſiue vinctum ruſtico operi detinere, vendere quoque permiſit & occidere. Si quis à patre venditus ſe in libertatem vindicarit, vt iterum ac tertiò patri ius vendendi ſit. Fuit id legis caput C C C. *deinceps anno in duodecim tabulis relatum. Mitigauit tamen nonnihil auſterum carmen Numa Pompilius, qui tulit nullum patri amplius ius in filium oportere eſſe, vbi illius iuſſu duxerit vxorem. Sequuta & alia inſtituta. Ne quis liberæ fortunæ ſedentariam exerceret artem. Militaris diſciplina & agricultura ciuibus permiſſa: vnde laudationis mos ille manauit ad poſteros, Bonus miles, bonúſque colonus. Imperfectum putabat rex, vtranque vitam alteram ab altera ſeparari, neceſſe eſſe & humum exerceri, & belli obiri munera, vt lex Lacedæmoniorum habet. Operi omnes pacis tempore vacare ruſtico præcepit, permiſit tamen mercari etiam, quando res aliqua deſiderabatur. Nec religionis immemor,*

[Margin notes:] Vinum mulieribus Romanis prohibitum. Ius parentibus in liberos conceſſum.

mor, templa, aras, deorúmque ſimulacra conſtituit. Adiecit & dies faſtos, ſacrificia, ferias, nundinas, & alia pleraq; ad deorum cultum pertinentia: peregrina ſacra, & ea in primis, quæ Græcanico fierent ritu, vrbe excluſit, præter Herculea iam inde ab Euandri temporibus inſtituta. Halicarnaſſeus Dionyſius Varronem ſecutus LX. *ait ſacerdotes, qui publica ſacra facerent tributim, curiatímque ab eo inſtitutos, additos & his Aruſpices diuinationum interpretes: Curiarum ſingulis genius ſuus cum ſacrorum miniſtris datus, communiſque omnibus Veſta, & annus in decem menſes digeſtus: quibus nemo non poteſt intelligere fuiſſe Romulum diuinarum, humanarumq; rerum non imperitum, nec ante Numæ regnum populum Romanum ſine moribus & religione, vt plerique autumant, manſiſſe. Has ciuiles diſciplinas Romulus dedit. Numa Pompilius, qui poſt eum regnum accepit, plures alias adiecit: annum ad curſum Lunæ in duodecim digeſſit menſes, quum Romulus ex decem antea conſtituiſſet: mutatóque menſium ordine, Martius, qui primus tum fuit, ac ineuntem inchoabat annum, duobus Ianuario & Februario prælatis, tertius in ordine eſt factus. Faſtos quoq; dies fecit & nefaſtos, quibus nihil cum populo agi poterat. Flaminem vnum Ioui creauit, qui Dialis eſt dictus, eum inſigni veſte, curulíque ſella excoluit. Adiecit & alios duos, Marti vnum,*

Peregrina ſacra vrbe excluſa.

Herculea ſacra.

Veſta dea tributim venerata.

Annus in mẽſes duodecim.

Faſti & nefaſti dies.

Quirino alterum, ab inſigni, quod capite geſtabant, quaſi Filamines dictos. Veſtæ virgines legit. Hæ decem primos annos ſacrorum ritum perdiſcebant: totidem deinde operabantur ſacris, tertio decennio rudes, & nuper captas inſtituebant: poſtea verò, ſi quæ nubere vellet, fas erat alterum mallet ſequi. Salarium his ex publico conſtituit: perpetua virginitate interim, aliisque ceremonijs venerabiles fecit. Si qua inceſti conuicta eſſet, ante ora ciuium mœſto ſilentio efferebatur, viuáque circa Collinam portam in ſubterraneum ſpecum demiſſa, tellurèque ſuperingeſta necari. Gradiuo Marti duodecim ſacrauit Salios: hi menſe, qui ab eo nomen traxit, plures dies celebribus locis vrbis ſolenne ducebant tripudium: tunica verſicolori tegmine puniceo diſtincto amicti, æneo balteo, & gladio ſuccincti: dextera lanceam, virgámque geſtabant, læua thraceam ex ære peltam, altioribus pileis, & in conum exeuntibus capita inſigniebant. Nihil ab his diuerſos fuiſſe, Dionyſius opinatus eſt, quos Græci Curetas dixère, Romani à ſolenni ſaltatione Salios. Pontifex eſt deinceps ab eo creatus, cuius poteſtati omnia ſacrorum iura ſubiecit, quibus hoſtijs, quibus diebus, ad quæ templa ſacra fieri oporteret, formula edocuit. Interiecti etiam ſunt tot ſacris ordinibus Feciales: his ea cura tradita, vt Romani nullum iniuſtè bellum inferrent cuiquam. Si ſi qua per iniuriam

Virgines Veſtales.

Duodecim Salii.

Pontifex creatur.

tiam Romanis adempta eſſent, res ablatas ab hoſte repetebant: quæ ſi non redditæ eſſent, bellum compoſito ad id carmine indicebant. Pari poteſtate ſontes, res iuſtè repetentibus ad ſupplicium dabant: legatorum iniurias vindicabant: hi quæ pia in fœderibus eſſent tueri, ſancire pacem: eandem ſi minus legitimè pacta eſſet, irritam habere: ſi quid Imperator, aut exercitus contra publicum iuſiurandum deliquiſſet, ſcelus expiare. Puerum trimo minorem lugeri vetuit, neque natu grandiorem plures menſes lugendum cenſuit, quàm vixiſſet annos. Tempus longiſſimi luctus in decem menſes extendit. Populum in diuerſa diſtribuit collegia, Tibicinum, artificum, architectorum, infectorum, ſutorum, coriariorum, fabrorum, figulorum, & ex variarum artium opificibus contractis vnum omnium nouiſſimum, ſua ſingulis ſacra venerationesq́; dijs reddendas diſtribuit. Seruius Tullius in claſſes & centurias omnem ciuium multitudinem diuiſit. Quorum ordinum ratio hæc fuit, vt hi, quorum res centum millibus cenſerentur, in prima claſſe eſſent, quæ centurias habuit octoginta. Pari numero iuniorum ſeniorum'que, vt hi ad vrbis cuſtodiam præſto eſſent. Iuuenes foris bella gererent: arma vtriſq; imperata, galea, clypeus, lorica, ocrea, & hæc, quæ corpus tegerent, in hoſtes haſta & gladius. Additæ huic claſſi duæ fabrorum centuriæ, qui in bellum machinas

Lugendi ratio.

Populi in collegia diſtributio.

Populi in claſſes diſtributio.

Prima claſſis.

u 3 *ferr*

Secunda claſsis. ferrent, & ob id inermes. Altera claſsis ex viginti facta eſt centurijs, quarum cenſus ab quinque & ſeptuaginta millibus ad centum millia extendebantur: arma illis ſcutum, galea, ocreæ, lorica duntaxat adempta: tela in Tertia claſſis. hoſtes eadem: idem ætatis diſcrimen. Tertiæ claſsis cenſus in quinquaginta millia deſcendit, totidem centuriæ, nec in armis quicquam præter ocreas variatum, par centuriarum numerus. Quarta claſſis. Quartæ claſsis cenſus adhuc minor, quippe qui à quinquaginta millibus in ſummam dimidio minorem contraheretur, nihil his datum præter verutum. Quinta claſſis. Quintam claſſem triginta centuriæ expleuere, fundam his & lapides miſsiles ferre in pugnam commiſſum. Ciuitatis cenſus. Cornicines, tibicines, cum ipſis cenſi, in treis centurias diſtributi, quadraginta millibus æſtimata eſt hæc claſsis. Minor deinceps cenſus reliquam habuit multitudinem, cui ob inopiam militiæ munus, tributumq́; Tullius remiſit. Ciues iuramento adegit, vt ſinguli bona ſua æſtimare, quibus parentibus orti eſſent, quos filios haberent, cuius ipſi ætatis, cuius vxores, liberiq́; , quæ illorum nomina, quo vrbis loco, aut quo regionis pago domicilium haberent: propoſita his, qui fallerent, pœna, vt ademptis bo- Equitũ ordo. nis, ipſi verberibus cæſi, venderentur. Peditum numero diſtributo, ex primoribus ciuitatis nouos ſcripſit equitum ordines, vt cum ijs, quæ fuerant ſub Romulo inaugurata, quæq; illis

illis poſteà à Tarquinio additæ, duodeuiginti eſſent centuriæ: dena millia æris ſingulis ad emendos equos data ex publico, & ad eos alendos duo millia in annum conſtituta. Viduæ equitibus attributæ, quæ annuam pecuniam penderent. Fuerunt equitum peditumq́; centuriæ centum nonaginta tres, quibus in ferendis ſuffragijs, ſua omnibus ordinibus ſeruabatur dignitas, vt qui plurimi cenſi eſſent, maiora bellorum onera ſuſtinerent, (nam ita comparatum à Seruio erat, vt non viritim, vt anteà, ſed pro cenſus æſtimatione ſinguli tributa penderent) hi primo loco ſuffragia inirent. Ceterùm habuit prima claſsis octoginta peditum centurias, inibant'que cum his equites ſuffragia, quod Dionyſius demõſtrat, vt octo & nonaginta centuriæ primo loco in ſuffragium vocarentur. Excedebat hic numerus dimidium ſuffragiorum, quo factum, vt quod his ſuffragantibus conueniſſet, pro decreto haberetur, quicquid id eſſet, quapropter miſſus eſſet populus in ſuffragia. Si hic, quod rarò accidere ſolebat, variatum eſſet, ſecundæ claſſis centuriæ vocabantur: atque aliæ deinceps aliarum ordine, ita, vt ferè nunquàm ſit ad extremam claſſem peruentum. Tullij regis prudentia comparatum, vt ordines in eo paria facerent, vt ijs, qui maiora ſuſtinerent onera, id commodi ſuffragij reponeretur: quibus licet nemo excluſus videretur, vis tamen omnis

Tributi pẽſio.

Suffragandĩ ratio.

Equitū dignatio. *penes equites & primæ claſſis centurias eſſet conſtituta: in quorum poteſtate fuit creare quos vellent magiſtratus, ſancire leges, bella indicere: quorum trium poteſtas ab initio fuit à Romulo populo data. Deinde Tarquinio ex vrbe eiecto iterum mutata regiminis forma*
Conſules inducti *eſt, pro regibus Conſules habere cæptum, quibus omnia inſignia permiſſa, quæ fuerant & regum, præter coronæ togæq́; palmatæ vſum, cum Brutus cum Collatino libertatis vindex hanc dignitatem centuriatis comitijs conſequutus Ciues ſacramento adegit, ne mortalium quenquam amplius Romæ regnare paterentur.*
Senatores trecenti. *Senatorum numerum in trecentorum ſummam*
Rex ſacrificulus. *expleuit. Regem ſacrificulum creauit, qui ea ſacra perpetrauit, quæ reges facere conſueſſent. Leges Valerius tertius conſul tulit, quibus prouocatio à conſulibus ad populum eſt permiſſa, vt capitale eſſet, huic, qui iniuſſu populi magiſtratum caperet. Ciuium vectigalia tollerentur, quo contigit, vt vulgò promptiores ad quæſtus & opificia ſint homines facti. Addidit & alio capite, vt qui tyrannidem affe-*
Aerariū cōſtitutum. *ctaret, impunè occideretur. Aerarium, in quod*
Quæſtores creati. *publica pecunia reponeretur, Saturni templum conſtituit: populo, vt duos quoque quæſtores crearet, permiſit. Creatus tamen non longè pòſt magiſtratus, ab cuius Imperio nulla eſſet*
Dictator in vrbe. *prouocatio, Dictatoris ei nomen inditum, à dictandi quæ vellet poteſtate, ſiue à dicendo potius,*

tius, quia non populi ſuffragio creari contigiſſet, ſed ab vno eſſet dictus, qui tum ſummum in vrbe imperium haberet. Hunc creandi Dictatoris morem videri poſſunt Romani à Græcis accepiſſe: quibus, vt Theophraſtus tradidit in libris, quos de regno ſcripſit, in certum tempus tyrannos, quos Eſymnetas dixerunt, legere moris fuit. Semeſtris illius dignitas apud Romanos fuit: nec alio pacto creari ſolebat, quàm cùm vis aliqua maior repentè exorta ingentem vrbi cladem minitari videretur: huic cæteros magiſtratus eligere licebat, vt magiſtrum equitum, qui ſecundam poſt eum dignitatem gerebat, præſertim in equites & accenſos: iungebatur Dictatori, ſicuti regibus tribunus. Spurio Caſſio & Poſthumio Cominio conſulibus plebi datum eſt vt & ſuum haberet magiſtratum, qui ſacroſanctus eſſet, qui inuiolabilis, cui auxilij latio aduerſus conſules eſſet: diſertè expreſſum, ne patrum cuiquam eum magiſtratum capere liceret, hic Tribuni plebis nomine dicebatur. Tanta fuit ipſorum poſteà inſolentia, vt, niſi eis placerent, decreta conſulum & ſenatorum caſſarent: comitijs creabantur, ſiue auſpicijs, ſiue religione primùm duo numero, deinde tres additi, ad vltimum adhuc quinq;. Tria Comitiorum genera Romæ olim vſurpata ſunt: Curiata, cùm ex generibus hominum ſuffragium ferretur, nomenq; ideò rei datum, quòd curiatim per lictorẽ calarentur. Centuriata, quũ ex cenſu

Magiſter equitum.

Magiſtratus ſacroſanct.

Tribuni plebis.

Tria comitiorum genera.

& ætate fieret, quorum ratio abundè relata eſt: cæterùm, vt illa per lictorem, ita hæc per cornicinem calari ſolita. Tributa reliquum genus appellatum, ex regionibus & locis conflata.

Decem viri creati.

Ex patribus centuriatis Comitijs Decemuiri ſine prouocatione creati. Et in eos publicæ adminiſtrationis ratio omnis à Conſulibus tranſlata eſt, vt olim à regibus ad conſules, hi condere leges iuſsi, decimo die eius ſinguli in orbem dicebant, quo in decem tabulas complexo,

Leges decẽ tabularum ꝓmulgatæ.

quod fauſtum fœlixq; eſſet, leges decem tabularum populo promulgauere: duodecim faſces præcedebant eum, cuius erat iuriſdictio, cæteris ſinguli accenſi. Sed diu non durauit magiſtratus ille, quippe qui vt Tribunitia poteſtas ab eo ex vrbe in perpetuum tolleretur, à patribus excogitatus fuerat, re cognita, ab ipſis tribunis ipſe ſublatus eſt. Tum lege cautum vt quod plebs vellet, totus populus teneret. Et alia: vt qui Tribunis plebis Aedilibus iudicibus noceret, eius caput Ioui eſſet ſacrum, familia ad ædem Cereris liberi liberæque venderentur. Item, vt alter ex plebe conſul deinceps crearetur: atque vt inter patritios & plebeios connubia promiſcua eſſent.

Cẽſores duo creati.

Cenſores præterea creati duo, quibus ſcribarum miniſterium, tabularum cura, cenſendi formula commiſſa. Res parua ab initio, ſed quæ procedente tempore multò maiora, quàm ab initio credibile fuerit, habuit incrementa. Tanta illis dignatio,

tio, tanta autoritas, vt omnis morum, ciuiliſq; diſciplinæ ratio ipſorum eſſet. Regimen adhæc ſenatus, equitum Centuriarum, omne decoris ignominiæq; diſcrimen, horum priuata & publica loca recognoſcere: vectigalia populo Romano locare, cenſum agere, luſtrum condere, Senatores è ſenatu remouere, notare infamia, quinto quoque anno creabantur. Magiſtratus & alius ſuperadditus, qui ius diceret. Prætorem hunc vocare placuit, huic omnis publici priuatiq; iuris poteſtate permiſſa, nouum ius condere, & vetera abrogare facultas. Erat vnus ab initio, qui vrbanus dicebatur: quo non ſufficiente (quòd multi peregrini in ciuitatem venirent) alius creatus eſt, peregrinus'que vocatus, quòd plerunque inter peregrinos ius diceret. Honorarium ius illud appellabatur à magiſtratus honore, regia illis inſignia, & apparatus conſulibus penè æqualis. Permanſit hic ciuitatis ſtatus ad Iulij Cæſaris vſque tempora, qui monarchiam, quæ longa poſteà Imperatorum ſerie retenta eſt, iterum induxit. Ludus Romæ celebrabatur, qui magnus Circenſis etiam, & plebeius dicebatur, eius pompa ex Capitolio per forum in Circum maximum mittebatur tali apparatu: Equitum filij, quibus ætas apta eſſet pompæ, equis ſedentes, quique pedibus ſtipendia facturi erant, ſuis alis centurijs'que diſcreti præcedebant, vt exteris gentibus

Prætores duo vrban' & peregrinus.

Ius honorarium.

Ludus circenſis, ſiue plebeius.

tibus oſtenderetur qualis quantaq; iuuentutis indoles, in ſpem ciuitatis interim ſuboleſceret. Hos aurigæ ſequebantur, quadrigæ, bigæq;, & equi deſultorij. Mox athletæ leuiorum grauiumq; certaminum, pudenda tantùm velati, cæterum corpus nudi, curſu, palæſtra, cæſtibus certaturi. Saltatorum deinceps chori, virorum primus, alter pubeſcere incipientium, poſtremus puerorum. Ordine deinde tibicines ſubſequi, vtres & tibiolas inflantes, citharœdiq; lyras ſeptichordes eburneas, & quæ barbita nūcupata ſunt, habentes. Saltatorum cultus tunicæ puniceæ cingulis æreis ſtrictæ, enſes lateribus pendentes, tela breuiora viris, galeæ æreæ criſtis inſignes, pennisq; excultæ. Præibant choris viri ſinguli, ſaltationis, & tripudij modum præmonſtrantes, bellicos motus, atq; vehementer proceleumaticis & rhythmis imitantes. Enoplia ſaltatio in his vſurpata, quæ & Pyrrhicha nuncupata eſt, à Pallada, vt creditur, reperta, alij Curetes eius ſaltationis autores arbitrati ſunt. Enoplios choros Satyriſcorum cœtus eueſtigio ſequebatur. Erant hi in Syllenos & Satyros figurati, cauillabundo motu ridicula in magnis imitantes. Atque hunc demum ordinem tibicines alij, & citharœdi vario ſequebantur concentu. Ibant inde qui paſſim thura & aromata thuribulis adolebant, multáque odorum fragrantia deorum ſimulacra auro argentoq; cælata virorum humeris ferebantur. Tum

Athletæ.

Saltatores.

Tibicines.

Enoplia ſiue Pyrrhicha. ſaltatio.

Satyriſci.

Tum demum Thenſam ſummi vrbis magiſtratus, magna omnium ordinum caterua religioſè ſequebantur. Circi area, in qua hic & alij ludi agebantur, tria & dimidium in longitudine ſtadia habuit, latitudo quaternûm fuit iugerûm: id ſoli ſpatium inter Palatinum & Auentinum iacens, tribus lateribus porticus paululum repandæ claudebant, CL. millium ſpectatorum capaces. Sedilia circa aream cæmento extructa erant, in quo ſedentes ſpectarent. Scænici ludi in eo etiam agebantur, tali primùm ratione: Ludiones ex Hetruria accerſebantur, hi ad tibicinis modulos ſaltantes, haud indecoros more Tuſco reddebant motus. Imitari hos primò Romana iuuentus, incomptis inter ſe carminibus iocularia fundentes, nec motus interim abſoni à voce, mox diligenti vſurpatione eò proceſsit vſus, vt vernaculi eius rei artifices, quia nihil iam à Tuſcis ludionibus diſtarent, Hiſtriones appellati ſint, quia Hetruſca voce Hiſter ludio vocaretur. Hi deinceps non inconditum & rude carmen, alternisq́; vt à principio, iactatum vſurparunt, quod Feſcennio fuit ſimile, ſed modulatas ſatyras, deſcripto ad tibicinem cantu, decoróque motu peragebant. L. Andronicus ab Satyris digreſſus ſabulam argumento fecit, factamq́; cùm ſæpius egiſſet, obtuſa demum frequenti vſu voce, puerum, qui caneret, ante tibicinem ſtatuit, inde vt ad tibicinis latus hiſtriones canerent receptum. Vbi

Circi magnitudo

Ludi ſcænici.

Hiſtriones.

igitur

igitur res à riſu & ſoluto ioco auocari cœpta eſt, ludóque in artem paulatim vertente, iuuentus fabularum actu hiſtrionibus relictis veteri inſtituto ridicula verſibus intexta inter ſe iactabant: vnde exordia fabulis, potiſſimùm Attellanicis coinſerta extiterunt. Id Ludionum genus ab Oſcis acceptum, iuuentus tenuit, nec Hiſtrionibus attingere permiſſum. Hic qua ratione Senatus populúſque Romanus ſuos vita defunctos Imperatores conſecrare, cœlóque inferre ſolebat, referendum duco. Ipſi nanque, vt Herodianus ſcribit, locabant in regiæ veſtibulo ſuper eburneum lectum auro ſtratum imaginem, defuncto principi perquàm ſimilem: recumbebátque pallida effigies in modum ægrotantis: circa lectum, magnam diei partem aſſidebat ſenatus omnis, ad læuam pullis veſtibus amictus, ad dexteram lectus ex omni nobilitate matronæ, in albis veſtibus: Is enim color lugubris fuit in muliere olim: omni alioqui ornatu detracto, id ſeptem diebus defuncto datur: Medicis veiut adhuc ſpirantem interuiſentibus, denuntiantibúſque in dies morbum ingraueſcere. Ad poſtremum, quaſi tum demum vita defunctum, equeſtris, ſenatoriíque ordinis iuuenes per viam ſacram in forum deferunt, lecto in Roſtris depoſito, pueri puellæ'que patritij generis compoſito ab vtraque parte cœtu hymnos in defunctum

Conſecrandi ratio.

Albus color lugubris in fœminis, niger lugubris in viris.

ctum canunt, flebili carmine modulatos. Dein
eburneo lecto cum effigie ex foro in campum
Martium tranſlato, ingens ibi ſuggeſtus qua-
drata forma, lignea tantùm materia conte-
xitur, multis gradibus in phari ſpeciem faſti-
gio aſſurgentibus. Singuli auro & purpura
nſtrati, ſignis ex ebore factis, variiſque pictu-
is inſigniter excoluntur: ac quò altiores illi,
ninúſque patentes, eò minores his imagines
rominebant: interius erat moles aridis refer-
a fomitibus. Effigie ſecundo gradu colloca-
a, omnibúſque odoramentorum generibus
mnifariàm admotis, quæ certatim à tota ci-
itate eò congerebantur: nobiliſsimi iuuenes
queſtris ordinis trabeati tabernaculo obequi-
abant motu quodam Pyrrhichio, ſolenníque
ecurſu. Circumagebantur & currus, qui-
us inſidebant rectores perſonas illuſtrium
rincipum gerentes: ac tum demum ab Im-
erij ſucceſſore face admota circunfuſa mul-
itudo ab imis partibus molem incendit: ac
mul ignis cœpit inualeſcere, ex ædificij faſti-
io aquila emittitur, quæ principis animam in
ælum ferre putabatur. Qui per hæc Romano-
um princeps conſecratus eſſet, vana ſuper-
titione inter deos colebatur. Et hæc de vrbis
Romanæ ſtatu. Hodie Italia omnis Chriſtia- Recẽtes Italiæ mores.
am pietatem religioſiſsimè obſeruat, ſacro-
um ceremonias ex Romanæ eccleſiæ inſtitu-
o: niſi fortè in vltima eius terræ parte pauci
Græcum

Græcum ſeruent ritum, & ipſi quidem Græci generis. Vnum connubium vt Itali olim, ſed citra repudium: neque id permittitur niſi magna de cauſa, Romaniq; pontificis permiſſu. Regum nobiliúmque principum primogeniti veteri inſtituto regnum obtinent: in priuata fortuna virilis ſtirpis liberi ex æquo ſunt hæredes, ſed legitimo toro nati. Triplici iure vtitur Italia, Pontificio, Cæſareo, & Municipali: conſtat hoc ex legibus, quas aliæ ciuitates alia ſibi de cauſa condunt: ad bonum æquúmque ſpectant. Iudicia rerum, ciuiliúmque negotiorum hîc iudicum ordines exercent, illic magiſtratus: nam non vna vbique eſt regiminis forma. Prima nobilitas militiæ, ſi felix ſit, Sequens rei literariæ. Sacerdotium magis venerabile facit, quàm nobile. In claritudine literarum Theologi primas ſibi partes vendicant, ſecundas ab his Iuris ſcientiæ periti: ſunt & Medici in admiratione, ſed maiore quæſtu. Mathematici, Dialectici, Aſtronomi, & Poëtæ magis inter ſe clari, quàm vulgò conſpicui. Grammatici extremi omnium: vt qui inter pueros conſeneſcant. Eſt & ſacris oratoribus grande nomen, ſed maior veneratio: ob pietatis ſtudium frequentiore agunt theatro, quàm forenſes. His maior quæſtus, quàm nomen. Eſt & Mercatura in magna celebritate: nam pretium hodie, vt ſemper in pretio eſt. Pictores, Statuarij, Fuſores in maiori admiratione, quàm agricolæ: etſi, vt auditū

eſt, prima

eſt, prima laus apud maiores his debebatur. Romani propemodum ſoli Italorum pecuaria exercent, ſed mercenaria externorum hominum opera. Veſtitus alius alij, ſed Venetis laxitate inſigni, ac prolixitate: & in his vrbicus municipali ſumptuoſior. Secundum Venetos, ciuilis, & nitidus Florentiæ, & cæteræ Hetruriæ. Mediolanenſibus, ac toti Aemiliæ, Liguriæq; floridior, ſed paulò contractior. Romæ Aulicus prolixitate, varietateq; colorum omnes alios antecellit. Romanus multò frugalior, ſed cui ſuus non deſit nitor, præſertim in fœminis. Neapolis magis nitido vtitur, quàm ſumptuoſo, & externus gratior Italico. Cætera Italia ſimpliciùs veſtitur, nec vnus habitus omnibus: quippe quem noſtra memoria ſæpius variari contigit. Ecce in Aemilia, & tota Gallia Ciſalpina, gaudent principes fœminæ in Hiſpanico habitu videri, viri in Gallico malunt. Iam & Romæ muliebris ſexus Tuſcum nuper affectabat. Venetiarum matronæ his paucis annis vlnas, pectus, & humeros nudabant: nunc omnia contegunt, ac laxioribus vtuntur manicis, & in Hiſpanicum degenerant. Veteres Romanorum ſtatuæ, & numiſmata, arguunt, nullum apud maiores fuiſſe tegendi capitis vſum, nec caliga fuit, niſi militaris: eſt hodie vtrunque vulgatiſſimum, ſed tegere caput translatitium in Italia, vt credere eſt: quod nomen etiam declarat. Nec lanei, aut linei thoracis adeò frequens

Veſtitus Italorum diuerſus.

Romanorũ veſtitus.

Principum fœminarũ veſtitus.

Tegendi capitis apud Italos olim null' vſus.

vſus olim: quod ex veteri ſtatuarum figuratione poteſt intelligi: nunc omnis iuuenum cultus his ſeſe propemodum effert. Italicus ſermo neque ille eſt, qui olim fuit, nec omnino ab eo diuerſus: ſed barbaris vocibus plus minus've adulteratus, vt hæc, aut illa regio, fuit externis gentibus magis obnoxia. Litoralis Hiſtriæ ora Veneta lingua. *Veneta plurimùm vtitur lingua, quæ compta eſt, & grauis, pluriúmque linguarum flore conflata: quod facilè contigit in frequentiſſimo Italicarum gentium commercio: olim multò ſimplicior fuit, ac minus auribus grata.* Carnicus ſermo. *Carnicus ſermo plures ſonat linguas, ac neſcio quid ab Italico diuerſum, dulcior auditu, quo Taruiſium, Patauium, Verona, Vincentia, Mantua, Ferraria vtuntur: ſed in his vrbicus gratior agreſti.* Ciſalpinæ Galliæ ſermo. *Ciſalpina Gallia externum quendam, & à noſtro alienum, ſonat.* Laus ciſalpinę Gallię *Nulla alioquin gens cultior, aut vrbium apparatu, aut victus frugalitate. Rauennæ, Arimino, Piſauro, Fauentiæ, Bononiæ, & vniuerſæ Aemiliæ, Flaminiæ venuſtus ſermo,* Tuſcus ſermo Laconicus breuis. *Tuſcis breuis, & velut Laconicus, in alieno, quàm ſuo ore, gratior.* Romanus ſermo. *Quod Romæ nuper offendebat, commercio gentium in dies magis excolitur. Picinis, & Sabinis, & Marſis craſſior, caſtigatiorq́; Vmbris, Apulis, Lucanis, Brutijs, Samnitibus, & cæteræ Italiæ rudior lingua, ac minus peregrinis imbuta, præter Neapolim, vbi pleriq; Hiſpanicum affectant. Quòd ſi quis*

ſi quis altius ſpectet, atque in vniuerſum iudicet, nulla eſt ciuitas, nullus populus, qui non aliquid à finitimis differat. Autor Antonius Sabellicus Enneade I I. *lib.* I.

De Liguria, Ligurumq; priſco viuendi more. CAP. XIX.

Liguria Italiæ regio pro maiori parte montuoſa, inter amnes Varum & Macram, ab altero latere Apenninum habens, ab altero Padum, Tuſciam attingens: cuius caput nunc eſt Genua. A Ligyſto Phaëthontis filio dicta, conuerſione y in u, vt Pictor Fabius prodidit. Horum gens Siculi fuere, vt Thucydides arbitratur. Magna pars Italiæ eſt ab his olim poſſeſſa. Siculi ab Oenotrijs Italia eiecti Siciliam tenuerunt. Ligures labore plurimo continuò vitam duram agunt: nam multis arboribus oppleta regione materia eſt ad naualem fabricam præcipua: arbores tãta craßitudine, vt diametri octonos pateant pedes. Vnde quidam cædendæ materiei, quidam ſubigendo agro à lapidum aſperitate cultu difficili vacant. Ita enim terra lapidoſa eſt, vt gleba abſque ſaxo nequeat effodi, ob quod vitæ ærumnoſæ natura aſſueti: licet multo in labore verſentur, parum tamen percipiunt emolumenti. Continuum verò exercitium, & victus parcitas corpora eorum macilenta efficit, ac robuſta. Mulieres quoque virorum labores perferunt, aſſuetæ vnà cum viris opus facere.

Liguriæ ſines.

Siculi ex Italia in Siciliam cõpulſi.

Ligurum ſtudia.

Mulieres in labore viros adiuuant.

Venationibus continuò vacant, captisque feris fructuum inopiam ſuſtentant. Niuibus inſuper, montaniſque aſperitatibus aſſueti agiles corpore, ac validi redduntur. Nonnulli meſſis raritate carnes partim domeſticas edunt, partim ferinas, aqua in potum ſumpta. Oleribus vtuntur, prout fert regio eorum, ad quos neque Ceres venit, neque Dionyſius, præ cæteris dijs hominibus vtiles. In terra cubant vt plurimum, rari ſub tecto aut in tugurijs iacent. Plures ad con aua ſaxa, ſpeluncáſque ab natura factas, vbi tegantur corpora, diuertunt. Hoc pacto priſco more abſque apparatu aliquo viuunt. Denique mulieres virorum, viri ferarum robur & vires habent. Aſſerunt, in bello ſæpius vegetum Gallum ab gracili macilentóque Ligure ex prouocatione ſingulari certamine vinci. Arma habent leuiora, quàm Romani. Operiuntur corpora ſcuto longo ad formam galaticorum facto, tunicáque ſuccincta. Armantur etiam ferarum pellibus, ac enſe mediocri. Quidam Romanorum conſuetudine, quos in ea re imitati ſunt, arma immutarunt: feroces ſunt, & acuto ingenio, non in bello ſolùm, ſed in communi vita. Mercaturam exercent, nauigantes per Sardionum Libycúmque pelagus, ſponte ſe grauibus maris periculis obiectantes: ſcaphis enim haud ſatis cæterarum nauium more præparatis nauigant. Quo fit vt imminente tempeſtate grauia ſubeant vitæ diſcrimina. Gens hæc

Victus Ligurum.

Habitacula.

Robur corporum.

Arma.

Ferocitas.

Nauigantes mercaturã exercent.

Recentes mores.

hæc, vt Antonius Sabellicus primo libro ſeptimæ Enneadis habet, adhuc ferox eſt, & ad rebellandum nata, vt quæ diu Romana exercuit arma: plurimùm pecore victitat, lacte, hordeaceáque potione.

De Tuſcia, & gentis eius antiquis moribus.

CAP. XX.

Tuſcia Italiæ regio celebris, à ſacrificijs, vt quidam arbitrantur, dicta: nam Græci θύειν ſacrificare dicunt, vel à thure, quo maximè in ſacrificijs vtimur, vel à Tuſculo Herculis filio, quod veteres probant. Olim Tyrrhenia dicta fuit, Dubium à Tyrrheno Atys, an Herculis & Omphales, an (vt alij ſcribunt) Telephi filio, qui in eam terram duxerit colonos. Dionyſius à Tyrſibus ædificiorum genere: quibus Tuſci vterentur, id nomen factum ſuſpicatur. Romani eius terræ populos nunc Tuſcos, nunc Hetruſcos dixere, Græci verò Tyrrhenos. Veterem illorum opulentiam, tum pelagi nomen demonſtrat magna ex parte Italiæ prætenti, tum fines terræ, ab infero ad ſuperum mare, & ad Alpes propemodum promoti. Satis conſtat quod quicquid terræ intra Alpes iacet & Apenninum, Vmbrorum olim fuiſſe, qui inde à Tyrrhenis ſint eiecti, Tyrrheni à Gallis, Galli à Romanis, Romani à Longobardis, qui poſtremò nomen ipſi terræ indiderunt: & quod ad celebritatem nominis attinet, Latini, Vmbri, & Auſones à Græcis Tyrrheni

Tyrrhenia vnde Tuſcia appellata.

Tuſci etiã Hetruſci appellantur.

Vmbrorũ terra.

Longobardia.

ſunt olim vno nomine appellati. Quidam etiam Romam ipſam Tyrrhenam vrbem opinati ſunt. Fuit Tyrrhena gens fortitudine egregia, magno potita Imperio, ciuitates condidit plures, atque opulentas. Claſſe quoque potens, cùm diutius mari imperitaſſet, Italum pelagus ab ſe Tyrrhenum denominauit. Pedeſtri quoq; exercitu præualida, tubam primò adinuenit, & bello admodum vtilem, & ab illis Tyrrhenum appellatam. Duces exercitus plures inſignibus decorauit. Lictores, curulem ſellam, prætextam veſtem, faſces, ſceptrum eburneum, alia multa dedit: domibus porticus addidit, in quas ſeruorum concurrentium turba diuerteret: quæ imitati poſtmodum Romani, inq; melius aucta ad ſuam Rempublicam tranſtulere. Literis quoque, & rerum naturalium inueſtigationi, ac theologiæ plurimo tempore impenſo. Præ cæteris in fulgurum interpretatione, & arte augurandi verſata eſt, adeò vt noſtra etiam ætate vniuerſus fermè orbis, tum admiretur viros, tum aruſpicibus vtatur. In ſcientia faciendorum ſacrorum ita etiam floruit, vt Romani, qui non ſeruandæ tantùm, ſed & amplificandæ religionis cupiditate incendebantur, decem principum filios ſenatuſconſulto ſingulis Tuſciæ populis percipiendæ ſacrorum diſciplinæ gratia traderent: hinc ludibrium illud malorum dæmonum ad Romanos deſfluxit. Hinc Bacchanalia, quæ vt fœda & pernicioſa,

Tuba à Tyrrhenis inuenta.

Inuēta Tyrrhenorum plurima.

In augurādi arte verſabātur Hetruſci.

Religioſi valde Hetruſci erāt.

Bacchanalia ex Thuſcia ad Romanos.

cioſa, magno ſunt bonorum conſenſu, autorum ſuorum ſupplicio vindicata, ex totaq; Italia ſublata. Patriam Tyrrheni vberem incolunt, quam ſtudio, curaq; efficiunt fertiliorem. Menſa bis in die ſumptuosè præparata, omnia, quæ ad epularum delicias pertinent, abundè ſubminiſtrant. Stragulas inſuper veſtes floribus diſtinctas, poculaq; aurea varij generis, ac miniſtrorum, ſeruorúmque numerum permagnum in vſu habent: multiplices vbi non ſolùm ſerui famulantur, ſed etiam liberi plures. Gens in vniuerſum magis adhuc ſuperſtitioſa eſt, quàm pugnax.

De Galatia Europea, & Galatarum priſcis moribus. CAP. XXI.

Galatia magna Europæ regio fuit, vltra Celticam ad Notum Oceanúmque verſus pertinentéſque oras, & Hercynium montem (ſcribit Diodorus Siculus) & à terminis Iſtri ad Scythiam vſque protenſa. Sic appellata à Galate Herculis & Celticæ cuiuſdam mulieris filio. Hæc à pluribus nationibus incolebatur, regioq; vt plurimum ad Arcton ſita, frigidaq; adeò, vt quæ hyemis tempore pro aqua niuibus oppleta exiſtat: glacies quoque immenſa adeò patriam occupet, vt flumina congelata ſint peruia tranſeuntibus, non ſolùm paucis, ſed exercitibus quoque cum curribus atque impedimentis. Complures magni fluuij vario fluxu per Galatiam fluunt, quorum hi

Galatiæ fines.

Galatia hyemis tẽpore glacie occupata.

ex profundis ſtagnis, hi ex montibus, partim in Oceanum vt Rhenus, partim in Pontum vt Danubius, alij in Hadriaticum mare decurrunt vt Eridanus, qui & Padus. Sed hi omnes ferè hyemis tempore congelati ſecurum tranſitum iniectis deſuper (ne labantur) paleis euntibus præbent. Vinum & oleum propter eam frigiditatem regio non producit, quare coacti homines potum ſibi ex hordeo comparãt, quem Zitum apellant: aqua etiam, in qua lauant fauum mellis, vtuntur. Vino præter modum adeò delectantur, vt à mercatoribus importatum purum bibant, minimoq́; potu ebrij, aut ſomnum inducant, aut inſaniam: quo fit vt mercatores Italici plures queſtu ducti vinum, tum nauibus, tum per terram curribus deferentes pincernam puerum mercantur pro vini amphora. Vniuerſa Galatia argento caret, auro abundat, illud natura ipſa præbente. Nam cùm fluminum decurſus, difficiles flexus habeat, ſuperans ripas à montibus fluens aqua, arenam auream paſſim per campos eijcit: qua conflata, auroq́; puro educto, ad ornatum corporis mulieres viriq; vtuntur: etenim & manuum articulos, & brachia armillis aureis exornant. Circa collum grandes torques geſtant ex ſolido auro, & in digitis annulos. Thoraces etiam auro exornant. Priuati quid ac mirabile in deorum templis potentiores obſeruant, plurimum auri ipſis dijs oblati per pauimentum ſpargentes, neq; id quiſq

Zitum ex hordeo potus.

Vini appetentiſsimi.

Argẽto caret, Auro abũdat Galatia.

Corpus auro exornãt Galatæ.

Aurum in tẽplis ſparſum.

quiſquam incolarum, quamuis gens auri ſit aui da, propter religionem contingere audet. Sunt Galatæ molles atque albi, corpore oblongo. Comas quamuis habeant natura rufas, ſtudio tamen augent naturæ colorem. Calamiſtro capillos inflectunt, fronte illos ad ceruicem reijcientes, vt Satyris aſpectu pueriſq; appareant perſimiles: capillos arte efficiunt craſsiores, vt nihil differant ab equorum iubis. Barbam quidam radunt, nonnulli nutriunt. Parcè nobiles quidam genas radunt: barbam adeò fouent, vt corpora operiat. Quo accidit, vt cùm edant, repleatur cibo: cum bibant, veluti per canale potus videatur inferri. Cœnant ſedendo omnes, non tamen in ſedibus, ſed in ſolo ſuper luporum aut canum inſtratis pellibus. Miniſtrant eis pueri iuniores ætate tenera: iuxta eos ignes fiunt, in quibus ollæ ſunt & verua plena carnibus. Viros bonos melioribus carnibus honorant, quemadmodum Poëta Aiaci ſcribit, impenſum ab optimatibus honorem, quando ſingulari Hectorem certamine viciſſet. Hoſpites ad epulas, qui ſint, qua cauſa venerint rogantes. Conſueuerunt quoque ſumpto cibo ad verborum, prout caſus tulit, concertationem ſurgentes ex prouocatione certare inuicem, nulla habita vitæ cura. Increbruit enim apud eos Pythagoræ ſententia, qua dixit, animas hominum eſſe immortales, rurſus que eas defunctis corporibus poſt certum tempus in alia corpora

Corporum Galatarum diſpoſitio.

Barbam nobiliores nutriunt.

Sedentes in ſolo cœnãt Galatæ.

Ex prouocatione certare ſolent Galatæ. Att. morem

*pora reuerſuras : ob hanc cauſam in defuncto-
rum pyram epiſtolas ſcriptas quidam conij-
ciunt, tanquam eas mortui ſint lecturi. In iti-
nere ac pugna bigis vtuntur, quas rhedariu
ac aſſeſſor ducunt. In bellis obuium hoſtem
iaculo ex curru primùm appetunt, tum reli-
cto curru pedites enſibus certant. Quidam adeo
mortem contemnunt, vt pugnent nudi. Cu-*
Corporis cuſtodes ex hominibus liberis. *ſtodes corporis ex liberis hominibus paupere
eligunt, qui & pro aurigis in pugna ſeruiant,
& ferant ſcutum. Inſtructam aciem praire
conſueuerunt, & ad ſingulare certamen fortiſ-
ſimos hoſtium prouocare, arma vt hoſtem ter-*
Strenuorũ militum dignationes. *reant quatientes. Quum quis ſtrenuè in acie
pugnauit, tum maiorum, tum ſuas laudes ac
virtutes decantant: res hoſtium deprimunt,
tanquam vituperatione dignas: denique omneis
in bello audaces extollunt verbis. Capita ho-
ſtium in acie cadentium abſciſa equorum alli-*
Hoſtiũ ſpolia domorũ foribus affiguntur. *gant collis. Hoſtium ſpolia ſanguine perfuſa
famulis tradunt in foribus domorum cum can-
tu atque hymnis affigenda, quemadmodum
feras ſolent venatu captas. Hoſtium nobilio-
rum capita aromatibus vncta in thecis con-
dunt ſumma diligentia, ea hoſpitibus oſten-
dentes, nullóque pro pretio ea vel parentibus*
Veſtitus Galatarum. *vel liberis vendunt. Veſtes ad terrorem inton-
ſas, ac varij coloris ferunt, quas illi vocant brac-
cas. Sagula ferunt virgata, hyeme quidem craſ-
ſiora, æſtate ſubtilia. Fictilia in vſu habent
denſa*

denſa, ac floribus diſtincta. Arma ferunt, ſcu- Arma bellica.
tum ad ſtaturam hominis longum, próque libito cuiuſque ornatum. Quidam in ſcutis animalium formas æreas paulùm eminentes geſtant, & ad ornatum, & ad corporis tutelam fabricatas. Aerea galea caput muniunt paulùm eminentiore, in qua aut cornua impreſſa ſunt, aut auium vel quadrupedum effigies ſculpta. Tubas habent ſuo more barbaras, vt quæ aſperum ſonum & turbulentum reddant. Thorace ferreo vtuntur quidam, alij armis à natura datis nudi pugnant, pro enſibus ferreas ſpathas gerunt oblongas, ærea catena à dextero latere pendentes. Nonnulli tunicis aureis, aut argenteis Zonis cinguntur, iaculis inſuper bellantur, quæ illi lanceas vocant, ferro cubiti aut amplius longitudinis paulominus duobus palmis lato. Enſes haud minores ſunt, Enſes maximi.
quàm apud cæteros venabula, habentq; tum rectos, tum curuos non ſolùm ad corpora cadendum, ſed etiam ad perforandum aptos. Aſpectu ſunt terribiles, voce graui atq; aſpera. Sermone vtuntur breui ac ſubobſcuro, multáque ex animo dubia loquuntur: plurima ad iactantiam in eorum laudem dicunt, & ad cæterorum contemptum. Minaces ſunt, ac detractores, opinionéque inflati, acuti ingenio, & à doctrina minimè alieni. Sunt & apud eos melodiarum poëtæ, quos ipſi Bardos dicunt: hi cum organis Bardi melodiarum poëtæ.
veluti cum lyra cantant, hos laudantes, alios

vitup

vituperantes. Philoſophi quoque, ac Theologi quos vocant Saronidas, præcipuè ab illis coluntur. Vtuntur inſuper diuinatoribus, qui apud eos cum augurijs & ſacrificijs futura prædicent: maximi exiſtimantur, omni eis obtemperante plebe: de rebus magnis conſulturi mirabilem, ac incredibilem obſeruant ritum: enſe hominem iugulant, quo labente, tum ex caſu, tum ex membrorum laceratione, tum etiam ex ſanguinis effluxu futura diiudicant. Eſt apud eos moris nullum abſq; Philoſopho ſacrificium facere, exiſtimantes per diuinæ naturæ conſcios ſacra fieri oportere, tanquam deis propinquiores. Horum interceſſione bona à dijs cenſent petenda, quorum conſilio, & pace, & bello fruantur. Poëtæ verò apud eos tanti habentur, vt cum extructa acie exercitus eductis enſibus, iactiſque iaculis propinquant, non ſolùm amici, ſed hoſtes eorum quoque interuentu à pugna abſtineant, ita apud agreſtiores barbaros ira cedit ſapientiæ, & Mars reueretur Muſis. Galatarum fœminæ non tantùm corporis magnitudine ſunt viris ſimiles, ſed robore etiam. Pueri vt plurimum cani ſunt, ætate prouecti colorem paternum aſſumunt. Eorum, qui ſubtus Arcton habitant Galatæ, quiq; Scythiæ ſunt propinqui, vtpotè cæteris agreſtiores, nonnullos aiunt humanis carnibus veſci, quemadmodum & hi, qui eam Britanniæ partem, quæ Iris dicitur, habitant: horum fortitud

Saronidæ philoſophi & theologi.

Mirabilis atq; horrẽdus ritus.

Nullũ abſque Philoſopho ſacrificium.

Poëtæ in maxima veneratione.

Fœminæ Galatarum viris ſimiles.

Humanis carnib⁹ veſcuntur qui Irim inhabitant.

dine, feritatéque diuulgata, tradunt eos, qui
priſcis temporibus omnem fermè Aſiam diſcur-
rentes Cimerij dicebantur, ipſos eſſe, qui paulò
poſt corrupto nomine pro Cimerijs Cimbri ſunt
appellati: iam priſco more dant latrocinijs ope-
ram, rapientes aliena, ſuis omnibus contemptis.
Hi ſunt, qui Roma capta, cum Delphici Apol-
linis templum ſpoliaſſent, magnam Europæ
partem, non paruam Aſiæ tributariam fece-
re, agris eorum, quos ſubegerant, poſſeſſis. Nam
qui in Græciam peruenerunt Galatæ, de ſe par-
tem occupatam Gallogræciam dixerunt, &
Galatiam minoris Aſiæ regionem, quæ ab
Oriente Cappadociam & Halym fluuium ha-
bet, ab Occidente Bithyniam & Aſiam, à Me-
ridie Pamphyliam, à ſeptentrione Pontum Eu-
xinum. Cæterùm Cimbri, de quibus iam nobis
ſermo eſt, Gens diræ ſupra modum feritatis, im-
pietatisq; in deorum ſacrificijs inauditæ. Seque-
bantur exercitum mulieres Sacerdotes diuina- Sacerdotes fœminæ.
tionis peritæ, quarum canus capillus erat, alba
veſtis, lutea è carbaſo ſubter tunica fibulis an-
nexa ahenis, incinctæ Zonis, pedes nudæ, ca-
ptiuis per caſtra ſtrictis occurrebant enſibus,
quos ſternentes humi ad æreum protrahebant
crateres viginti capacem amphorarum. Habe- Crudelis vaticinandi ritus.
bant & pulpitum, quo agiliter aſcenſo, tol-
lentes in ſublime captiuum ſuper lebete iugula-
bant: tum profuſo in craterem ſanguine, inde
quum ſtillaret, vaticinium edebant: alij verò ſciſſo
ventre

ventre inteſtina ſpeculabantur, ſuis victoriam clamitantes. Noxios quoq; quinquennio ſeruatos affixos ſudibus ſacrificabant: & animantia ex hoſtibus capta vnà cum hominibus interfecta, aut ſupra ingentem pyram poſita comburebant, aut alijs afficiebant pœnis. Et quamuis Cimbri mulieres habeant ſpecioſas, ad mares tamen præter modum ſunt cupidiores. In ferarum pellibus humi dormientes, ex vtroq; latere excubitores habent. In ipſis certaminibus extentas ad carrorum velamina pelles tantis pulſant ictibus, vt ingenti cum horrore fragor efficiatur. Sed illa admiranda eorum impudentia, quòd ſpeciem corporis facilè alijs offerunt in propatulo, neq; hoc turpe ducunt, quin potius ignauum abnuere gratiam oblatam. Fertur à Valerio Maximo, Cimbros & Celtiberos in acie gaudio exultare conſueuiſſe, tanquam glorioſè & feliciter vita eſſent excesſuri. Lamentari verò in morbo, quaſi turpiter perituri.

Noxios ſacrificabant Cimbri.

Cimbri ad mares cupidiores.

Impudentia Cimbrorum admiranda.

De Gallia, Gallorumq; veteribus & recentibus moribus. CAP. XXII.

GAllia lata Europæ regio, inter Gallicum internum mare, Oceanumq; Britannicum, Rhenum, Alpes, & montes Pyreneos iacens: Pyreneis iugis ad occaſum includitur: ad ſeptentrionem & Boream Gallico, Britannicoq; Oceano: ad orientem ſolem Rhenus illi paribus penè ſpatijs ex Alpibus in Oceanum, quibus Pyreneum iugum ex interno mari ad

Galliæ quatuor termini.

eternum procurrit : quà meridiem ſpectat,
arbonenſe illi prætenditur pelagus. Gallia
ppellata à candore populi, Γάλα enim lac di-
tur. Triplex eſt, Tonſa ſiue togata, quæ &
iſalpina dicitur, ſed Italiæ finibus includitur.
omata cognominatur omnis Tranſalpina Gal
a. Eam in tres prouincias à tribus populorum
neribus hiſtorici diuiſerunt, Belgicam vide-
et, Celticam, & Aquitanicam, terminos il-
rum ita ſtatuentes, vt à Scalde ad Sequanã
elgica ſit dicta: mox Celtica ab eo ad Garum-
am, quæ eadem eſt & Lugdunenſis : inde ad
yrenei excurſum Aquitanica, olim Are-
orica vocata. Auguſtus quadrifariã diuiſit,
ldita Lugdunenſi prouincia. Ammianus in
ultijugas prouincias diuidit, vtpotè, qui pri-
am & ſecundã Lugdunenſem, & primã &
cundã Aquitanicã faciat. Braccata, quæ &
arbonenſis dicitur, à Braccis veſtium genere
vocitata. Belgica, quæ Rheno adiacet, pro
aiori parte lingua Teutonica vtitur, prouin-
as habet, Heluetiã, Alſaciam, Lotharingiam,
icelburgam, Burgundiã, Brabantiã, Gelriam,
olandiam, Selandiam: quæ omnes, niſi Rhenus
ntiquus terrarum limes abſcinderet, Germa-
æ noſtræ potius annumerandæ eſſent, ex quo
die & conſequenter etiã non montes, nõ flu-
ina pro regionum terminis habentur, ſed ſin-
læ linguæ & imperia, & eouſq; vnamquanq;
gionem extendi dicant, quouſq; gentis illius
ſermo

Gallia vnde appellata.

Diuiſio Galliæ.

Braccata, ſiue Narbonenſis.

Galliæ regiones.

Galli à Grę cis olim omnes Celtę vocati.

Galli hodie Franci appellantur.

ſermo verſatur. Galliæ populos Græci communi appellatione olim ab eorum Regis nomine Celtas dixere, & ab illius matris nomine Galatas. Franci hodie vocantur, & Gallia Francia, à Francis Germaniæ populis, à quibus olim ferè tota ſubacta eſt, vt Baptiſta Mantuanus in Dionyſio ſuo: & M. Antonius Sabellicus lib. III. decimæ Enneadis habent. Cæſar Dictator Gallicas gentes lingua, legibus, & inſtitutis inter ſe differre dixit, multa tamen multis communia eſſe, vt factiones exercere, quæ non ſolùm in ciuitatibus & pagis, ſed in ſingulis penè familijs vulgò reperiantur, vt qui ingenio & opibus polleant, inter ſe de principatu contendant, vt cuncta ſuo potius, quàm alterius, arbitrio fiant. Quod vt gentile, ita vetus eſſe, nec temerè inſtitutum videri, vt tuta plebs eſſet à potentiorum iniuria, nuſquam gentium plebs alioqui contemptior: quippe quæ olim ſeruitij penè loco haberetur, omnis publici conſilij expers, pleriq; tributorum, aut alieni æris magnitudine grauati, vulgò ſoliti ſe nobilioribus addicere, vt à cæterorum iniuria tutiores eſſent, omnia in eos iura, vt in ſeruos, habituris. Duo hominum genera in præcipuo honore eſſe, Equites & Druides. Alij Bardos & Vacies Druidibus adijciunt, quorum hi naturalium rerum cauſis dediti eſſent inueſtigandis, illi laudationibus & Poëticis rebus. Cæſar vno nomine omnes Druidas vocat. Hi ſacrificia curare

Factiones amabant Galli.

Druidum officia & dignitates.

curare publica & priuata, religiones interpretari, adoleſcentes diſciplinis inſtituere, quorum cœtibus præcipuè venerari: iidem de cædibus, de finibus, cæteriſque controuerſiis cognoſcere, pœnas conſtituere: ſi quis ſiue publicam, ſiue priuatam perſonam gerens decreto non ſtetiſſet, ſacrificiis interdicere, quæ præcipua fuit in gente animaduerſio. Druides omnem hominum congreſſum & ſermonem declinare, ne contagione polluerentur: his petentibus neque ius dici cuiquam potuit, neque honos vllus publicus communicari: vnus omnibus præeſſe, cui in vniuerſum ordinem ſumma erat poteſtas. In huius defuncti velut antiſtitis locum alius ſuffragio ſurrogabatur. Cogebatur horum concilium certo anni tempore in Carnutum finibus. Eſt is locus Galliarum ferè medius, controuerſiáſque ex vniuerſa gente eò delatas ſuo componebant decreto. Vulgò poſtea receptum id inſtitutum, ſed ex Britannia tranſlatitium, Parlamentúmque vocatum, de quo poſteá. Druides à bellicis rebus aberant, neque ad tributum cogebantur. Multa millia verſuum ediſcere neceſſe erat, qui tali ſe diſciplinæ tradidiſſet: vt plerique viginti annos in ea comparanda morarentur. Neque fas erat quippiam ad eam cognitionem pertinens literis commendare, quod ad memoriæ cultum, & ſcientiæ autoritatem putaretur pertinere. Cæteris Gallis tempeſtate ea Græcæ literæ in

Concilium annuum in Carnutũ finibus.

Opiniones Druidū variæ.

vſu fuere. Credidere Druides animas non interire, ſed in alia tranſire corpora: atq; metu mortis ita ſublato, audaciores in periculis fieri. Multa de ſyderibus diſputabant, de mundi & terrarum magnitudine, de rerum natura, & Deorum poteſtate. Mundum ipſum æternum, ignem & aquam viciſsim præualere. Alterum genus equites, hi cæterorum ordinum religioſiſsimi, verùm graui morbo affecti, aut in periculis conſtituti, pro ſalute humanam hoſtiam mactabant, Druidum miniſterio adiuti. Alij ſimulacra habebant immani magnitudine, viminibus contexta, eaq; viuis corporibus plena circumiecto igni abſumebantur. Supplicia eorum, qui latrocinij, alteriúsve noxæ conuicti eſſent, dijs gratiſsima arbitrati. Mercurium in præcipua veneratione habebant, quem omnium artium inuentorem prædicabant. Viarum et itinerum ducem, & ad quæſtum faciendum plurimum prodeſſe. Marti in pugnam ituri quicquid cepiſſent pro victoria vouebant, viſebantúrque ob eam in pleriſque vrbibus ingentes tumuli, bellicis ſpolijs conſtructi. Si quis ex præda aliquid fraudaſſet, graui ſupplicio id ſcelus vindicabant. Se ex Dite procreatos perſuaſum habuere, ob idque initium feſtorum dierum ab ea nocte capere, quæ feſtam lucem præceſsiſſet, rati noctem illi ſacram eſſe. Liberos ad conſpectum ſuum non prius venire patiebantur, quàm per ætatem adoleuiſſent, vt militaria

Alterū Gallorū genus equites.

Mercuri⁹ in veneratione Gallis erat.

Galli ex Dite ſe natos dixere.

iam

iam obire munia poſſent, turpiſſimum arbitrantes filium adhuc puerum patri aſſiſtere. Viri quantas ab vxore pecunias dotis nomine accepiſſent, tantundem domeſticarum fortunarum æqua æſtimatione cum dote conferre: quicquid inde fructuum perciperetur, id diligenter aſſeruari, eiúsque eſſe, qui ſuperſtes alteri fuiſſet. Viri in vxores, ſicut in liberos, vitæ & necis poteſtatem habuere. Si qua veneficij conuicta eſſet, à propinquis mariti igne, ſæuísque cruciatibus necari. In funere omnia, quæ viuis clariſſima fuiſſent, cremare cum defunctis, animalia etiam ipſa. Nec multum antequàm C. Cæſar eam terram debellaſſet, clientes & ſeruitia funebri rogo inferebantur. In ciuitatibus, quæ optimè inſtitutæ erant, primores multi gubernabant: Ducem vnum, primis temporibus ad annum eligentes, ſicut & in bello vnus à multitudine deſignabatur Imperator. Si quis de Republica aliquid à finitimis fama compertum haberet, id ad Magiſtratus deferebat, quædam ſuo arbitrio occultare, cætera pro concione palàm facere. De Republica niſi in publicis loqui nemini licebat. Qui in concilium vltimus veniebat, necabatur. Qui tumultuabatur, ad eum miniſter ſtricto occurrebat enſe, & minitabundus ſilentium imperabat: qui ſi non deſiſtebat, ſecundò ac tertiò ididem factitabat, denique tantum illi abſcindebat è ſagulo, vt quod reſiduum eſſet,

Viris ius in vxores & liberos.

Ciuitatum adminiſtratio.

Ariſtocratia.

In concilio tumultuás.

redderetur inutile. Magiſtratibus aurea ſunt geſtamina, collo torques, manibus & lacertis armillæ. Vulgus ſagis veſtitur, ſciſſóque pro tunica amictu, qui vix nates integeret dimidias, lana quidem aſpera, cæterum oblongis villis, vnde & ſagula hirſuta texunt, quæ lenæ vocantur. Comas ſtudio nutriebant, corpora genti proceriora, & vulgò candida, & ſecundum ea armatura æqualis, gladius longus à dextero latere dependens, clypeus etiam longus, haſtæ ad proportionem, & Meris peltæ genus eſt. Arcubus plerique vtuntur, cum telo certiorem infligunt ictum, quo in aucupijs potiſſimùm vtuntur: pauciſſimi bellum fundis & fuſte ineunt. Humi cubant, cœnitantes in ſtramentis aſſident. Plurima cum lacte illis eſca: carnibúsque multifariàm, præſertim ſuillis, & recentibus & ſalitis. Sues in agris nutriuntur, & proceritate, robore, & celeritate præſtantes adeò, vt inſueto cuipiam accedenti non minus quàm à lupis periculum immineat. Tam copioſi illis & ouium & pecorum greges ſunt, vt hinc ſaginarum & ſalſamentorum abundantia, non ſolùm Romæ, ſed & pluribus Italia partibus ſuppeditetur. Domicilia ex pluteis & cratibus in teſtudinis ſpeciem faciebant: & quidem permagna multis impoſitis lacunaribus. Ferox omnibus ingenium, ingenita ſimplicitas. Plus virium, quàm conſilij in bella afferunt. Maius bellorum, quàm agrorum ſtud

Veſtit' Gallorum.

Arma bellica Gallorū.

Alimenta.

Ouium & porcorū diuites Galli.

Domicilia Gallorum.

ſtudium. Mira fœminarum fœcunditas, vt ter centum & amplius armatorum millia gens vna Belgica ad bellum olim mitteret: victoria ſupra quàm dici poßit, vincentibus læta, victis ſtupor. E' prælio decedentes ceruicibus equorum hoſtium capita ſuſpendunt, eaq́; domum delata, vt ſint ſpectaculo poſtibus affigunt. Illuſtrium virorum capita cedrinis condientes odoribus peregrinis oſtentant, nec tantidem auri redimi dignabantur. Gentile & vetus, aureos torques ex collo ſuſpendere, manibus & lacertis armillas inducere, veſtes auro pictas geſtare. Hominem diuinationi deſtinatum in tergo ferientes, ex ipſo impatientiæ affligendiq́; modo vaticinium capiebant. Traduntur & alia humanorum ſacrificiorum genera: quoſdam ſagittis configebant, & intra ſacras ædes patibulo ſuffigebant, magnamq́; è fœnochorto ſtatuam apparantes, eique lignum iniectantes, pecoraq́; & varias immittentes beluas, atque homines, holocauſtum faciebant. Erant Galli ex aßiduo labore & exercitio ferè omnes olim macilenti corpore, ventresq́; minimè propendebant: nam ſaginam adeò deuitabant, vt adoleſcentes, qui Zonæ menſuram ventre excederent, publicè multarentur. Cæterùm, Romanorum commercio multa mutari contigit, tempus inde omnia in melius vertit. Obſeruantißimi itaque hodie veræ pietatis ſunt, regis imperium latè omnia tenet. Matri-

Fœminarũ Gallorũ mira fœcunditas.

Hoſtiũ capita poſtibus affiguntur.

Galli olim omnes macilenti.

Recẽtes Gallorũ mores.

monia Italico ritu celebrant. Liberales artes multis curæ exiſtunt, & in primis diuinarum artium ſtudia. Gymnaſium, quod Pariſijs eſt, id demonſtrat, omnium, quæ hodie ſunt in terris, celeberrimum. Sunt & Romanarum literarum appetentiſſimi, ac Latinarum æmuli, in eo ſtudiorum genere, nec Græca aſpernantur. Penes magiſtratus iudicia ſunt, regum eſt hos legere. In bellis cataphracto equite vtuntur, peditéq; leuiter armato: vtuntur & ſagittarijs, qui longiores intendunt arcus: nec corneos, vt Scythæ & totus ferè Oriens, ſed ex Taxo, aliáue duriore materia. Comitantur bellica tormenta exercitum, curribus vehuntur: magis ordine, quàm agminibus dimicant, maiore ferocia, quàm arte, quanquàm hanc quoq; in adminiſtrando bello haud negligant. Atal los vocant caduceatores, hi belli paciſq; nuntij, colunt regem incredibili affectu. Multa religio in templis, in religione ſanctitas, ſacrorum antiſtitum maieſtas, in clero dignitas & veneratio multa, frequens in ceremonia cantus, & ob eam rem Muſicæ ſtudium his propemodum peculiare: in veſtitu & calceatu, vel noſtra memoria variatum. Me puero (inquit Sabellicus) Galliæ gentis aulici omnes, citra clerum, amiciebantur manicato ſagulo, vix dimidias nates tegente, in multas ſcutulas ab imo ad ſummum complicato, puluinatoq; circa humeros. Calcei anteriore parte in tenue cornu

Artibus liberalib⁹ Frãci ſtudent.

Bellica Gallorũ virtus

Francorum religio.

Muſicæ ſtudiũ Gallis peculiare.

Veſtit⁹ Frãcorum.

pro

protenti ſemipedalis longitudinis, qualis nunc ſpecies viſitur in gentilibus auleis: tegmen capitis, id Biretum dicunt, oblongum, ac veluti in conum exiens. At nunc omnia mutata, Calcei à fronte vehementer expanſi in modum vrſini pedis, retro caſtigatior forma, ac vix calcanei capax. Laxior veſtitus, ac multò demiſsior quàm anteà, ad media ferè crura deſcendens, laxis manicis ab vna parte deſectis, tenijs verſicoloribus tectis & ex obliquo cancellatim ſago aſſutis. Laxus pileus, ac plurimùm punicei coloris, ſed Biretum multo laxius, malè capiti cohærens, vt nihil ſit alioqui ipſa gente cultius. Cepit his paucis annis noſtrorum hominum animos incredibile ſtudium eius cultus imitandi, atq; adeò mos inualuit, vt tota ferè Italia Gallico ſpectaretur habitu, manifeſto præſagio eorum, quæ poſteà ſecuta ſunt. Mulieris habitus nihil ferè mutatus. Et Galliam Baptiſta Mantuanus in Dionyſio ſuo libro ſecundo metricè ſic deſcribit: Italia in Gallico habitu delectata.

Gallia terreni pars eſt non infima mundi,
Sed longè lateq; patens, Hiſpanica tangit
Oppida ob occaſu, ſeſe coniungit ac ortu
Italiæ noſtro hinc pelago quà reſpicit auſtrum,
Clauditur Oceano, geminas quà reſpicit Vrſas,
Vnde venit Boreas, Hybernaq; frigora ſurgunt,
Et vada Teutonici tangit vaſtiſsima Rheni.
Terra hominũ, frugumq; ferax, armẽta, gregesq;
Vberibus paſcens glebis, non languida cælo

Tabifico, non mortiferis infeſta venenis,
Vt Libyæ: non perpetuis adoperta pruinis,
Sicut Hyperborei montes: non torrida ab æſtu,
Qui faciat ſterileis, vt decolor India, campos.
Non etiam noctis pallens ſemeſtribus vmbris,
Quale ſub Arcturo poſitũ mare, et vltima Thyle:
Sed nec vt Aegypt⁹, qua fuſa paluſtrib⁹ vndis,
Sed cælo & tenera fœcunda vligine terra.

Et paulò poſt:

Ignea mens Gallis, & lactea corpora: nomen
A' candore datum populis: muliebria pingit
Ora color Tyrius: Paphium meditata decorem
Ex geminis fecit natura coloribus vnum:
Læti alacres, luſu, choreis, & carmine gaudent:
In Venerem proni, proni in conuiuia, proni
Ante dapes ad ſacra Deûm: ſeruire, iugumq́;
Ferre negant: fugiunt figmẽta & hypocriſin, ore
Liberi, vt ingenuis mos eſt, tetricosq́; peroſi:
Venatu, aucupio, campos, montana, lacusq́;,
Sollicitant: bellandi vſu lætantur, equorum
Terga fatigantes: loricæ, haſtilia, & arcus,
Deliciæ genti: ſub dio ad ſydera ſomnum
Carpere, fuſcari ſole & ferrugine, pulchrum eſt:
Puluere conſpergi, grauibus ſudare ſub armis,
Pro patria, pro cognatis, pro regibus ire
In pugnã & gladios, et morti occũbere dulce eſt.
Aegoceros genti dominans: ſi credimus aſtris,
Si damus hoc cælo arbitrium: citò mobile pectus
Cordaq́; largitus, rerum ſitibunda nouarum.

Aegoceros, id eſt, Capricornus Frãcis dominatur.

Non inconueniens alienum'que ab inſtituto

videtur

videtur huc præcipuum regiæ Francorum ornamentum Parlamentum ponere : quis illud à principio inſtituerit, aut vnde originem habeat, à ſcriptoribus aliud non traditur, quàm vt ſuprà ſignificauit, à Druidibus receptum, aut longo tempore ad noſtram vſque ætatem obſeruatum credere eſt. Nam & illud, quemadmodum Druidum concilium, Carnuto quotannis tempore & loco, quem rex deſignaſſet, habebatur, hoc modo: Conueniebant ex cunctis prouinciæ ciuitatibus viri conſuetudinum & iudiciorum periti, ad idq; anteà munus delecti, qui ius cuiq; per prouocationem diſceptanti dicerent. Sed quia vaga eſſet, incertaq; inſtitutio, decreta Pariſius curia & ſedes eſt: ſuntq; ad eam iudices deſignati, qui ibi conſiſtentes perpetui prouocationum definitiores eſſent. Illorum octoginta numero ſunt, annua ſtipendia ex fiſco regio percipiunt. In curias quatuor diuiſi ſunt, ſeorſum'que ſinguli ſedent, & ſuos præſidentes habent. In prima, quam ipſi Cameram vocant, præſidentes quatuor ſedent, Conſiliarij triginta: hi contentiones & cauſas audiunt, dilationes, & quæ ad iuris cognitionem attinent, conſtituunt, leuiora quædam & temporanea definientes. In ſecunda verò & tertia cameris æquati ſedent tam in hac, quàm in illa XVIII. Hi Enqueſtarum, id eſt, inquiſitionum conſiliarij dicuntur, quòd inquiſitionibus præſint, ex clero & laicis con-

Parlamenti initium.

Druidum conciliũ.

Curia Parlaméti Pariſius decreta.

Curiæ Parlamenti.

ſtituti: Præſidentes vtriq; quatuor habent, ſententias dicunt, quas conſtitutis diebus præſidentium vnus primæ curiæ pronuntiat: id'que Atreſtam, id eſt, ratum & fixum vocant: quòd ab eo prouocari nemini liceat: qui ibi reus iudicatus fuerit, L. x. librarum Turonenſium pretium perſoluere curijs debet, & quandoq; magis: nam ſi cauſam ſuam non ſatis intellectam aut diſcuſſam exiſtimaret, & ob hoc ſibi iniuriam factam, reuoluendæ in iudicium cauſæ ſuæ ipſe poteſtatem habet: verùm non prius auditur, quàm duplicatam dictæ pecuniæ ſummam depoſuerit. Quarta curia eorum eſt, quos Requeſtarum, id eſt, ſupplicationum & palatij magiſtros appellant: ab illis eorum cauſa tantùm agitur, qui regijs obſequijs deputati ſunt, aut priuilegio donati, ne ab alijs curijs infeſtentur: huius curiæ iudices ſex tantùm ſunt: & ab eis prouocare ad Parlamentum licet. In decidendis cauſis cùm nodus aliquis, hoc eſt, magna difficultas offertur, hæc omnium curiarum conſiliarijs congregatis diſcutitur: quod etiam fit in his, quæ Rex de Republica ſtatuit: huius enim ſenatus decreto omnia eduntur. Habet & Parlamentum coniudices, dum adſunt Franciæ pares, & alij ſupplicationum magiſtri familiares regis comites, qui poſt primæ curiæ præſides primi ſedent. Illis enim cum Franciæ paribus regalium & parium cauſæ diffiniendæ committuntur. Sunt autem

Franciæ Pares ex omni nobilitate duodecim ſelecti, Remenſis, Laudunenſis, Lingonenſis, Epiſcopi Duces: Bellouacenſis, Nouiomenſis, Catalaunenſis, Epiſcopi Comites vocati: Ex ſecularibus etiam ſex, Burgundus, Normandus, Aquitanicus, principes Duces, Flandrenſis, Tholoſanus, & Campanus, principes Comites. Illos duodecim, vt refert Robertus, Carolus magnus primùm inſtituit, & ſecum in militiam ductos Pares appellauit, quia æquali inter ſe dignitate regi aſtarent, nec cuiuſquam quàm ſenatus Parlamenti iudicio obtemperarent, coronandoq; regi adeſſent. Et hi fuerunt, & ſunt hodie Gallorum ſiue Francorum mores, talesq; eorum decantati ritus.

Frãciæ pares xij. numero.

Pariũ Franciæ dignitas.

De Hiſpania, & moribus Hiſpanorum.

CAPVT XXIII.

Hiſpania maxima Europæ regio, inter Aphricam & Galliam iacens, Oceani freto & Pyreneis montibus clauditur, terris optimis comparanda: nullis poſthabenda frugum copia, ſiue ſoli vbertatem, ſiue vinearum prouentus reſpicere, ſiue arborarios velis: omni materia affluit, quecunq; aut pretio cara eſſe poßit, aut vſu neceſſaria, adeò, vt non ipſis incolis tantùm, verumetiam Italiæ, vrbiq; Romæ cunctarum rerum abundantiam ſufficiat. Argentum, gemmas, & aurum, ſi requiras, habet: ferrarijs nũquam deficit, nec cedit vitibus, vincit

Hiſpaniæ laudes.

Diuitiæ Hiſpaniæ.

oleis:

oleis : nihil otioſum in ea, nihil ſterile : non coquunt ibi ſales, ſed effodiunt. Non violento ſole torretur, vt Aphrica, neque aſsiduis ventis, vt Gallia, fatigatur : ſalubritas cæli per omnem regionem æqualis, nulla paludum graui nebula inficitur, ſed marina aura perflatur : lini, ſpartique in ea vis ingens: minij certè nulla fertilior terra. Curſus amnium non torrentes, rapidique, vt noceant, ſed lenes, & vineis, campisq; irrigui, æſtuarijsq; oceani affatim piſcoſi. In nulla tamen re magis olim commendata eſt, quàm equorum pernicitate, quos ibi à vento concipi memoriæ proditum eſt. A montibus Pyreneis incipit, & per columnas Herculis circuiens vſque in Borealem Oceanum protenditur, ita vt omnia in eo circuitu ad Hiſpaniam ſpectent. Decem millibus ſtudijs, vt Appianus ſcribit, eius latitudo commenſuratur: longitudo prorſus eadem eſſe videtur: ab vna tantùm parte, ſcilicet Pyrenei montis dorſo, Galliæ adhæret, à reliquis omnibus mari cingitur. Tribus diſtincta nominibus eſt : nam pars Tarraconenſis dicitur, pars Bethica, & pars Luſitania. Tarraconenſis, in qua ciuitates clariſsimæ Pallantia, Numantia, quæ hodie Soria dicitur, fuere : altero capite Gallias, altero Bethicam, Luſitaniamq; contingens, mari latera obijcit : mediterraneo, quà meridiem: quà ſeptentrionem ſpectat, oceano. Alias verò duas fluuius Anas ſeparat, ita quòd Bethica, in qua

Cæli ſalubritas.

Amniū curſus.

Ab equorū pernicitate Hiſpania cōmendatur.

Hiſpaniæ dimēſio.

Diuiſio Hiſpaniæ.

Tarraconēſis & eius fines.

Bethica

in qua vrbes claræ Iſpalis & Corduba fuere, maria vtraque proſpiciat: ad Occidentem Atlanticum, ad meridiem Mediterraneum. Luſitania Oceano tantummodo obiecta eſt, latere ad ſeptentriones, fronte ad occaſum verſa. In ea ciuitas Emerita quondam clariſſima fuit. Hæc regio primò Iberia ab Ibero fluuio, poſteà ab Heſpero Atlantis fratre Heſperia dicta eſt, vltimo ab Hiſpali, quæ hodie Sibilia, vocatur Hiſpania. Corpus hominum ad inediam laboremq́; animi ad mortem parati, dura omnibus & ſtricta parſimonia, bellum quàm otium malunt: ſi extraneus deeſt, domi hoſtem quærunt. Sæpe tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui, adeò illis fortior taciturnitatis cura, quàm vitæ. Velocitas genti pernix: inquies animus plurimis: militares equi, & arma ſanguine ipſorum chariora: nullus niſi feſtis diebus epularum apparatus. Aqua calida lauari poſt ſecundum Punicum bellum à Romanis didicere. In tanta ſeculorum ſerie nullus illis dux magnus præter Viriatum, qui annos decem Romanos varia victoria fatigauit. Fœminæ res domeſticas, agrorumq́; culturas adminiſtrant: ipſi armis & rapinis inſeruiunt. Breui vtuntur veſte, ac nigra, lanam habente ſimilem caprarum pilis. Peltas in bello paruas ex neruis confectas, quibus tegatur corpus, habent: his in bello ea agilitate vtuntur, vt & ictus & ſagittas euitent. Iaculis ferreis, hamatiſque vtuntur,

Luſitania.

Iberia. Heſperia. Hiſpania vnde appellata.

Gētis conditio.

Fœminæ agros & rē domeſticā curant.

Veſtit⁹ Hiſpanorum. Armatura Hiſpanorū.

vtuntur, galeas ferunt æreas criſtatis palmis, gladios ex ferro puro ad palmi menſuram, quibus in conferta vtuntur pugna. Ferrum ſuo more ad conficienda arma præparant. Nam ferreas laminas in terram abſcondentes, ibi tamdiu eſſe ſinunt, quoad debiliori parte ferrugine abſumpta validior ſuperſit: ex eo tum enſes fortiſſimos, tum cætera ad belli vſum arma neceſſaria componunt. Hoc pacto fabricata, adeò cædunt omnia, vt neque ſcutum, neque galea, neque aliud quid eis obſiſtat: duobus gladijs fulti, cùm equeſtri certamine ſuperiores euaſerint, ex equis deſiliunt, & pedeſtrem adiuuant pugnam. Iaculis longè iaciunt, & ſumma arte: in acie diutius perſeuerant: mobili corpore leuíque, vt facilè fugiant hoſtem & inſequantur. Bella ad numerum aggrediuntur, hoſti obuiant cantando. In pace choreas leui ſaltu exercent, cum quadam crurum agilitate. Erga nefarios homines atque hoſtes crudeles ſunt, cùm aduenis humani atq; hoſpitales. Aduenientes enim externos hoſpitio benignè recipiunt, adeò vt æmulatione quadam inuicem pro illorum honore certent. Quos aduenæ ſequuntur, hos laudant, amicosq; Deorum putant. Mulieres ferrea monilia collo geſtant ſupra verticem coruos incuruos habentia, & ante frontem longius incumbentes, ad quos, cùm velint velum attrahunt, vt extentum faciei vmbraculum præbeat, ídque ipſæ pro maximo ducunt ornamento,

Ferrum gladiis conficiendis vtiliſsimum.

Hiſpanorũ bellica virtus.

Cantantes pugnã ingrediuntur Hiſpani.

Hoſpitales ſunt Hiſpani.

mento. Quadam item in parte tympanulum circunducitur, ad poſterióreſque in occipite neruos capiti vſque ad auriculas adſtrictum in altum latumq́; paulatim ſupinatur. Aliæ ſyncibut expilatum enudant, adeò vt amplius, quàm frons ipſa, pateat. Aliqua impoſitum ad pedis menſuram in ſublime ſtylum erigunt, cui cæſariem circuntexunt, deindeq́; pileo nigranti exornant. Carnibus varijs affluenter veſcuntur. Potum ex melle conficiunt, eius copiam præbente affatim patria. Vinum emptum bibunt, mercatorum opera aduectum. Mirabilis apud eos hæc obſeruatur conſuetudo, quòd licet in victus munditia elegantes exiſtant, vna in re tamen iſta immundi videntur, & ſpurcitie pleni: nam vniuerſum corpus lauant vrina, dentéſque fricant, hanc optimam corporis curam exiſtimantes. Fuit olim tota Hiſpaniæ terra (vt nihil omittatur, quod ad regionis cognitionem attinere cognoſcitur) diuiſa in vlteriorem & citeriorem Hiſpanias. Citerior eadem, quæ Tarraconenſis ad Pyrenea vſque iuga protenditur. Vlterior in duas per longitudinem prouincias diuiditur, in Bethicam & Luſitaniam. Superioribus annis Hiſpania in regna quinque diuiſa eſt, in Caſtellæ Regnum, Aragonum, Portugallenſe, Nauarræ, & Granatæ.

Nota morẽ admirãdũ.

Victus.

Lotio Hiſpani corpus curant.

Hiſpania bifariã diuiſa.

Regna Hiſpaniæ quinque.

De Luſitania, & vetuſtis Luſitanorum moribus. CAP. XXIIII.

Luſitan

Luſitania Portugallia

LVſitania vlterioris Hiſpaniæ pars, quæ hodie Portugallia appellatur, Bethicam à meridie, Tarraconenſem ab ortu, ab occaſu & ſeptentrione Oceanum habens: dicta, vt Plinius ſcribit, à Luſo Liberi patris ac Lyſa cum eo bacchante. Sunt Luſitani Hiſpanorum fortiſſimi, ſcrutatores inſidioſi, veloces, agiles, atque verſatiles. Scutis duûm pedum latitudine vtuntur curuis ad anteriora proſpectantibus, quibus neque fibula, neq; anſa nulla eſt: his in bello ea agilitate vtuntur, vt & ictus & ſagittas euitent. Gladiolus aut pugio lateri adhæret. Plurimi lineos thoraces habent, perpauci loricis vtuntur, aut criſtatis caſſidibus, nonnulli neruatis galeis. Iaculum longè iaciunt, & ſumma arte: in acie diutius perſeuerant, mobili corpore leuique, vt facilè & fugiant hoſtem, & inſequantur. Peditibus ocreæ adſunt. Vnuſquiſq; plura fert iacula. Quidam vtuntur et haſtilibus, cuſpides ſunt æreæ. Aliquos Durio amni vicinos Spartano ritu degere tradunt. Duobus vtuntur vnguentis, ad calefaciendumq; ignitis vtuntur lapidibus, & frigida lauantur. Vnicus illis eſt cibus, mundus quidem, & ſimplex. Sacrificijs dediti exta proſpiciunt, nihilque concidunt, inſpectant & lateris fibras, & contrectantes ventura coniectant. Ex inteſtinis quoque hominum maximè captiuorum diuinationes captant, ſagis velantes. Inde vbi plaga infigitur ab inteſtinis ſub aruſpice primũ ad hom

Bellica Luſitanorũ virtus.

Spartano ritu Luſitani viuunt.

Vaticinandi varii ritus.

ad hominis caſum vaticinantur, abſciſſas captiuorum dextras dijs offerunt. Omnes montium habitatores victu ſimplici vtuntur, aquarum potores, humi cubitores. Longas, vt fœminæ, inferiùs diffundunt comas: mitratis frontibus pugnas ineunt. Hirco maximè veſcuntur, quem & Marti immolant, ſicut & captiuos & equos. Faciunt etiam Hecatombas, id eſt, centenario numero ſacrificia quolibet ex genere, ritu Græcanico: &, vt inquit Pindarus, omnia centena immolant. Gymnica etiam conficiunt certamina. Armis exercent ludos, & equis, & cæſtibus, & curſibus, & tumultuaria pugna, & inſtructo per cohortes prælio. Montani homines duabus anni partibus querna veſcuntur glande, quam, cùm ſiccauerint, frangunt, molunt, panes conficiunt, & ad tempus reponunt. Hordeaceo vtuntur vino, nam vitis inopia ſumma laborant: idq́; ita confectum eueſtigio abſumunt. Conuiuia inter conſanguineos celebrantes, pro oleo butyrum vſurpant, ſedentes cœnitant, ædificatos in pariete hemicyclos habentes. Primus ſedendi locus cœnantibus in orbem ætati præſtatur & honori. Inter potandum ducto ad tibiam vel tubam choro ſaltant, inflexis exultantes pollicibus. In Baſteranis mulieres inuicem manibus promiſcuè inneɛtuntur. Omnes ferè pullis amicti veſtibus, & ſagis, in quibus inuoluti per ſtramenta cubant. Terrea illis, vt Gallis,

Vaticinãdi varii ritus.

Omnia centena immolãt Luſitani

Glande veſcũtur montani Luſitaniæ.

Inter potandũ choreas ducũt Luſitani.

in vſu ſunt vaſa. Mulieres in roſeis degunt ornamentis. Nummorum loco graui admodum ſarcinarum permutatione vtuntur: vel extenſi argenti laminæ fruſtum abſciſſum exhibent. Deſtinatos neci lapidibus obruunt. Parricidas extra montium confinia, vel vltra flumina eiectos, ſaxis opprimunt. Coniugia de more Græcorum contrahunt. Aegrotos vetuſto ritu Aegyptiorum in plateis deponunt, vt qui eo morbi genere tentati ſunt, commonefacere eos valeant. Hic eſt montanis viuendi ritus, quem commemoraui, eis, inquam, qui Boreale Hiſpaniæ latus terminant. Memoriæ proditum eſt, Cantabros, qui extrema Luſitaniæ ſeruant, quum in hoſtium poteſtatem perueniunt, & deinde cruci affixi, lætitiæ pæana canere. Viros vxoribus dotes tradere, & filias hæredes deſignari, à quibus fratres earum vxoribus exhibentur, tantaq; feritate eſſe, vt matres filios, ne in hoſtium manus perueniant, trucidare, & illud etiam filios parentibus facere. Cuidam deo ſacra faciunt, cuius nomen non extat. Rotunda luna tempore nocturno ante fores per omnes domos pernoctant choreas agitantes. Virorum & mulierum communis eſt vtilitas. Rem ipſæ ruſticam exercent, Puerperæq; viris miniſterium exhibent. Hiſpanum & illud eſt, vt de more toxicum apponatur, ex olere apio conſimili conficiunt, nullum afferens dolorem, vt ſi quid offeratur inuiti, in promptu illud habeant.

Parricidarũ pœnæ.

Curandi ęgrotos mos Aegyptiac'

Cantabrorũ mores.

Cantabrorũ ferocitas

Religio.

Toxicum ſemper in promptu.

habeant. Eorundem & illud eſt, vt ſeſe pro ijs, quibus concilientur, immolent, & pro eis morti ſe deuouent.

De Anglia, Scotia, Hybernia, aliisq́, multis inſulis, & inſulanorum moribus.

CAP. XXV.

ANglia, quæ & Britannia ab eruditis dicitur, inſignis in Oceano inſula triangulari forma Siciliæ ſimilis. Hæc vndique à circunfuſo mari complexa eſt, nuſquam iuncta continenti, ſed ab omni orbe noſtro diuiſa, quæ & quondam ab albis rupibus, qui ad eam nauigantibus primò apparent, Albion dicebatur. Troes eam quandoque incoluerunt, qui Troia à Græcis vaſtata Palladis oraculo digreſſi claſſe in hanc inſulam venerunt, atq; Gigantes tunc eam incolentes multis prælijs victos expulerunt. Hos verùm & ipſos poſt multos annos Saxones illuſtris Germaniæ populus Anglæ reginæ auſpicio expulerunt, & agros, opéſque Inſulanorum inter ſe partientes, vt linguæ pariter & gentis memoria in deuicta inſula ſempiterna foret, ab Angla ductrice ſua terram illam Angliam dixerunt: quamuis plerique ſic appellatam putent, quaſi noſtri orbis angulum. Galliæ & Hiſpaniæ ſeptentrionem verſus opponitur. Ambitus quadrageſiès octies & ſeptuaginta quinque millibus paſſuum conſtat: dies longiſſimus XVII. horarum deprehenditur, & æſtate lucidæ ſunt noctes. Sunt

Anglia quondam Britãnia.

Albion.

Troes in Anglia.

Saxones in Anglia.

Anglia vnde appellata.

Ambitus Angliæ.

Noctes æſtatis lucidæ in Anglia.

Venuſti ſunt Angli corpore.

Angli cæruleis oculis, facie adeò venuſta, & ſtatura procera, vt beatiſsimus Gregorius cùm fortè Anglorum pueros Romæ videret, Bene, inquit, bene Angli dicuntur, quia vultu nitent, vt angeli, oportet illis miniſtrari iter ſalutis æternæ. In bello ſunt intrepidi, optimique ſagittarij. Fœminæ candore & forma inſigni. Vulgus ignobile, ferum & inhoſpitale: mitior nobilitas, ac magis obuia ad omne humanitatis officium: aperto capite, alteróque genu flexo hoſpites ſalutant: oſculantur etiam ſi mulier ſit, atque in cauponam ducunt, potantq; vnà: quod facere minimè probro eſt, modò omnis laſciuia abſit. In bello non agri violantur, non vrbes, ſed ad internecionem alterius partis dimicatur. Omnia victorem ſequuntur. Prouinciarum omnium prima Chriſtianam pietatem complexa eſt: pecoris & lanificij abundans. Lupos non gignit, nec illatos nutrit. Idcircò vagum pecus, & ſine cuſtode ſecurum. Eſt Anglia etiam metallis diues: Aurum habet, argentum, plumbum, & cuprum. Inſunt & Margaritæ: & Gagates lapis, qui ardet in aqua, & oleo extinguitur. Vinum non gignit tellus, ſed pro eo Ceruiſia in vſu eſt. Sunt & exotica vina. Vici & villæ in Anglia plurimi ſunt, & vrbes numero multæ. Lundonia gentis caput, regiaq; ſedes, quæ nunc corrupta voce Londres, copia negotiatorum celebris. Et tales infra paucos annos Anglorum mores erant, Cæſaris

Hoſpitalitas Anglorum.

Lupos non gignit Anglia.

Diuitię Angliæ.

Vina exotica, id eſt, aliunde aduecta.

Lundonia vrbs regia.

Antiqui Anglorũ mores.

Cæſaris verò tempore alios tuebantur. Nefas tunc erat leporem, gallinam, aut anſerem guſtare, alere tamen voluptatis gratia. Mediterranei plerique lacte & carnibus ſine frumenti vſu, victitabant, amiciebanturq; pellibus. Glaſto ora inficiebant, qui color eſt cæruleus, vt in pugna horridiores eſſent; capillo promiſſo, præter caput cæterum corpus raſitare. Mulieres vno tempore denis & amplius viris matrimonio locari, haberéque eas fratres cum fratribus communes, parentes cum liberis: ac ſi qui ex his nati eſſent, liberi habebantur. Strabo autor eſt, Anglos proceros homines ſupra Gallorum ſtaturam eſſe, capillo breuiore, in quo tamen cum Cæſare diſſentit. Nemora vndique obſepta, vrbes illis fuiſſe, & in his tuguria, ſub quibus & domini, & armenta ſtabulabantur: pluuium ibi cælum eſſe magis quàm niuale: cùm diſſerenaret, latè nebulam obtinere terram, vt quatuor circiter horas meridianum ſolem non aſpiciant. Scotia ſuprema Angliæ pars eſt, ad ſeptentrionem tenui freto ſiue fluuio ab inſula dirempta: nec procul inde Hybernia, Hyrlandiam vulgus vocat. Indiſcreti inſulanorum habitus, indiſcreta ferè omnia, eadem lingua, ijdem mores, ſubita ingenia, & in vltionem prona, ferociáque in bello inſignis, ſobrij, & inediæ patientiſſimi, eleganti forma, ſed cultu negligentiore. Scoti à pictura corporis nuncupati, vt quidam arbitrantur. Vetus & vulgare

Glaſtum.

Connubia vno tẽpore multa.

Manſiones.

Cælum in Anglia.

Scotia.

Hybernia. Hyrlandia.

Scot? vnde nuncupati.

fuit pectus, brachia, manus, encauſto figurare, quod in paucis hodie ſeruatur, atque iiſdem ſylueſtribus, veteres ſcriptores, Britannorum fuiſſe aiunt, quum in pugnam ituri eſſent, corpora ſibi tingere, ad terrorem, vt credere par eſt. Inuidi natura, ac cæterorum mortalium contemptores. Oſtentant plus nimio nobilitatem ſuam, vt in ſumma etiam egeſtate ſuum genus referant ad regiam ſtirpem. Gaudent mendacio, nec pacem colunt, vt cæteri Angli. Scribit Pius pontifex dies ibi brumales, trium fermè horarum eſſe. Cæterum & illud mirabile in ea gente obſeruaſſe, Mendicantes circa diuorum templa lapides in eleemoſynam, à prætereuntibus congerere, quibus ad vſum ignis vterentur. Caret lignis ea regio: lapis, qui datur, ſulphurea eſt materia, aut certè pinguis. Refert quoque Aeneas inueſtigatam à ſe ibi arborem eſſe, ſed non repertam, cuius caduca folia in ſubiectum amnem prolapſa in volucres verti dicerentur. Adiicit audiuiſſe poſteà à locorum peritis id miraculi in Orcadum vna ſpectari. Hybernia Inſula inter ſeptentrionem & occidentem ſolem dimidio minor quàm Britannia, cui propinqua eſt, ab hyberno tempore, vt quidam putant, appellata, adeò pabuloſa eſt, vt ibi pecuaria (niſi æſtate à paſtibus arceantur) in periculum agat ſatietas. Nullum noxium animal gignit, non araneum, non ranam, nec alit aliunde inuectam: omnia

Quare corpora tinxerunt Britanni.

Dies brumales triũ horarum in Scotia.

Inſulæ quædam mirabilia.

De Hybernia, & gẽtis moribus.

Inſulæ vbertas.

Nullũ noxium animal in Hybernia.

noxia

noxia animalia alio aſportata ſolo pulueris iniecta necat. Apes in ea non reperiuntur, mira cæli temperies, fertilitas inſignis. Gens tamen inhoſpita, inculta, crudelis. Sanguine interemptorum hauſto prius victores vultus deturpant. Fas atque nefas eodem animo ducunt. Puerpera ſi quando marem edidit, primos cibos gladio imponit mariti, inq; os paruuli ſummo mucrone auſpicio alimentorum leniter infert, & gentilibus votis optat, non aliter, quàm ſi in bello & inter arma mortem obeat. Qui cultui ſtudent, dentibus marinarum beluarum inſignium enſium capulos exornant, candicant enim ad eburneam claritatem. Viris præcipua gloria in armis eſt. Montium incolæ carne, lacte, & pomis victitant, magis venationi & ludis, quàm agreſtibus operibus deditis. Mare, quod inter Hyberniam & Angliam interluit, vndoſum, & inquietum toto anno: non niſi æſtiuis pauculis diebus eſt nauigabile. Nauigant autem vimineis alueis, quos circundant ambitione tergorum bubalorum. Quantocunque tempore curſus tenebit, nauigantes eſcis abſtinent: freti latitudinem in centum viginti millia paſſuum diffundi, qui fidem ad verum ratiocinati ſunt, æſtimarunt. Qui Sylluram inſulam tenent homines, etiam nunc vetuſtum morem cuſtodiunt. Nundinas ac nummum refutant, dant res, & accipiunt: mutationibus neceſſaria potius, quàm pretijs

Hybernorũ barbari mores.

Hyberniæ præcipua in armis gloria.

Syllura inſula.

parant. Deos percolunt, ſcientiam futurorum pariter viri & fœminæ oſtentant. Ebudum inſularum, quarum quinque ſunt, incolæ fruges neſciunt, piſcibus tantùm & lacte viuunt. Rex vnus eſt vniuerſis: nam quotquot ſunt, omnes anguſta interluuie diuiduntur. Rex nihil ſuum habet, omnia vniuerſorum: ad æquitatem certis legibus ſtringitur. Ac, ne auaritia à vero diuertatur, diſcit paupertate iuſtitiam, vtpote cui nihil ſit rei familiaris: è publico alitur. Nulla ei datur fœmina propria, ſed per viciſſitudines in quamcunque commotus ſit vſuariam ſumit: vnde ei nec votũ, nec ſpes conceditur liberorum. Thyle inſularum vltima, quæ circum Britanniam iacens eſt, in qua æſtiuo ſolſtitio, ſole in Cancri ſydus faciente tranſitum, nox ferè nulla, Brumali ſolſtitio perinde nullus dies. Pomorum copia eſt. Qui illic habitant, principio Veris inter pecudes pabulis viuunt, deinde lacte, in hyeme conſpergunt arborum fructus. Vtuntur fœminis vulgò, certum matrimonium nullis. Aliæ quoque exiſtunt inſulæ in Mediterraneo occidentem verſus, quæ à Græcis Gymneſiæ ab incolarum nuditate, qui æſtatis tempore abſque veſtibus incedunt: ab accolis verò ac Romanis Baleares, à fundæ iactu, quòd rectiùs, quàm reliqui, lapides iaciant, appellati. Harum media reliquis maior eſt, demptis ſeptem, Sicilia, Sardinia, Creta, Euboëa, Cypro, Cyrno, Lesbo. Abeſt ab Iberia, quæ

Ebudes inſulæ.

Omnia vniuerſorũ apud Ebudes.

Thyle inſularũ vltima.

Nox nulla. Dies null9.

Cõmunia matrimonia.

Gymneſiæ inſulæ.

Baleares inſulæ.

Iberia Hiſpania.

Hiſpan

Hiſpania eſt, diei vnius nauigatione. Minor ad Orientem ſpectat, nutriens plurima omnis generis armenta, ſed mulos præcipuè, qui & magni ſunt, & ſonora voce. Vtraq; inſula fertilis, ac fructifera eſt, refrta eſt habitatoribus, vt qui triginta hominum millia excedant. Ad vini potum, quod rarò apud eos eſt, ſunt promptiores. Oleo omnino carent: ideò ex Lentiſco & Procidipe mixtis vngunt corpora. Mulieres adeò præ cæteris appetunt, vt mulierem à prædonibus captam tribus aut quatuor rediмant viris. Habitant in ſaxis concauis, iuxtaq; præcipites petras. Effoſsis cuniculis ad corporum tegumenta vtuntur, & vitæ ſecuritatem. Aureo nummo aut argenteo non vtuntur, quæ afferri ad inſulam prohibent: exiſtimant enim eo pacto, cùm auro atque argento careant, ſeſe facilè omnes vitæ inſidias euaſuros. Hanc ob rem cùm olim cum Carthaginienſibus militaſſent, ex ſtipendio impenſo mulieres ac vinum emptum ſecum tulere. Mirandum verò quod in nuptijs de more ſeruant: in epulis enim, quæ cum domeſticis, amicisq; in nuptijs fiunt, primus, ſecundusq;, & deinceps ſecundum ætatem reliqui nuptam cognoſcunt: vltimus ſponſo locus ad vxorem datur. Priuatim quid etiam, & à cæterorum moribus alienum, in defunctorum ſepulcris obſeruant. Lignis enim membra corporis inciſa in vas conijciunt, ſupráque ſaxa accumulant. Arma eis ſunt

Durus habitandi ritus.

Pecuniæ nullus vſus.

Nuptã coniugę per ordinẽ cognoſcunt.

Sepulcra.

Arma inſulanorum.

Fundarum vſus. *ſunt fundæ tres, vna caput cingunt, altera ventrem, tertia in manibus geſtatur. In prælio lapides multò maiores, quàm reliqui, ita robuſtè iactant, vt ab aliquo tormento lapis miſſus videatur. In vrbium expugnatione lapidum iactu eos quidem, qui ſuprà ex propugnaculis mœnia tuentur, vulnerant. In pugna verò ſcuta, galeas, omneq; armorum genus confringunt. Ita autem rectè lapides propellunt, vt rarò effugiat ictum appetitus locus : quod eis continuus à pueritia vſus præbet, à matribus ad id certamen coactis. Imponunt enim ſupra erectum lignum panem, ſignum quod iactu petant, neque antè cibum capiant, quàm panem lapide eiectum pro cibo ſumunt permiſſu matris. Nunc de inſula in Oceano verſus Meridiem reperta, & quæ in ea præter fidem narrantur, deq; inuentionis cauſa paucis ſunt explicanda. Iambolus à pueritia eruditus poſt patris, qui mercator fuit, obitum, & ipſe mercaturæ operam dedit, per Arabiam tranſiens ad aromata emenda, cum ſocijs itineris à latronibus captus primò cum vno ex conſeruis paſtor deputatus eſt, deinde vnà cum eo à quibuſdam Aethiopibus comprehenſus, vltraq; maritimã Aethiopiam ductus. Hi cùm eſſent externi, in expiationem eius regionis capti ſunt. Mos erat his, qui in ea loca incolebant, Aethiopibus à priſcis temporibus ex deorum reſponſo traditus, perq; progenies viginti, annos verò ſexcentos*

Iactus peritia.

De inſula à Iambolo reperta.

Iamboli fortuna.

(progen

(progenies enim triginta perficitur annis) obſeruatus duobus hominibus expiationem facere. Habebant præparatum nauigiolum ad ferendas maris tempeſtates aptum, & quod duo viri facilè regere poſſent. In id ſex menſium victu, quod ſatis eſſet ambobus, impoſito, viros inducentes mandabant, vt ſecundum oraculi reſponſa nauiculam verſus Meridiem dirigerent, venturos eos ad inſulam eſſe felicem, & humanos homines, qui beatè viuerent. Eodem modo & eorum patriam, ſi ipſi in inſulam ſalui perueniſſent, ſexcentis annis in pace fœlicitatéque futuram. Sin verò longitudine maris territi curſum retro verterent, tanquam impios ac ſceleſtos omni eorum generi magnarum calamitatum cauſam præbituros. Aethiopes verò aiunt dies agere iuxta mare feſtos, ſacráque facere, optantes, quo ſolita fiat expiatio, proſperum nauigantium curſum. Hi poſt quatuor menſium nauigationem multis acti tempeſtatibus ad inſulam deferuntur figura rotundam ſtadiorum ambitu quinque millium. Inſulæ appropinquantibus, accolæ quidam obuij ſcapham deducunt, alij accurrentes mirantur alienigenarum aduentum, eos humaniter, benignéque ſuſcipiunt, quæ apud ſe erant illis communicantes. Sunt eius inſulæ homines corpore ac moribus haud noſtris ſimiles, eadem tamen corporis forma, ſed quæ magnitudine quatuor cubitos exced

Aethiopũ maritimorum expiatio.

Inſulæ deſcriptio.

Hominum mirabiliũ deſcriptio.

excedat, horum oſſa veluti nerui, quò velis fle-
ctuntur, reflectunturq́;. Corpore ſunt pluſquàm
nos, agili ac robuſto. Nam ſi quid manibu
ceperint, nemo eripere ex digitis poteſt: pil
corporis adeò perpolita, vt ne parua quiden
lanugo appareat. Pulchri ſunt, decori, & cor
pore compoſito. Aurium foramina multò no
ſtris patentiora, quemadmodum & lingua
nobis differunt. Habet enim eorum lingua pri
uatim quid, tum à natura, tum ab ingeni
Lingua duplex à natura hominibus. *datum: diuiſam enim linguam natura dedi*
qua ſcinditur in inferiori parte, vt ab radic
duplex eſſe videatur. Ita varia vtuntur loque
la, vt non ſolùm voce hominum loquantur, ſe
auium diuerſarum imitantur cantus. Et quo
mirabilius videtur, vnà cum duobus homini
bus perfectè ſimul reſpondendo, tum diſpu
tando loquuntur: vna enim linguæ parte vn
loquitur, reliqua alteri. Purum ibi eſſe integr
anno aërem conſtat, quemadmodum poëta ſcri
Inſulæ vbertas. *bit, Pyrum ſupra pyrum, malum ſupra malum*
vuam ſupra vitem ſeneſcere: eſſe inſuper tra
dunt continuò diem parem nocti. Circa Meri
diem nullam fieri rei alicuius vmbram, cùm
ſupra verticem ſol exiſtat. Viuunt autem ſe-
cundum cognationes ac cœtus, qui tamen qua-
dringentos non excedant. Habitant in pratis,
ferente abſque cultura ſponte ſua vberes fru-
Terra abſque cultura frugi era. *ctus terra. Nam inſulæ virtus, aëriſque tem-*
peries terram ſua ſponte frugiferam, vltra quàm
ſatis

ſatis eſt, reddit. Naſcuntur apud eos arundines plurimæ ſirentes vberem fructum albo eruo perſimilem : hos collectos ſpargunt aqua calida, quoad auctus ouis columbæ magnitudinem æquat, ex his poſtmodum contritis panem conficiunt dulcedine præſtantem. Sunt etiam in ea aquarum fontes permagni, ex

Fontes ſalubres.

quibus partim aquæ calidæ ad vſum balneorum, ad curandóſque morbos manant. Partim ſumma dulcedine frigidæ, quæ ad valetudinem conferunt. Eſt quoque omnium doctrinarum, maximéque aſtrologiæ, apud eos cura.

Doctrinarum cura.

Vtuntur literis, quas habent viginti & octo

Literæ.

ſecundum virtutem ſignificandi, characteres verò ſeptem, quarum quælibet quatuor interpretatur modis. Longiſſimæ ſunt ætatis, vt qui annis centum quinquaginta vitam agant, & abſque aliquo (vt plurimum) morbo. Si

Aeger mori lege compellitur.

quis febricitat, aut corpore æger fuerit, mori ſtatuta lege compellunt. Non ſcribunt per latus, vt nos, ſed à ſuperiori parte recta linea ad inferiorem. Mos eſt eis ad certam vſque ætatem viuere, qua perfecta, variam ſibi

Viuẽdi certa meta.

mortem ſponte conſtituunt. Gemina eſt apud eos herba, ſupra quam ſi quis iacet, in ſuauem

Herbæ mortem inducentes.

deductus ſomnum moritur. Mulieres minimè nubunt, ſed omnibus ſunt communes. Simili modo & filij educantur, communíque

Matrimonia communia.

amore ſunt omnibus. Abducunt ſæpius à nutrientibus infantes, ne matres filium recognoſc

gnoſcant. Quo fit, vt cùm nulla ſit apud eos ambitio, aut præcipua affectio, concordes abſque ſeditione viuant. Eſſe inſuper ea in inſula animalia magnitudine quidem parua, ſed natura & ſanguinis virtute admirabilia, corpore ſunt rotundo, ac teſtudinibus ſimili, duabus lineis inuicem per medium tranſuerſis, in quarum cuiuſlibet extremo ſit auris & oculus, vt quatuor oculis videant, totidemq; audiant auribus. Vnicis ventre atq; inteſtinis, in quæ comeſta confluunt. Pedes circùm habent plures, quibus in vtranque partem ambulant. Huius beluæ ſanguis mirabili aſſeritur virtute. Omne enim corpus conciſum dum ſpirat, hoc tinctum ſanguine cohæret. Quiſque cœtus nutrit magnas diuerſæ naturæ aues, quibus experiuntur quales filij ſunt futuri. Impoſitis enim ſupra aues infantibus, ſi volantes per aëra immoti non expaueſcant, educant. Si verò timore, ignauiáque deficiunt, proijciuntur, vt neque diutiùs victuri, & animi exercitio inutiles. Cuiuſlibet cœtus ſenior alijs tanquam rex, cui parent omnes, imperat. Annis centum quinquaginta actis ſeipſum vita ex lege priuat: poſt eum ſenior accipit principatum. Mare, quo inſula circundatur, fluctuoſum, & quod motus ingentes facit, dulcis eſt aquæ guſtus. Arctus, & pleræque ſtellæ, quæ nobis apparent, minimè ab illis conſpiciuntur. Sunt & aliæ ſeptem inſulæ pari magnitudine, parib

Animalia admirabilia.

Sanguis medicinæ vtiliſsimus.

Senior cuiuſlibet cœtus rex.

Aliæ inſulæ ſeptem.

aribusq́; ferè interuallis diſtantes, quæ eiuſdẽ entis, legisq́; exiſtunt. Omnes eas incolentes, uamuis terra ſua ſponte abundè victum ferat, is tamen modeſtè vtuntur. Simplices enim ci-os appetunt, nutrimentum quod ſatis eſt quæ-entes. Carnibus tum aſſis tum elixis veſcun-ur. Coquorum artem, varijsq́; ſaporibus condi-a, vt inutilia reijciunt. Deos, & eũ, qui omnia ontinet, ſolemq́;, & reliqua cæleſtia colunt. iſces, auosq́; varij generis capiunt. Naſcuntur bi ſua ſponte arbores fructiferæ, oleæ, & vites, x quibus olei & vini copiam educunt. Ser-entes magnos, ſed innocuos inſula producit, uorum carnes miræ dulcedinis edunt. Veſtes arant ex lanugine molli ac ſplendida ex me-lio arundinum ſumpta, qua maritimis tincta ſtreis veſtimenta purpurea conficiuntur. Va-ia exiſtunt animantia, vt quia propter opi-ionem haud facilè credita. Certum viuendi or linem ſeruãt, vnico cibo dietim contenti. Nam erto die piſces, alio aues, quandoq; terreſtria nimalia edunt, oleo aliquando, ſimpliciq́; nenſa vtuntur. Diuerſis ſunt exercitijs dediti, uidam inuicem miniſtrant, alij piſcantur, lij exercent artes, nonnulli circa alias res vſui ommodis occupantur. Quidam acceptis ſeni-us partitis inuicem operis ſeruitio vacant. In acris ac diebus feſtis hymnos in deorum, & naxime Solis, laudes canunt, cui ſe & inſulas licarunt. Mortuos in litore ſepeliunt, cadauer

Victus inſu lanorum.

Religio.

Serpentes innocui & eſui apti.

Exercitia & ſtudia.

Sepulcra.

cùm

cùm mare fluit arenæ obruentes, vt aquæ fluxu, inundationeq́; exaggeretur locus. Calamos, ex quibus fructum decerpunt, augeri aiunt, minuiq́; ad Lunæ modum. Fontium aqua dulcis ac ſana caliditatem ſeruat, niſi frigida aqua aut vinum immiſceatur. Iambolus, & qui cum eo acceſſerat, cùm ſeptem annis in inſula manſiſſet, tandem inuiti eiecti ſunt, tanquam mali, maliſq́; moribus aſſueti. Igitur præparata rurſus ſcapha, cibis'que impoſitis abſcedere coacti menſibus quatuor ad regem Indiæ peruenere, à quo poſteà ſaluo conductu per Perſidem in Græciam dimiſsi ſunt.

Aquæ mirabilis natura.

De Taprobana inſula, & gentis eius moribus. CAPVT XXVI.

TAprobanam inſulam antequam temeritas humana exquiſito penitus mari fidem panderet, diu orbem alterum putauerunt, & quidem eum, quem habitare Antipodes crederentur. Verùm Alexandri Magni virtus ignorantiam publici erroris non tulit vlteriùs permanere, ſed in hæc vſq; ſecreta propagauit nominis ſui gloriam. Miſſus igitur Oneſicritus præfectus claſsis Macedoniæ, terram iſtam quanta eſſet, quid gigneret, quo modo haberetur, exploratam notitiæ noſtræ dedit. Patet in longitudine ſtadiorum ſeptem millia, in latitudine quinq; millia, ſcinditur amne interfluo. Nam pars eius beſtijs & Elephantis repleta eſt, maioribus multò, quàm quos India: partem homin

Alexandri magni virtus.

Inſula ab Oneſicrito reperta.

omines tenent. Margaritis ſcatet, & gemmis omnibus: ſita eſt inter Ortum & Occaſum, ab o mari incipit, quod fretum Indiæ eſt. A Praſia Indorum gente dierum viginti quinque primò in eam fuit curſus: ſed cùm papyraceis & Nili nauibus illò pergeretur, mox curſu nauium noſtrarum ſeptem dierum iter factum eſt. Mare vadoſum interiacet altitudinis non amplius enûm paſſuum. Certis autem canalibus adeò ltum, adeóque depreſſum, vt nullæ vnquam nchoræ ad profundi illius ima potuerint perenire. Nulla in nauigando ſyderum obſeruatio, vtpotè vbi ſeptẽtriones nequaquam aſpiiuntur, Vergiliæ nunquàm apparent: Lunam b octaua in ſextamdecimam tantùm ſupra erram vident. Lucet ibi Canopos ſydus clarum & ampliſſimum: Solem orientem à dectra habent, occidentem à ſiniſtra habent. Sub Claudij adhuc principatu æs ſignatum gnorabant. Pecunia maximè ſtupuiſſe traduntur, quòd ſignata diſparibus foret vultibus, parem tamen haberet modum ponderis. Excelunt homines corporum magnitudine alios omnes. Crines fuſco imbuunt. Cæruleis oculis, trocivisu, terrifico ſono vocis, quibus immatura mors eſt. In annos centum æuum trahunt. Alijs omnibus annoſa ætas, & penè vltra humanam extenta fragilitatem. Nulli aut per diem, aut ante diem ſomnus. Noctis partem quieti deſtinant, lucis ortum vigilia anteuer-

Taprobanæ ambitus.

Mare vadoſum.

Canopos ſydus.

Taprobanæ homines.

tunt. Aedificia modicè ab humo tollunt. Annona ſemper eodem tenore eſt, vites neſciunt, pomis abundant. Colunt Herculem. In regis electione non nobilitas praeualet, ſed ſuffragium vniuerſorum: populus enim eligit ſpectatum moribus, & inueterata clementia, & iam annis grauem. Sed hoc in eo quaeritur, cui liberi nulli ſint. Nam qui pater fuerit, etiam ſi vita ſpectatus eſt, non admittitur ad regendum: & ſi fortè dum regnat pignus ſuſtulit, exuitur poteſtate. Idq; eò maximè cuſtoditur, ne regnum haereditarium fiat: deinde etiam ſi rex maximam praeferat aequitatem, nolunt ei totum licere. Quadraginta rectores accipit, ne in cauſis capitum ſolus iudicet, & ſic quoque ſi diſplicuerit Iudicatum, ad populum prouocatur. A quo datis Iudicibus ſeptuaginta, fertur ſententia, cui neceſſariò adquieſcitur. Cultu rex diſſimili à caeteris veſtitur. Quòd ſi etiam ipſe in aliquo peccato argutus ſit, ac conuictus, morte multatur. Non tamen vt cuiuſque attrectetur manu, ſed conſenſu publico rerum omnium interdicta ei facultate, etiam colloquij poteſtas, punito denegatur. Culturae ſtudent vniuerſi, venatibus indulgent, nec plebeias agunt praedas, cùm Tygrides & Elephanti tantùm requirantur. Maria quoque piſcationibus inquietant, marináſque teſtudines capere gaudent, quarum tanta eſt magnitudo, vt ſuperficies earum domum faciat, & numeroſam famil

[Marginal notes:]
[R]ex ſuffra[gi]o creatur.
[R]ex liberis [ca]rere de[be]t.
[I]udiciorum [p]ulchra in[ſt]itutio.
[R]ex peccās [m]orte mul[ct]atur.
[G]entis ſtu[d]ia.
Teſtudinū marinarum magnitudo

familiam non arctè receptet. Maior pars Inſulæ huius calore ambuſta eſt, & in vaſtas deficit ſolitudines. Latus eius mare alluit peruiridi colore, fructicoſum adeò, vt iubæ arborum plerunque gubernaculis atterantur. Mirantur aurum, & ad gratiam poculorum omnium gemmarum adhibent apparatum. Secant marmora teſtudinea varietate. Magaritas legunt plurimas, maximasq́;. Et hæ ſunt gentes, hæ nationes, quarum mores, ritus, & inſtituta ab hiſtoriographis ipſis paßim celebrata ſunt, & potiſſimùm quæ potuerunt aliqua ſui excellentia & dignitate ad cognitionem noſtram peruenire. Permultas adhuc eſſe fateor, quæ à me aut prætergreſſæ ſunt, aut parciùs attrectatæ, cùm de illis ſcribere non plura potui quàm inueni, vt qui apud eas non fui, nec cognoui, neque qui omnium conſcius eſſet (præter immortalem deum) dicere ſatis poſſe exiſtimaui. Ipſe enim ſolus eſt, qui nouit omnia, & ſolus qui poteſt. Ipſe eſt, qui prima ipſius orbis fundamenta in orbem coniecit, & immenſi maris aditum & ſemitam mortalibus patefecit, quiq́; vitæ huius commoditates omnes, diuitias, dignitates, honores præſtitit: quive ſydera diſcernens vnicuique, quam voluit, ſortem tradidit: quibuſdam enim vt terram colerent, atque inde ſibi diuitias et opes compararent, alijs autem vt pelago acti, aut piſcarentur ſibi victum, aut mercimonia commutarent. Alijs vt ſcientiæ &

Concluſio libri.

Excuſatio autoris.

Deus ſolus omnia nouit & poteſt.

A Deo cuique ſors ſua conceſſa.

philoſophiæ ſtudijs ſe dederent, atque inde honores aucuparentur & laudes. Multis etiam vt cæteris honores iuberent & imperarent. Ideò non mirandum, ſi homines variam inter ſe, non ſolùm fortunam, ſed etiam naturam, mores, & viuendi ritus ſint conſecuti: quum videmus regiones & loca eam quoque varietatem adepta, poſtquam vna quidem lacteos homines pariat, alia ſubalbidos, alia fuſcos, alia prorſus aduſtos, aut ſimiles multis floribus, quales Aſſyria generat. Sic enim ſtatuit Deus, vt homines varij quoq; ingenij, & multiformis animi ac induſtriæ, quemadmodum & cætera, naſcerentur, atq; vt vnuſquiſq; ſua contentaretur ſorte.

Vnde morum diuerſitas.

AND

ANDREAS PA-
LEOSPHYRA GVN-
DELFINGIVS LE-
CTORIS.

*

A MARONE *licet Ithacus Vlyſſes ſcelerum inuentor, ab Homero Polytropos, ab alijs technarum architectus, & verſutiæ omnis conciliabulum appelletur: attamen ſapientiſſimus, peritiſſimus, atque patientiſſimus heroum omnium & prædicatur, & habetur, quòd peregrè profectus, externorum hominum mores multorum cognouit, & vrbes, ab aduerſante nimiùm ſibi fortuna per Scyllam atque Charybdim actus, Syrtium, Cyclopis, Sirenum, & Circes moleſtias tulit. Quis ergo non videat, quis non intelligat quàm decorum, quamq; vtile ſit ad tanti principis veſtigia quàm remotiſſimè peregrinari, alienas terras inuiſere, vnde peculiaria gentium aliarum ſtudia, mores, exercitia, linguæ, leges, dogmata ſacra & profana omnia, eſus, veſtitus, ædificandi ratio, locorum ſitus, cultusq;, & deniq; rerum naturæ omnium ediſcantur. Quoniam verò propter impedimenta pleraque ætate maximè noſtra omnibus hoc non conceditur, vt non minus illa hæc in patrio ſinu quieſcendo cognoſcerentur, elaborauit Boëmus hic meus,*

Literarum humanarum ſcientiſſimus, ex innumeris claſsicis ſcriptoribus conſcriptum præſens opus. In quo tres terræ partes, partium regiones, & loca, locorum homines, hominum mores, & ritus memorabiliores explicantur omnes, tanta diligentia, tanta arte, quanta à nemine ante eum vnquam prius pertractati dinoſcuntur: ex racematione diligenti vindemiam, ex ſpicilegio meſſem fecit, ſuccoſum non minus, quàm iucundum, nec iucundum minus, quàm vtilem atq; pernecesſarium librum, adeò, vt niſi quæ in ipſo de homine prædicantur, ille, qui humanitati ſtudet, cognouerit, magis inſtituto aberret ſuo, quàm materiarius, quem materiæ, in qua laborat, natura ſiue conditio fugerit. Quare humanarum rerum, humane Lector, eas hominum res intuere, lege: atq; vbi quanta in eis vtilitas, quanta humanæ vitæ inſtitutio ſit, experieris, gratias Boëmo noſtro age immortales.

C A P

CAPTVM HVIVS OPERIS INDEX.

LIBRO I.

I. CAP. *De Origine hominis opinio Theologorum verà*
II *De Origine hominis opinio Ethnicorum falſa* 20
III *De terræ ſitu & partitione* 23
IIII *De Aethiopia & gentis eius priſcis moribus* 26
V *De Aegypto & ritu gentis vetuſto* 32
VI *De Pœnis et cæteris Aphricæ populis* 52

LIBRO II.

I *De Aſia & celebrioribus eius gentibus* 67
II *De Panchaia & moribus Panchaiorum* 72
III *De Aſſyria, Aſſyriorumq; viuendi moribus* 75
IIII *De Iudæa & Iudæorum viuendi ritibus, legibus, ac inſtitutis* 80
V *De Media, Medorumq; moribus* 92
VI *De Parthia & Parthorum viuendi moribus* ibidem
VII *De Perſia & Perſarum moribus, ritibus & inſtitutis* 95
VIII *De India & Indorum prodigioſis ritibus, moribusq; viuendi* 99

IX De Scythia, Scytharumq; feris moribus 113
X De Tartaria, gentis'que Tartarorum moribus & potentia 123
XI De Turcia, Turcarumq; moribus, legibus & inſtitutis omnibus 141
XII De Chriſtianis, eorumq; origine & ritibus 156

LIBRO III.

I De Europeis memorabilioribus gentibus 183
De Europa ibidem
II De Gracia, & legibus à Solone Athenienſibus Gracorum longè principibus ſancitis 185
III De Laconia, & Laconum ſiue Lacedæmonum inſtitutis 191
IIII De Creta inſula, & Cretenſium celebratis moribus 203
V De Thracia Thracum'que feris moribus 206
VI De Ruſia ſiue Ruthenia, & recentibus Ruſianorum moribus 212
VII De Lithuania, Lithuanorum'que vita 217
VIII De Liuonia, Pruſsia, et militibus Marianis 219
IX De Polonia, Polonorumq; recentibus moribus 225
De

De Hungaria, Hungarorumq́; viuendi inſtitutis 227
I De Boëmia & moribus Boëmorum 231
II De Germania, & inſtitutis eorum plurimis 235
III De Saxonia, Saxonumq́; & priſcis & recentibus moribus 254
IIII De Vueſtualia & iudicio Vueſtualiæ à magno Carolo commiſſo 259
V De Franconia, & Francorum multis ritibus 261
VI De Sueuia, Sueuorumq́; moribus & priſcis & recentibus 273
XVII De Bauaria & Carinthia, & earum priſcis legibus & moribus quibus hodie viuunt 279
XVIII De Italia, Italorum moribus. Item de Romulo & eius ciuilibus inſtitutis 295
XIX De Liguria Ligurumq́; priſco viuendi more 323
XX De Tuſcia & gentis eius antiquis moribus 325
XXI De Galatia Europea, & Galatarum priſcis moribus 327
XXII De Gallia, Gallorumq́; veteribus & recentibus moribus 234
XXIII De Hiſpania, & moribus Hiſpanorum

rum 3
XXIIII De Luſitania & vetuſtis Luſitan-
rum moribus
XXV De Anglia, Scotia, Hybernia, alijſ-
multis inſulis & inſulanorum m-
ribus
XXVI De Taprobana inſula, & gentis ei-
moribus 3

INDE

INDEX ALPHABETICVS RERVM IN HOC OPERE CONTENTARVM.

*

Abſque ſceptro in publicum nemo prodit 76
Abſolutio peccatorum 173
Abſtemij ex lege ſunt Turcæ omnes 150
Acridophagi 60
Acerba lex 82
Adam ſingulis annis expiatur 257
Adoratio mutua in vijs 35
Adrimachidæ 52
Ad virtutem quid efficacius impellat 51
Adulterij pœna 44.68.84.153.188.143
Adulteri deprehenſi occiduntur 134
Aegypti fœcunditas 21
Aegyptus Delta 33
Aegyptij ab Aethiopibus ibidem
Aegrotantes interimuntur & comeduntur 106
Aerarium publicum conſtitutum 312
Aes nullum in vſu 221
Aetas in choros tres diuiſa 197
Aetatis mira reuerentia 353
Aethiopes omnium mortalium primi 27
Aethiopia duplex 36

Aethiop

Aethiopia quadã hodie India appellatur ibi
Agathirſi excultiſsimi ſcytharum 1
Agilolſingi Bauarorum duces 2
Ager circa templum Dijs ſacer
Agraria lex
Agricolarum miſera conditio 2
Agrariæ leges 2
Agrorum in ſingulos diuiſio 192.3
Albion 3
Albus color lugubris fæminis, niger lugubris viris 3
Alemania 236.2
Aleæ ſtudioſi Germani 2
Alternatim cantatur in templis 1
Amazones bellicoſæ mulieres
Amaſis fluuius 2
Amictus ex papyro 1
Anglia 3
Animantium naturalis creatio
Animalium variorum portentoſus cultus 4
Animas in alia corpora migrare, de anim opiniones Eſſæorum 8
Annulorum vſus 7
Annus in menſes duodecim 30
Animalia multa vt ſacroſancta nutriuntur in templis 4
Anthropophagi 121.33
Antiochia prima eccleſiæ ſedes 15
Animalia mirabilia 36

Aqu

qua religioſiſsimè colitur 95
qua de melle & auena ſublimatur 224
uitania olim Aremorica 335
ppellationis abuſio 249
is bos 48
pecore Troglodytæ filios denominant 56
enninus mons 298
hricæ ſitus, gentes, & qualitas 24
um & mellis mira copia 213
rabia triplex 68
abum mores ibidem
ſtra quatuor Mercurij 79
gypæi natura calui 122
riopagitæ 187
riſtocratia adminiſtratio optimatum 339
rræ traditionis virtus 290
s ex neceſsitate 68
tes vt inutiles ſublatæ 193
rſaces Parthorum reges 93
ruſpices 307
ſiæ denominatio 67
ſiæ quatuor confinia & magnitudo ibidem
ſia ab Europa diuiditur 24
ſſyria 74
ſylum 305
tlantes anonymi 54
tali Gallorum caduceatores 342
thletæ 316
thenæ, & illius ciuilia inſtituta 186

Auarit

Auaritia regnorum diſturbium 7
Aurum ære vilius 2
Auri & argenti nullus vſus 11
Auri & argenti vſus lege ſublatus 15
Aurum in Deorum templis ſparſum 32
Auſpicia & ſortes 15
Autores legum numina habita 19
Axiona legum tabulæ 18
AZymorum feriæ 8

B

Bacchanalia 23
Baleares inſulæ 14
Baſſæ militiæ duces ibidem
Barba nobilitatis indicium 324
Barceæ fæminæ 54
Barbari vlulantes bellum petebant 198
Bardi poëtæ Galatarum 33
Baptiſmi ſacramentum 165
Bauaria, ſiue Baioaria 275
Belgica 33
Bellicoſi Tartari 131
Belligerandi ritus 56
Benedictio rerum irridetur à Boëmis 232
Bethica Hiſpaniæ 348
Blaſphemiæ pœna 81
Bocchorides legiſlator 44
Boëmia & confinia 231
Boues fæminæ non immolabantur 34
Boum & equorũ ſtercore ignes nutriuntur 124
Braccata Gallia 335

Braga

aga Boëmorum regia 231
agmani 107
itannia 355
dini 123
da Hungarorum regia 229

C

anni Bauarorum reges 179
lcei roſtrati, obtuſi 342
dauera intra vrbes ſepeliri permiſſum 199
ſorum in bello ſepultura 190
nguiſta primus Tartarorum rex 125
lamus aromaticus 213
ami immaturum exilium 19
inus primogenitus 18
nones miſſæ 164
nopos ſydus 360
ntus tibiarum in bello 197
ntantes belligerant Hiſpani 350
ntabri 354
nanea terra lacte & melle fluens 80
pita hoſtiarum damnata abijciuntur 34
pillorum cultus probro 215
rniſpriuij dies 267
ſtrenſis ignominioſa lex 44
taclyſmus 18
thaini & mores 112
leres & officia eorum 253
ltæ Galli 335
nſus ciuitatis 311

Cenſores

Cenſores Romani duo 314
Certamina fœminæ dirimunt 53
Ceruiſia totius ſeptentrionis potus 216
Ceruiſiam contemnunt ſoli Francones 264
Chaam rex Dei filius 128
Chaldæi 78
Charin·hia 292
Chriſtiani idololatræ 149
Chriſtiani à Chriſto 157
Cimbri 334
Circuncidere virilia 34
Circi magnitudo 317
Ciuitas quiritum 299
Ciuitates Aegypti 33
Ciuitates Thraciæ 26
Ciuitates Hiſpaniæ 349
Citharæ in procinctu vſus 197
Clericorum in eccleſia dignitates 159
Clerici ob quid honorandi 246
Clientes 302
Claſſes Romanorum 309
Cæmiterium 182
Coitus Indorum in propatulo 107
Concharum cruda caro cibus 63
Concilium Areopagitarum 187
Cælibes ludibrio habentur 194
Comata Gallia 335
Communis Libycarum gentium vita 55
Compotando certant Saxones 258

Comit

Comitiorum tria genera 313
Confirmationis ſacramentum 167
Confeßio peccatorum 173
Conſuetudo furibus acerba 294
Conſules Romani duo 312
Conſecrandi Imperatores Romanorum ratio 318
Cornuum in procinctu vſus 119
Corybantes 265
Cracouia Polonorum regia 226
Creta quæ etiam Candia 203
Crudelitas Tartarorum inſignis 129
Cupiditas ferociſſima peſtis 108
Curatores funerum 49
Curatores pupillorum 189
Culices leonibus infeſti 58
Curiæ & curiones Rom. 300
Cynnamomi 61
Cymbrica Cherſoneſus hodie Dacia 219
Cyneci 59
Cynocephali in India 111
Cyrenæ fœminæ 54

D

Daci 217
Debæ diuites auri 70
Decalogus in monte Sina datus 81
Decem Dei præcepta 165
Decemuiri 314
Decimæ quomodo, & de quibus dandæ 282

Defunctorum Chriſtianorum exequiæ 182
Democratia 193
Deorum cultus ab Aethiopibus inſtitutus 27
Deorum ſimulacra in prælium geſtata 241
Dies Veneris Turcis, vt ſabbatum Iudæis, ſacra 150
Dies lapillo ſignare 206
Dies trium tantum horarum in Scotia 358
Dies nulli & noctes nullæ 360
Dies qui Chriſtianis ſacri 174
Dignitatum ordo 300
Dignitas Senatus 303
Dignationes ſtrenuorum militum 330
Dij Scytharum 116
Diluuium quandiu durauit, & quare immiſſum 18
Dictator, & eius dignitas 312
Dicendi conſtans ratio 78
Ditiſſimi mortalium Arabes 68
Diuitiæ Indiæ admirandæ 100
Diuitiæ Germaniæ 237
Diuitiæ Angliæ 356
Diuitiæ Hiſpaniæ 347
Dominica dies Chriſtianis, vt Sabbatum Iudæis, ſacra 177
Domicilia Gallorum 340
Domuum publicarum priuilegia 286
Donationes eccleſiarum 157
Dragulæ & Dani 211

Drauus amnis 292
Druides ſacerdotes Gallorum 338
Ducalis aulæ immunitas 285
Ducum cauſæ ibidem
Duodecim fidei articuli 164
Duodecim matrimonium dirimentia 173
Duodecim Franciæ pares 347
Durus habitandi mos 361
E
Ebrietas capitis pœna multatur 224
Ebrietas non vitioſa 244
Ebudes inſulæ 360
Eccleſia Chriſtianorum 179
Enoplia ſiue pyrrhicha ſaltatio 316
Ephororum poteſtas 192
Epiſcopi conſecratio & eius dignitas 169
Epiſcoporum cauſæ 158
Epiſcopi quomodo primùm introducti 169
Equis omnia obeunt Parthi 94
Equi nulli in Arabia 69
Equi Hiſpanorum præſtantiſſimi 348
Equorum præſagia explorata 256
Errores à fide Armeniorum 139
Errores Boëmorum 232
Eſſeorum vita 90
Euchariſtiæ ſacramentum 171
Euentus belli monomachia tentatus 257
Europa & eius limites laudesq́; 183
Europa ab Aphrica diuiditur 24

Exercitia puerorum 97
Expiationes Iudæorum 84
Ex prouocatione certare 329

F

Faba immundum legumen 34
Fabulas non amant Bracmani 109
Falſariorum pœna 44
Famuli regum Scytharum omnes ingenui 117
Factioſi ſemper Galli 336
Faſti & nefaſti dies 307
Ferarum aſtuta venatio 60
Ferarum pelles gentis diuitiæ 217
Ferias non obſeruantes quomodo puniendi 285
Ferri & argenti vſus nullus 119
Fertilitas terræ quare cohibita 18
Fidei dandæ ritus 69
Filius parentibus iniurius ſuſpenditur 82
Filiarum publica proſtitutio 99
Fimbria Veneris pretium 53
Fœderum ineundi forma 92.116
Franconia 261
Francia, quæ etiam Gallia 336
Frictio corporis probatur 101
Frigoris mira curatio 224
Frugaliſsimi mortalium Tartari 130
Fundæ ſtudium 362
Funerandi multæ rationes 48
Funebris Chriſtianorum luctus 182

Furti admiranda lex 45
Furto nihil ſceleratius creditum 114
Furti pœna 153
Furari pro honeſto habitum 196
Furtorum compoſitio 286
Furtiua emptio 287
Futura ex aſtris vaticinati Chaldæi 79

G

Ganges, Indus, Hipanis 100
Galatia Europea 327
Galatia Aſiana 333
Gallia 334
Galli tripudiantes belligerant 198
Garamantes 53
Garrei opulenti 71
Geloni 122
Gentium diuerſitas 22
Gentes quæ Turciam inhabitant 141
Georgiani 139
Germani annuatim inſaniunt 267
Germani olim vno nomine Sueui, ſicut hodie Franci 276
Gepidæ 227
Gethæ 207
Glande veſcebantur Luſitani 353
Glaſto tingebantur belligerantes Angli 357
Glycerhyſa liquiritia 262
Gnidanes 53

Gothi ex Scandinauia 110
Græci ob fabulas deriſi 51
Græcorum adminiſtratio 158
Græcia 183
Gregatim initiabantur ſacris Aegyptij 33
Grubenhaimeri hæretici 234
Gymnoſophiſtæ Indorum philoſophi 107
Gymnaſium Pariſianum 342
Gymneſiæ inſulæ 360
H
Hæreditatis variæ leges 289
Hebræi, ſiue Iſraëlitæ 80
Hebræorum ciuitas 158
Heræ vxores dictæ 194
Herbæ mortem ferentes 365
Hæreſis Boëmorum inuicta 235
Hercules in Germania 240
Herculea ſacra 307
Hiſpania 347
Hiſtriones 317
Homicidij pœna 43
Homines à brutis parum diuerſi 19
Homines ab omni paßione animi ſemoti 64
Homines ſermone carentes ibidem
Homines odore ſolo viuentes 111
Homines auritißimi ibidem
Homines ceruicibus carentes, oculos habentes in humeris 112
Homines natura imberbes ibidem

Homines opinione ſacri 123
Hominum mirabilium deſcriptio 363
Hominum ingenia ſecundum terram in qua habitant 184
Holocauſtum 85
Homicidio Scythæ gaudent 115
Honeſtiſſimi veſtitus Turcæ 148
Honor defunctis regibus exhibitus 292
Horæ Chriſtianis ſeptem canonicæ 162
Hoſpites potu excipiuntur 258
Hoſtium ſpolia domorum foribus affiguntur 330
Hoſtium capita poſtibus affiguntur 121. 341
Humana coria pro amiculis 115
Hungaria 227
Hybernia & Hyrlandia 357
Hyperueretheus menſis 586

I

Iactandi magna peritia 362
Iamboli inſula *ibidem*
Iberia Hiſpania 360
Ibidem, vel Elurum interficiens, interficitur 48
Ichthyophagi 62
Ida mons excelſiſſimus 203
Ieiunia Turcarum 151
Ieiunia Armeniorum 159
Ieiunia Chriſtianorum 176

Ignem religioſiſſimè colunt Tartari 134
Ignis ſacroſanctus & perpetuus 222
Ilophagi 59
Illiterati iudices 249
Immunitas eccleſiarum 281
Inaures mulieres geſtant 215
In Aegypto nunquam pluere 33
Indorum ordines ſeptem 105
India & gentis mores 99
Infantes non nutriunt Saxones pulte 259
Infantes inualidi præcipitio necantur 199
Infantes communicant Boëmi 234
Infantes communicant Armeni 140
Infernus à Turcis creditus 156
Ingenuorum Romanorum ordo 299
In hominis arbitrio quæ poſita 89
In propatulo coëuntes 52
Inter pocula conſultant Perſæ 98
Inuenta Tyrrhenorum 326
Iobeleus 84
Iren puerorum præceptor 196
Iſſedones parentes defunctos comedunt 123
Iſis apud Sueuos culta 276
Iudicio defunctorum vita diſcutitur 50
Iudicia Aegyptiorum 41
Iudicum electio *ibidem*
Iudiciorum Germanorum ratio 248
Iudicium occultum Vueſtualiæ 260
Iudex qualis eſſe debeat. 284

Iudæor

Iudæorum ritus cæterorum contrarij 88
Iurare per regis ſolium 118
Iurandi forma Bauarorum 290
Ius in vxores & liberos 339
Ius municipale 320
Iuſtitia Sarracenorum 153
Ius honorarium 315

L

Lanearum veſtium contemptus 35
Latium & Auſonia 296
Laus Aegyptiorum 36
Lacedæmonia, ſiue Laconia 191
Lac iumentinum 130
Laus Europæ 185
Laudes Sueuiæ 273
Laus Italiæ 298
Laus Galliæ 343
Laus Hiſpaniæ 349
Lauandi mirabilis ritus 118
Legandæ pecuniæ poteſtas 188
Leges nullæ Aethiopibus 31
Leges multæ Aegyptiorum 42
Leges quæ optimæ cenſendæ 52
Leges à Moſe Iudæis datæ 80
Leges à Mahomethe Sarracenis latæ 143
Leges à Dracone ſancitæ 186
Leges à Solone datæ 187
Leges à Lycurgo perlatæ 192
Leges quædam Saxonum 255

Leges in Neptuni placationem mulieribus graues 190
Leges multæ Bauarorum 280 & ſeq.
Leges à Romulo latæ 305
Legitima militia decennalis 300
Leproſi & gonorrhæi ex vrbibus pellendi 83
Letaniæ Chriſtianorum duplices 175
Lex in mœchos crudelis 44
Lex Siſatea 45
Lex circa infirmos vtiliſsima 77
Liberi diuerſo matrimonio ſuſcepti 154
Libycarum gentium mores 24
Lictores cum faſcibus 304
Liguria 323
Lingua hominibus natura duplex 364
Lineis veſtimentis vſi ſacerdotes 34
Literarum apud Indos nullus vſus 101
Lithuania paluſtris regio 217
Liuonia 219
Lituorum vſus in procinctu 198
Longiſsima Indis vita 100
Longobardia 325
Lotio corpus curare 351
Luctus in regis morte publicus 38.102
Luctus funebris vndecim dierum apud Lacedæmones 199
Luctus funebris apud Aſſyrios 77
Luctus funebris Chriſtianorum 182

Luctus

Luctus funebris apud Ruſianos 214
Luctus funebris Tartarorum 136
Luctus funebris Germanorum 251
Ludus Circenſis ſiue plebeius 315
Ludi ſcenici 317
Lugendi defunctos mirandus ritus 34.309
Lugdunenſis Gallia 335
Lundonia Anglorum regia 356
Luperci & Lupercalia 267
Lupi nulli in Anglia 356
Luſitania 352
Luxus omnis è medio ſublatus 193
Lycurgus legiſlator 19
Lyrce 122

M

Macilenti omnes Galli 341
Mace 53
Magnitudo Aſiæ 672
Magi & eorum officia 78
Mahometes in Libya 32
Mahometis parentes & dogma 141. *Eius domus in Mecha* 151
Magiſtratus Iudæorum 81
Maria Chriſti mater 157
Magna in humanis rebus mutatio facta 31
Mariæburgum 221
Marathon 191
Magiſter equitum 316
Mag

Magiſtratus ſemper armatus 242
Magiſtratus ſacroſanctus 260
Maſculis brachia franguntur 66
Matrimonij ſacramentum 172
Matrimoniorum repudium 299
Matres & liberi bello adhibiti 241
Maſſagethæ 119
Maſſouiæ duces 220
Mauri in Aegypto 32
Maxies 55
Medo potus dulciſſimus 213
Media, & fines eius 92
Medici ex præſcripto curant, non arbitrio 47
Mel & vinum ex palmis 75
Melanchleni 121
Mellis vectigal ingens 227
Menſæ de corio 149
Meroë Aethiopum regia 28
Militiæ Tartarorum ordinatio 135
Militia Turcarum ex quibus conſtet 145
Milites Teutonici Mariani 219
Militiæ Romanæ gradus 300
Militaris Turcarum peritia 147
Mira Aethiopum obedientia 27
Miræ patientiæ homines 64
Mirabilis mos 51
Mirabilis nubendi mos 76
Miſſæ apparatus 163

Moleſt

Moleſtiſſimi mortalium Tartari 129
Monachi 161
Monumentum Caliſti 191
Monomachia controuerſiæ componuntur 216
Monomachia cauſæ dubiæ diſcutiuntur ibid.
Monomachia euentus belli explorantur 257
Monopedes 111
Monoculi homines eodem
Moneta papyracea 113
Mors miſeranda 61
Mortis commonefactio in conuiuijs 35
Morbos vomitu curant aut ieiunio 47
Mortuorum publica laudatio 50
Moriendi ritus 107
Morbis non infeſtantur Bracmani 109
Moſcouia, & Moſcouitæ 223
Mulieres cum hoſpitibus coëuntes 77
Mulieres multos viros habentes 92
Mulieres ſemel tantùm parientes 111
Mulieres quinquennes parturientes eodem
Mulieres ad bellum edoctæ 139
Mulieres ingenuæ notis quibuſdam inſigniuntur 209
Mulierum cauſa 285
Mulieres viros ſtrenuè iuuant 323
Mulieres agros & rem domeſticam curantes 349
Mundus æternus creditus 78
Muſica damnata ab Aegyptijs 46

Muſis

Muſica in conuiuijs 69
Muſicani 100

N

Nabathæi omnium continentiſſimi 72
Narbonenſis Gallia 335
Naſamones 52
Nauigia ex corio 75
Nauigia ex arundinum internodijs 106
Neuri 121
Nihil priuati Panchais 73
Nobilium Germanorum ſtudia 247
Noctes æſtatis in Anglia lucidæ 356
Noë propagatio 18
Noë filios ac nepotes habitatum tranſmittit ibidem
Nomades 70
Noricum 279
Nouem ſacerdotum ſacræ veſtes 161
Noxios ſacrificabant Cymbri 334
Nubendi mirabilis mos 110
Nudi qui pugnabant 230
Nullum noxium animal in Hybernia 358
Nupturæ deuirginandæ regi exhibentur 52
Nuptam conuiuæ per ordinem cognoſcunt 361.

O

Obnobij montes 259
Ociari, & ex raptu viuere, honeſtum 209

Occ

)cculti iudices Vueſtualiæ 260

)dor & mira rerum fragrantia in Sabæis 70

)ebalia 191

)enotria 295

)fficium regis Aegyptij 36

)leum è ſeminibus & nucibus 216

)ligarchia 192

)mnia centenaria immolantur 353

)mnia vniuerſorum 360

)piniones de hominis origine 16. 20

)pinio de Dijs 20

)piniones Druidum variæ 338

)phiophagi 70

)ppida Indiæ quinq; millia 100

)ptima medicina lotium 351

)ratio dominica 164

)rdines gentis Aethiopiæ 30

)rdines Athenienſium 186

)rdines Chriſtianorum 161

)rdinis ſacramentum 167

P

'adæ pecuarij Indi 106

'anchaia 72

'alæſtina, & fines 80

'annones 228

'anis ex toſtis amygdalis 92

'aradiſus 17

'arſimonia Aegyptiorum 18

Parl

Parlamentum iudicum Francorum 345
Parricidarum pœna 43. 354
Papa Romanus pontifex 159
Parſimonia morborum omnium curatrix 165
Parentationes Ruſianorum 214
Paſcha Iudæorum 86
Paſcha Turcarum 151
Paſcha Chriſtianorum 175
Paſſio & vita Chriſti recolitur ibid.
Paſtoricij Aphri nihil vaccinum guſtant 54
Parthia & eius latera 92
Patroni 302
Patritij 301
Pecuniæ nullus vſus 217. 361
Pentecoſte Iudæorum 87
Pentecoſte Chriſtianorum 175
Peones 218
Periurus digitis decurtatur 102
Perſia 95
Periurium capitale apud Aegyptios 42
Periurij grauis animaduerſio 291
Peregrinari Lacedæmonibus prohibitum 199
Perpetuum frigus 222
Peregrina ſacra vrbe excluſa 307
Petrus eccleſiæ Chriſtianæ princeps 157
Phariſæorum mores 89
Philiæ, ſiue Phidicia 194
Philoſophorum de mundo opiniones 20
Philoſophi quantū vitæ humanæ proſint 104

Phthir

Phthiriaſi moriuntur acridophagi 61
Piacula Iudæorum 86
Piſcium ingenioſa captio 62
Pitacia in frontibus 89
Planetarum obſeruatio 78
Plebei 301
Pocula ex capitis teſta 115
Politia Aegyptiorum 39
Politia Panchaiorum 72
Politia Indorum 103
Politia Romanorum 158
Politia Athenienſium 186
Politia Thracum 209
Politia Germanorum 245
Pompa in regio funere. 116
Polonia duplex 226
Potentia ſacræ militiæ Teutonicæ 221
Pontifex 308
Populus in claſſes diuiſus 309
Portugallia 352
Pœnitentiæ ſacramentum 173
Presbyteri 169
Præcipua in armis gloria Hybernis 363
Prætores Romani ſemper duo 315
Primorum parentum creatio 17
Promiſcuè cum mulieribus habitantes 54
Protoplaſtorum vita 18
Prouinciæ Germaniæ 236
Pruſsia, ſiue Pruthenia 219

Publica conuiuia lege inſtituta 194
Pueros leges addiſcere debere 81
Pueri expoſiti ex publico nutriuntur 76
Puerorum Lacedæmonum educatio & exercitium 196
Pueri in agrum non in forum ducebantur 200
Pueri ſtudiorum gratia exulantes 251
Puerorum educatio & impenſa leuis 46
Pugnandi Parthorum ratio 93
Pugnandi Hungarorum ratio 230
Pugnam cantantes ineunt Hiſpani 350
Purgandi per ignem ratio 134
Pueri in hypodromo exerciti 98
Pythij 201

Q

Quare veri Dei cultus apud tam paucos permanſit 20
Quatuor Aphricæ latera 25
Quatuor aſtra Mercurij dicta 79
Quæ animalia in Aphrica naſcantur 26
Qui primùm Deos commenti aras, & ſimulacra 33
Qui philoſophi ad Aegyptios ſtudiorum gratia iuere 35
Quid coëgerit Aegypti reges bene viuere 39
Quid mortuorum corpora à putredine diu conſeruat 49
Quid feſtis diebus ruſtici agant. 253
Quindecim ſacræ epiſcoporum veſtes 161

Quinq

Quinquies in die orant Turcæ 151
Quinta olim feria vt dies dominica feſtiua 178
Quinque per annum Chriſti eccleſia recolit ibidem
Quæſtores Romani duo 312

R

Raptu nubunt virgines 195
Regis officium diurnum, paritérque Nocturnum 42
Regibus non omnia agere licitum 38. 41
Regis Indorum vita mulieribus curæ. 102
Reges ex vna tantùm familia 96
Regij Scythæ 117
Regia poteſtas 137
Reges ſemper duo apud Lacedæmones 192
Regum Spartiatarum dignationes 201
Regiones Græciæ 186
Regio hyeme tantùm adeunda 217
Regiones Italiæ 297
Regiones Germaniæ 235
Regiminis pulchra forma 315
Regiones Galliæ 335
Regiones Hiſpaniæ 348
Regna Hiſpaniæ quinq; 251
Religio Iudæorum 88
Religio Perſarum 95
Religio Tartarorum 127
Religio Turcarum 150
Religio Cantabrorum 354

Religioſi valdè Hetruſci 326
Religio Scytharum 116
Repudium apud Turcas 154
Rex phanaticus apud Aethiopes 27
Rex domeſticatim ſingulis annis eligitur 266
Rex ſacrificulus 312
Rex eligitur cui nulli liberi 209
Requæſtarum iudices Gallorum 346
Roma Quiritum ciuitas 299
Romanæ ciuitatis politia 158.301
Ruſia ſiue Ruthenia 212

S

Sabæi 70
Sabbatum Iudæis ſacrum 86
Sacerdotes in ſummo honore apud Aethiopes 30
Identidem apud Panchæos 73
Sacerdotum vtilitas & autoritas 95
Sacrificandi ritus 55
Sacerdotes delicijs vacant 73
Sacerdotibus ſacrum locum exire non licet 74
Sacerdotum Chriſtianorum vita, mores, & habitus 160
Sacerdotes Turcarum à plebeis parum differunt 152
Sacramenta eccleſiæ ſeptem 165
Sacerdotum Ruſianorum habitus 215
Sacerdotum dignitas apud Germanos 241
Sacerdotes fœminæ 333

Sanctiſſ

Sanctiſsimi mortalium Seres 120
Sacerdotes Armeniorum vxores ducebant 140
Saducæi 89
Salus Regis omnibus curæ 38
Saltatio Pyrrhicha 205
Sal ex lacu foditur 213
Sal Styrianum 295
Saltatores 3 6
Salis fodinæ 227
Salij ſacerdotes Martis 308
SaltZburga olim Iuuania 279
Samogithia 221
Sanguine Iudæi abſtinent 83
Sarmatia Europea 215
Sarraceni & Turcæ de Chriſto quid 142
Saronidæ philoſophi Galatarum 332
Satisfactio pro admiſsis 174
Sagaciſsimi mortalium Cathaini 112
Satyriſci 316
Sauus amnis 292
Scotia 357
Scythia, & gens eius 113
Scuti in bello amiſsio dedecoroſum 241
Sculteti pagorum præfecti 254
Semi & Iaphetis prognati 20
Sepeliendi ritus apud Thraces 210
Senectus in honore 35
Senior cuiuſlibet cœtus rex 366
Sedentaria ars ingenuis prohibita 306

Senio aut morbo adfecti mori compelluntur 120. 365
Senibus niſi prudentes ſint nullus honor datur 102
Senect⁹ apud Lacedæmones honoratiſsima 200
Sepeliendi ritus apud Aphros 55
Sepeliendi ritus apud Tartaros 136
Sepulcra in melle 77
Sepulcra regum Scytharum 117
Sepeliendi Chriſtianorum ritus 182
Sepulcra nihil curant Troglodytæ 56
Senes Maſſagethæ immolant ſuos & carnes edunt 119
Septem eccleſiæ ſacramenta 165
Septies orant in die Chriſtiani 162
Septem circa baptiZandos 166
Septem clericorum ordines 167
Seres ſanctiſsimi omnium & quietiſsimi mortalium 120
Sermo in miſſa qualis 164
Seruilis conditionis apud Indos nemo 105
Serpentes innocui & eſui apti 218
Serpentes pro dijs venerati ibid.
Serpentes domeſticatim exculti ibid.
Senatus 303
Simplex mortalium vita 65
Siculi ex Italia in inſulam expulſi 323
Sigillum imperatoris Chami 138
Sigillis Turcæ literas nihil obfirmant 149
Sclauo

Sclauonica lingua omnium maxima 218
Sclauonica lingua alijs vitiata 225
Sodomitæ, Tartari, & Sarraceni 135
Sol & Luna diuinos honores conſecuti 20
Solennis ſuſpectarum fœminarum expurgatio 84
Soli Turcæ legitimè militant 147
Spartha 191
Spectaculum 244
Spermatophagi 59
Stratagema Tartarorum 32
Styria olim Valeria 295
Styrij vulgò ſtrumoſi ibid.
Strumæ cauſa ibid.
Studia quibus Perſarum pueri vacant 97
Studiorum publicus in vrbibus locus 252
Sues non alunt Scythæ 116
Sueuia regio 273
Suffragandi ritus admirandi 198
Suffragandi alius ritus 253
Supputatio temporis more Chriſtianorum 174
Superſtitio gentis famoſa 222
Superſtitioſæ obſeruationes Tartarorum 134
Suſceptio principis miranda 244
Symbolum apoſtolorum 163
Syluæ ſacroſanctæ 222
Sylua Hercynia 262
Syllura inſula 359

T

Taprobanæ inſulæ deſcriptio 368
Tarraconenſis Hiſpania 348
Tartaria & gentes eius 123 & ſeq.
Taurus mons 67
Tauroſcythæ 110
Temulentia nulli probro data 244
Temulentia morte vindicatur 224
Templum vltra fidem ingens 74
Templa Chriſtianorum 180
Temporum ſupputatio per Chaldæos 79
Tempus omne æquatur à Tartaris 128
Tempus vt ſupputatur à Chriſtianis 174
Terræ diuiſio 23 & ſeq.
Terræ Aphricæ qualitas 24
Terrarum omnium parens Italia 298
Terrarum omnium fertiliſſima Ruſia 212
Terra abſq; cultura frugifera 364
Teſtes & eorum cauſæ 290
Teſtudinum marinarum magnitudo 370
Tegendi capitis olim nullus vſus 321
Thermopylæ montes Græciæ 185
Thracia & eius gentes 206
Thomæ apoſtoli ſumma veneratio 30
Thuris copia in Panthaia 72
Thyle inſularum extrema 360
Tibiarum vſus in procinctu 198
Totius orientis dominus Imperator Cham 125
Toxicum ſemper in promptu 345

Tribus

Tributi penſio 311
Tributa Perſarum 96
Tribus Romanorum 301
Tribus Athenienſium quatuor 189
Trieterica ſacra 122
Tres teſtimonium ferant 81
Trauſi 208
Tritonia palus 66
Troglodytæ 56
Transfugarum pœna 242
Tumulantur ſerui quinquaginta cum mortuo rege 117
Turcæ & Sarraceni in vnam gentem coaliti 145
Turcia & eius gens 141
Tuſcia 325
Tyrrhenia eodem
Tympanis & tibijs in procinctu etiam Turcæ vtuntur 148

V

Valachia quæ olim Dacia 210
Varij Francorum annui ritus 264
Varia animalia portentoſè coluntur 47
Vaticinandi varij ritus 252
Venandi Tartarorum ritus 127
Vendendi & emendi nullus vſus 98
Vendere homines ſolitum 215
Venatio priuatis prohibita 247
Veritas inſigne principis iudicum 42

Veſta dea tributim venerata 30
Veſtales virgines quatuor 308
Veſtitus Tartarorum admirandi 130
Vetuſtiſſimi gentium Hebræi 80
Viaticum Chriſtianorum corpus Chriſti 172
Victoria ſuperbiſſimè vtuntur Tartari 132
Victus Cynecorum pauperrimus 60
Vitta non ridenda 245
Vinum & mel ex palmis 75
Vinum à Sueuis diu ſpretum 275
Vinum mulieribus Romanis interdictum 306
Vini appetentiſſimi Galatæ 328
Virginum annua decertatio in Mineruæ feſto 54
Virgines nubiles venum exponuntur 76
Virginum Laconum ſtudia 194
Virgines ſine dote nubere 200
Viri Amazonum mulierum officia curant 65
Viri & mulieres æqualiter induuntur 131
Vmbrorum terra 325
Vnde morum & linguæ tanta diuerſitas 19
Vnctionis extremæ ſacramentum 174
Vrbium Germaniæ ſitus 252
Vſurarij Tartari 129
Vualdenſes 232
Vueſtualia & eius iudicium 261 & ſeq.
Vxor vniuerſæ cognationi vna 68
Vxores & liberi omnes omnibus communes 56
Vxores viris ſingulis multæ 94

xor chariſſima cum defuncto crematur 110

xor niſi pepererit nulla habetur 133

xor chariſſima cum defuncto ſepelitur 208

xores heræ appellatæ 194

X

anticus menſis Aprilis 86

Z

amolxis Getharum deus & legiſlator 207

abicum mulieres auriganter 55

igantes ſimijs veſcentes 55

lota baba idolum 225

itum ex hordeo potus 328

FINIS.

FIDES, RELIGIO, MORES'QVE AETHIOPVM

ſub Imperio Precioſi Ioannis (quem vulgò Presbyterum Ioannem vocant) degentium, vnà cum enarratione confœderationis ac amicitiæ inter ipſos Aethiopum Imperatores, & Reges Luſitaniæ initæ,

DAMIANO *à Goes Equite Luſitano autore ac interprete.*

Aliquot item epiſtolæ ipſi operi inſertæ, ac lectu digniſſimæ, Helenæ auiæ Dauidis Precioſi Ioannis, ac ipſius etiam Dauidis, ad Pontificem Romanum, & Emanuelem, ac Ioannem Luſitaniæ Reges, eodem Damiano à Goes, ac Paulo Iouio interpretibus.

Deploratio Lappianæ gentis, ipſo etiam Damiano à Goes autore.

DAMIANVS A' GOES

EQVES LVSITANVS,

Paulo Pontifici Romano Ter-
tio S. P. D.

*

NVLLA *eſt res, in qua vberiùs*
niti debeamus, quàm vt totu
terræ orbis (ſi id aliter fieri no
poterit) labore, ſumptu, marty-
rio, ac omnium noſtrûm crucia-
tibus, ad Chriſti fidem alliciatur, allectúsque v
ſub vnum ordinem, et viuendi ritum redigatur
Cuius rei cura, tibi Paule Pontifex Maxime, qu
vt primus Epiſcopus, & Chriſti vicarius, eius
vniuerſali Eccleſiæ præſides, cæteris nobis omni-
bus, magis debetur. Quamobrem tuum eſt offi-
cium (quod etiam iam cum magna ſpe omnium
incæpiſti) calamitatibus, quibus quotidie op-
primitur, mederi, & opera, & ſtudio tuo ef-
ficere, vt vni ſoli Chriſto totus mundus pa-
reat, ac credat: cùm verò crediderit, vt tibi,
monitíſque tuis veluti Petri ſucceſſori, in o-
mnibus, quæ ad ſalutem animarum ſpectant,
obediat. Quod cùm euenerit, dicemus te auto-
re, prophetiam vnius paſtoris, & ouilis adim-
pletam eſſe. Cuius rei palmam ſi obtinueris, quis
profectò Pontificum, te vel honore, vel felici-
tate, vel merito anteibit? vel cui triplicem tia-
ram

am maiori iure concedemus quàm tibi : quam
vt conſequaris, tempora, licet alioquin infeli-
ia, magnas tibi occaſiones nunc præſtant, infe-
icia, inquam, ob eas calamitates, quas in Euro-
pa medendas habes. A nemine anim acrius im-
etimur, quàm à vicino hoſte. Nunc verò vt has
noleſtiſſimas curas, quæ tibi (vt ſcio) perpetuò
ordi ſunt, omittamus, ad alias mitiores ve-
iamus, quæ cum magna ſpe coniunctæ ſunt, vt
lter & nouus quodammodo orbis, cum Chri-
i fide, tuæ ſanctitatis maieſtatem & imperium
gnoſcat. Quapropter ſi hæc negotia ita tracta-
eris, vt te quaſi gubernatore eccleſia, tum Eu-
opæa, tum Æthiopica, vitatis periculis et nau-
agijs, in portum ſalutis veniat, de te canemus
llud propheticum Sapientiæ canticum, Pene-
abo omnes inferiores partes terræ, & inſpi-
iam omnes dormientes, & illuminabo omnes
perantes in domino : videte quoniam non ſoli
nihi laboraui, ſed omnibus exquirentibus ve-
itatem. Adeſt nunc demum tempus, in quo
anc prophetiam, per te adimpletum iri confi-
imus. Adſunt hîc Æthiopes, gens magna &
hriſti auidiſſima, cuius ſanctiſſimus Impera-
or amicitiam Europæorum Chriſtianorum cu-
iens, ad te et ad inuictiſſimos Reges Luſitaniæ,
gatos miſit, per quos, vt ex eius epiſtolis appa-
et, non tantùm ſibi Chriſtianam amicitiam, &
haritatem cupit à principibus Europæis im-
ertiri, verùm etiam eoſdem (quos aſſiduè in
acerbiſ

acerbiſſimis diſcordijs nouit verſari) ad Chri-ſtianam concordiam pientiſſimè adhortatur. Res ſanè ob quam omnes pudore affici debemus. Surrexit iam Regina Saba, & vocat nos in iudicium, errata noſtra reprehendens. Adimplentur Chriſti prophetiæ, & quos ipſe elegit, paulatim ab eius conſortio dilabũtur, eiusq; præcepta, & promiſſa deuoluuntur ad eos, qui Ethnici & à Chriſto alieni reputabantur. Is enim Aethiopum Imperator cum omnibus ſuis regnis, vt ex noſtra enarratione apparebit, ſub tua diſciplina viuere cupit, nec quicquam magis optat. Nec etiam ignorat ex Apoſtolorum doctrina, quam in octo libris digeſtam habet, Epiſcopo Romano, omnium Epiſcoporum totius orbis principatum deberi, cui planè ſanctéque parere vult, ab eóque in Chriſti Eccleſiæ inſtitutis bene & ſanctè inſtrui: ad quod viros doctos ſibi dari orat, atque exorare auidè affectat: nec eo contentus, vt ſuarum etiam poſtulationum in poſterum extet memoria, petit, vt huius rei fides maneat in Pontificum annalibus, vt ſic ab hiſtoria Eccleſiaſtica eius epiſtolæ ac pijſſima optata illuminentur, & poſteritas intelligat, quo tempore, ſub quóque pontifice hæc geſta fuere. Viros autem doctos, ſacrarumq; literarum diſciplina, & aliarum artium bene inſtructos, non dubito, quin tua ſanctitas iam ad eum trãſmiſerit, aut omnino ſit miſſura. Quorum doctrina et induſtria, ſimul cum ſermone & labore nonnullorum, quos

am ſereniſſimi Reges Luſitaniæ Emanuel & Ioãnes eius filius miſerunt, facies vt omnes Chriſtiani in Aethiopia & India degentes, ſenſim legibus Romanorũ Epiſcoporũ (quos Chriſti vicarios nõ reformidãt fateri) pareant. Quibus tandẽ tua opera nobiſcũ per veram religionem coniunctis, ac in vno ouili ſimul, & ſub vno paſtore Chriſto cõgregatis, intelligemus ſuper nos omnes domini miſericordiã confirmatã, & eius regnum omnium ſeculorum, & dominationẽ eius omniũ generationum eſſe: & tunc omnis caro benedicet nomini ſancto eius in ſecula. Et ne prolixior ſit exhortatio mea quàm oportet, præſertim ad eum, cuius vitæ ac doctrinæ omnes æmuli ſumus, & eſſe debemus, ad exordiũ enarrationis me conferã, quam aliquãtulo altiùs repetam, vt ſic clariùs oſtendam, quibus principijs hæc ſanctiſſima Precioſi Ioannis, & Regum Luſitaniæ amicitia, & fœdera inita ſint, ſperans me dum quæ vera & legitima ſunt, enarro, animos legentium incendere poſſe, & ad huiuſmodi munera allicere, quò Chriſti fides vberius in omnibus terræ angulis propagetur, prædicetúrque, colatúrque.

ANNO ab ortu Seruatoris humani generis Chriſti M. CCCC. XXXIII. vita functo Ioanne Luſitaniæ Rege eius nominis primo, cognomento bonæ memoriæ, qui Luſitaniam à Caſtellanorum incurſionibus, oppugnationibusq́;, quibus eam fermè totam populauerant, liberauit:

uit:

uit: inter alios, quos reliquit filios, Henricus cæteris omnibus, in diſciplinis præcipuè Mathematicis, doctior fuit, qui propter ſola aſtrorum ſtudia cælebs vixit, ac vt curſus ſtellarum accuratiùs meditaretur, vitam in ſacro Promontorio, quod Caput ſancti Vincentij dicitur, egit: quem locum propterea quod in eo cælum rarò turbidum efficitur, elegit, ne nubibus interpoſitis inſtrumẽtis, quibus ad rationẽ eius muneris vtebatur, conſyderatio cæleſtium curſuum impediretur. Is autẽ Henricus, vt fructus ſtudiorum ſuorum capeſſeret, id quod iam ex multis vigilijs compertum habebat, nempe Atlanticum Oceanum in Indicum, rurſus Indicum in Atlanticũ profluere, nauibus proprijs ſuis, ac ſumptibus conſtituit inueſtigare: quibus iterum atque iterum miſſis, bonam partem litoris Atlantici penetrauit, in quo oppida, & ciuitates, inſulæq; permultæ repertæ ſunt. Quibus in locis omnibus Chriſti fides eius opera innotuit, inibiq; templa quoque erecta ſunt, præſertim in inſulis olim deſertis: quarum prima inſula Lignorum, quæ vulgò Madeira vocatur, nunc celeberrima, & frugifera eſt. Tandem, vt ſunt res mortalium inſtabiles, anno ſalutis noſtræ M. CCCC. LX. *die* XXIIII. *Octob. morte interceptus, has nauigationes, quoniam expers matrimonij erat, ad coronam regni, tanquam fundum hæreditarium tranſmiſit: quæ per manus traditæ, ad tempus Ioannis ſecundi eius nominis, ſine aliquo exter-*

norum

norum regum ac principum æmulatione aut inuidia deriuatæ ſunt. Quo Rege viuente, Columbus Genuenſis vir nauticæ artis peritus, ab ipſo Rege, cui occidentalium Indiarum nauigationes oſtendere pollicebatur, repulſus ac inauditus, dimiſſusq; auxilio auſpicioq; Ferdinandi, & Elizabet Regum Caſtellæ, illud iter feliciter tentauit, ac prouincias illas ampliſſimas, & magni emolumenti primus repperit, & qua nauibus adiri poterant, commonſtrauit. Is autem Ioannes cùm diu animo voluiſſet res Orientalium Indiarum, de quarum vbertate ſcriptis antiquorum multa, & varia prodita erãt, inter alios immẽſos labores, & ſumptus, quibus non pepercit, viros aliquot lingua Arabica edoctos, ad illas prouincias, præſertim ad Precioſum Ioannem mittere decreuit. Quorum duo fuerunt, Alfonſus à Paiua, natus ex Albo Caſtro. Alter verò Ioãnes Petrus à Couilham, vterque Luſitanus. Ii Schalabitano, vij. die Maij, anno à Seruatoris Chriſti ortu milleſimo quadringenteſimo octogeſimo ſexto, iter ſuum facere auſpicati ſunt, & mercatores ſe ſemper ſimulantes, primùm Barchinona, inde Neapoli, poſteà Rhodo, demum Alexandria iter facientes, Cayrum peruenerũt, ibi mercatorum ſodalitium nacti, verſus Thor iter ceperũt. In quo loco naui cõſcenſa, ad quandam vrbem, nomine Cuaquen, in litore Aethiopico ſitam appulerunt. Poſteà Adenem nauigant, inde Alphonſus iterum in Aethiopiam

ad Precioſum Ioannem, Ioannes verò Petrus in Indiam proficiſci inter ſe conſtituunt. Ioannes autem Callecutio, Goa, ac toto Malabarorum litore perueſtigato, Zofalam nauigauit. Inde rurſus Adenem, hinc recta Cayrũ profectus eſt, vt ſodali ſuo inuento, in Luſitaniam ad Regem redirent (ſtatuerant enim cùm Adene diſceſſiſſent, certo quodam tempore ad eundem Cayri locum conuenire) quò cùm reuerterentur, à duobus Iudæis Luſitanis, quorum alter Rabbi Abraham vocabatur, Beienſis, alter Ioſeph Lamecenſis, literas Regis Ioannis accepit, ab eisque intellexit, collegam ſuum Alfonſum inibi vitam morte commutaſſe. Iiſdem literis præceptum erat, ne in patriam redirent, niſi Oromuzia perluſtrata, ac Precioſo Ioanne ſalutato, de cuius ſtatu Rex auidiſſimè cupiebat certior fieri. Qua de cauſa Ioannes Petrus ignorans quæ Alfonſus eius collega, dum viueret, geſſerat, iterum Adenem Rabbi Abraham ſocio repetit. Ioſephum verò cum literis, quibus itinera ſua actaq; ſignificabat, ad Regem remittit: vnde quadam naui conſcenſa, in Oromuziam nauigauit. In quo loco Abraham Iudæo relicto, cui literas quoque ad Regem tradidit, Mecham verſus nauigare conſtituit, quam cùm iam in oculis haberet, cupido eum inceſſit montis Sinai videndi: inde diſceſſum eſt Thor. Rurſus nauigatione vſus, faucibus maris Erythræi tranſmiſſis Zeilam peruenit: reliqua deinde itinera vſque ad aulam Precioſi

Ioan

Ioannis pedibus emenſus eſt, qui tunc temporis Alexander vocabatur: cui humaniſſimè acceptus, literas quas habebat à Ioanne Rege, tradidit, eiq; topographiam, quam vulgò Mappam vocant, quò noſtras nauigationes perſpiceret, in manus dedit. Is autem Alexander cùm ſtatuiſſet eum remittere, ne id faceret morte præuentus eſt. Quo mortuo frater in eius locum ſucceſſit, cognomento Nau, ſed ab eo nunquam idem Ioannes Petrus potuit facultatem in patriam redeundi impetrare: eoq; extincto, idem illi à filio Dauide regni hærede, denegatum fuit. Donatus igitur ampliſſimis muneribus, quæ illi ad patriæ deſyderium leniendũ conceſſa fuere (quando exire prouinciam non licebat) vxorem nobilem duxit, ex qua quamplurimos filios ſuſcepit. Hunc noſtri oratores in ipſa aula Precioſi Ioannis inuenerunt, & allocuti ſunt. A qua diſcedentes, anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoſexto ſalutis noſtræ, eum libenter in patriam reduxiſſent, atque ipſe quoque eò redeundi percupidus erat: ſed id à Dauide obtinere nunquam valuerunt, reſpondente ad ipſorum preces, ſe illum virum, vnà cum regnis ſuis, à patre Nau accepiſſe, eumq; pari cura, & amore cum ipſis regnis ſeruare velle: nec debere illum tædere Aethiopicæ vitæ, apud quos tum à patre, tum ex ſua liberalitate amplas diuitias & ditiones accepiſſet. Is, vt noſtri aſſerunt, omnium hominum fermè linguas callet, qua de cauſa, & præcipuè

ob eius prudentiam, quæ eximia erat, tam auidè ab Aethiopiæ Imperatoribus retentus fuit: vnde res Luſitanicas eorumq; nauigationes exactiſſimè cognouerunt: quibus ſæpiùs recenſendis, vt doctus & eloquens erat, Aethiopum nationem nobis conciliauit. Poſtmodùm Ioanne ſecundo Rege mortuo, in eiusq; locum Emanuele feliciſſimo ſuccedente, claſſe, cui præerat Vaſcus à Gama, anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimoſeptimo, Vlyſſippone ſoluente, capiteq; Bonæ ſpei primo ſuperato, ad Indiam Orientalem noſtri tandem peruenere. In qua varia bella gerentes, multas prouincias ac ciuitates ſub noſtrum imperium redegerunt. Quæ cùm in Aethiopia tum per finitimos, tum per aliquot Luſitanos, qui ad aulam Precioſi Ioannis tunc temporis ex India venerant, renuntiata eſſent, Helena Dauidis auia, quæ ob tenellam ipſius Dauidis ætatem, adminiſtrationem regnorum habebat, quendam Matthæum Armenium virum multarum rerum, atq; linguarum peritum, in Luſitaniam ad Emanuelem Regem miſit: & quò maior autoritas & fides legationi eſſet, quendam nobilem iuuenem Abeſſynum miſit, quos ego ſæpiùs in aula noſtra conueni, & familiariter allocutus ſum. Is enim Matthæus variis itineribus, Goam ad Alfonſum Albuquercum Proregem peruenit, à quo humaniſſimè acceptus, ac liberaliter dimiſſus, noſtris nauibus, anno milleſimo quingenteſimo decimotertio,

Vlyſſip

vlyſſipponem appulit. Is coram Emanuele legatione ſua expoſita, crucem concinnatam ex eo ligno, in quo Chriſtus pepēdit, Regi dedit, quam crucem frequentiſſimè vidi, & veneratus ſum, dum frater meus Fructus à Goes, Regi cubicularius, eam in ſua cuſtodia haberet. Literæ autē ſui principis, quas ſecum ad Emanuelem Regem tulerat, ſic loquebantur.

EPISTOLA HELENÆ AVIÆ Dauidis Precioſi Ioānis Æthiopū Imperatoris, ad Emanuelem Luſitanorum, &c. Regem, ſcripta anno M. D. IX.

IN nomine Dei patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vnius ſolius in tribus perſonis dei, ſalus, gratia, & benedictio, domini noſtri, & redemtoris Ieſu Chriſti, filij Mariæ virginis, nati in domo Bethlehemitica, ſit ſuper dilectum fratrem noſtrum Chriſtianiſſimum Regem Emanuelem, dominatorem maris, victorem ſtrenuum incredulorúmque Maurorum. Dominus deus te benè fortunet, tibi victoriam de inimicis tuis donet, tuaq; regna & ditiones, per deuotas preces nuntiorum redemptoris Chriſti, nempe quatuor Euangeliſtarum, ſancti Ioannis, Lucæ, Marci, & Matthæi, longè latéq; dilatet, & extendat, quorum ſanctitates & orationes te ſeruent. Certiorem te facimus perquàm dilecte frater, ad nos vſque adpuliſſe ex magna illa

veſtra & eximia aula duos nũtios, quorũ quidem alteri nomen erat Ioannes, qui ſe presbyterum aiebat, alteri verò Ioãnes Gomez, petijſséque à nobis commeatum & milites. Quare nos mittimus noſtrum Oratorem Matthæum, fratrẽ noſtri ſeruitij, cum venia patriarchæ Marci, qui nobis dat benedictionem, mittens presbyteros Hieroſolymam, qui eſt pater noſter, ac omnium noſtrarum ditionum, columna fidei Chriſti, & ſanctæ trinitatis. Is de noſtro mandato miſit ad magnum veſtrum ducem eorum, qui pro fide noſtri Seruatoris Ieſu Chriſti militant in India, ad illi ſignificandum, nos eſſe promptos ad mittendum tum commeatum, tum milites, ſi neceſſe fuerit. Proinde fama accepimus principem Cayri cogere magnã claſſem aduerſus veſtras copias, nimirùm vt ſeſe vindicet de iniurijs damniſq́; per militiæ tuæ (quam in India habes) duces, ſibi (vt verè nobis cõſtat) ſæpe illatis, quod Deus ſua ſancta bonitate indies magis magiſq́; fortunare dignetur, vt cuncti tandem increduli penitus ſub iugum mittantur.

Fuit olim prĩceps Cayri Sultanus, quam ciuitatẽ nũc occupat magn⁹ Turca.

Nos itaque aduerſus illorum inſultus miſſuri ſumus militum copias, quæ maneant ad fretum Mechæ, ſcilicet BABEL MENDEL, *aut certè, ſi id tibi commodius videbitur, ad portum Iudæ, aut Thor, vt tandẽ auferas perdaſq́; huiuſmodi Mauros, & incredulos à facie terræ, ita vt dona, & oblationes quæ afferũtur ad ſanctum ſepulcrũ, deinceps non vorentur à canibus.*

Iuda & Thor ſunt ciuitates maritimæ ad ſinũ Arabicũ, quo Luſitani quotannis ĩ Barbaros excurſum faciũt.

Adeſt

Adeſt iam tempus illud promiſſum, quod, vt aiunt, Chriſtus & mater eius Maria prædixere, quòd ſcilicet in poſtremis temporibus oriturus eſſet è regionibus Francicis Rex quiſpiam, qui aboliturus eſſet vniuerſum Barbarorũ & Maurorum genus, & hoc ipſum quidem nunc tempus eſt, quod Chriſtus benedictæ ſuæ matri futurum promiſit.

Francicis.i. Chriſtianis Europæis, Indi enim & Mahometani ferè omnes Chriſtianos Europæ generali nomine Francos vocant.

Porrò quicquid Orator noſter Matthæus vobis dicturus eſt, id velut à noſtra ipſorum perſona profectum accipite, eiq́; fidem adhibete. Eſt ſiquidem vnus inter noſtræ aulæ præcipuos, atque ob id illum ad vos mittere voluimus. Cõmiſiſſemus autem hæc veſtris nuntijs, quos huc legaſtis, ſed cepit nos metus, ne noſtra negotia, non ex noſtra ſententia vobis nota forent.

Mittimus ad vos per hunc noſtrum Oratorẽ Matthæum crucem vnam, factam haud dubiè ex fruſto ligni, in quo Seruator noſter Ieſus Chriſtus crucifixus fuit Hieroſolymis. Id autem ſacroſancti ligni fruſtum ex Hieroſolymis ad nos allatum eſt. Porrò ex eodem duas fecimus cruces: earum altera quidem apud nos manet, alteram verò dedimus iſti noſtro Oratori ad vos perferendam. Lignum nigri coloris eſt, pendetq́; ab exiguo argenteo annulo.

Cæterùm ſi vobis viſum fuerit, aut veſtras filias matrimonio iungere noſtris filijs, aut noſtros filios dare veſtris filiabus, id & nobis in primis pergratũ erit, & vtriſq́; vtile, & fraterni inter

nos initium fœderis, quod quidem nuptiarũ connubium cùm in præſentiarum, tum etiam in futurum tecum inire percupimus. Reliquum eſt vt & ſalus & gratia noſtri redemptoris Ieſu Chriſti, ſanctæq; noſtræ Dominæ Mariæ virginis, ſe extendat, tum ſuper vos, tum ſuper filios, filias, vniuerſamq; veſtram domum, Amen.

Adhæc autem vos certiores facimus, ſi bella, exercitusq; coniungere velimus, ſatis virium nobis futurum eſſe ad (diuino accedente auxilio) abolendum vniuerſos noſtræ ſanctæ fidei inimicos. Verùm noſtra regna & ditiones ſic ſunt in mediterraneis ſita, vt nuſquam in maria poſſimus erumpere. Quare nihil nobis eſt potentiæ in mari, in quo (deo laus) vos omnium eſtis potentiſſimi. Ieſus Chriſtus ſit vobis auxilio: res enim, quæ in India per vos geſtæ ſunt, ſunt profectò magis miraculoſæ, quàm humanæ. Quod ſi mille velis armare naues, nos & commeatum dabimus, & cũcta quæ ad eam claſſem opus erunt, abundè ſuppeditabimus.

Hanc epiſtolã cum aliquibus fidei, religionis, morum, ſtatúsque Aethiopum articulis, quos Matthæus coram Rege Emanuele, & eius concilio explicuit, hortatu Ioannis Magni Gothi Archiepiſcopi Vpſaliæ, in regno Suetiæ, cum quo in Pruſia non vulgarem cõtraxi amicitiam ex idiomate Luſitanico, in quo eam conſcriptam habebam, Latinã feci, quæ poſteà cum ipſis quoque articulis, me inſcio, Antuerpiæ excuſa eſt.

His

*His ex legatis Aethiopum cognitis, Ema-
uel, vt erat & prudentiſsimus, & propaganda
dei Chriſtianæ auidiſsimus, legationem inſtituit
rauiſsimis & ornatiſsimis viris inſtructam: cu-
us capita fuere Eduardus Galuanus, vir non
minùs ætate, quàm prudentia, ac rerum vſu gra-
iſsimus: & Franciſcus AluareZ ſacerdos, ac
Regi à ſacris, & is quoq; ſenex, & moribus in-
ulpatis: quos vtroſq; de facie nouimus. Ii cum
Matthæo ſub Lupo SoareZ Prorege ad Indiam
auigant, ac tandem Didaco LupeZ à Sequeira,
Prorege, qui Lupo SoareZ ſucceſſerat, cũ inſtru-
ta claſſe, quam aduerſus Turcas parauerat, ad
portum Arquicũ nomine, in litore Erythræo, ac
n ditione Precioſi Ioannis ſitum deducuntur: ad
quem locum appulſa eſt nauis, anno ſalutis mil-
eſimo quingẽteſimo vigeſimo, die ſecundo Apri-
is: in quo itinere, in Camara maris Erythræi in-
ſula vita defunctus eſt Eduardus Galuanus, in
cuius locum ſuffectus eſt Rodericus Limius, qui
ab ipſo Arquici portu, vigeſimonono eiuſdẽ men-
ſis cum ſocijs eiuſdẽ legationis, duce ſimul ac co-
mite Matthæo (nam Abeſſynus ille iuuenis, de
quo ſuperiùs mentionem fecimus, è viuis iam di-
ſceſſerat) ad aulã Precioſi Ioannis cõtendere cœ-
pit, in quo itinere quoq; mortuus eſt Matthæus,
ac in quodam celeberrimo cœnobio, nomine Bi-
ſayn à noſtris ſepultus. Poſt cuius funebre officiũ,
ad inſtitutam profectionem redeunt, ac poſt ma-
xima itinera, labores infinitos, ingẽtia pericula,*

ad

ad aulam Precioſi Ioannis perueniunt, à qu[illegible]
Rodericus cum collegis honorificè excipitur, a[illegible]
tandem peractis mãdatis, & acceptis, ad Emanuelem Regem remittitur. Is cum ſuis Arquicum profectus, claſſem, cuius prætor Ludouicu[illegible]
Meneſius erat, & quæ ea de cauſa appulerat, v[illegible]
eos reduceret, non inuenit: quæ illos, quòd ſeriù[illegible]
aduenerant, expectare non potuit propter ventorum importunitates, qui in illis plagis, mir[illegible]
naturæ arcano, ſex perpetuos mẽſes ex vno cæli climate, deinde alteros illos ſex menſes ex aduerſo ſpirãt. Arquici literas inuenit apud præfectum oppidi, à prætore Lodouico relictas, ex quibus Regis Emanuelis mortem cognoſcit. Quamobrem iterum in aulam Precioſi Ioannis redeundum eſſe conſtituit: quo reuerſo, Precioſus Ioannes ad Romanum Pontificem ſcribit, literáſque Franciſco AluareZ Romam ferendas commiſit. Ii omnes iam ſpatio ſex annorum in illis prouincijs commorati, tandem cum legato Aethiopico, quem Precioſus Ioannes ad Regem noſtrũ mittebat, Arquici aliam claſſem, regiã, quæ eorum cauſa iterum venerat, conſcendunt, idq; anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoſexto, menſe Aprili. Inde ſoluentes Indiam petunt, ac tãdem longis nauigationibus Vlyßiponem ad Regem Ioannem, anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoſeptimo, menſe Iulio redeunt: qui oratorem Aethiopicum ob certas eius legationis cauſas, apud ſe ad annum milleſimum quingenteſimum
trigeſi

igeſimumnonum vſque retinuit, Franciſcumq; Aluarez ad Clementem Pontificem ſeptimum um literis Precioſi Ioannis, cuius orator ex Aethiopia venerat, miſit: quas ipſe Pontifex ex maibus eiuſdem Franciſci Aluarez Bononiæ, anno ſalutis milleſimo quingenteſimo trigeſimoertio, menſe Ianuario, CAROLO Quinto mperatore præſente, accepit. Quarum & aliaum ad Emanuelem, & Ioannem Reges interretatio, Paulo Iouio viro erudito debetur, qui as ex Luſitanico ſermone, in quem tum verſa ránt, Latinas fecit, vt iam hîc videre licet.

LITERAE SERENISSIMI DAVIDIS AETHIOPIAE Imperatoris ad Emanuelem Portugalliæ &c. Regem, ſcriptæ anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoprimo, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris, vti ſemper fuit, cui non inuenitur principium. In nomine Dei filij vnici, qui eſt ſimilis ei, antequàm ſit viſum lumen ſtellarum, antequàm poneret fundamenta màris Oceani, alio autem tempore conceptus fuit in vtero virginis, ſine ſemine virili, & ſine nuptijs. In hunc enim modum ſcientia erat officij eius. In nomine paracleti ſpiritus ſanctitatis, qui ſcit cuncta ſecreta, quæ ſunt, vbi anteà fuit, omnium ſcilicet altitudinum cæli, quod ſine

colum

columnis, & abſque vllis fulcimentis ſuſtinetur, qui amplificauit terram, quæ anteà non erat creata, nec cognita ad omnes partes ab ortu ad occaſum, & à Septentrione ad Auſtrum. Nec iſte eſt primus, vel ſecundus, ſed eſt trinitas coniuncta in vno æterno creatore rerum omnium, ab vno tantùm conſilio, & vno verbo, per ſecula ſeculorum. Amen.

Has literas mittit Atani Tinghil, id eſt, Thus virginis, quod nomen eſt à baptiſmate, nunc verò in ipſo ſuſcepti regni initio aſſumpſit nomen David, dilectus à Deo, columna fidei, cognatus ſtirpis Iudæ, filius David, filius Solomonis, filius columnæ Sion, filius ſeminis Iacob, filius manus Mariæ, filius Nau per carnem, Imperator magnæ & altæ Aethiopiæ, magnorum regnorum, & ditionum, & terrarum, Rex de Xoa, de Caffate, de Fatigar, de Angote, de Baru, de Baaliganze, de Adea, de Vangue, de Goiame, vbi Nilus oritur, de Damaraa, de Vaguemedri, de Ambeaa, de Vagne, de Tigri Mahō, de Sabaym, vnde fuit Regina Saba, de Bernagaes, & dominus vſq; ad Nobiam finem Aegypti. Hæ literæ diriguntur Regi potentiſsimo & excellentiſsimo, ſemper victori Domino Emanueli, qui habitat in amore Dei, & firmus permanet in fide catholica, filio Apoſtolorū Petri & Pauli, Regi Portugalliæ & Algarbiorū, amico Chriſtianorum, hoſti, iudici, Imperatori, domitori Maurorum, & gentium Africæ, & Guienneæ à promontorio, atq; inſula Lunæ.

Lunæ, Maris Rubri, Arabiæ, & Perſidis, & Ar nutiæ, magnæ Indiæ, & omnium locorũ earum, & omniũ inſularũ, terrarum adiacentiũ, profli- gatori Maurorũ, & fortium paganorũ, domino rtium & altorũ caſtellorũ, & murorum, propa gatori fidei Ieſu Chriſti. Pax tibi Domine Rex Emanuel, qui Dei fretus auxilio, Mauros occidis, & tua claſſe, tuo exercitu, & tuis ducibus vn- diq; tanquã infideles canes expellis. Pax ſit cũ Regina vxore tua, amica Ieſu Chriſti, ſerua Ma riæ virginis, matris ipſius Saluatoris totius mun di: pax ſit filijs tuis, nunc vti in virenti horto, et florentibus lilijs, menſa eſculentis parata: pax filiabus veſtris, quæ ſunt indumẽtis ornatæ, ſicut palatia aulæis exornantur: pax affinibus tuis, ex ſanctorũ ſemine procreatis, ſicut dicit ſacra ſcri- ptura, Filij ſanctorum ſunt benedicti, & magni foris & intra domum: pax ſit conſiliarijs & offi cialibus tuis, poteſtatibus, & ius dicentibus: pax ducibus tuis caſtrorũ, & confinium, & omnium rerum munitarũ: pax omnibus gentibus, popu- lis, & vrbibus, & cunctis inhabitantibus præ- ter Mauros & Iudæos: pax omnibus parochijs, & omnibus Chriſto & tibi fidelibus. Amen.

Cognoui Domine Rex, & mi pater, quòd cum ad te nominis mei fama per Matthæum oratorẽ noſtrum fuiſſet delata, ſtatim Archiepiſcopo- rum, & Epiſcoporum, ac Prælatorum magnum numerum aduocari iuſſiſti, qui de ea legatione Deo Chriſto gratias agerent: ipſumq; Matthæũ

ſummo

ſummo cũ honore & hilaritate fuiſſe ſuſceptũ: qua de re mirificè ſum lætatus, et gratias pariter Deo egi: & hoc deuotè fecit etiã populus meus. Dolui autem cùm ab his intellexi ipſum Matthæum in reditu ſuo, dum intraret fines meos, in monaſterio de Biſayn fuiſſe mortuum: eum autem ego non miſerã, quoniã adhuc puer erã vndecim annorum, vixdum ſuſcepto regni ſceptro, poſt mortẽ patris: ſed Helena Regina, quam loco matris colebam, & regnũ pro me gubernabat. Is Matthæus mercator erat, Abrahã vocatus: ſed ſibi nouũ nomen idcirco impoſuerat, vt ſecuriùs per fines Maurorũ iter faceret. Verùm is in Dabul à Mauris pro Chriſtiano agnitus, in carcerem fuit coniectus. Quod cùm ſignificaſſet veſtrorum exercituum Præfecto, is miſit fortes viros, qui Chriſtianum hominem è teterrimo carcere liberarent, maximè cùm didiciſſet eum eſſe legatum meum. Itaq; illum ereptum è manibus inimicorum, curauit veſtris nauibus ad conſpectum veſtrum tranſuehendũ. Is Matthæus meo nomine, tibi Regi mandata expoſuit, reſcripſitq; ſe honorificè ſuſceptum fuiſſe, & cumulatè omnis generis muneribus honeſtatũ: quod & nuntij pariter veſtri affirmabãt, quos magnus veſtræ claſſis præfectus Didacus Lupez de Sequeira ad nos miſit, qui literas præſentarũt, quas afferre debuerat Eduardus Galuanus, qui in inſula Cameronis diẽ obierat: quibꝰ cõſpectis literis, magnoperè ſum gauiſus, & deo egi gratias: & tum magnã

cepi

cepi voluptatem, cum pectora veſtrorum nuntiorum crucibus inſignita conſpicerem, & experirer percunctando eos ritus tenere fidei Chriſtianæ, qui eſſent veriſſimi: & illud me ſingulari deuotione iniecta vehementer permouit quòd intelligerem iter in Aethiopiam inuentum eſſe, non ſine miraculo. Nam referebant præfectum claſſis, quum diu per mare Arabicum erraſſet, & propterea de inueniendo noſtro portu deſperaſſet, re infecta, redire in Indiam voluiſſe, maximè propter ſæuas maris tempeſtates: ſed in aurora opportunè rubram crucem in cælo apparuiſſe, qua ſalutata, à nautis proras in eam partem eſſe conuerſas, monſtranteq́; Deo repertum eſſe portum noſtrum, quæ res mihi pro miraculo viſa eſt: et certè is claſſis præfectus Deo debet admodùm eſſe dilectus, poſtquàm tãtam ei felicitatem conceſſam videmus, quantam nemo ante eum à deo impetrare potuerit. De hac autem mutua legatione antiquitus prædictum fuit à Propheta in libro de vita & paſſione ſancti Victoris, et in libris ſanctorum Patrũ, quòd Rex magnus Chriſtianus, cum Rege Aethiopiæ eſſet cũ mutua pace conuenturus: ſed hoc nequaquàm futurũ exiſtimabã diebus vitæ meæ. Verùm Deus certum ſciebat, vt laudetur nomen eius, qui nuntium ad me detulit, vt ego pariter id mittere poſſem ad te patrem meum in Chriſto, et amicum, vt ſimus in vna fide, poſtquàm à nullo alio rege Chriſtiano nũtium aut certã notitiam habuerim. Hactenus

circũ me Mauri erant, filij Mahometis, & Gentiles: & reliqui ſunt ſerui, qui Deum non agnoſcunt, & alij qui ligna & ignem venerantur, et alij qui ſolem adorant, & alij qui ſerpẽtes Deos eſſe putant: cum his nunquã pacem habui, quoniam ad veritatẽ venire recuſant, & fruſtrà his prædicabam fidẽ: nunc verò cõquieſco, & Deus quietẽ dono mihi dedit cum hoſtibus meis et tuis. Nam in finibus meis cùm armatus contra eos progredior, ipſi faciem & terga vertunt, & Duces et milites mei per cãpos de his victorias conſequuntur. Neque mihi Deus iraſcitur, vt dicit Pſalterium, & Deus vota eorum Regũ implet, qui iuſta petunt, nec hoc ad laudẽ noſtram pertinet. Nam Deo agendæ ſunt gratiæ, is eſt qui mundum vobis dedit, & terram Gẽtilium perpetuò conceſſit, ac aliorum terras, quæ ſunt à finibus veſtris, ad initium Aethiopiæ: propterea ingentes Deo gratias ago, & prædico ſummam eius potẽtiam, cùm ſperem eorum populorum filios, qui in tuam ditionem venient, proculdubio fidei veritatem eſſe cognituros: quamobrem do gratias Deo, & ſpero quòd filij veſtri, & ego, et vos, de felicibus earum rerum ſucceſſibus abundè lætabimur: & vos Deo debetis continuè ſupplicare, donec gratiam vobis det potiundi templi ſancti in Hieruſalem, quæ eſt in poteſtate hoſtium Chriſti, Maurorum, & Gentiliũ, & hæreticorum: & ſi hoc perfeceris, caput tuum omni laude pleniſſimum erit. Cæterùm ex numero

legatos

legatorum, qui ad me veniebant, cum prædicto Matthæo tres periere, & Præfectus magnus veſtræ claſſis deuenit apud Macua in colloquiũ cum Rege de Bernagais, qui eſt imperio meo ſubiectus, & ſtatim legatos ad me miſit, & munera ingentia, quæ mihi chariſsima fuerunt. Verùm nomen veſtrum omni gemma, & theſauro mihi pretioſius videtur. Sed hæc tranſeamus, & agamus inter nos, quomodo inuadere, et capere poſſimus infidelium terras. Ego certè dabo millies centena millia drachmarũ auri, & totidem millia militarium virorum. Itemq; materiã, & ferrum, & cuprum, in vſum ædificandæ et ornandæ claſsis: magnam etiam commeatus copiam: amicè vnà cõueniemus: & quoniam non eſt conſuetudinis, & dignitatis meæ, ad petendam pacem legatos mittere, & tu primus à me eam ſyncerè quæſiuiſti, ad verificanda Chriſti verba. Nam ſcriptũ eſt, Beati pedes, qui portant pacẽ. Et ego propterea ſum ad id paratus, more Apoſtolorũ, qui erant vnanimes, & vnius cordis. O Rex, & pater mi Emanuel, vnus Deus te ſoſpitem velit, & ſeruet, qui eſt Deus cæli, et ſemper vnius ſubſtantiæ, nec iuueneſcit, nec ſeneſcit. Is qui ad te nuntium attulit, Rodericus Lima vocabatur, legationis optimorum virorum princeps, & cum eo Franciſcus Aluarez, quem propter vitæ probitatem, & ſingularem religionem, & iuſtitiam valde chariſsimum habui, maximè quòd veriſsimis verbis, cùm eſſet interrogatus de fide aptiſ-

ſimè reſpondebat. Et ita debetis eum exaltare, et magiſtrum appellare, & dare ei officium conuertendi populos de Macua, & de Dalaca, de Zeila, & omnium inſularum maris Rubri, quoniam ſunt in finibus regnorum meorum: & ego ei conceſsi crucem, & baculum, in ſignum poteſtatis: & ita vos iubete, vt hæc ei concedantur, & creetur Epiſcopus illarum terrarum, & inſularum, quoniam hoc meretur, & idoneus eſt in hoc officio adminiſtrando: & tibi Deus plurimũ benefaciet, vt ſemper ſis fortis cõtra hoſtes tuos, & eos cogatis ad pedes veſtros procidere: & Deus tibi vitam prolonget, & participem faciat regni cælorum in optimo loco, ſicut ego pro me optarem. Audiui autem auribus meis multa bona de te, et oculis video, quæ videre nequaquàm credebam, & Deus cuncta de bono in melius ſuccedere velit: & ibi ſit veſter locus ſupra lignum vitæ, vbi eſt locus ſanctorum. Amen.

Ego ſicuti filius paruulus, quæ iuſsiſtis feci, & faciam ſi venerint legati veſtri, vt inuicem mutuis opibus adiuuemur. Singulis autem Oratoribus veſtris, qui veniẽt, ſicut tum feciſtis ad Mazua, aut Delacam, & ad portus intra anguſtias maris Rubri, ea tribuã, tribuiq; curabo, quæ fienda ſignificabitis, ſicut maximè deſydero, vt in conſilio, & rerum actione proſperè cõiungamur. Nã cùm ad ea litora copiæ veſtræ peruenerint, maturè & ego cum meis exercitibus adero. Et quoniam in finibus meis nemo eſt Chriſtianus, neq;

neque templa Chriſtianorum viſuntur, concedā veſtris hominibus habitandas illas terras, quæ ſunt proximæ Maurorū ditioni: proptereà opus eſt, vt cœptis veſtris debitum finem afferatis. Interim mittitote ad me viros eruditos, atque etiam cælatores imaginū auri & argenti, & fabros cupri, & ferri, & ſtāni, & plumbi: itē artifices, qui literis noſtræ linguæ pro Eccleſia libros imprimant: item aliquos, qui ex auro bracteolas facere, & cum his inaurare alia metalla ſciunt. Hi erunt in domo mea honeſtiſſimè tractati, & ſi diſcedere voluerint, laborum ſuorū eis amplā mercedem ſoluam. Iuroq́; per deum Ieſum Chriſtum Dei filium, me eos liberè cùm voluerint, eſſe dimiſſurum. Hoc autem peto fidentiſſimè, quoniā mihi veſtra virtus ſpectata eſt, & bonitas maximè agnita, & ſcio me amari abs te plurimùm: & hoc agnoui certius, quòd Matthæum mei gratiâ honorificè & liberaliter ſuſceperitis, & remiſeritis. Et ideò adnitor ea impetrare: neque hoc vobis pudorem afferat, nam omnia perſoluam. Et id quod filius petit à patre, negari nō debet: & tu es pater meus, & ego filius tuus, & ſimus cōiuncti ſimul: ſicut laterculus cum laterculo in pariete copulatur, ita duo in vno corde, & amore Ieſu Chriſti conſentimus; qui eſt caput mundi, & qui cum eo ſunt, aſſimilantur laterculis in muro coniunctis. Amen.

LITERAE EIVSDEM

DAVIDIS AETHIOPIAE

Imperatoris, ad Ioannem huius nominis tertium, Portugalliæ, &c. Regem, ſcriptæ anno milleſimo quingenteſimo viceſimo quarto, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris omnipotentis, creatoris cæli & terræ, & omnium rerum factarum, viſibiliũ, & inuiſibilium. In nomine Dei filij Chriſti, qui eſt filius, & conſiliũ & propheta patris. In nomine Dei ſpiritus ſancti, paracleti, Dei viui, æqualis patri, & filio, qui locutus eſt per os propheta, ſpirando ſuper Apoſtolos, vt gratias agerent, & laudarent Trinitatẽ perfectã in cælo, & in terra, in mari, & in profundo ſemper. Amen.

Mitto has literas & nuntium ego Thus virginis, quod eſt mihi nomen à baptiſmate, nunc verò cum Imperij ſceptro aſſumpſi nomen Dauid, dilectus Deo, columna fidei, ſtirps Iuda, filius Dauid, filius Salomonis Regum Iſraël, filius columnæ Sion, filius ſeminis Iacob, filius de manu Mariæ, & filius Nau per carnẽ, maximo, & potentiſſimo, & altiſſimo Ioanni Regi Portugalliæ, & Algarbiorum, filio Regis Emanuelis. Pax ſit tibi, & gratia domini noſtri Ieſu Chriſti ſit ſemper tecum, AMEN.

Eo

Eo tempore quo ad me relatum eſt de potentia Regis patris tui, qui Mauros fœdiſsimi Mahumetis filios debellabat, Deo gratias ingentes egi, propter incrementum, & magnitudinẽ, & coronam conſeruationis, in domo Chriſtianitatis. Similiter ſummam cepi voluptatẽ ex legatorũ aduentu, qui verba ipſius Regis ad me detulerunt: ex quibus ſingularis amor, & notitia, & amicitia inter nos effecta eſt, ad eradicãdos, expellendoſq; malignos Mauros, & incredulos Gentiles, qui habitant inter tua meaq; regna. Dum eſſem in hac lætitia, audiui tuum, meumq; patrem, priùs eſſe vita defunctum, quàm hinc legatos ad eum mitterem. Quamobrem gaudium meum in mœrorem ſubitò conuerſum eſt, ita vt in hoc cordis mei dolore, mecum etiam aulæ noſtræ proceres, & Prælati Eccleſiaſtici, & qui in monaſterijs ſunt, omneſq; demum ſubditi noſtri vehementiſsimum luctum fecerint, ita vt voluptas primi nuntij, cum triſtitia huius nouiſsimi exæquaretur. Domine à principio regnorum meorũ hactenus nulla legatio, nulluſq; nuntius, vel à Rege, vel à regno Portugalliæ ad me peruenit, niſi dum viueret Rex, tuus pater, qui Duces ſuos ad me miſit, & proceres cũ Clericis, & Diaconis, qui totum ſolennium miſſarum apparatũ attulerunt. Et propterea maximè ſum lætatus, & eos honorificè ſuſcepi, et nõ multò pòſt eos dimiſi, vt reuerterentur cum honore, & pace; & poſtquàm peruenerunt ad portum

 maris,

maris, qui eſt in finibus meis, in mari Rubro, nõ inuenere magnum Præfectum claßis, quem pater tuus miſerat: is enim non expectauit, & de hoc me fecerat certiorem, quoniam non potuit expectare, cum eſſet moris veſtri, de triennio in triennium magnum claßis Præfectum creare. Interim alius nouiter creatus aduenit: qua de cauſa longiorem, quàm opus eſſet, moram legati contraxerunt. Nunc verò mitto mandata mea per fratrem Chriſtophorum Licanati, cui nomen à baptiſmate eſt Zaga Zabo, nempe gratia patris, qui deſideria mea coram vobis explicabit: & item ad Papam Romanum mitto Franciſcum Aluarez, qui nomine meo præſtet obedientiam, vt iuſtum eſt. O Domine Rex frater mi attende, & da operam amicitiæ, quam inter nos pater tuus aperuit, & crebrò mitte nuntios & literas: nam eas magnoperè videre deſydero, vti à fratre meo: nam id æquũ eſt, cùm ambo ſimus Chriſtiani. & Mauri qui mali ſunt ſemper in ſua ſecta concordes exiſtunt: & nunc profiteor me nolle in poſterum legationes Regis Aegyptij admittere, nec aliorum item Regum, qui ad me ſæpe legatos mittebant: ſed ſolùm celſitudinis tuæ, quos venire maximè opto: quoniam Reges Mauri me loco amici non habẽt, propter religionis diſſenſionem: ſed amicitiam ſimulant, vt tutiùs & liberiùs mercaturã in noſtris regnis exerceant, inde magnum cõmodum conſequuntur. Ingentem enim vim auri, cuius ſunt

auidiſſ

auidiſſimi, è regnis meis exportant, cùm parum mihi ſint amici, & commoda eorum nullam mihi offerant lætitiam: ſed hoc tolerandũ fuit, quoniam ſuperiorum regum noſtrorum vetus eſt inſtitutum: & ſi eis nequaquàm bellum infero, & penitus profligo, temperandum in hoc mihi eſſe arbitror, ne illi contrà ſanctum templum in Hieruſalem violent, & diruant, in quo ſepultura eſt Ieſu Chriſti, quam Deus in poteſtate fœdiſſimorum Maurorũ reliquit: & pariter ſolo æquarent alia templa, quæ ſunt in Aegypto, & Syria: & hæc cauſa eſt cur eos non inuadam, & debellem, cuius rei me plurimùm tædet. Etiam hoc mihi faciliùs perſuadeo eſſe faciendũ, quum neminem Chriſtianum Regem habeam finitimum, qui me adiuuet, & cor meum exhilaret. Ego mi Rex nequaquàm lætari poſſum de Chriſtianis Europæis Regibus, cùm eos audiam in vno corde minimè conſentire, vigereq́; inter eos bella. Eſtote ſimul omnes in vna concordia vnanimes. Deberetis enim inter vos certo fœdere eſſe contenti. Et certè ſi mihi Chriſtianus Rex finibus eſſet coniunctus, nunquàm vna hora ab ipſo diſcederem: & de hoc non planè ſcio quid dicam, aut omnino faciam, cùm hæc à Deo ordinata eſſe videantur. Domine mi mitte obſecro frequentes ad me nuntios: nam cùm literas tuas video, vultum certè tuum intueor. Quoniam maior amicitia oritur inter longinquos, diſtantes, quàm inter eos qui propinqui ſunt, propter deſiderium

quo tenentur. Nam is qui reconditos habet theſauros, cùm eos oculis non videat, corde ſemper, & quidem vehementiſſimè diligit: ſicut Dominus Ieſus Chriſtus in Euangelio dicit, Vbi theſaurus tuus, ibi cor tuum: ita cor meum apud te eſt, quum tu ipſe meus ſis theſaurus: & tu pariter me tuum theſaurum debes efficere, & cum meo tuum cor ſyncerè copulare. O Domine frater ſerua verbum hoc, nã es prudentiſſimus, & (vti audio) patri in ſapientia ſimilis: & de hac re cognita, ſtatim Deo gratias egi, abiectoq; dolore, gaudium à me ſuſceptum eſt, & dixi, Benedictus ſit filius ſapiens, & magni capitis, filius Regis Emanuelis, qui ſedet in cathedra regnorum ſuorum. Domine mi caue ne defatigeris, cùm ſis fortis non ſecus ac pater tuus, nec oſtende debiles vires aduerſus Mauros & Gentiles. nam eos cum Dei auxilio, adiuuãte virtute tua, facilè debellabis & deſtrues: & non dicas tibi eſſe à patre tuo vires exiguas. Nam eæ ſunt certè ſatis magnæ, & Deus ſemper opem feret. Mihi adſunt viri, aurum, cõmeatus inſtar arenæ maris, & ſtellarum cæli. Nos ſimul coniuncti totam Maurorum barbariem deſtruemus: neq; aliud à vobis peto, quàm peritos viros, qui meos milites in prælijs ordines ſeruare doceant. Et tu Rex vir integræ ætatis exiſtis. Rex Salomon duodecim annorum ætatis imperium ſuſcepit, habuitq; magnas vires, & patre ſapientior fuit. Ego quoq; cùm Nau pater meus exceſſit ab humanis,

puer

puer vndecim annorũ remanſi, ingreſſuſq́; ſedem patris, Deo dante ampliores opes et vires eo ſum conſecutus. Nã in manu mea omnes finitimi & Regni gentes exiſtunt: propterea ambo gratias Deo agere debemus tanti accepti beneficij. Prabe mihi aures frater, & Domine. Nam hoc vno verbo à vobis poſtulo, vt viri docti, atq; etiam artifices mihi mittantur, qui imagines, & libros impreſſos, enſes, & omnis generis arma militaria fabricare ſciant. Itemq; architecti, fabri lignarij, & Medici, qui pharmaca componere, & vulnera curare didicerint. Cupio etiam eos habere qui aurũ in bracteas extenuare, & aurum & argentum egregiè cælare valeant: ac etiam aurũ & argentum è venis terræ eruere, & metallorũ omnium fodinas exercere ſciant. Præter hos, apud me etiam chari erũt, qui plumbeas tegulas ducẽt, & tegulas ex creta facere docebũt: omnes deniq; artifices mihi vſui erunt, & præſertim ſchlopetorum. Adiuua me obſecro in his rebus, ſicuti frater fratrem, & te Deus ita adiuuabit, & ab omni malo liberabit. De⁹ exaudiat orationes, & petitiones tuas, ſicuti recepit ſancta ſacrificia in omni tẽpore: & inprimis ſacrificia Abel, & Noe, quãdo fuit in arca: & illud Abraham, quando fuit in terra Madian: & illud de Iſaac, quando diſceſſit à foſſa iuramẽti: & illud Iacob, in domo Bethleẽ: & Moyſis in Aegypto, & Aaron in monte, & Ieſon filij Nau in Galgala, & Gedeonis ſupra plagam, & Sampſonis,

quand

quando ſitim habuit in terra ſicca: & Samuelis in Rhama prophetæ, & Dauid Nacıra, & Salomonis in ciuitate Gabeon, & Heliæ in monte Carmelo, quando ſuſcitauit filium viduæ mulieris è Richa ſupra puteum: & Ioſaphat in prælio: & Manaſſe quando peccauit, & ad Deum eſt conuerſus: & Danielis in ſpelũca leonum, & triũ ſociorum Sydrach, Miſach, Abdenago in camino ignis: & Annæ ante altare, & Neemiæ, qui fecit muros cum Zorobabel, & Matathiæ cum filijs ſupra quartam partem mundi, & de Eſau, ſupra benedictionem. Ita Domine, Deus recipiet tua ſacrificia, & ſupplicationes, & te adiuuabit, & erit pro te contra omnes peruerſitates in omni tempore, & ſingulis biebus. Pax ſit tecum, & ego te amplector ſanctitatis brachijs, & ſimiliter ſingulos amplector qui tibi ſunt à conſilijs ſanctis regni Portugalliæ. Itemq; Archiepiſcopos, & Epiſcopos, Sacerdotes, & Diaconos, viroſq; pariter et mulieres. Gratia dei, & benedictio virginis Mariæ matris Dei ſit tecum & omnibus.

AMEN.

LITERAE EIVSDEM SERENISSIMI DAVIDIS AETHIOpiæ Imperatoris, ad Pontificem Romanum, ſcriptæ anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoquarto, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris omnipotentis, creatoris cæli & terræ, viſibilium, & inuiſibilium. In nomine Dei filij Ieſu Chriſti, qui eſt idem cum ipſo, à principio mundi, & eſt lumen de lumine, & Deus verus, de Deo vero. In nomine Dei ſpiritus ſancti, Dei viui, qui proceſſit ex Deo patre.

Has literas is ego Rex mitto, cuius nomen leones venerantur, & Dei gratia vocor Athani Tinghil, id eſt, Thus virginis, filius Regis Dauid, filius Salomonis, filius Regis de manu Mariæ, filius Nahu per carnem, filius ſanctorum Petri, et Pauli, per gratiã: Pax ſit tibi iuſte Domine, pater ſancte potẽs, pure, ſacrate, qui es caput Pontificum omnium, & neminem metuis, cùm nemo tibi poſſit maledicere: qui es vigilantiſſimus ſupra animas curator, & amicus peregrinantium conſecrate magiſter, & prædicator fidei, & earum rerũ hoſtis, quæ conſcientiã offendunt, amator optimorum morum, vir ſanctus, quem omnes laudant, & benedicunt. O felix ſancte pater, ego tibi

tibi

tibi reuerenter obedio, cùm ſis pax omnium & cuncta bona merearis, & ita æquũ, vt omnes tibi obedientiam præſtent, ſicuti ſancti Apoſtoli præcipiunt apud Deum. Hoc verè veſtrum eſt: ita etiã præcipiunt, vt veneremur Epiſcopos, Archiepiſcopos, et Prælatos. Similiter vt te loco patris amemus, et loco Regis vereamur, & tibi vti Deo fidem habeamus. Propterea dico ego humiliter, ad terram genibus flexis tibi pater ſancte ſyncero admodùm corde, quòd tu pater meus es, & ego filius tuus. O pater ſancte potentiſsime, cur neminem vnquam ad nos miſiſti, vt certius de vita ſaluteq; mea cognoſceres, cùm tu ſis paſtor, et ego ouis tua: bonus etenim paſtor ſui gregis nunquàm obliuiſceretur: nec tibi à regionibus veſtris nimiũ ſemotus debeo exiſtimari, vt nuntij ad me nequeant peruenire: cùm ex remotiſsimis terrarum regnis Portugalliæ Rex Emanuel filius tuus, Oratores ad nos cõmodiſsimè miſerit: & ſi Deus eum ad ſe in cælũ euocare diſtuliſſet, ea quæ tum agitabamus, procul dubio fœlicẽ exitum habuiſſent. nunc verò maximè opto proſpera, & ſalutaria de ſanctitate veſtra per certos nuntios audire: neq; enim vnquam à ſanctitate veſtra verbũ recepi, quum aliqua tantùm à noſtris, qui ex voto peregrinãtur, audierim. Sed hi cùm neq; meo nomine proficiſcantur, neq; quicquam literarũ à vobis afferant, incerta fide nobis percunctantibus, dicũt ſe ab Hieroſolyma, deinde ſolutis votis, ad viſitanda Apoſtolorum limina,

mina, Romam perueniſſe: cùm intelligãt ea loca facilè peti, quòd à Chriſtianis teneantur. & certè ſummam capio ex eorũ ſermonibus voluptatem, quoniam dulciſſima cogitatione ſancti vultus tui imaginem intueor, quæ mihi Angeli formæ ſimillima videtur, et illã ſicuti angelicam me diligere, venerariq; fateor. Sed profectò mihi eſſet gratius atq; iucundius, verba tua, tuasq; literas deuotiſſimè contemplari. Atque ita nunc te oro, vt nuntium tuum cum benedictione ad me mittere velis ad exhilarandum cor meum: nam cùm in religione & fide conſentiamus, id mihi ante omnia videtur expetendum, ſuppliciterq; item oro, vt amicitiam meam, ad inſtar annuli, quem induis in digitum, & torquis aurei, quem humeris imponis, in intimum cor reponere velis, vt mei memoria nunquàm ex animo veſtro deleatur. Gratis etenim verbis & literis amicitia maximè creſcit, cùm eam ſancta pax complectitur, è qua omnis humana lætitia facilè prouenit. Quemadmodum enim is, qui vehementer ſitit, frigidam maximè aquam deſyderat, vt in ſacris ſcripturis habetur: ita animus meus ex nuntijs, & literis, quæ ex remotiſſimis terris deferuntur, incredibile gaudium concipere ſolet: neque tantummodò de ſanctitate veſtra, ſi aliqua audiero, verùm ſi certa de ſingulis terræ Chriſtianæ Regibus referentur, mirum in modum lætabor: ſicuti his accidit, qui præliando opima ſpolia repetunt, & legunt: hoc enim facillimè fieri poteſt,

poſtquàm

poſtquàm Rex Portugalliæ totum id iter aperuit, qui ad nos iam pridem legatos ſuos miſit cum ſtrenuiſsimis equitibus. Dum autem pater meus adhuc eſſet in humanis, neq; tum, aut demum à quoquam alio rege Chriſtiano, vel ipſo Pontifice, aut nuntium, aut omnino literas recepimus. Quanquàm in noſtris Archiuis proaui noſtri, earum literarũ memoria conſeruetur, quas Papa Romanus nomine Eugenius, ad has terras miſit, cùm regnaret ſemen Iacob, Rex regũ in vniuerſa Aethiopia, Rex metuendus. Præſcriptio autem literarum hæc erat: Eugenius, Romanus Pontifex, filio dilecto noſtro Regi, ex ſemine Iacob, Regi Regũ in vniuerſa Aethiopia, maximè metuendo, &c. In ſumma autẽ literarum ſignificabat filium ſuũ Ioannem Palæologum, qui biennio antè eſſet mortuus, Regẽ Regum Romæorũ, ad ſacroſanctam ſynodum celebrandam euocatum fuiſſe, & cum eo Ioſephum Patriarcham Conſtantinopolitanum veniſſe cum magno numero Archiepiſcoporũ, & Epiſcoporum, & omnis generis Prælatorũ, in quibus etiam fuiſſent Procuratores Patriarcharũ Antiocheni, Alexãdrini, et Hieroſolymitani. Qui omnes ſe cùm ſanctæ fidei, & religionis amore firmiter cõiunxiſſent, conſtitutaq; vnitate Eccleſiæ, ſublatas fuiſſe antiqui tẽporis difficultates, nõ ſine diuino auxilio, quæ erroneæ, & religioni cõtrariæ videbantur: quibus rebus ritè ſancitis, et conſtitutis, ipſe Papa omnibus ſingularem lætitiam peperiſſet.

Hunc

Hunc autem librum Papæ Eugenij ad vos mittimus, quem incorruptum ſeruauimus: totum etiam Pontificiæ benedictionis ordinem & poteſtatem miſiſſemus, niſi harũ rerum nimis magnum volumen eſſe videretur, quum magnitudine librum Pauli ad gentes omnino ſuperet. Legati verò, qui hæc à Pontifice ad nos detulerunt, fuere Theodorus, Petrus, Didymus, & Georgius, ſerui Ieſu Chriſti. Tu verò ſanctiſsime pater rectè feceris, ſi euolui veſtros libros iuſſeris, vbi harum rerum, de quibus ſcribimus, vti facilè arbitror, aliqua memoria reperiatur. Itaq; ſancte pater, ſi aliqua ad nos perſcribes, firmiter exiſtimato, cuncta in noſtros libros diligentiſsimè fore conſcripta, vt poſteris noſtris earũ rerum ſempiterna memoria relinquatur. Et certè is mihi beatus eſſe videtur, cuius memoria cuſtodita literis, in vrbe ſancta Roma, et in ſede ſanctorum Petri & Pauli cõſeruatur. Hi enim ſunt domini regni cælorum, & totius mundi iudices. Et quoniam ita credo, propterea has mitto literas, vt mihi gratia paretur apud ſanctitatem veſtram, & veſtrum ſanctiſsimum Senatum, vt inde ſancta benedictio mihi proueniat, & bonorum omnium incrementum. Obnixè etiam precor ſanctitatem veſtrã, vt mihi mittere velit aliquas Sanctorum imagines, & præcipuè beatæ Mariæ virginis, vt ſæpiſsimè ſit in ore, atq; memoria mea nomen veſtræ ſanctitatis, & continuam ex muneribus veſtris capiã voluptatem.

ff Idcir

Idcirco etiam vehementer poſtulo, vt mihi viros ſacrarum literarum doctos, atq; etiam artifices mittatis, qui imagines fabrificent, atq; ita enſes, & arma bellica omnis generis, itemq; cælatores auri, atq; argenti, & fabros lignarios, præcipuè architectos, qui domos ex lapide conſtruant, & tegulas ex plumbo cuproq; ducere ſciant, quibus domorum tecta protegantur: ad hos etiam nobis admodùm chari erunt, qui vitrum conflare, organáque muſica ſcitè facere, & doctè pulſare ſciant, itemq; fiſtulatores, & tibicines. Hos verò artifices ex domo veſtra præcipuè mihi mitti vellem, vel ſi horum domi veſtræ exigua erit copia, ab alijs regibus filijs veſtris eos ſanctitas veſtra poterit impetrare, quoniam veſtris imperijs & nutibus facilè obediunt. Hi cum ad me peruenerint, pro meritis ſummo in honore habebuntur, ex liberalitate mea mercedem amplam accipient: & ſi domum aliquis redire con upiſcet, præmijs abundè ornatus abibit, vti placuerit, quando nec inuitum quenquam ſim retenturus, cùm fructum aliquem ex eius induſtria percepero. Nunc ad alia tranſeundum eſt: & iam à te poſtulo ſanctiſsime pater, cur non hortaris Reges Chriſtianos filios tuos, vt arma deponant, & vti fratres decet, concordes inter ſe eſſe velint, poſtquàm ipſi oues tuæ ſunt, & tu ipſe paſtor earum? Optimè quidē tua ſanctitas nouit, quid Euangelium præcipiat, quod dicit: Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur. Nam ſi Reges animis, & fæd

& fœdere certo conſentient, facillimè Mahumetanos omnes delebunt, & pſeudoprophetæ ſepulcrũ felici irruptione diſturbabunt, & diruẽt. Ob hanc rem da operam pater ſanctè, vt inter eos bona pax fiat, & certum fœdus amicitiæ percutiatur: hortareq; eos, vt mihi adeſſe, atq; opem ferre velint, cùm in regnorum meorum finibus à Mahumetanis Mauris peſſimis hominibus ſim ex omni latere circundatus. Ipſi autem Mauri Mahumetani inter ſe mutuis auxilijs vtuntur, Regesq; cum Regibus, & Reguli cum Regulis, aduerſus nos ſyncerè & conſtantiſſimè conueniunt. Mihi Maurus quidam admodùm vicinus eſt, cui finitimi alij Mauri arma, equos, atq; inſtrumenta bellica ſuppeditant. Hi ſunt Reges Indiæ, Perſidis, Arabiæ, atque Aegypti. Quibus de rebus ſingularem animo in dies capio moleſtiam, cùm hoſtes Chriſtianæ religionis, fraterna charitate inter ſe cõiunctos, pace frui conſpiciam. Reges verò Chriſtianos, fratres meos, nihil omnino iſtis iniurijs commoueri, neq; vllam mihi opem afferre, vti certè deceret Chriſtianos, poſtquàm fœdiſſimi filij Mahumetis inter ſe mutuis opibus adiuuantur. Neque ego is ſum, qui ad id militares copias poſtulem, cùm milites mihi ſuperſunt. Orationes, & ſupplicationes tantùm peto, locumq; gratiæ apud ſanctitatem veſtram, & Reges fratres meos exopto: quærenda enim mihi eſt hæc vobiſcum amicitia, vt copioſè his rebus, quas ſuprà poſtu-

 laui,

laui, ad terrorem Maurorum ſim inſtructus: & Chriſtiani nominis hoſtes vicini mei intelligāt, Reges fratres meos ſingulari ſtudio mihi fauere, atq; opem ferre. quod certè ad cōmune decus pertinet, poſtquàm in vna religionis & fidei veritate cōſentimus: & in eo cōſilio ſumus permanſuri, quod firmum atq; abſolutum erit cum eo, quod vtilius eueniet. Deus itaq; deſyderia veſtra impleat, ſuper laudibus Ieſu Chriſti, & Dei patris noſtri, quem omnes laudāt per omnia ſecula. Et tu domine pater ſancte complectere me, cum omnibus ſanctis Ieſu Chriſti, qui ſunt Romæ: & pariter in hos amplexus recipiantur omnes incolæ regnorum meorum, & qui Aethiopiam inhabitāt: & reddatur gratia domino Ieſu Chriſto cum ſpiritu veſtro. Has verò literas ſanctitas tua accipiet de manu fratris mei Ioannis Regis Portugalliæ, filij potentiſſimi Regis Emanuelis, per Oratorem noſtrum Franciſcum Aluarez.

ALIAE LITERAE EIVSDEM DAVIDIS AETHIOPIAE Imperatoris, ad Pontificem Romanum, ſcriptæ anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoquarto, Paulo Iouio interprete.

Felix ſancte pater, qui à Deo effectus es Gentium cōſecrator, & ſancti Petri ſedem obtines. Tibi datæ ſunt claues regni cælorum, & quodcunq;

cunq; ligaueris, vel ſolueris ſuper terram, erit ligatum, vel ſolutum in cælis, ſicut dixit Chriſtus, & ita in Euangelio Matthæus ſcribit. Ego Rex, cuius nomen leones venerantur, & Dei gratia Atani Tinghil, id eſt, Thus virginis vocor, quod nomen eſt à baptiſmate, nunc verò ipſo ſuſcepti regni initio aſſumpſi nomen David, dilectus à Deo, columna fidei, cognatus ſtirpis Iuda, filius David, filius Salomonis, filius columnæ Sion, filius ſeminis Iacob, filius de manu Mariæ, filius Nau per carnẽ, Imperator magnæ & altæ Aethiopiæ, magnorum regnorum, & ditionum, & terrarum, Rex de Xoa, de Caffate, de Fatigar, de Angote, de Baru, de Baaligãze, de Adea, de Vangue, de Goiame, vbi Nilus oritur, de Damaraa, de Vagemedri, de Ambeaa, de Vagne, de Tigri Mahom, de Sabaym, vnde fuit Regina Saba, de Bernagaes, & dominus vſque ad Nobiam, finem Aegypti. Hæ prouinciæ omnes in mea poteſtate ſunt, & pleræque aliæ magnæ, & item paruæ, quæ nunc à me nequaquam numerantur, neque regna, & prouincias ſuis nominibus expreſſi, veluti ſuperbia, & vana gloria inductus: verùm ob id, vt ſummus Deus magis ac magis laudaretur, qui ſingulari benignitate, tot ampliſſimorum regnorum Chriſtianæ religionis, ſuperioribus meis Regibus imperia tribuiſſet: ſed profectò me clariore gratia inter alios reges dignum fecit, vt religioni continuè inſeruirem. Quoniam me Adel dominum fecerit, hoſtem

Maurorum, & Gentilium qui adorant idola. Mitto ad deoſculandos pedes ſanctitatis veſtræ, more cæterorum Chriſtianæ fidei regum, fratrum meorum, quibus neq; religione, neq; potẽtia ſum inferior. Ego etenim in regnis meis ſum columna fidei, neq; externis innor auxilijs, cùm in ſolo Deo ſpem, & opem reponam, qui me ſuſtinet, & gubernat, ab eo tempore quo Angelus Dei allocutus eſt Philippũ, qui fidem doceret Eunuchum potentis Reginæ Candacis, Reginæ Aethiopiæ, quæ ab Hieroſolyma Gazam pergebat. Philippus tum baptizauit Eunuchum, & Eunuchus demum Reginam, cum magna parte familiæ, & populi eius, qui nunquam deſierunt eſſe Chriſtiani, omniq; ſequẽti tempore perſtiterunt fortes in fide. Prædeceſſores verò mei, nulla alia ope adiuti quàm diuina, fidẽ in latiſſimis regnis propagarunt, quod & ego quotidie efficere contendo. Maneo etenim inter maximos regnorum meorum fines, vt leo ingenti ſylua circundatus, & ſeptus aduerſus Mauros obſidentes & alias nationes fidei Chriſtianæ inimiciſſimas, quæ nolunt audire verbũ Dei, neq; cohortationes meas, & ego gladio accinctus eos perſequor, & paulatim extrudo, diuino ſcilicet fretus auxilio, quod nunquam mihi deeſt, quod ſecùs accidit regibus Chriſtianis. Nàm ſi regnorum ſuorum fines extendunt, id facilè poſſunt aſſequi: quoniam alter alteri opem ferre poſſet, & auxilia ſubminiſtrare, iuuariq; benedictione veſtræ ſanctitatis, cuius

particeps ego ſum, cùm in libris meis habeantur literæ, quas ſuperioribus temporibus Eugenius Papa cum benedictione miſit ad regem ſemen Iacob. Qua accepta, tradita per manus benedictione ego fruor, & magnoperè lætor. Cæterùm ego in magna habeo veneratione ſanctum templum in Hieruſalē, ad quod ſæpiſſimè mitto oblationes debitas per noſtros peregrinātes. Et multò plures & pinguiores mitterem, niſi itinera à Mauris, & infidelibus obſiderentur. Nam præter illud, quòd dona noſtra, & theſauros nuntijs eripiunt, etiam eos liberè pertranſire non ſinunt. Quòd ſi paterent itinera, in familiaritatem & commercium Romanæ Eccleſiæ deuenirem, vti fit à cæteris Chriſtianis regibus, quibus in religione Chriſtiana non ſum inferior. Et ita vt illi credūt, vnam fidem rectam, & vnam eccleſiam confiteor: credoq; ſynceriſſimè in ſanctam Trinitatem, & in vnum Deum, & virginitatem dominæ noſtræ virginis Mariæ, & articulos fidei teneo, & obſeruo, vti ab Apoſtolis conſcripti fuerunt. Nunc Deus optimus manu potentiſſimi & Chriſtianiſſimi Regis Emanuelis iter patefecit, vt per legatos conueniremus, & in fide coniuncti Chriſtiani cum Chriſtianis Deo inſeruiremus. Sed dū in aula mea eius oratores eſſent, allatum eſt eum vitam cum morte commutaſſe, filiumq; eius, fratrem meum Ioannē paterni regni ſceptrū accepiſſe. Vnde ſicuti ex patris morte ſummum ſenſeram dolorem, ita ex filij felici in

regnum aſſumptione mirificè ſum lætatus, adeò vt ſperem nos communibus copijs, & viribus per regiones Maurorum peſſimorum, terra mariq; iter aperturos, atque eos magno terrore illato, ſedibus & regnis eſſe depulſuros, vt commodo pacatoq; itinere, Chriſtiani Hieroſolymitanum templum petere, & liberè commeare poſſint. Atq; ego in primis, ſicuti vehementer exopto, diuini amoris particeps eſſe poſſim in templo Apoſtolorum Petri & Pauli. Cupio autem ingenti deſiderio conſequi ſacroſanctam benedictionem à vicario Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nam procul dubio ſanctitas veſtra Dei eſt vicarius. Et cùm à peregrinis, qui ex regionibus noſtris ad Hieruſalem, atque inde Romam non ſine miraculo eunt, & redeunt, multa de ſanctitate veſtra ab his audio, quæ mihi incredibilem afferunt voluptatem & gaudium. Sed multò maiorem omnino caperem lætitiam, ſi mei Oratores breuiore itineris compendio vti poſſent, & noua referrent. Sicuti antequàm moriar, aliquando allaturos ſpero non ſine gratia Dei omnipotentis, qui vos in ſanitate & ſanctitate conſeruet. AMEN. *Exoſculor autem pedes ſanctos, & ſupplex oro, vt benedictionem ad me mittat. Has quoque literas ſanctitas tua accipiet de manu fratris mei Ioannis Regis Portugalliæ, per eundem Oratorem noſtrum Franciſcum Aluarez.*

Has

Has epiſtolas à Paulo Iouio verſas, huic noſtro opuſculo ob maiorem huius hiſtoriæ cognitionem adiunximus, nec in eis aliquid mutauimus (quanquam in quibuſdam locis mutatione indiguiſſent) præter pauca, quæ ex Arabico & Abeſynico idiomate, in Luſitanicum ſermonem, omnino malè interpretata, mutato epiſtolarũ ordine, fuerũt. Idem Iouius quoque in harum epiſtolarum enarratione, volumen quod Franciſcus AluareZ de ſitu, moribus, cultuq́; Aethiopũ cõpoſuit, in quo etiam totum ſuũ iter explicat, pollicitus eſt Latinum facere, cuius voluminis vnũ exemplar penes me habeo: quod ſi Iouius à vertendo ſuperſedeat, non abhorrerẽ ab eius rei tractatione: quanquã id prouinciæ non libẽter ſuſcepero, niſi id tuis, ſanctiſsime pater, mãdatis mihi imperatum cognouero, quò tutior eſſe poſsim aduerſus calũnioſos, quibus videri poſsim non ſtudio Reipublicæ Chriſtianæ, ſed æmulatione gloriæ Iouianæ hoc onus ſubijſſe. Ad quod cum fide tractãdum, me non parum inſtructum arbitror. Nam cùm perfunctus Germanicis & Sarmaticis legationibus, è Belgica ad Regem meum Ioannẽ eius nominis tertiũ redeo, cuius plurimam in me excipiẽdo & humanitatẽ & munificentiã expertus ſum, Vlyſsippone in colloquiũ Aethiopici legati incido, viri et Epiſcopali dignitate venerabilis, & fide, doctrina, ac eloquentia Chaldaicæ & Arabicæ linguæ admirabilis, & in ſumma idonei, qui à potentiſsimo Aethiopũ imperatore, ad

maximos principes de maximis reb⁹ mitteretur. Huic autẽ nomen fuit Zaga Zabo: cum eo poſt initã inter nos firmiſſimã & conſtantiſſimã amicitiam, ſæpiùs ſermonẽ miſcui, variaſq; diſputationes habui, præſertim de moribus, & religione Aethiopũ Chriſtianorũ: cupiebam enim eas res non ex verbis interpretantium peregrinorũ, ſed ab indigena, coràm & ore tenus cognoſcere. Inter cætera epiſtolam quoq; per Matthæum legatum in Luſitaniam miſſam ei oſtendi, quam ego iampridẽ cum articulis, quos coram Rege Emanuele expoſuerat, in linguã Latinã (vt dictũ eſt) transtulerã, multaq; ex illius admonitu caſtigaui, vbi interpretatio non plenè rei fidem, aut indolẽ aſſecuta erat, quod tum mihi, tum Iouio nõ raro accidiſſe affirmabat: habebam enim iam mecum ipſius Iouij epiſtolas, quas ſumma cum diligentia contulimus. Poſtmodùm vigente inter nos iam vera Chriſti charitate & amicitia, auſus ſum ab eo petere planã & legitimã Aethiopum fidei, & religionis enarrationem, eamq; ſua manu deſcribi: quod mihi ſumma cum alacritate conceſſit, illamq; ſtatim deſcribere incœpit: ſententiam ſumma fide in Latinã linguam refudi, vt ex ſequentibus patebit. Id verò conſcientia vrgente eò ardentius aggreſſus ſum, quòd non ignorarem, ſi hæc apud me periiſſent, à nemine mortaliũ vnquam in lucem proditura fuiſſent.

Inde quòd ſic digeſta & compoſita ad phraſim Chaldaicam & Aethiopicam eſſent, vt vix

à quopiam intelligi potuiſſent, niſi à me, qui ea omnia tam ex ore, quàm ex ſcriptis ipſius Aethiopici Oratoris, per multam familiaritatem conſequi iam poteram.

IN NOMINE DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, AMEN.

HÆC SVNT, QVÆ DE FIDE, & religione apud nos Æthiopes habentur, & obſeruantur.

CRedimus in nomẽ ſanctæ trinitatis, patrem, filium, & ſpiritũ ſanctum, qui vnus eſt dominus, tria quidem nomina, vna diuinitas, tres facies, vna verò ſimilitudo, æqualis trium perſonarum cõiunctio, æqualis, inquam, in diuinitate, vnum regnũ, vnus thronus, vnus iudex, vna charitas, vnum verbũ, & vnus ſpiritus. Verbum autem patris, & filij, verbũ ſpiritus ſancti, & filius eſt idem verbũ, & verbũ apud Deum, & apud ſpiritum ſanctũ, & apud ſemet ipſum, ſine defectu vllo, aut diuiſione, filius patris, & filius ipſius patris ſine principio, nempe primo ſine matre filius patris. Nemo enim nouit ſecretum & myſteriũ eius natiuitatis, niſi pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Is autem filius in principio erat verbũ, & verbũ erat verbũ apud Deum, & Deus erat verbũ. Spiritus patris, ſpiritus ſanctus, ſpiritus

Hoc poſteà explicat.

Huius noſtri oratoris ſcripta in hoc loco ambiguã habebãt ſignificationẽ, eã, quæ magis catholicæ eccleſiæ cõgruit, textui inſeruimus, aliam hic in mar

filij

gine expli- candam du ximus, quæ ſequẽs eſt, Sine defectu vllo aut diuiſione filius patris, & filius ſui, & principium ſui nempe primo ſine matre filius patris, &c.

filij, ſpiritus ſanctus eſt: ſpiritus autem ſanctus ſpiritus ſui, ſine vlla diminutione, aut augmentatione. Is etenim ſpiritus ſanctus, paracletus, deus viuus, qui ex patre et filio procedit, locutus eſt per os prophetarũ, & in flãma ignis deſcẽdit ſuper Apoſtolos in atrium Sion. Qui per totum terrarũ orbem denũtiarunt ac prædicarũt verbũ patris, quod verbũ erat ipſe filius. Præterea neq; pater eſt primus, inde quòd pater ſit: nec filius poſtremus, inde quòd filius ſit: ſic ſpiritus ſanctus neq; primus, neq; poſtremus eſt. Tres perſonæ vnus Deus, qui videt, & à nemine videtur, qui vnico ſuo cõſilio cuncta creauit. Poſteà verò filius ſponte propter noſtram ſalutem, ipſo patre volenti, ſpiritu ſancto conſentienti, ex altiſſimo ſuo domicilio deſcendit, & incarnatus eſt de ſpiritu ſancto, ex Maria virgine: quæ Maria duplici ornabatur virginitate, vna ſpirituali, altera verò carnali. Et natus eſt ſine aliqua corruptione, ipſa Maria matre poſt partũ virgine permanẽte, & magno cũ miraculo, & arcano igne diuinitatis afflata, ſine ſanguine et doloribus peperit filiũ ſuũ Ieſum Chriſtũ, qui homo innocens & ſine peccato fuit, & perfectus Deus, & perfectus homo, vnũ ſolũmodò habẽs aſpectũ. Adoleuit ſenſim vt infans, ſugens lac Mariæ virginis matris ſuæ: & cum attigiſſet trigeſimum annum, baptizatus eſt in Iordane. Et vt cæteri homines ambulauit, fuitq; laſſus, ſudauit, eſuriuit, & ſitiuit. Hæc omnia paſſus eſt ſponte & vo

lunt

luntariè, plurimaq́; fecit miracula. Atque per ſuam diuinitatem cæcis viſum reſtituit, claudos ſanauit, leproſos mundauit, mortuosq́; ſuſcitauit, ipſeq́; poſtremò volens captus eſt, & flagellatus, ac colaphis verberatus, & crucifixus, & languit, & mortuus eſt propter peccata noſtra, & ſua morte vicit mortem ac diabolum, & ſua viua ægritudine diſſoluit peccata noſtra, & languores noſtros tulit, & baptiſmo ſanguinis ſui, qui baptiſmus mors eius fuit, baptiZauit patriarchas, prophetas, deſcenditq́; ad inferos, vbi erat anima Adæ, & eius filiorum, atq́; anima ipſius Chriſti, quæ eſt ab Adam: quam animam Adæ ipſe Chriſtus accepit ex ſancta Maria virgine, et in ſplẽdore et potẽtia diuinitatis ſuæ, & crucis fortitudine fregit æneas ac igneas inferorum portas, & catenis ferreis Satanam colligauit, & redemit Adã, & eius filios. Hæc omnia Chriſtus fecit propterea quòd plenus diuinitate erat, & ipſa diuinitas erat cum ipſius anima, & erat etiam cum ipſius ſanctiſſimo corpore, quæ diuinitas virtutem dedit cruci. Quam quidem diuinitatem is cum patre in trinitate, & vnitate ſemper habuit, & habet communem. Nec enim ipſe Chriſtus obambulans in terris, caruit oculi momento diuinitate, vel dignitate ſua. Tum demum ſepultus, tertia die ipſe Ieſus Chriſtus, princeps reſurrectionis, Ieſus Chriſtus dulciſſimus, Ieſus Chriſtus princeps ſacerdotum, Ieſus Chriſtus

Hoc in fine latè explicat.

Rex Iſrael, cum magna potentia & fortitudine reſurrexit. Et poſtquàm omnia fuerunt adimpleta, quæ ſancti prophetæ prædixerunt, aſcendit in cælum cum gloria, et ſedet à dextra patris, & venturus eſt cum gloria, ferens ante faciem ſuam crucē, & in manu gladium iuſtitiæ, iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis.

Credo vnam ſanctam catholicā, & Apoſtolicam eccleſiam, credo vnum baptiſmum, qui eſt remiſsio peccatorum, ſpero reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſeculi. AMEN.

Credo dominā ſanctā Mariam virginem, virginem, inquam, ſpiritu, et carne, quæ vt dei mater, charitas omnium gentium eſt, ſancta ſanctorum, & virgo virginum, quam modis omnibus veneror. Credo ſanctum lignum crucis, lectum ægritudinis Domini noſtri Ieſu Chriſti filij Dei eſſe, qui Chriſtus ſalus noſtra eſt, propter quem ſalui ſumus. Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia, Nos verò prædicamus, & credimus fortitudinem crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quēadmodùm ſanctus Paulus doctor noſter precepit. Credo ſanctum Petrum, petram legis eſſe, quæ lex ædificata eſt ſuper ſanctos prophetas, fundamentum, & caput Eccleſiæ catholicæ, & Apoſtolicæ Orientalis, & Occidentalis, vbi eſt nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti. Cuius Eccleſiæ poteſtatem Petrus Apoſtolus habet, ac claues regni cælorum, quibus claudere, et aperire, ſoluere, & ligare poteſt. Is autem ſedebit

cum

cum alijs Apoſtolis eius ſocijs ſuper duodecim ſedes, cum honore & laude apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui in die iudicij ſententiam eſt de nobis laturus. Quæ dies gaudij quidem Sanctis: doloris autem, et ſtridoris dentium, peccatoribus erit, cùm deijcientur in ardentes flammas inferni cum eorum patre diabolo. Credo Sanctos Prophetas, & Apoſtolos, Martyres, & Confeſſores, veros Chriſti imitatores fuiſſe, quos cum ſanctiſsimis Dei Angelis veneror, & honoro, parique modo etiam omnes illorum ſectatores complector & deoſculor. Deinde confeſsionem vocalem omnium meorum peccatorum credo faciendam eſſe apud ſacerdotem, cuius precibus per Chriſtum Dominum noſtrum, ſalutem animæ meæ ſpero me conſecuturum. Præterea Pontificem Romanum tanquam primum Epiſcopum, & paſtorem ouium Chriſti agnoſco, ac omnes Patriarchas, Cardinales, Archiepiſcopos, Epiſcopos, quorum ille caput eſt, quibus tãquam ipſius Chriſti miniſtris pareo, ac obedio.

Hæc eſt fides & lex mea, & populi Aethiopiæ, qui eſt ſub ditione Precioſi Ioannis, quæ fides atque Chriſti amor ita ſunt apud nos confirmata, vt ea nec per mortem, nec per ignem, neç per gladium, fretus auxilio Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, nunquàm ſim abnegaturus: quam fidem omnes portaturi ſumus in die iudicij, ante faciem eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Iam his enumeratis, erit nobis explicanda

diſcipl

diſciplina, & doctrina, ac lex, quæ Apoſtoli in ſanctis Synodorũ libris, & Canonũ (quos Manda, atque Abethilis vocamus) nobis præceperunt. Sunt enim ij ſanctæ Eccleſiæ legum libri octo, quos omnes Apoſtoli Hieroſolymis congregati, ſcripſerunt. De quibus habita inquiſitione cum quibuſdã doctoribus, poſtquàm in Luſitaniam veni, neminem reperi, qui horum memoriam teneret. Obſeruationes verò, quas ſancti Apoſtoli nobis in his libris præſcripſerũt, hæ ſunt:

Primò oportere nos ieiunare ſingulis diebus Mercurij in memoriam conſilij Iudæorum, quo die ab eis decretum & conſultum fuit, Chriſtum occidendum eſſe. Prætereà ieiunandum eſſe ſingulis diebus Veneris, quo in die Chriſtus Ieſus crucifixus, & mortuus eſt pro peccatis noſtris. Et in his duobus diebus præceptum eſt ieiunare vſque ad occaſum ſolis. Quadraginta verò diebus quadrageſimalibus, pane & aqua ieiunandum iniunxerũt. Septem diei ac noctis horis incumbere rebus diuinis. Ex ijs edictis quoque tenemur & ſacrum celebrare diebus Mercurij ac Veneris tempore veſpertino: quoniam tunc expirauit dominus noſter Ieſus Chriſtus in ſancto ligno crucis. Diebus autẽ Dominicis omnes vnanimiter vt congregaremur in ſacra æde hora tertia diei ab ortu ſolis ad legendum & audiendũ prophetarum libros voluerunt: atque poſteà, vt ſanctum Euangelium prædicemus, ſacrum quoque faciamus. Præterea nouẽ dies feſtos in Chri-

ſti

ſti memoriam celebrandos conſtituerunt, ſcilicet Annuntiationis, Natiuitatis, Circuncisionis, Purificationis ſiue Candelarum, Baptiſmi, Transfigurationis, Dominicæ palmarum, vſq; ad Octauam Veneris ſancti (vt vocamus) qui dies duodecim ſunt, Aſcenſionis quoq; atq; Pentecoſtes cum ſuis etiam ferijs. Et ex horũ librorum præceptis, ſine aliqua exceptione à feſto Paſchæ vſq; ad Pentecoſten ſingulis diebus veſcimur carnibus, nec per hos dies vſq; ad Octauã Pentecoſtes ieiunare tenemur: id quidem propter maiorẽ venerationẽ et honorẽ Reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Christi. Item voluerũt vt diem mortis, & aſſumptionis Mariæ virginis cum omni honore celebraremus. Præterea præter Apoſtolorũ præcepta quidam Precioſus Ioannes nomine Semen Iacob conſtituit in honorem eiuſdem beatæ virginis, ſingulis annis triginta ſupra tres dies etiã celebrandos. Deinde propter Chriſti Saluatoris natiuitatẽ celebrari iuſsit de vnoquoq; mẽſe diem vnũ, qui dies vigeſimuſquintus ſemper eſt. Conſtituit quoq; ex ſingulis menſibus vnum diem propter ſanctum Michaelẽ celebrandum. Vlteriùs ex indicto Synodorum Apoſtolorum, diem martyrij ſancti Stephani, ac aliorum martyrum celebramus. Ex inſtitutione quoq; Apoſtolorum celebrare tenemur duos dies, ſcilicet Sabbati & Dominici, in quibus non licet nobis aliquam rem facere, ne minimã quidem. Diem verò Sabbati ob id, quòd Deus in eo mundi per-

ſecta creatione quieuiſſet, ſeruamus quē vt vocari voluit, Sanctum ſanctorum, ita planè videretur contra eius voluntatem & præceptum fieri, qui cælum & terram potiùs, quàm ſuum verbum perire vult, ſi cum magno honore ac religione is dies non celebraretur: præſertim cùm ipſe Chriſtus non ad ſoluendū legem, ſed ad implendum venerit. Quapropter nō ad imitationē Iudæorum, ſed iuſſu Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſanctorum Apoſtolorū eum ſeruamus, quorum Iudæorū gratia in nos Chriſtianos tranſlata eſt. In quo die Sabbati, excepto tempore quadrageſimali, carnes ſemper comedimus. Id tamē in regno Bernagaes, ac Tigri Mahon non ſeruatur, quorum duorū regnorū indigenæ ex veteri conſuetudine, carnibus in diebus Sabbati & Dominici quadrageſimalibus veſcūtur. Diem autem Dominicū, vt cæteri Chriſtiani, in memoriā Chriſti reſurrectionis celebramus. Diem tamen Sabbati ex legis libris, & non ex Euangelio celebrandum eſſe ſcimus. Nihilominus Euangelium finē legis, ac Prophetarum eſſe, non ignoramus. In quibus duobus diebus credimus animas piorum defunctorum in purgatorio minimè cruciari. Quam quietem Deus in his ſanctiſſimis diebus animis concedit, donec inde (finito termino ſuarum pœnarum pro facinoribus in hoc ſeculo meritarum) penitus emergāt. Ad quas pœnas minuendas, ac earum cruciatus tempus attenuandum, eleemoſynas pro defunctis factas,

credimus ipſis animis in purgatorio degentibus maximè prodeſſe. Ad quarum animarum remiſsionem Patriarcha nullas dat indulgentias, id ad ſolum Deum, ac pœnarum temporis conſtitutionem credimus ſpectare. Nullos quoque dies indulgentiarum Patriarcha concedit.

Ex Euangelij lectione ſex tantùm tenemur ſeruare præcepta, quæ Chriſtus ore proprio ita explanauit: Eſuriui, & dediſtis mihi mãducare: Sitiui, & dediſtis mihi bibere: Hoſpes eram, & collegiſtis me: Nudus, & operuiſtis me: Infirmus, & viſitaſtis me: In carcere eram, & veniſtis ad me. Quæ verba Chriſtus in die iudicij ſolummodò eſt prolaturus. quoniam lex, teſte Paulo, peccata nobis oſtendit, quam legem, excepto Ieſu Chriſto, nemo cuſtodire potuit. Ipſo Paulo queq; teſte, Omnes ex peccato nati ſumus, propter Euæ matris noſtræ tranſgreſsionem, & propter eius maledictionem. Præterea inquit ipſemet Paulus, nos propter Adam mori, et propter Chriſti vitam viuere: qui Chriſtus ob ſuam immenſam miſericordiam, nobis hæc ſex præcepta dedit, vt cùm venerit in ſua maieſtate iudicatũ viuos & mortuos, ſaluemur. Quibus verbis ac præceptis in ipſo tremendo iudicij die, bonis gloriam ſempiternam, malis ignem, & perpetuam damnationem denuntiabit. Et quinque tantum peccata mortalia (vt vocant) annumeramus, id quidem ex vltimo Apocalypſis capite, vbi dicitur, Foris autem canes, & venefici, & impudici,

& homicidæ, & Idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Item conſtitutum eſt à ſanctis Apoſtolis in Synodorum libris, clericos vxores licere ducere, id quidem poſtquàm cognitionem aliquam habuerint rerũ diuinarum. Deinde inito matrimonio in ordinem presbyterorum recipiuntur, in quem niſi poſt annum trigeſimum nemo recipitur: nec ſpurij, nec nothi aliqua ratione ad eundem ſacratiſsimum ordinem intromittuntur, qui ordines à nemine, niſi ab ipſo Patriarcha dãtur. Mortua tamen prima vxore Epiſcopi aut clerici aliam ducere nõ poſſunt, niſi Patriarcha ad id diſpenſauerit (quod aliquãdo indulgetur magnatibus propter publicum bonum) nec habere concubinam, niſi ſe voluerint à ſacris abdicare: quod ſi fecerint, res diuinas ampliùs tractare non poſſunt. Et hoc tam ſtrictè ſeruatur, vt ij presbyteri, qui ſecũdò vxorem duxerint, ne candelam quidem vnam Eccleſiæ conſecratam in manum auderẽt accipere. Quòd ſi inuentum fuerit Epiſcopũ, aut clericum filium ſpurium habere; ab omnibus beneficijs ac ſacris ordinibus abdicatur: quorum bona, ſi ſine legitima prole diſcedant, ad Precioſum Ioãnem, & non ad Patriarchã veniunt. Et id quod preſbyteri apud nos vxores poſsideant, ex Paulo accepimus, qui mauult clericum & laicum nubere quàm vri. Is quoq; inquit, oportere Epiſcopum virum vnius vxoris eſſe, & irreprehenſibilẽ, ſobrium: pariq; modo vult eſſe Diaconos. Atque

etiam

etiam vt Eccleſiaſtici perinde atq; ſeculares proprias vxores ex legitimo matrimonio habeant. Monachi tamen vxores non ducunt. Et tam laici quàm clerici vnam tantùm poßident vxorẽ, & matrimonium non contrahitur pro foribus ſacræ ædis, ſed in priuatis domibus Paranymphorum. Ex ſanctorum Apoſtolorum cõſtitutione habemus, vt ſi ſacerdos fuerit comprehenſus in adulterio, homicidio, latrocinio, vel falſum teſtimonium tulerit, vt à ſacris ordinibus deſtituatur, ac vt cæteri malefici puniatur. Rurſus ex eorum Apoſtolorum inſtituto, Si aliquis ſiue Eccleſiaſticus ſiue laicus cum vxore congreſſus fuerit, vel in ſomnis pollutus fuerit, ſpatio quatuor & viginti horarum templum non ingreditur. Nec id quoq; menſtruatis mulieribus licet, niſi ſeptimo quoq; die à menſtruo, id quidem omnibus veſtibus ablatis, quibus tempore menſtrui vtebatur, ipſaq; bene lota, atq; à ſordibus repurgata. Item mulieri parienti maſculum, non conceditur venire in templum, niſi poſt quadraſimum diem: parienti verò fœminam, poſt octogeſimum. Hanc conſuetudinem ex veteri lege, ac ex noua Apoſtolica habemus, quas leges, inſtituta, ac præcepta diligenter in omnibus, quatenus fieri poßit, obſeruamus. Deinde prohibitũ eſt apud nos, ne aut gentes, aut canes, aut alia huiuſmodi animalia in templa noſtra intrent. Item non datur poteſtas nobis adeundi templũ niſi nudis pedibus: neq; licet nobis in ipſo tem-

plo ridere, obambulare, aut de rebus prophanis loqui, nec ſpuere, aut ſcreare in ipſo templo. Quia Eccleſiæ Aethiopiæ non ſunt ſimiles terræ illi, vbi populus Iſraël comedit agnum paſchalem, decedens ab Aegypto, in quo loco Deus iuſsit eos comedere indutos calciamentis, & Zonis accinctos propter terræ pollutionem. Sed ſimiles ſunt monti Sinai, vbi Dominus locutus eſt Moſi dicens, Moſes Moſes, exue calciamenta tua, quoniam terra, quam pedes tui premunt, ſancta eſt. Et hic mons Sinai parens noſtrarum Eccleſiarum eſt, ex quo ſuam acceperunt originem, ita vt Apoſtoli ex Prophetis, & nouum teſtamentum à vetere. Prætereà nec ſacerdoti, nec laico, vel alij perſonæ cuiuſuis cōditionis ſit, aſſumpta venerabili Euchariſtia licet expuere, à tempore matutino vſq; ad occaſum ſolis: & ſi ſpuerit, grauiſsima pœna multatur.

Item in memoriam Chriſti baptiſmi, ſingulis annis, omnes in Epiphanijs domini baptiẑamur. id quidem facimus, non quòd ad ſalutem ſpectare credimus, ſed propter Seruatoris noſtri laudem ac gloriam. Neq; vberius atq; refertius ſpectaculis, iocis, & ceremonijs vllum aliud feſtum celebramus: quoniam in hoc die primò manifeſtè apparuit ſanctiſsima Trinitas: cùm Dominus noſter Ieſus Chriſtus baptiẑaretur in flumine Iordane, cùm ſpiritus ſanctus in ſpecie colūbæ ſuper caput eius deſcenderit, & vox de cælo dixerit, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi cōplacuit.

cuit. Qui ſpiritus ſanctus apparens in ſpecie albæ columbæ, cum facie & figura patris & filij apparuit in vna diuinitate. Pariq; modo Chriſtus viſus eſt à ſanctis Prophetis per multas ſimilitudines & formas. Primùm in ſpecie arietis albi, propter ſalutem Iſaac filij Abrahæ, eoq; modo nominauit Iacob, Iſraël & Iacob, Iudam catulum leonis, cui ſuper alios fratres poteſtatem tribuit dicens, Ad prædam fili mi aſcendiſti, requieſcens occubuiſti vt leo, & quaſi leæna, quis ſuſcitabit eum? Item manifeſtauit ſe Moſi in monte Sinai in ſpecie flammæ igneæ, oſtendit ſe ſancto Danieli prophetæ in ſimilitudine petræ. Ezechieli quoque filio hominis apparuit, & Iſaiæ in forma infantis. Manifeſtauit etiam ſe Regi Dauidi, & Gedeoni in rore ſuper vellus. Præter has recenſitas formas, in multis alijs viſus eſt à ſanctis prophetis. Tametſi tam varijs formis fuerit viſus, ſemper ſimilitudinē patris & ſpiritus ſancti repræſentauit. Et cùm Deus etiā creaſſet mūdum, dixit, Faciamus hominē ad imaginem & ſimilitudinē noſtram: & fecit Adam ad ſuā imaginem & ſimilitudinem. Propterea nos dicimus patrem, filium, & ſpiritum ſanctū, eſſe tres vultus, in vna ſimilitudine & diuinitate. Habemus quoque à temporibus Reginæ Saba circunciſionem, quam ad hunc vſq; diem ſeruamus. Erat autem huic Reginæ Saba nomen proprium Maqueda, quæ more maiorū colebat idola. Ad cuius aures fama ſapientiæ Salomonis cùm perue-

niſſet, quendam virum prudentem Hieroſolymam miſit, vt re omni explorata, certior de Regis prudentia redderetur. Quo reuerſo, & re explanata, ſubitò ſe ad iter Hieruſalẽ verſus cõponit. Atq; cùm eò perueniſſet, præter multa alia, quibus à Salomone erudita eſt, legem ac prophetas didicit, eaq; in patriam (facultate impetrata abeundi) proficiſcens, in itinere filium, quẽ ex Salomone conceperat, peperit, qui vocatus eſt Meilech, quem ipſa Regina in Aethiopia vſque ad vigeſimum ætatis annum apud ſe educauit, ac poſteà ad Salomonem eius patrem remiſit, vt ab eo ſcientiam & ſapientiam diſceret, quem per literas obſecrauit, vt filiũ Meilech coram arca fœderis teſtamenti Domini Regẽ Aethiopiæ cõſecraret, ac crearet: néve vlteriùs fœminæ ius regnãdi in Aethiopia haberent, vt tũ in more erat, ſed vt recto tramite maſculi in regnum ſuccederent. Qui cùm Hieroſolymam venit, à patre facilè matris poſtulata obtinuit, ac pro Meilech vocatus eſt Dauid: quem iam abũdè in lege, atq; in alijs diſciplinis edoctum, pater Salomon cõſtituit ad matrem remittere, id quidem cum maiore ornatu, regioq; apparatu. Ad quod munificentius conficiendum, comites illi nobiles, ac primorum virorum filios tradidit, qui ei pro Regio more inſeruirent. Præterea decreuit cum eo mittere Azariam principem ſacerdotum filium Sadoch principis quoq; ſacerdotum. Quod cùm Azarias intellexiſset, Dauidem hortatus eſt,

eſt, vt ei à patre impetraret poteſtatē ſacrificandi, pro ſucceſſu itineris, ante arcā fœderis domini. Qua re à Salomone impetrata, Azarias ſubitò tabulas, quam ſecretiſsimè potuit, ad imitationem tabularū fœderis domini dedolare curat. Quibus perfectis ad ſacrificandum ſe cōponit in ipſoq; ſacrificio clanculum, atq; mira arte, veras fœderis Domini tabulas ex arca ſurripuit, pro eisq; adulterinas, quas ſecum portauerat, repoſuit, ſe ſolo ac Deo conſcio. Hæc narratio apud nos Aethiopes ſanctiſsima & probatiſsima habetur, vt ex hiſtoria ipſius Regis Dauidis (quæ iucundiſsima lectu eſt) apparet. Cuius hiſtoriæ liber tantæ craſsitudinis eſt, quanta omnes Pauli epiſtolæ.

Cæterùm cùm iam Dauid ad fines Aethiopiæ perueniſſet Azarias eius tentorium ingreſſus, id quod ſemper apud ſe occultum tenuerat ei reuelat, nempe tabulas fœderis Domini penes ſe eſſe. Qua re audita, ſubitò Dauid ad tentorium vbi Azarias tabulas fœderis Domini habebat, accurrit: ibiq; præ nimio gaudio ad exemplum aui ſui Dauidis, ante arcam, in qua tabulæ erāt, incœpit ſaltare: quo à ſuis viſo, & re intellecta, omnes pari modo gaudia & lætitiam ingentē celebrauerunt. Tādem peragrata magna Aethiopiæ parte ad ſuam matrem peruenit. Quæ ſtatim ei imperium omnium prouinciarum detulit, omnemq; adminiſtrandi regni curam in eius humeros reclinauit. Et ab eo tempore fermè iam

inde vſq; in hunc diem elapſis interim bis millenis, ſexcentenis annis, regnum Aethiopiæ recto tramite, de maſculo ſemper ad maſculum transfertur. Et ab his temporibus legem domini, & circuncisionem ſeruamus, vt antè dictum eſt. Ab eodem quoq; tempore hucuſq; miniſteria, quæ Salomon filio ſuo Dauidi ad aulam ſuam gubernandam ordinauit, in eo ordine ac familijs, quo tunc tẽporis erant, conſeruantur: nec aulica miniſteria ex alia ſtirpe deligere fas habet, vel ipſe Imperator. Inſuper iuſſu & decreto ipſi⁹ Reginæ Maquedæ, mulieres quoq; circuncidũtur. Ad id ea ratione deducta eſt, vt quemadmodũ viri præputium habent, eodem quoq; modo mulieres etiam quandam glanduloſam carnẽ, quam Nympham vocant, in genitalibus habent, non ineptã accipiendo characteri circuncisionis. Id quod fit tam in maſculis quàm in fœminis ad octauũ diem: & poſt circuncisionem maſculi baptizantur ad quadradeſimũ diem, mulieres verò ad octogeſimum, niſi aliqua interuenerit ægritudo, vt opus ſit feſtinatione: quòd ſi ante tempus conſtitutũ baptizentur, infantibus non licet lacte matris lactari, ſed nutricis tantùm, id quidẽ donec matres purificentur. Et aqua in qua baptizantur, exorciſmis cõſecratur, & benedicitur: & ea ipſa die qua pueri baptizãtur, venerabile corp⁹ Domini accipiunt ſub exigua ſpecie panis. Nos fermè priùs cæteris Chriſtianis omnibus, baptiſ-

mum ab Eunucho Candacis Reginæ Aethiopiæ, cui nomen erat Indich, accepimus, ita vt in Actis Apoſtolorum traditur: quem vnà cum circunciſione (quam tum temporis, vt priùs dictum eſt, habebamus) ſanctè & Chriſtianè obſeruamus, & Deo adiutore ſumus perpetuò obſeruaturi. Nec quicquam præter ea, quæ in lege & Prophetis, & in Euangelio, atq; in libris Synodorum Apoſtolorum ſunt, ſeruamus, aut admittimus: & ſi quæ alia præter hæc recipimus, ea ſeruantur interim, quòd ad ordinem & pacem Eccleſiæ videntur ſpectare, id tamen ſine aliquo peccati vinculo. Quamobrem circunciſio noſtra immunda non eſt, ſed lex & gratia data patri noſtro Abrahæ eſt, quam à Deo tanquam ſignum accepit, non vt propter circunciſionem ſaluus fieret, aut filij eius, ſed vt ipſi filij Abrahæ à cæteris nationibus dinoſcerentur. Et id quod ſymbolo circunciſionis latenter oſtenditur, eximiè ſeruamus, nempe vt corde circuncisi ſimus. Nec ob circunciſionem gloriamur, nec etiam cæteris Chriſtianis putamus ob id nobiliores, nec Deo acceptiores eſſe, apud quem nulla eſt acceptio perſonarum, teſte Paulo: qui etiam oſtendit nos ſaluos fieri non propter circunciſionem, ſed propter fidem: quia in Chriſto Ieſu nec cicunciſio aliquid valet, nec preputium, ſed noua creatura. Is autem Paulus non prædicauit ad deſtruendam legem, ſed ad ſtabiliendam, qui circunciſus quoque

fuit, & ex ſemine Beniamin: is quoque Timotheum iam Chriſtianum factum ex matre Hebræa, & ex patre Gentili natum circuncidit, ſciens Deum circunciſionem ex fide, & præputium per fidem iuſtificare. Et, vt ipſemet ait, factus eſt omnibus omnia, vt omnes faceret ſaluos. Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucraretur. His qui ſub lege erant, quaſi ſub lege eſſet, cùm ipſe non eſſet ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, lucrifaceret. His qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſet, cùm ſine lege Dei non eſſet, ſed in lege Chriſti, vt lucrifaceret eos, qui ſine lege erant. Et factus eſt infirmus, vt infirmos lucrifaceret: id quod fecit, vt oſtenderet non ex circunciſione, ſed ex fide nos ſalutem conſecuturos. Vnde cùm Hebræis prædicaſſet, tanquam Hebræus varijs ſermonibus locutus eſt, dicens, Multifariè, multisq; modis olim Deus locutus eſt patribus noſtris in Prophetis, oſtendens eis ex ipſis prophetis Chriſtum ex ſemine Dauidis ſecundum carnem: deinde Chriſtum eis prædicauit cum patribus noſtris in tentorijs, in deſerto fuiſſe, eosq; in terram promiſſionis introduxiſſe per manum Ioſue. Præterea idem quoq; Paulus inibi teſtatur, Chriſtum principem fuiſſe ſacerdotum, ac in nouum tentorium intraſſe, quod eſt ſanctum ſanctorum, & ſacrificio ſui corporis & ſanguinis, ſanguinem hircorum, ac taurorum, quo nemo accedentium poterat iuſtificari, aboleuiſſe: & ſic multis modis locutus

eſt

eſt Iudæis, multis quoq; ritibus, ſancta, & incorrupta fide ſe à ſuis coli patitur.

Prætereà apud nos habentur ſemichriſtiani pueri illi, quos hîc audio Paganos ab Romana Eccleſia vocari. Qui quoniam ſine baptiſmo moriantur, ſemichriſtiani debent appellari: quoniam filij ſacrati ſanguinis parentũ ex baptiſmo, & ex ſpiritu ſancto, et ex ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti nati ſunt, ex quibus tribus teſtimonijs omnes Chriſtiani reputãtur. Quoniã tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis, teſte Ioanne in ſua prima Canonica, etiam vt Euangeliũ dicit, Bona arbor fert bonos fructus: mala verò arbor, malos. Ideóque filij Chriſtianorum non ſunt vt filij Gentilium, et Iudæorũ, atq; Maurorum, qui ſunt arbores aridæ ſine aliquo fructu. Chriſtiani autẽ ſunt electi in vtero matrum ſuarum, vt ſanctus Hieremias Propheta, & ſanctus Ioannes Baptiſta fuerunt. Inſuper infantes Chriſtianarũ mulierum ſunt electi et conſecrati ex corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti communicatione. Nam fœminæ grauidæ, cùm aſſumũt venerabile corpus Domini noſtri Saluatoris Ieſu Chriſti, infans capiens inde nutrimentum, fit ſacratus. Quoniam ſicut infans exiſtens in vtero, ex eius matris affectibus contriſtatur, ac lætatur, ſic etiã ex matris nutrimento nutritur. Et vt ipſe dominus ait in ſuo ſancto Euãgelio, Si quis comederit corpus meum, & biberit ſanguinem meum, non

gustabit

guſtabit mortem in æternũ. Rurſus, Si quis guſtauerit meum corpus, & biberit meum ſanguinem, erit mecũ. Adhæc Paulus doctor Gentium ait, Vir infidelis iuſtificatus eſt per mulierem fidelẽ, & mulier infidelis ſanctificata eſt per virũ fidelem, alioquin filij veſtri immũdi eſſent: nunc autem ſancti ſunt. Quod ſi ita eſt, vt filij matris infidelis ſanctificentur in patris fidelitate, multò ſacratiores eſſe debẽt illi, qui ex patre & matre fidelibus nati ſunt. Ob quam rem lõgè magis pium erit, vocare infantes, antequàm baptizati ſunt, Semichriſtianos, quàm Paganos. Id quoq; dixerunt Apoſtoli in ſuis Synodorum libris, Omnes qui habent fidem, & non acceperunt baptiſmum, meritò poſſunt dici ſemichriſtiani: qui etiã dicunt in memoratis libris, Si Iudæus, Maurus, Gentilis fidem accipere voluerit, non eſſet ilicò admittendus, ſed voluerũt eum priùs venire ad valuas templi, ibique audire conciones, & verba Seruatoris Chriſti, vt qui priùs ad fidem incitatus ac quaſi arreptus fuit, iugum legis cognoſcat: quod cùm fecerit, vocari poſsit ſemichriſtianus, quanquàm baptizatus non ſit, quemadmodùm Euangelium docet, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Et eſt etiam moris apud nos, vt mulieres grauidæ ante partus tẽpus ſemper confiteantur, ac vt corpus Dominicũ confeſſæ accipiant: & eæ quæ hoc non faciunt, ac puerorum patres, ſi eas ad id non impulerint, ha-

bentur

bētur impij & mali Chriſtiani. Præterea ſciendum, apud nos confirmationem, & chriſma, ſiue extremam olei vnctionem, pro ſacramento non haberi, nec in vſu eſſe, vt video hîc ex Romanæ eccleſiæ conſuetudine fieri. Item ex lege Moſi, ac apoſtolorum inſtituto non licet nobis cibos immundos comedere: id facimus ad omnem legis ac ſcripturarum obſeruationem, quarum octoginta & vnū libros, tam veteris, quàm noui teſtamēti annumeramus, ſcilicet ex veteri quadraginta & ſex, & ex nouo triginta & quinq;: quem numerum ſingulorum librorum computatione expreſſum habemus ab ipſis Apoſtolis, quibus libris veteris & noui teſtamēti nihil addere, nec minuere licet: quanquàm Angelus de cælo id nobis perſuadere conaretur. Et qui talia auderet tentare, pro anathemate reputaretur. Quare nec Patriarcha, nec Epiſcopi noſtri per ſe, nec in cōcilijs putant, aut opinātur vllas leges ſe condere poſſe, quibus ad mortale peccatū obligari quis poſſit. In ipſis etiā Synodorum libris conſtitutum à ſanctis Apoſtolis eſt, oportere nos confiteri, atq; quam pœnitentiā, pro magnitudine ſingulorum peccatorum, à confeſſore accipere debemus. Inſtruunt quoq; nos, quomodo orandum, & ieiunandum ſit, & charitas exercenda. Præterea hoc familiariſſimè vtimur, quòd ſtatim ad pedes confeſſoris, cùm peccatum commiſſum eſt, accurrimus: & hoc faciunt omnes tam maſculi, quàm fœminæ cuiuſcunq; cōditionis ſint.

Et quotieſcunq; confitemur, aſſumimus corpus Domini, & id quidem ſub vtraq; ſpecie, in pane azymo triticio. Quòd ſi ſingulis diebus confiteamur, ſingulis quoq; diebus accipimus venerabile ſacramentum: & id tam apud clericos, quàm apud laicos in vſu eſt. Et ſacramẽtum Euchariſtiæ non ſeruatur apud nos in templis, vt fit hîc apud Europæos, nec ægroti corpus Dominicum accipiunt, niſi dum conualuerint: id fit, quoniam omnes tam laici, quàm clerici conſueuerũt illud, ad minus bis in hebdomada accipere, & omnes idem volentes facere templum accedunt. quippe nemini datur niſi in ipſo templo, nec id conceditur Patriarchæ, nec ipſi Precioſo Ioãni. Vtimur etiam ſemper vno confeſſore, nec alium accipimus, niſi eo abſente: quo reuerſo, ad ipſum redimus. Et confeſſores omniũ peccatorum dant nobis ex Eccleſiæ poteſtate abſolutionem, nullo caſu Epiſcopis, aut Patriarchæ reſeruato, quanuis grauiſſimo. Vlteriùs presbyteri non poſſunt audire confeſſionem eius, cui confitentur. Præterea presbyteri, & monachi, & omnes Eccleſiæ miniſtri, apud nos ſuo labore viuũt. Quippe eccleſia nullas habet decimas, nec accipit: habet tamen prouentus, & agros, quos ipſi clerici & monachi fodiunt, aut ſua, aut aliena opera colunt: & nullas alias habent eleemoſynas, præter eas, quæ gratis in templis offeruntur, pro exequijs mortuorum, & alijs pijs rebus. Nec eis licet vicatim mendicare, nec à plebe aliquid eleemoſyna

moſynarum extorquere. Item in noſtris templis ſingulis diebus vna tantùm celebratur miſſa, quam ſacrificij loco habemus, nec plures ex veteri inſtituto celebrare licet. Pro qua quidem miſſa nullum pretium aut mercedem accipimus, in quo miniſterio ſacramentum Euchariſtiæ non oſtenditur, vt hîc video fieri: inibiq; omnes ſacerdotes, & Diaconi, Subdiaconi, & templum accedentes corpus Domini accipiunt: & nullam pro remiſſione animarum facimus miſſam, ſed mortui cum crucibus & orationibus ſepeliuntur in certo loco, ſuper quos mortuos, præcipuè inter alias orationes initium Euangelij Ioannis dicimus, & ſequenti die à ſepulto mortuo, eleemoſynas pro eis offerimus: id etiam poſteà facimus certis diebus, in quibus omnibus epulis funebribus indulgemus. De fide ac religione noſtra diximus. Nunc verò quoniam poſtquàm in Luſitaniam venimus, crebras diſputationes, ac contentiones cum doctoribus quibuſdã, præſertim cum Magiſtris noſtris, Didaco Ortyſio, Epiſcopo inſulæ ſancti Thomæ, atque Regis ſacelli decano, & Petro Margalho, de delectu ciborum habuimus, de hac re aliquid dicere non erit incongruum. Primùm ſciendum eſt, nos ex veteri teſtamento delectum ciborum ſeruare, qui delectus ab ipſo verbo Dei conſtitutus eſt, quod verbum poſteà natum eſt ex Maria virgine, & ambulauit atq; verſatũ eſt cum ſuis Apoſtolis. Id quoque verbum Dei ſemper viuum, in-

tegrum, inuiolatum ſermonem ac verbum habuit. Nec id quod olim ex immunditia prohibuit comedere, poſteà in aliquo ſui Euangelij loco dixit eſſe comedendum. Id verò quod in Euangelio ait, Quod per os intrat, hominem non coinquinare, ſed ea quæ ex ore procedunt: non ea de cauſa dixit, vt frangeret id quod anteà conſtituerat, ſed vt refutaret ſuperſtitionẽ Iudæorum, qui arguebant Apoſtolos, quòd illotis manibus panem manducarent. Imò nec Apoſtoli id temporis, quando verſabantur cum Domino noſtro Ieſu Chriſto, vnquam vſi ſunt immundis: nec guſtauerunt ea, quæ in lege prohibita ſunt, nec vllus eorum eam tranſgreſſus eſt. Nec ijs temporibus, quæ paſſionem Domini inſecuta ſunt, cùm Euangelium cœperunt prædicare Apoſtoli, vllis apud nos ſcriptis probari poteſt, eos edíſſe, aut occidiſſe immunda. Verum tamen eſt Paulum dicere, Omne quod in macellum venit, mãducate, nihil interrogantes propter cõſcientiam. Poſteà, Si quis vos vocat infidelium ad cœnam, & vultis ire, omne quod vobis apponetur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Rurſus, Si quis autem dixerit, hoc immolatum eſt idolis, nolite manducare propter eum, qui indicauit & propter conſcientiã, &c. Omnia hæc dicit Paulus, vt placeret ijs, qui in fide non erant adnodum confirmati, quoniam inter hos & Iudæos variæ conſurgebant diſputationes ac contentiones, quas vt ſedaret, Chriſtianis nondum

ſatis

ſatis confirmatis indulgentiùs morigerabatur, & acquieſcebat. Id tamẽ faciebat, non quòd legem frangere vellet, ſed vt plures ita in ceremonijs relaxandis gratificando ad fidem alliceret. Idem Apoſtolus quoq; ait, Is qui mãducat, non manducantem non ſpernat, & qui non manducat, manducãtem non iudicet: quoniam is qui manducat, domino manducat: & qui non manducat, domino non manducat. Quamobrem indignum eſt, peregrinos Chriſtianos tam acriter ac hoſtiliter reprehendi, vt ego de hac re, & de alijs, quæ minimè ad veram fidem ſpectabant, reprehenſus fui. Sed multò cõſultius erit, huiuſmodi Chriſtianos homines, ſiue Græcos, ſiue Armenios, ſiue Aethiopes, ſiue ex quauis ſeptẽ Chriſtianorum Eccleſiarũ, in charitate & Chriſti amplexibus ſuſtinere, & eos ſine contumelijs permittere inter alios fratres Chriſtianos viuere, ac verſari: quoniam omnes filij baptiſmi ſumus, & de vera fide vnanimiter ſentimus. Nec eſt cauſa, cur tam acriter de ceremonijs diſceptetur, niſi vt vnuſquiſque ſuas obſeruet, ſine odio & inſectatione aliorum: nec commercijs Eccleſiæ ob id excludendus eſt, ſi peregre in alienis prouincijs domeſticos ritus obſeruet. Id prætereà quod in Actis Apoſtolorum habemus, nempe quo pacto Petrus vidit cælum apertum, & vas deſcẽdere quoddam, veluti linteum magnum, quatuor initijs ſubmitti de cælo in terram, in quo erãt omnia quadrupedia, & ſerpen-

tia terræ, & volatilia cæli. Cui vox dixit, Surge Petre, occide, & manduca: cui Petrus, Abſit Domine, quoniam nunquàm manducaui omne commune, aut immundũ. Cui vox iterum, Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Quod vbi cùm tertiò repetitis vicibus contigiſſet, ſtatim illud vas in cælum receptum eſt. Quibus peractis, ſpiritus miſit eum in Cæſaream, ad Cornelium virum pium, & timentem Deum. Apud quem, loquente Petro, cecidit ſuper omnes, qui verbum Dei audiebant, ſpiritus ſanctus: quo ſpiritu ſancto accepto, Petrus totam familiam Cornelij baptiZari iuſsit. Quod cùm cæteri Apoſtoli ac fratres, qui in Iudæa erant, Corneliũ eſſe baptiZatum, audiuiſſent, Petro, quòd dediſſet baptiſmum, & verbum Dei Gentilibus, ſuccenſere cœperunt dicentes, Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis? Qui à Petro tota viſione expoſita, placati ſunt, atq; Deo gratias egerunt, dicẽtes, Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit ad vitam: & recordati ſunt verbi Domini, quod in cælum aſcendens dixit, Ite per omnem terrã, & prædicate Euangeliũ omni creaturæ: qui crediderit & baptiZatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Tunc Apoſtoli cœperunt prædicare Euangelium per totum mundum omni creaturæ, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, atq; per omnem terram exiuit ſonus eorum. Et hanc viſionem, in qua munda, & immunda

appar

apparebant, ita in Aethiopia exponimus, munda animalia fuiſſe populum Iſraël, immunda autem populum Gentiliũ. Ideò verò Gentiles ſunt vocati immundi, quòd idolorum cultores eſſent, & inſeruirent operibus diabolorũ, quæ immunda ſunt. Quod autẽ vox illa dixit, Petre occide, id apud nos in hunc modum interpretatur, Petre baptiza: & quod dixerit, Petre comede, interpretamentũ habet, ac ſi dixiſſet, doce, & prædica fidẽ, & legem Domini noſtri Ieſu Chriſti populo Iſraël, & Gẽtibus. Adhæc certiſſimũ eſt, nullibi in ſcripturis reperiri, Petrum, aut alios Apoſtolos immunda occidiſſe, aut comediſſe, poſt hanc viſionem. Porrò ſciendum eſt, cùm ſcriptura loquitur de pane, non intelligendum eſſe cibum, nec corporale nutrimentum: ſed explicationem ac expoſitionem Chriſti, & ſcripturarum doctrinæ. Conſultum profectò eſſet, omnes doctores, & prædicatores de hoc linteo, quod oſtenſum fuit Petro, ſublimia & alta docere, & non illa quæ infima ſunt, & quæ nihil ad ſalutem videntur pertinere: ac non inde documẽta aucupari, quaſi fas & licitum eſſet nobis immunda comedere, quando ex ſcriptura id minimè colligere poſſunt. Quid quod ipſi Apoſtoli in ſuis Synodorũ libris præceperunt nobis, ne comedamus animalia ſuſpẽſa, ſuffocata, lacerata, neq; ſemeſa ab alijs beſtijs, nec ſanguinem: quoniam Dominus amat munditiam & ſobrietatem, & odit gulam, & immunditiam. Et plurimũ etiam eos Dominus

diligit, qui abſtinent à carnibus: & multò magis eos, qui ieiunãt pane & aqua, & herbis, vt Ioãnes Baptiſta eremita vltra Iordanem fecit, qui ſemper vſus eſt herbis. Et Sanctus Paulus eremita, qui octoginta annis ſemper ieiunans, commoratus eſt in deſerto: atq; Sanctus Antonius, & Sanctus Macarius, ac plurimi alij filij eius ſpirituales, qui nunquàm guſtauerunt carnes. Ideoq; fratres mei, non oportet nos contemnere, neq; inſectari proximos noſtros, quoniã Iacobus ait, Qui detrahit fratri, aut iudicat fratrẽ ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. Paulus quoq; docet, melius eſſe vnumquenq; viuere contẽtum ſuis traditionibus, quàm cum fratre Chriſtiano de lege diſputare. Rurſus, non plus ſapere, quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem, & vnicuique ſicut Deus diuiſit menſuram fidei. Quapropter indecẽs eſt, cum fratribus de lege, aut de delectu ciborum diſputare: quòd eſca nos non commendet Deo: præſertim cùm ipſe Paulus Apoſtolus dicat, Nec ſi manducauerimus abundabimus, nec ſi non manducauerimus, deficiemus. Idcirco altiora, & cæleſtem cibum quæramus, & has infimas & inanes diſputationes omittamus.

Hæc omnia quæ de traditionibus ſcripſi, non ad diſputationem, nec contentionem ſcripſi, ſed vt meos, quatenus fieri potuit, protegerem, ac defenderem contra acerbiſſimas multorum reprehenſiones, quibus nulla fuit reuerentia, quò minùs potentiſſimum Precioſum Ioannem, ac nos

eius

eius ſubditos conuicijs proſcinderent, ac Iudæos, & Mahumetanos appellarent: eò quòd circuncißionem ſeruamus, & Sabbatum ſanctificamus, vt Iudæi. Deinde quòd veluti Mahumetani, ad occaſum ſolis vſque ieiunamus, id hominem Chriſtianum minimè decere aſſerentes. Id quoque acerbißimè obijciunt, ſacerdotum coniugia, vt laicorum licita eſſe apud nos. Preterea nec id ſine morſu omittitur, quòd primo baptiſmo quaſi diffiſi, ſingulis annis rebaptizamur, quòd præter viros etiam mulieres circuncidantur, more nec apud Iudæos quidem recepto. Denique quòd delectum ciborum ſanctißimè obſeruatum volumus. Poſtremò, quòd infantes, qui ante baptiſmum Pagani vocari ſolent, Semichriſtianos nuncupemus. Quibus obtrectationibus coactus ſum talia dicere, vt noſtros purgarem ab huiuſmodi calumnijs, & vt Doctores ſacræ Eccleſiæ Romanæ redderem nobis affabiliores. A quibus (neſcio quàm piè) mihi interdictum eſt ſumere corpus Dominicum, poſtquàm in Luſitaniam veni, quod ſpatium eſt ſeptem annorum, & (id quod non ſine dolore ac lacrymis dicam) reputor inter fratres Chriſtianos tanquam Ethnicus & Anathema. De quibus rebus ille, qui omnia vegetat, videat, cuius iudicio omnia committo.

Ego autem non ſum miſſus à potentißimo domino meo, Imperatore Aethiopum, ad Romanum Pontificem, & Sereniſsimum Ioannem

Luſitaniæ Regem, ad diſputationum & contentionum rixas: ſed ad amicitiam & ſocietatem contrahendam, non autem ad traditiones humanas vel augendas, vel diminuendas. Sed vt de erroribus Arrij principis hæreticorum diligenter exquirerem, & intelligerem, an Europæi Chriſtiani cum noſtris, ad huius hominis opiniones deuincendas conuenirent. Propter cuius errores Niceæ, ſub Iulio Papa congregatum fuit concilium trecentorum octodecim Epiſcoporum. Ac deinde vt ſcirem, an id apud Europæos Chriſtianos ſeruaretur, quod Apoſtoli in ſuo Synodorum libro præcipiunt, ſcilicet vt ſingulis annis bis in Eccleſia Chriſti concilium celebretur, in quo de rebus fidei rationem habendam ſtatuerunt. Quorum primum voluerunt cogi ad feſtum Pentecoſtes, ſecundum decima die Octobris.

Deinde vt intelligerem, quomodo inter nos conueniret de erroribus Macedonij, cuius cauſa ſub Damaſo Papa congregatum fuit Conſtantinopoli concilium centum quinquaginta Epiſcoporum. Præterea de erroribus Neſtorij, propter quem ſub Cæleſtino Papa congregatum fuit in Epheſo concilium ducentorum Epiſcoporum. Poſtremò vt etiam ſcirem de quarto ac magno concilio Chalcedonienſi, in quo propter errores Eutychis, congregati fuerunt ſexcenti triginta duo Epiſcopi, quo tempore Pontificatum obtinebat Romanum S. Leo: ex quo concilio varijs diſcep

diſceptationibus habitis, & nihil ad cōcordiam Eccleſiæ conſtituto, atq; re infecta, omnes diſceſſerunt, vnuſquiſque ſuam retinens opinionem. Quarum Synodorum libros, & aliarum, quæ poſteà celebratæ fuere, potentiſſimus Dominus meus Aethiopum Imperator penes ſe habet: & de hac Zizania, quam aduerſarius veritatis Diabolus ſeminauit inter Chriſtianos, Dominus meus plurimùm dolet, vnà cum omnibus ſuis ſubditis Chriſti fidelibus. Noſtri certè ab exordio primitiuæ Eccleſiæ Romanum Pontificem vt primum Epiſcopū agnouerunt, cui etiam hodierno die, vt Chriſti vicario paremus. In cuius curia frequentiſſimè eſſemus, niſi obſtarent magna itinerum interualla, ac multorum Mahumetanorum regna interiecta, quæ tranſitum impediunt, ita vt ſuſceptis maximis periculis, nihil tamen efficias. Quanquàm prudentiſſimus & inuictiſſimus Rex Emanuel felicis memoriæ, qui primus non ſine cæleſti numine itinera Orientalium Indiarum ſuis nauigationibus aperuit, magnam ſpem præbuit, id in poſterum commodius futurum. Is enim ſuperato Oceano Rubrū mare ſuis claſſibus edomuit, nihil deterritus magnitudine ſumptuū, quò & Chriſti fidem augeret, & ad vſum noſtræ amicitiæ quaſi viam patefaceret: & id quoniā iam factum eſt, et vtraq; gens alterius opibus vti poteſt, breui ſperamus fore, vt ab Luſitanis, vnà cum noſtris armis omnes Mahumetani, cæteriq; Ethnici, ex toto mari Ery-

 thræo,

thræo, ac vniuerſa Arabia, Perſide, ac India depellantur. Itidem & illud futurum confidimus, pace inter omnes Europæos Chriſtianos cōpoſita, vt etiam ex Mediterraneis locis, Ponto, alijsq; prouincijs, inimici crucis profligantur, vt ſit iuxta Chriſti verba, ſuper faciē terræ vna lex, & vnum ouile, & vnus paſtor. Cuius rei oracula duo habemus, alterum ex prophetia S. Ficatoris, alterum ex ſancto Synoda eremita, nato in extremis Aegypti cautibus, quorum neutrum ab altero diſſentit. Et ex quo Dominus meus potētiſsimus legatos ſereniſsimi et prudētiſsimi Regis Emanuelis accepit, videtur fides oraculorum ad euenta properare. Certè iam inde noſter princeps nihil magis cogitat, conſilijs'que & armis meditatur, quàm vt Mahumetani de facie terræ deleantur. His de cauſis, aliísque, quas coram ſereniſsimo Rege Ioanne Emanuelis filio expoſui, iſtuc miſſus ſum à domino meo potentiſsimo, non ad friuolas & inanes diſputationes. Atque vtinam inſtituta atque conatus Principis noſtri, pro quibus legatus ſum, Deus optimus maximus ad finem optimum, & ad ſuam gloriam perducat. AMEN.

H*Is omnibus explicatis, obiter & breuiſsimè aliquid de ſtatu noſtri Patriarchæ, ac Imperatoris exponam. Primùm ſciendum, ſolenni ritu Patriarcham noſtrum ab Hieroſolymitanis Monachis noſtris, qui ibi apud ſepulc.*

ſepulcrum Domini habitant, ſuffragijs creari, idque hoc modo: Vita defuncto Patriarcha, ſtatim Imperator noſter Precioſus Ioannes nuntium aliquem expeditum mittit Hieroſolymam ad Monachos ibidē agentes, vt dictū eſt, qui nūtio accepto, ac muneribus, quæ Imperator Dominus noſter ad ſanctum ſepulcrum dono mittit, continuò alium Patriarcham ſuffragijs plurium eligunt. Sed fas non eſt alium quàm Alexandrinum eligere, ac moribus incorruptum. Quo creato, ſuffragia ſua obſignant, eáque legato, qui ad id venit, in manibus tradunt. Is ſtatim Cayrum contēdit: quò vbi ventum eſt, Patriarchæ Alexandrino, qui ibi ſemper ſedes habet, creationem illam legendam porrigit. Cognito autem, quem ex Alexandrinis delegerūt, virum tantis honoribus deſtinatū cū legato in Aethiopiam mittit: qui ex veteri inſtituto Monachus ordinis diui Antonij eremitæ debet eſſe, cùm quo in Aethiopiam confeſtim nuntius proficiſcitur: vbi cum magno gaudio & honore ab omnibus excipitur. In quo negotio aliquando annus vnus & alter tranſigitur: interimq; Precioſus Ioannes de prouentibus ipſius Patriarchæ pro libitu diſpenſat. Præcipuum autem Patriarchæ officium eſt, ſacros ordines dare, quos nemo, ipſo excepto, aut dare, aut auferre poteſt. Cæterùm nullum Epiſcopatum, aut Eccleſiæ beneficium in vllos confert: id ſolum ad Precioſum Ioannem ſpectat, qui omnia pro ſuo arbitrio diſpenſat.

Mors

Mortuoq́; Patriarcha, cuius ditiones, ac prouentus ampliſsimi ſunt, ex ſolido omnium illius bonorũ fit hæres. Eſt prætereà Patriarchæ munus, excõmunicationibus aduerſus contumaces procedere, quarũ tam arcta obſeruatio eſt, vt præuaricatori pœna perpetuæ inediæ vſq; ad mortẽ infligatur. Indulgentias nullas dat, neq; cõcedit. Nec pro vllo delicto, quantumcũque magno, cuiquam ſacramenta Eccleſiæ interdicuntur, niſi tantùm propter homicidia. Ipſum nomen patriarchatus, noſtro idiomate Abunna dicitur. Cæterùm qui nunc hoc ſolium tenet, proprio nomine, quod ex baptiſmate accepit, Marcus vocatur, vir centum annorum, aut vltrà. Sciendum etiam, apud nos Calendis Septembribus annum incipere, qui dies ſemper incidit in vigiliam Ioannis Baptiſtæ. Reliqui dies feſti, vt Natalis D. Paſchæ, aliję́; deinceps eodem tempore apud nos celebrantur, quo in Eccleſia Romana. Id quoque diſsimulanter prætereundum non eſt, apud nos diuum Philippum Apoſtolum Euangelium & fidem Seruatoris Chriſti prædicaſſe.

Quod ſi libeat ſciſcitari de agnomine noſtri Imperatoris, is ſibi perſuaſum habeat, illum perpetuò appellari Precioſum Ioannem, & non Presbyterũ Ioannem, vt hîc falsò paſsim iactatur. Scribitur enim noſtro ſermone his characteribus ዮሐ፡ብሉል፡ *quod ſonat Ioannes Belul, hoc eſt, Ioannes Precioſus, ſiue altus: & in Chaldaica lingua ſic ſcribitur* [illegible]

ዕንቍ፡ *quod eſt, Ioannes Encoe, id ſi interpreteris, etiam Ioannis Precioſi ſiue Alti ſignificatum habet. Nec eſt nominandus, vt Matthæus falsò indicauit, Imperator Abeſſynorū, ſed Aethiopum. Matthæus enim quoniam Armenius erat, non poterat res noſtras perſpicuè ſcire, præſertim eas, quæ ad fidē ſpectabāt. Idcirco multa coram prudētiſſimo felicis memoriæ Rege Emanuele expoſuit, quæ minimè apud nos habētur. Id autem fecit, non quòd mentiri voluerit, quippe vir bonus erat, ſed quòd in rebus religionis noſtræ non admodùm erat edoctus.*

Regnorū autem & Imperij ſucceſſio, non in filium maximū natu tranſmittitur, ſed ad eum, in quem pater id conferre vult. Et is qui modò Imperium tenet, ordine naſcēdi tertius eſt, quod pia quadam reuerentia emeruit: cùm enim filij à patre moribundo in regijs ſolijs ſedere iuberētur, cæteris id facientibus, ſolus id facere recuſauit. Abſit, inquit, id mihi tribui, vt in cathedra domini mei ſedeā. Qua pietate à patre circūſpecta, ei regna ac imperiū tradidit. vocatur is autē Dauid. Cuius imperij ditiones tam Chriſtianorum, quàm Ethnicorū miræ amplitudinis ſunt. In quibus multi Reges, & reguli, comites, barones, ac proceres, multaq; nobilitas ineſt, ad eius mandata obtemperantiſſima. In cuius omnibus ditionibus nulla præter peregrinam habetur moneta. Aurum verò & argentum pondere datur ac accipitur. Oppida & ciuitates apud nos per-

multæ

multæ ſunt, ſed nõ tales, quales hîc in Luſitania videmus: id magna ex parte inde venit, quòd Precioſus Ioannes ſemper in caſtris & tentorijs verſetur. Quæ conſuetudo ideò recepta eſt, vt Nobilitas continuè & perpetuè ſe in rebus militaribus exerceat. Nec illud prætereundum videtur, nos ab omnibus lateribus circundatos eſſe ab hoſtibus noſtræ fidei, cum quibus crebrò confligimus, ſemper ſecundo Marte vſi, quas victorias numinis auxilio imputamus.

Ius autem ſcriptum apud nos in vſu non habetur: nec litigantium querelæ libellis, ſed ore peraguntur: id fit ne lites auaritia iudicum & patronorum in longum protrahantur.

Id quoq; admonitione dignũ videtur, Matthæũ non fuiſſe ab Imperatore noſtro Dauide miſſum, ad inuictiſsimũ potentiſsimumq; Regem Emanuelem, fœlicis memoriæ, ſed ab Regina Helena vxore Imperatoris, cognomento Manus Mariæ, qui huius Dauidis, de quo loquimur, auus fuit: quæ tunc temporis ob tenellam Dauidis ætatem, regnorum gubernacula adminiſtrabat, mulier haud dubiè prudentiſsima & ſanctiſsima. Eadẽ iſta Helena duos compoſuit libros ſermone Chaldaico, vt erat doctiſsima. Quorum vnus dicitur Enzera chebaa, id eſt, Laudate Deum in organis, in quo de Trinitate doctiſsimè diſputat, & de matris Chriſti Mariæ virginitate. Alter vocatur Chedale Chaay, hoc eſt, Radius ſolis, in quo acutiſsimè de lege Dei diſceptationes habet.

Omnia

Omnia hæc de fide, religione, ac patriæ noſtræ ſtatu, ego Zaga Zabo, quod gratia patris interpretatur, Epiſcopus et ſacerdos, ac Bugana Raz, nempe miles, ac Prorex prouinciæ, quæ Bugana dicitur, nec tibi in Chriſto filiolo meo chariſſimo Damiano petenti, nec vlli homini talia flagitanti denegare potui, aut negare licuit duabus de cauſis: quarum prior eſt, quòd in mandatis habeo à potentiſſimo domino meo Precioſo Ioanne, Aethiopum Imperatore, omnibus me interrogantibus de fide, religione, ac prouincia noſtra, ne quid clàm haberem, ſed ex fide veritatem rerum, ſcriptis, & verbis exponerem. Secunda, quod operæpretium exiſtimarem, mores, ritus, inſtituta noſtra, & locorum ſitus in publicam notitiã venire. Quas res nemini ad hunc vſque diem ſcripſi, nec verbis expoſui, non quòd ad id laboribus meis parcere vellem, ſed quòd nullus Chriſtianorum hominum, poſtquàm in Luſitaniam veni, à me talia cognoſcere appetiuit. De qua re non potui nec poſſum ſatis mirari. Te verò quem rerum noſtrarum cupientiſſimum multis argumentis iudico, per Chriſti plagas, ac crucem oro, vt hanc noſtram fidei ac religionis confeſſionem, in linguam Latinam conuertas, vt per te liceat omnibus pijs Europæis Chriſtianis, ritus ac integritatem morum noſtrorum intelligere.

Porrò ſi tibi inter tuas peregrinationes Romam petere contingat, tunc nomine meo Pontific

tificem, ac venerandos Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, cæteroſq; bonos Chriſti cultores, per Ieſum Chriſtum in oſculo pacis ſalutes, petasq; ab ipſo Pontifice, vt ad me remittat Franciſcum AluareZ, literis illis ſuis inſtructum, quibus Domino meo potētiſſimo Aethiopum Imperatori reſpōdeat, quò tandē in patriā redeam, meosq; lares inuiſam: nimium enim diu hîc detentus fui, vt ante obitum meum, qui ex nimio ſenio pro foribus eſt, mandata perferam: reliquias deinde vitæ, tranſacta hac legatione, Deo conſecrē, diuiniſq; rebus totus vacem. Cæterùm te oro, ſi aliqua in noſtris ſcriptis non fuerint ſatis compoſita, aut ordinata, vt ipſe tu id ad phraſim Latinā coaptes, ſed ita, vt nihil de ſenſu immutes. Poſtremò te obſecro, vt inter vertendū exquiras diligēter vetus & nouum teſtamentum, vt intelligas, ex quibus locis meas autoritates excerpſi, quò certius vertas. Quòd ſi omnia non fuerint tam feliciter tractata, quàm forſitan aliquis curioſus, aut ſcrupuloſus exigat, id condonandū erit inopiæ, & penuriæ librorum Chaldæorum, quos penes me non habeo: quos enim habui, iniquitas fortunæ in itinere perdidit. Quamobrē deſtitutus omnium librorū auxilio, nihil niſi quod recens memoria adferebat, dictare potui, ſed ea omnia certiſſima fide. Vale filiole in Chriſto dilectiſſime. Vlyſſippone, vigeſimoquarto Aprilis, Anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo trigeſimoquarto.

Poſtquàm hæc omnia ſcripſi, venit mihi in mentem locus ille, vbi dico Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, pro anima Adæ, atque pro anima ipſiuſmet Chriſti, quam ipſe Chriſtus acceperat ex ſancta Maria virgine matre ſua. De qua re habemus teſtimonium veriſsimum in libris, quos regiminis vocamus, quos Chriſtus Ieſus Seruator noſter Apoſtolis tradidit, in quibus habentur hæc verba, quæ myſteria doctrinarum appellantur. Quorum autoritate & teſtimonio omnes ſine vlla hæſitatione in hac ſententia verſamur. Ego tamen poſtquàm in Luſitaniam veni, deprehendi Theologos diuerſa tradere, contra noſtrûm omnium opinionem, quæ tam certa eſt, vt non hoc ſolùm, ſed etiam omnium hominum animas, ab Adam profluxiſſe aſſeramus, & vt caro noſtra eſt ex ſeminio carnis Adæ, ita quoque anima noſtra, quaſi lucerna in anima Adæ accenſa, originem ſuam & naturam ex Adam trahit. Ex quo apparet nos omnes ſemen eſſe Adæ ex carne & anima.

Hiſce characteribus manu propria ipſius Oratoris omnia ſuprà ſcripta ſubſignata erant.

ሰገግ፡ዘጋበ፡ድንግ፡ዝዎት፡ደን፡ዘክበ፡
ቀለ፡ሐዳ፡ዘዘርዓ፡ሰዋዕ፡ሐዳ፡ዘበቁ፡
ድንግ፡

DEPLORATIO LAPPIANAE GENTIS,

Damiano à Goes autore.

NON indignũ puto, Pontifex Maxime, in calce huius noſtri opuſculi, quoniam ad fidem, & vnionem Eccleſiæ hæc quoq; ſpectãt, Ioannis Magni Gothi Archiepiſcopi Vpſaliæ in regno Suetiæ (vt ab eo ad miſerandã Lappianam gentem veniamus) aliquam mẽtionem facere. Is autem Ioannes Magnus Gothus, vir eſt optimis parentibus ac diuitiis natus, ſacrarum literarum non vulgariter peritus, probitate vitæ ſpectatiſſimus, Eccleſiæ Romanæ ita addictus, vt eius cauſa ampliſſimũ Vpſaliæ archiepiſcopatum cum prouentibus plus minus quadraginta millium aureorum in ſingulos annos, vnà cum fundo paterno amiſerit. cuius dignitatis, ac bonorum iactura, ab fluctibus fortunæ agitatus, in Pruſſia, Gedani diu tenuiter victitans, delituit. Vbi (interim quòd mihi Regis mei negotia in illis Germaniæ partibus tractanda erant) cum eo, ac cum Olao Magno Gotho eius fratre, indiſſolubilem contraxi amicitiam. Hos inopinatè poſteà Vicentiæ reperi multò tenuiùs quàm anteà degentes, què locum ex illis vltimis terrarum oris, propter promulgatũ Concilium, ex quo nonnihil ſpei ſibi ac ſuis calamitatibus

tatibus conceperant, adeundum eſſe propoſuerant. Concilio tandē interm iſſo, ij boni viri iam à ſuis facultatibus planè deſtituti, quibus dum ampliores eſſent, ſæpius in Aquilonaribus illis partibus, pro Romana Eccleſia pugnauerant, & adhuc (ſi res ſucceſſiſſet) pugnaturi eſſent, Venetias emigrant, vel aliena liberalitate, vel ſuis laboribus, præſertim docendo ac inſtituendo, victum quæſituri: nullis enim alijs ſubſidijs niti poterant, niſi quòd in numinis auxilio totam ſpem repoſuerāt. quò cùm perueniſſent, ſolùm ab Hieronymo Quirino Patriarcha Veneto, in ipſo Patriarchatu humaniſſimè accepti hoſpitantur, vbi ad hunc vſque diem dilatum Concilium expectantes hærent. Sub huius Vpſalienſi archiepiſcopatu, pars illius vaſtæ Lappianæ prouinciæ habetur. Cuius indigenæ Chriſti Seruatoris noſtri leges minimè norunt, id quidem vt à multis, tum bonis, tum fide dignis viris, dum in illis Prouincijs verſarer, ob turpiſſimum Prælatorum & nobiliū quæſtum, ac auaritiā accidere intellexi. Nam ſi Chriſtiani eſſent, liberi eſſent ab illis vectigalibus & tributis, quibus ipſi, vt Ethnici mulctatur, nobilitas contrà cum Epiſcopis diteſcit. Vetant igitur eos Chriſtianos fieri, ne ſubditi ſuaui iugo Chriſti, aliquid lucelli eorum tyrannidi & rapacitati ſubducant, & aliquid ex vectigalibus decreſcat, quibus gens illa miſeranda, ab ipſis Monarchis turpiter & inſatiabiliter premitur & torquetur: qui impatiētiſſimè

ferunt, ſi illi Chriſtiani facti, non longè plus vectigalium ipſis penderent, quàm cæteri Chriſtiani ſuis principibus pĕdunt: ac proinde deformem iſtum & ſacrilegum quæſtum fidei ac religioni Chriſtianæ, contempta tot animarum ſalute, anteponunt: verè habentes claues, quibus nec ipſi intrant, nec alios intrare ſinūt. Auaritiam ſanè inexplebilem, & impietatem intolerabilem, ac à pijs pectoribus, armis & ſcriptis, deniq; totis viribus expugnandam, quam proculdubio ſopitam hoc tempore habuiſſemus, ſi hic bonus vir in priſtinum ſuum honorem reſtitutus eſſet: nihil enim magis cupit, nihil acrius meditatur, quàm quo pacto hæc gens ad Chriſti fidem reduci poſſit: nihil flebilius deplorat, quàm quòd ſe autore (id quod ſæpe animo voluerat) hæ miſerādæ pecudes adhuc propter impiā religionem, per Chriſtianam fidē Chriſti oues factæ non ſint, nec tam queritur ſe ab archiepiſcopatu, vel bonis auitis depulſum, quàm quòd careat neruis, auxilio, & facultatibus, quibus hanc Lappianā plagam, & medicari, & ſub Chriſti iugū mittere, et Romanæ Eccleſiæ cōiungere poßit. Id quidē poſteà mihi ſæpiùs per literas confirmauit, quibus nondum ipſe placatus, acrē huius negotij, in fine illius primæ Precioſi Ioannis legationis (quā ipſi Ioanni Magno Gotho conſecraui) mentionē feci: ne tum quidē mihi ipſi in hoc negotio ſatis feci, ſed cum Eraſmo Roterodamo meis literis egi, vt cauſam iſtius rei ſcriptis cōmendaret. Poſtmodū in illius

contub

contubernio agens, quid mihi cum eo Friburgi Briſgoiæ ad quinque menſes fuit, præſens cum præſente verba ſuper eodem negotio feci. Quibus rebus impulſus, cōſtituerat de hac re iuſtum volumen emittere: mortis tamen interuentu operis materia, quam iam congeſſerat, diſſoluta eſt. Nihilominus in ſuo Eccleſiaſte tam nefandam impietatem non obticuit, quæ ſanè talis eſt, vt omnes Chriſtianos, quibus potentia, & doctrina à deo conceſſa ſunt, poſſet quodammodo reos facere, & ab eis in vltimo iudicio coram iuſto Chriſto iudice vindictam petere.

Videant iam Chriſtianorum Monarchæ, quam rationem, quem calculum tantarum perditarum animarum in nouiſſimo die ad Chriſti tribunal, vbi nec gratiæ, nec indulgentiæ locus eſt, nec blandimenta, nec aſſentationes recipiuntur, reddituri ſint. Tu tamen Pontifex Maxime is iam ſolus es, qui huic morbo mederi potes. Tu iam is es, qui huic genti vias domini demonſtrare potes, & vt rectè in ijs ambulent, dirigere. Tu ſolus eas de inferno inferiore redimere valebis: per te paruulis Chriſtū accedere licebit, & in virtute dexteræ tuæ à dæmonum catenis, ac inſidijs liberari, & copioſa Chriſti in hoc, & in alio ſeculo redemptione frui. Vide quam palmam obtinebis, ſi meſſis illa multa, te operario in horreum Chriſti comportetur. Nec dubium eſt, quin comportabis, modò incipias. Sunt hodierno die cum Goſtauuo Suetiæ & Gothiæ

rege aliquot Magnates, ab eccleſia Romana receſſi. Sunt in ipſis quoq; regnis, qui omnino ex diametro diſſentiunt: poſſis ad vtroſq; literas pro tua dignitate, & paſtorali officio dare, eoſq; per Chriſti plagas (hunc enim omnes, quanquam ab ipſa Romana eccleſia diſſentiunt, filium dei, & Seruatorem noſtrum fatentur) obteſtari vt hanc orientalem & occidentalem Lappiã, cum Fimmarchia, Scricfinia, & Biarmia, ampliſſimis prouincijs, quarum maior pars Chriſtum non nouit, ad eius ſuauiſſimum iugum venire permittant, ab eiſq; tantum aucupentur, & extorqueant, quantum alij Chriſtiani principes à ſuis ſubditis, vel iure poſtulare, vel precarijs exactionibus obtinere conſueuerunt. Ad id non tantum literæ, ſed viri quoque docti, & ſanctitate vitæ probati mittendi videntur, vt hæ prouinciæ Romanæ Eccleſiæ per Chriſti fidem coniungantur. Quibus per te vnà cum Aethiopica gente, ad veram Chriſti legem adductis, & ſi populi iraſcantur, Dominus ſedens ſuper Cherubim regnet, & terra moueatur, ipſaq; exultet, & inſulæ multæ lætentur. Vale Pontifex Maxime in Chriſto Ieſu. Amen.

Ex Louanio Cal. Septemb. Anno

M. D. XL.

EIVSDEM DAMIANI DE LAPPIAE SITV, *& eius regionis incolis.*

LAppia mari Botnico interiecto in orientalem, & occidentalem diuiditur, cuius æquoris extremum, Tornia eſt. Ab oriente lacum album tangit, ad ſeptentrionem varias prouincias amplectens, ad incognitum ſe extendit: ad occidentem Iſlandiam reſpiciens, parti Noruegiæ eſt contigua: ad meridiem, ab altera Noruegiæ parte, Suetia, Finlandia, ac ab vtraque Botnia cingitur. Lappia enim orientalis Eccleſiam diui Andreæ in gradu eleuationis poli octogeſimoquarto habet, quæ magnifico & ſumptuoſo templo, ac doctis, & ſacrarum literarum eruditis viris ornatur. Eccleſia hæc Archiepiſcopo Vpſalienſi obedit, & obtemperat, ſub cuius diœceſi ſita eſt. Nihilominus eius circumuicini, ſiue incuria, ſiue auaritia Prælatorum, & Magnatum (vt dictum eſt) Chriſtum non agnoſcunt. Lappia Latino ſermone intepretatur inepta, ſiue ſecors prouincia. Nomen puto inditum inde, quòd ex nimio & intenſo frigore, ſolum tanquam ſtupidum, minimè aptum ſit, nec ad recipiendum, nec ad procreandum fruges. Indigenæ iſtius prouinciæ neruoſi, & mediocris ſtaturæ ſunt, mirè dexteri & agiles in arcubus & ſagittis vtendis: quam artem iaculandi ab incunabulis ſic exercēt, vt puero à ſcopo erranti

cibus non detur tantiſper, donec in eum rectè ſagittam dirigat. Pellibus non ineleganter contextis loco veſtium præcipuè vtuntur, quibus ſe à frigoris iniuria tutantur: quod ita etiam pati aſſueuerunt, vt dum opus ſit, id ſine aliquo pelliū munimine expugnare valeant. In tabernaculis habitant, nec domus eis alicui vſui ſunt, quippe ſæpiùs hinc inde migrant. Aliam viuendi rationem quàm venationis, aucupij, & piſcationis non habent, in quibus plurimùm præſtāt. Eſt enim prouincia illa iſtarum rerum feraciſsima. Agrum non colunt, nauiculis vtuntur, ſine aliquo ferreo clauo compactis, quibus piſcibus aëre exiccatis, ac pellibus onuſtis ad vicinos nauigant, vt permutatione tantùm annonam & pecuniam, nullo ſermone adhibito, ſed ſolis nutibus agentes, acquirant. Id ſolum accidit ob linguæ barbariem, & aſperitatem, quæ à vicinis nullo pacto intelligitur, alioqui in ſuis permutationibus ſagaces & expertiſsimi ſunt. Gens bellicoſa & animoſa eſt. Loco equorum vtuntur animalibus, quæ Raingi ſuo ſermone vocant, magnitudinem & colorem aſini, vngulas bifidas, formam atq; cornua ceruorum habentibus, ſed cornua lanugine quadam cooperiuntur, & humiliora, & ramiſ rariora cerui (vt ipſi vidimus) ſunt. Hæc tantæ ſunt velocitatis, vt ſpatio XII. horarum vehiculum ad XXX. milliaria Germanica proripiant. In quorum progreſſu, lento vel celeri, ex tibiarum articul

ticulorum agitatione, ad inſtar nucum colliſionis crepitus auditur. Religio iſtius gentis eſt, & ignem, & ſtatuas lapideas pro dijs habere. Ex quauis re animata eis manè occurrēte, totius diei euentū iudicant, & augurantur. Matrimoniū obſeruant, et mirè ſunt Zelotypi. Incantamentis ſic pollēt, vt inter multa alia dictu mira quæ prætermitto, naues in medio curſu retineant, ſic vt nulla vi ventorum amoueri poſſint. Quod malum ſolo virginum excremento foris nauium ac tranſtris illitis, curatur, à quo ſpiritus illi, vt ab incolis accepi, naturâ abhorrent.

FINIS.

76-156
Pagination
Feb 1 '76

B671m

a-z^{8} aa-ii^{8}